ANUL VIII.— No. 356

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINATATE

Duminică, 2 Octombrie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST MILLE 1897 -1920

FONDAT in 1893

In jurul traducerilor lui Cyrano de Bergerac

Reprezentarea piesei „Cyrano de Bergerac" la Teatrul Naţional din Bucureşti a pus în discuţie chestia traducerilor în general, şi a traducerii d-lui Mihai Codreanu — în special.

D. Codreanu a avut, cum se spune, o presă proastă. Unii l-au dojenit chiar pentru faptul că d-sa, care n'are legături de „congenialitate" cu Rostand, s'a apucat totuşi să traducă pe „Cyrano de Bergerac".

Despre acest lucru a vorbit, cu anticipaţie, d. G. Ibrăileanu. „Atitudinea obişnuită a d-lui Codreanu, — spune d-sa în volumul „Scriitori români şi străini", — este o mândră prestanţă care merge uneori până la poză — o poză care nu-i şade rău, poza fiind una din virtuţile aristocratice".

Şi mai departe :

„Intotdeauna pe d. Codreanu l-a atras ceiace e îndrăzneț, neobişnuit, enigmatic...

...In atitudinea aceasta, expresie a temperamentul său revoltat, pesimist şi atins de anxietate, s'a amestecat mereu şi oarecare doză de naivitate şi — de sinceră, inconştientă şi magnifică *paradare*...

„...D. Codreanu scrie parcă ar mânui o floretă. Din patru mişcări — a isprăvit. Cu o graţioasă eleganţă şi-a înfipt *poanta* în sufletul cetitorului (şi atunci se putea să nu traducă pe Cyrano ?)"

Alţii au găsit traducerea d-lui Codreanu cam îndepărtată de text. Aceştia uită că traducătorul trebue să fie nu robul cuvântului, ci robul sensului. Şi d. Codreanu, din acest punct de vedere, este un excelent traducător.

D-sa, transmutând pe Cyrano în româneşte, a avut dificultăţi enorme : era vorba doar de-o traducere dintr'o limbă veche, fixată, bogată intr'o limbă nouă, nefixată, săracă... Gândiţi-vă numai că noi n'avem destule adjective abstracte. Operaţia d-lui Codreanu seamănă mai mult cu un dresaj al limbii literare.

Şi d. Codreanu a reuşit : d-sa a dat zvelteţă versului românesc, şi ceva mai mult: parcă însăşi limbii româneşti. A fost un meşter abil. De aceia traducerea d-sale e nu numai o capodoperă literară, ci şi un eveniment al limbii noastre.

Insfârşit cei mai mulţi au fost jigniţi de unele asperităţi verbale.

Astfel Roxana, în actul al treilea, se adresează cu aceste cuvinte lui Cristian (care renunţase la sprijinul spiritual al lui Cyrano şi care, în loc de expresii poetice începuse să înşire banalităţi) :

Dar m'aşteptam la cremă şi nu-mi daţi decât ciorbă!

(Vous m'offrez du brouet quand j'espérais des crèmes!)

Cum Cristian, intrase în armată, „ciorba" — pe lângă înţelesul propriu — capătă şi un înţeles figurat : cazarma...

Mihai Codreanu

Spiritele distinse cunosc limba franceză numai din saloane — bună de spus graţiozităţi. Ei uită că aceasta-i limba vie a unui popor, care are nevoe de cuvinte şi pentru lucruri „tari".

Dacă Francezul spune *brouet*, cum a-ţi fi vrut să-i zică d. Codreanu? Ostropel?

„Nombril" nu se poate traduce decât prin „buric" şi „derrière des poules" decât prin „dosul de găină" şi încă delicat).

...Silenul, această umflătură
De nici nu-şi poate-ajunge cu degetu'n buric.
(Ce Silène
Si ventru que son doigt n'atteint pas son nombril).

Văzând cum pretutindeni vă ciştigaţi amici
Şi căror le surâdeţi mereu c'o gură plină
De zâmbete 'nrudite cu dosul de găină.
(A force de vous voir vous faire des amis,
Et rire à ces amis dont vous avez des foules,
D'une bouche empruntée au derrière des poules).

Şi încă la d. Codreanu figura-i exprimată mai pe departe...

Cum ar fi vrut cronicarii să fie traduse aceste versuri ? Poate după reţeta d-nei Elena Protopopescu (care spune ţăpoiului... „unelta de lemn cu coarne").—ei ar prefera ca „nombril" să fie numit... „gropiţa abdomenului" şi „derrière des poules"... „orificiul posterior al galinaceelor" !

* * *

Cu prilejul reprezentării lui Cyrano s'a vorbit cu simpatie despre traducerea d-lui colonel Const. Călătorescu-Radomir din Cavalerie.

Aceasta-i a treia traducere a lui Cyrano. Intâia traducere — a d-lui Barbu Creangă — este o lucrare cu unele calităţi. A doua — traducerea d-lui Mihai Codreanu. Iar cea din urmă — traducerea d-lui Călătorescu — este mai slabă decât traducerea dintâiu.

D. Călătorescu a avut în faţă traducerea d-lui Codreanu şi s'a distrat mutilându-i versurile.

„Nici prin păduri, Diana, nu umbli ca prin vis, —
Cum urcă ea în scaun şi umblă prin Paris.
(*Călătorescu, Act. I*).

Nici prin păduri, Diană, n'ai trece ca prin vis, —
Cum urcă ea'n caretă şi trece prin Paris .
(*Codreanu, Act. I*)

Eu nu-s decât o umbră, iar voi o strălucire !
Nu ştiţi ce'nseamnă aceste momente pentru mine !
Şi de-am fost elocinte vreodată...
(*Călătorescu, Act. III*).

Eu nu-s decât o umbră... şi-o strălucire, voi !
Oh ! dac'aţi şti ce'nseamnă acestea pentru mine !...
De-avui vre-odată vervă.
(*Codreanu, Act. II*)

Acest *voi*, cu care se adresează Cyrano Roxanei, este absoluta proprietate a d-lui Codreanu.

Singùr, sărac, mă spânzur...
(*Călătorescu, Act. III*)

Stingher, sărac, mă spânzur...
(*Codreanu, Act. III*)

D. Călătorescu l-a schimbat pe „stingher" în „singur" fără să-şi dea seama pentruce d. Codreanu l-a ales pe cel dintâiu. D. Călătorescu accentuiază pe semne aşa: singùr...

Alteori d. Călătorescu, încântat de traducerea d-lui Codreanu, îi transcrie versurile *ad litteram* :

De-a fi iubit în tine doar frumuseţa ta.
(*Călătorescu, Act. IV*)

De-a fi iubit în tine doar frumuseţa ta !
(*Codreanu, Act. IV*)

Eu spiritul tău fi-voi, tu frumuseţa mea.
(*Călătorescu, Act. II*)

Eu spiritul tău fi-voi, — tu, frumuseţa mea.
(*Codreanu, Act. II*)

In aceste versuri nu-i alterată decât punctuaţia d-lui Codreanu.

Ba d. Călătorescu a copiat dela d. Codreanu chiar greşelile de tipar.

Intr'adevăr d. Codreanu, în loc de :

Enfin parodiant Pyrame en un sanglot, —

lasă printr'o greşală de tipar:

Parodiind, în fine, Priam *intr'un suspin...*

D. Călătorescu, trăgând cu ochiul mai mult la traducerea d-lui Codreanu decât la original ,scrie :

...In fine pe Priam
Parodiind în totul eu suspinând spuneam...

Şi, făcând paradă de-un spirit de erudiţie pentru şcoala de adulţi, d. Călătorescu fixează subt Priam, cu bravură, o notă savantă : „Ultimul rege al Troiei. In zădar bătrânul rege vrea să înfigă săgeata în Pirus, acesta îl zugrumă pe scările altarului".

Ce s'a întâmplat însă ?

Rostand scriind versurile :

Enfin parodiant Pyrame en un sanglot :
„Le voila donc ce nez qui des traits de son maitre
A detruit l'harmonie ! Il en rougit, le traitre !"

s'a gândit la versurile celebre, prin lipsa de bun gust, ale lui Théophile de Viau, care în tragedia „Pyrame et Thisbé" pune în gura eroinei această exclamaţie :

Ah ! voici le poignard qui du sang de son maitre
S'est souillé lâchement. Il en rougit, de traitre!

Nu ştim ce legătură o fi făcut d. Călătorescu între Priam şi nasul lui Cyrano. Poate unde-i vorba de-un nas homeric...

Dar o întrebare :

După cine a tradus d. Călătorescu ? După Rostand ? Sau după Mihai Codreanu ?

Dar d. Călătorescu-Priam are şi versuri personale, — şi, din nenorocire, foarte multe .

Dăm câteva exemple de trivialitate :

Nu, asta niciodată, căci mai mult ar strica.
Pe lângă nasu-acesta ,de-o lacrim-ar pica.
Iubesc pe Cleopatra, am aer de Cezar ?
Ador pe Berenisa, am fizicul lui Titu ?
Par'că-i vorba de-un oarecare Titu din Dealul Spirii.

Şi mai departe :

Şi-atunci, iubesc ; Pe cine ?... uşor e de-nţeles
Făptur-a mai frumoasă din toate mi-am ales.

D. Călătorescu a vrut probabil să pună : „făptura a mai prima întâiu", dar nu i-a încăput în vers, — şi de-abia atunci s'a mulţumit d-sa cu „făptur-a mai frumoasă"...

Mai vreţi pilde ? Poftim :

...Mai cu vremea, mi-am stăpânit din dor.
— O pasăre ce sare şi-apoi s'avântă-n zbor —
De fizicul tău prinsă, de suflet fermecată,
Eu te-am iubit atuncia, prin ambele de-odată...

„Fizicul", „ambele" — iată cuvinte din vocabularul „crailor" pentru declaraţii de amor.

Multe din versurile d-lui Călătorescu din cavalerie nici nu se pot ceti. Picioarele le şchioapătă, se poticnesc... Pegas parcă sufere de tegnafes.

Ascultaţi :

Ori mândru : Ce, amice, cueru-ăstă-i la modă ?

N'am drept chiar de-o urâtă-'n vis să fiu iubit ?

Eu intru în vre-o grădină, şi-n ceasul parfumat...

Aşa, ofiţeri, dame, cu toţi să fim părtaşi,
Iar eu singùr în frunte, la douăzeci de paşi...

Să-mi caut un protector, patron, un mare om
Şi-nvîrt ca edera, de trunchiul unui pom...(!)

E răcoroasă seara dulce pe Dordonia,
Gasconi, ascùltaţi bine : E toată Gasconia.

...Imi pare că priveşte
La nasul meu cârn-asta ?... ei haide ! îndrăzneşte !

D. Călătorescu nu se uită la ritm. D-sa pune accentul unde-i place .Toate versurile ,din punctul de vedere al ritmului, sînt o harababură.

De altfel nici măsura, după cum se vede din citaţiile de mai sus, nu-l interesează pe domnul traducător.

Rima — deasemeni. D. Călătorescu rimează „foarfeci" cu „deci", „spumă" cu „urmă", „spirt" cu „uimit", „aleasă" cu „varsă", etc. Asonanţe la Rostand ?

Ortografia şi punctuaţia sunt de domeniul fanteziei. Astfel d. Călătorescu, neştiind ce să pună undeva: linioară sau apostrof — le-a pus pe „ambele": urâtă-'n"...

Hotărît ! Cavaleria nu-i destulă pentru versuri. Trebue să faci neapărat parte din Aviaţie.

* * *

Inlăturând din discuţie traducerea d-lui Călătorescu, traducere pe care orice revistă serioasă ar arunca-o la coş după primele versuri, — ne permitem să suggerăm o idee detractorilor d-lui Mihai Codreanu : să-i citească traducerea comparativ cu originalul. Să-i citească „Tirada nasului", „Balada duelului", „Sărutul"...

Drept încheere reproducem câteva fragmente din excelenta traducere a d-lui Codreanu :

Panaşi cu pene triple şi colţuri şase'n bască ;
Manta ce'n dos ridică pe spadă tonul roş
Ca o pompoasă coadă de insolent cocoş
Şi mai semeţ în toate decât toţi Artabanii
Ce-i naşte şi-i va naşte Gasconia'n toţi anii,
Pe-un guler de paiaţă, îşi poartă pas cu pas
Un nas, un nas fantastic... A, Domnilor, ce nas !

Veniţi ! Hai, Isabelo ! vin, doctore !... Leandre !
Veniţi cu toţi ! Uni-vom într'un fantastic stol
Italiana farsă cu plânsul spaniol...
Şi zîngănit zvîrli-vom pe zgomotul bătăii,
Precum îşi zîngăneşte dairaua zurgalăii

Cu 'n gest pe care-un rege l-ar fi râvnit, oprea
Muschetele 'ndreptate de-ai săi în contra mea;
De graţie şi morgă, superb delaolaltă,
Işi modula'n dantele postura lui înaltă...
Şi'n vânt cu pălăria, de pana-i palpita, —
Mă saluta, spunându-mi: „Drum bun, Senorită!"

Acel care-a scris asemenea versuri nu merită critici asupra ne-congenialităţii, trivialităţii, asperităţilor, etc. — şi nici ofensatoarea comparaţie cu toţi Călătoreştii — indiferent de armă...

D. Mihai Codreanu a pus în această operă poezie, virtuozitate şi chiar căldură — ca'n acele sonete de dragoste din ultimul timp.

Literatura noastră s'a îmbogăţit cu o carte de preţ.

M. SEVASTOS

Ludovic Passini — Judecata lui Paris

VADUL MUIERILOR

de T. ARGHEZI

La noi în munţi, s'a petrecut odinioară un fenomen de singularizare, pe care pretutindeni şi constant, natura îl combate şi-l stăpâneşte. Intr'adevăr, de când se pomeneşte, numărul bărbaţilor şi al femeilor este aproape întotdeauna egal şi această ciudată balanţă, pe care ştiinţa nici nu o explică, nici nu o cuprinde în tabela problemelor cercetate, ca o sumedenie de alte probleme, atât de însemnate, încă nici măcar formulate de inteligenţa, totuşi considerabilă, ştiinţifică — echilibrul vertical al omului viu, natura creerului, situaţia topografică a creerului faţă de corp, căldura celulei vii, etc., etc.—se menţine proporţional cu densitatea locuitorilor unui punct social examinat. Familia, coliba, satul, oraşul dau peste tot locul raporturi armonice de număr între sexe.

Din criptele Faraonilor s'au scos boabe de grâu, care după 3000 de ani îşi mai păstrau intactă puterea germinativă şi miracolul acestei mistice rezistenţe, semnalat fără emoţii şi înregistrat cu suficienţă, nu a scandalizat criteriile oamenilor de ştiinţă, impermeabili la seria lucrurilor extraordinare. Omul de ştiinţă are ceva comun cu autorul de piese de teatru şi de romane, interesându-l în deosebi subiectele finite, construcţiile terminate, tot ce se resoarbe în trecut, şi evitând chestiunile care confundate cu clipa şi cu actualitatea, prezintă exterior linia dimensiunilor eternităţii.

Fenomenul petrecut în munţii noştri era că toţi copiii născuţi în ultimii cincizeci de ani se găseau a fi fetiţe şi fete exclusiv, ca într'o mânăstire de maici, în care cântăreţele de strană, bătrâne şi mustăcioase, traesc alături cu virginele pubere şi cu surorile începătoare, naive, mici şi zulufate ca nişte păpuşi. Bărbaţii care mai rămâneau erau nişte moşnegi, buni pentru Academie sau borcane cu spirt, desfiguraţi de vârstă, zgârciţi din spinări, inexpresivi ca interiorul găocilor de coajă de nucă, întorşi de viaţă la conturul bălăngănit şi desnodat al maimuţei strămoşeşti.

Plugurile bucăţilor noastre de pământ scoborâte până la şes, erau purtate flăcăieşte de fete bălane. Fetele doborau fânul, cosit cu braţele goale până la piept şi tot ele clădeau clăile de trifoi şi spinările de dromaderi ale carelor încărcate. Săcurea lovea pădurea cu mâna trandafirie a copilelor. Şi în toate muncile grele ale stâncii, ale râului şi ale pădurii tresăreau sînii, cu bobocul negricios al loanelor noastre.

Fuse apa de vină, aerul, că bărbaţii munţilor noştri se stârpiseră de tot ? Adevărul este că de la un timp încoace se ivise ceva în bătaia soarelui şi a vântului, ceva care dădea oamenilor noştri o vioiciune şi o gingăşie femeiască. Bărbaţii se năşteau din ce în ce mai albicioşi, barba li se ivea cu mare întârziere, muşchii le rămâneau somnuroşi, ceafa se subţia, vocea se făcea duioasă şi slabă. Cu alte cuvinte, fenomenul s'a iscat lin şi treptat, până în ziua când căsătorindu-se primele părechi ale fenomenului caracterizat, soţii s'au descoperit unul altuia, în noaptea nunţii, a fi în totul la fel, cu coapse adânci şi netezimi şi doritori de o strivire şi de o asfixie, pe care nu avea cine să li le pricinuiască.

Se vorbea în vecinătăţile cele mai depărtate, cu mirare de Vadul Muerilor, cum fusese muntele nostru poreclit. Un preot trimis la noi, ca să înlocuiască pe preotul decedat, a trebuit să plece a treia zi după instalare, izgonit de propria lui nălucire. Neavând de cine să se ascundă, fetele umblau pe trei sferturi goale, călărind caii şi boii de acasă la câmp şi scăldându-se în lumina apelor din dreptul bisericii, câteva sute laolaltă.

Lipsit de cetăţeni la care să se răstească, prefectul a trebuit să-şi retragă autorităţile în oraşul din câmpie. Mai bine de 40 de ani Vadul Muierilor nu dedese armatei nici un recrut şi delegaţii care veniseră să se încredinţeze de realitate, găsindu-se împresuraţi într'un pâlc de câteva mii de fete, pe cât de grave pe atât de frumoase, fură siliţi să iasă din munţi, terorizaţi de un sentiment de stupefacţie respectuoasă. Un farmec neînţeles înconjura munţii, unde munceau fecioarele şi drumurile ce treceau prin cătunele lor curate fuseră din ce în ce mai ocolite, ca aparţinând unei regiuni încântătoare însă blestemate.

La izbucnirea războiului, Vadul Muierilor se întindea pe unsprezece munţi. Inamicul apăsând fruntaria cu aripa lui greoaie, se ivi cu tunuri şi mitraliere pe platou, într'o Duminecă după amiază, când fetele se adunaseră din toate văile, ca să joace. Ele dansau în hore tumultoase, goale, înfăşurate în peşchire lungi de borangic şi in, la cântecul cu vocea şi fluerul al fetelor bătrâne. Inamicul fu înspăimântat, ca şi cum aripa lui nimerise în mijlocul furtunilor basmului şi, val vârtej, o rupse de-a fuga, pe coastele munţilor înapoi. Insă, el voi să se dumirească şi trimise solie 15 călăreţi care să întrebe dacă visul este adevărat. Solia nu se mai întoarse. O nouă solie, avu aceeaş soartă. Patru solii se înecară astfel în necunoscut. Atunci, un comandant se hotărî să curme taina şi apucă spre Vadul Muierilor cu un regiment. Ce-a devenit regimentul nu s'a mai ştiut: el

Continuare în pagina II-a

s'a pierdut cu general cu tot, cu arme, cu care, cu muniţii. Porunci aspre fură publicate în toate armatele inamice ca nici un oştean să nu se mai apropie de locurile vrăjite.

Noaptea, de multe ori, iscoadele trimise în recunoaştere, din ambele tabere beligerante, erau împresurate în câte o pădure, de femei, dezarmate şi capturate. Câte un soldat însetoşat, răzleţ de trupă, descăleca la un izvor să bea. El era prins de femei şi făcut prizonier. Peste zece mii de oameni din felurite armate, fuseseră înscrişi în comunicatul oficial la rubrica misterioasă a celor „dispăruţi".

Intâmplarea a făcut să trec, după zece ani dela război, acum câteva zile, prin Vadul Muierilor cu automobilul şi îmi lipsea apa din radiator. Rătăcisem. Era o noapte de argint, motorul mi-se oprise, înfierbântat peste măsură. Ca o gaură de aur în podul cerului, strălucea luceafărul cel mare. Un viscol de albituri îmi atrase privirea către o pajişte închisă, încercuită de suliţi de pădure. Jucau femeile împânzite în năframă.

— Ei, camarade! strigai către un om cu cască de fier. Imi trebuie o găleată de apă la radiator. Ce cauţi aici?

— Sunt prizonier, răspunse omul. Vorbeşte mai încet.

— Te-ai îmbătat, îi şoptii omului cu cască. Faci pe prizonierul după 10 ani dela război.

— Şşşt! Suntem la Vadul Muierilor zece mii de prizonieri.

— O! atunci e senzaţional. Hai să punem încet apă în radiator şi vino cu mine. Te iau cu maşina şi facem în presă un tărăboi nemaipomenit. Ai note din captivitate ?

— Zece volume, răspunse omul cu cască.

Dar pe semne că era într'adevăr o vrajă. Nici nu apucasem să facem al treilea kilometru că ne vedem înconjuraţi, luaţi pe sus şi duşi într'un harem... de bărbaţi. Erau câteva mii de inşi într'o sală vastă, cu băi de alabastru, cu parfume şi încântări şi deasupra fiecărui bărbat întins pe blănuri şi mătăsuri, muncea o fiinţă albă un masaj ritmic curios.

— Daţi-mi puşca! strigai urmăritorilor mei. Vreau să fac un adevărat carnaj.

— Puşca dumitale e demagnetizată, îmi şopti o fecioară, care-şi lustruia unghiile picioarelor cu un deget de mănuşă.

— Cum demagnetizată, domnişoară?

— Prin raza diabolică, un produs imponderabil al Vadului nostru.

Un vaet uriaş zguduia păreţii de marmură ai haremului masculin.

— Ce aud ? întreb îngrozit.

— E vaetul masajului izbutit. Prizonierii gem de bucurie.

— Daţi-mi un condei să scriu ce văd şi ce aud. E revoltător.

— Linişteşte-te, tinere, îmi şopti un animal foarte simpatic, cu sprâncenile cărămizii. N'avem cerneală.

— Dar nu mai sunt nici atât de tânăr, şoptii atunci, cu o vagă speranţă.

— O să vedem imediat.

Atunci luai sânge din vâna a şaptea a braţului şi trimisei un denunţ Prefecturii de poliţie, scris cu sângele meu pe o batistă.

„Veniţi imediat cu jandarmerie multă. Vadul Muierilor e un local de perdiţie pentru tineret şi pentru părinţii tineretului. Se joacă intens şi se fac orgii revoltătoare".

— Denunţul dumitale este neavenit, mă întrerupse o dansatoare vieneză. Plătim 50 la sută impozit fiscal.

T. ARGHEZI

BIBLIOGRAFIE

A apărut **„Mercure de France"** No. 702, cu următorul sumar:

Jvon Delbos: „Un romancier dela Terre, Eugène Le Roy"; **Léon Uhl:** „Un Théâtre national en France. Paul Fort et les chroniques de France"; **Joseph Pomès:** „Le Banc de Pierre, poème"; **John Charpentier:** „Coleridge, Père du Romantisme anglais. Les Années d'or du Poète"; **Dr. A. Morlet:** „De quelques groupements dans les Inscription de Glozel"; **René Humerly:** „Dernières Nouveautés de Linguistique industrielle"; **Paul Fort:** Guillaume le Bâtard ou la Conquête de l'Angleterre.

Rubricile obicinuite sunt semnate de: Emile Magne, André Fontainas, John Charpentier, André Rouveyre, Marcel Boll, Louis Carco, Ernest Raynaud, Jean Morel, Charles Henry Hirsch, etc., etc.

La Critica, rivista-di-letteratura, storia e filosofia, diretta *da Benedetto Croce,* — Anno XXV, fasc. V, 1927, Napoli.

„Transilvania", Anul 59, No. 8—9.

Societatea de mâine, Anul IV, No. 47 şi 48; Convorbiri literare, Anul 60, Mai, August 1927.

Solia Moldovei, Anul I, No. 10—11.

Insemnări literare

„Castelul durerii"

Ca şi în „Candida" sau în „Om şi Supraom", Bernard Shaw revine în comedia „Castelul durerii", la subiectul favorit al tendinţei moraliste.

„Fantezie rusească într'un subiect englezesc" anunţă subtitlul piesei. Cuvintele acestea pot fi interpretate în diferite feluri. Vroia autorul să ne dea o imitaţie a dramelor lui Cehov, care fuseseră reprezentate la Londra cu puţin înainte de izbucnirea războiului mondial ?... In prefaţă, Shaw ne atrage atenţia că atunci când a început să-şi scrie comedia, nu se trăsese încă prima lovitură de tun. Fraza aceasta nu se poate aplica, însă, decât celor dintâi scene; desnodământul n'a putut fi conceput decât în timpul războiului. De altfel, în acelaş volum se găsesc alte două comedii mici care poartă deasemenea subtitlul de „fantezii ruseşti". Prima este o bucată, eroică, un „sketch" plin de vervă asupra împărătesei Caterina, rol jucat de Miss Kingston în Noembrie 1918, iar a doua „Annajanska, împărăteasa bolşevicilor" fu reprezentată în Ianuarie 1918, cu Lillah Mac Carthy în rolul titular. Datele acestea ne aduc dovada că fostul discipol al lui Strindberg şi Ibsen, este viu preocupat de psihologia şi morala slavă.

Am putea bănui că autorul „Manualului Revoluţiei" a întâlnit în societatea rusească formula de răsturnare care îi pare concluzia normală a ideilor sale şi că cuvântul „rusesc" este pus aci în loc de „revoluţionar".

Vom vedea că Bernard Shaw nu-şi găseşte un remediu mai bun împotriva imoralităţii societăţii burgheze decât isbucnirea unui cataclism fericit care să ne schimbe moravurile. Altminteri, nu găsim nimic rusesc în comedie.

„Castelul durerii" este tabloul Angliei bogate, dinaintea războiului; piesa se ocupă de clasa celor fără de lucru, care se complăceau într'o continuă trândăvie şi care, în timpul verii, trăiau viaţa de castel „unde plăcerile spiritului, — muzica, arta, literatura— înlocuiseră vechile distracţii ale vânătorii, ale flirtului sau ale meselor copioase".

Lumea aceasta era delicioasă, dar lipsită de orice valoare socială; caracteristica ei era însăşi compoziţia ei: oameni încântători, inteligenţi, care ceteau, care vorbeau, dar care aveau oroare de muncă.

„Dacă te duceai să-i vizitezi, — citez tot din prefaţa autorului, — ca să petreci cu dânşii „week end"-ul de Sâmbătă până Luni, găseai pe măsuţa de noapte din camera de dormit volumele lui Butler şi ale lui Galsworthy, versurile lui Meredith şi ale lui Thomas Hardy; fără aceste mostre de gândire modernă, casa n'ar fi fost „în notă". Toate acestea însă nu schimba nimic din felul de a fi al acestei lumi îndatoritoare".

„Castelul durerii" este o piesă asupra influenţii femeilor şi a importanţei de care se bucură ele în societate.

„Ce însemnătate are faptul că unul din aceşti domni face parte din guvern, spune, într'o scenă Mrs. Hushabye,, atâta timp cât acei ce guvernează de fapt suntem noi femeile frumoase ?"

Intrebarea aceasta sau, mai bine zis, afirmaţia aceasta sinceră, ţâşneşte direct din inima lui Bernard Shaw. In privinţa aceasta, i s'ar putea răspunde multe dramaturgului irlandez. I s'ar putea răspunde, de exemplu, că Franţa a lăsat întotdeauna pe femei să joace roluri însemnate în viaţa ei politică sau socială şi că de pe urma acestui lucru patria lui Molière n'a avut de ce să se plângă.

Se prea poate ca să nu fie sănătos pentru o societate; să cedeze prea mult în faţa farmecelor feminine.

Geniul feminin reprezintă odată cu graţia, un element de capriciu şi de uşurinţă care nu prea foloseşte organismului dacă este introdus în doză mare.

Shaw priveşte în general femeia ca pe o creatură periculoasă; aceasta este, de altmintreli, una din trăsăturile cele mai caracteristice ale teatrului său. Femeia, în definitiv, devine periculoasă dacă este lăsată să se depărteze de misiunea ei. Păcatul este că o parte din misiunea ei constă în dorinţa de a plăcea.

Shaw vede în femeie marea primejdie a creaţiei; în acelaş timp, însă, recunoaşte că este indispensabilă societăţii. Ea este făcută pentru a da viaţa, dar tot ea este aceea care ne complică viaţa.

Am putea jura că Irlandezul visează, câteodată, la o lume mai perfectă decât a noastră, în care bărbatul să se poată lipsi de femeie, şi în care viaţa să-şi urmeze cursul fără frământări.

„Când veţi găsi o insulă unde domneşte fericirea şi unde nu sunt femei, scrieţi-mi gradul ei de latitudine şi de longitudine şi voi pleca să trăesc acolo!" — spune un personagiu

E foarte adevărat — că Bernard Shaw a zugrăvit o femeie ideală în acea încântătoare Candida, plină de bun simţ şi de veselie, simplă şi fină în acelaş timp. Fericit cel ce poate câştiga inima unei astfel de femei! In general, însă, Shaw a găsit dulceaţa femeilor mai amară decât moartea. Mângâerile lor ameţesc şi te fac să uiţi viaţa. Cine cade în mrejele lor moare fără să fi trăit. Shaw este un misogin în adevăratul înţeles al cuvântului. Dintre toţi idolii pe care şi i-a propus să-i combată, femeia a fost cel pe care l-a duşmănit cu mai multă îndârjire. Să revenim însă la „Castelul durerii".

O vilă la Sussex, la sfârşitul unei frumoase după amiezi de Septembrie. O casă foarte stranie: în loc de ferestre, nişte ochiuri mici de geam asemănătoare ferestruicilor care servesc, pe corăbii, la iluminatul şi aerisitul cabinelor; plafonul are aspectul unui acoperiş turtit; o mulţime de grinzi susţin tavanul camerei.

Obiceiurile locuitorilor acestei vile sunt şi mai surprinzătoare. Nu vezi pe nimeni care să primească invitaţii şi care să se ocupe de dânşii. Bagajele celor veniţi, clae peste grămadă, ocupă întreg hallul. Oră fixă pentru mese nu există; bei ceiaul când ai poftă, cinezi când servitorii binevoesc să te servească; toate merg alandala, în desordinea cea mai completă.. Nepăsarea şi boemia domnesc aci.

La ridicarea cortinei, o fată tânără, în costum de călătorie, cu pălăria pe cap — o străină, desigur — stă culcată pe divanul de subt fereastă. Işi luase o carte pentru a omorî timpul. Cum, însă, nimeni nu venise să se intereseze de prezenţa ei, adormise de oboseală, iar cartea îi căzuse din mână.

Stăpânul acestui castel este un personagiu şi mai extraordinar; căpitanul Shotover, fost comandant al unui vas comercial, este un om în vârstă de 88 de ani.

In teatru, nu prea atingi vârsta aceasta fără un motiv real. Motivul pentru care autorul şi-a ales ca erou al piesei un octogenar nu este mai puţin interesant. Ellie Dunn, tânăra vizitatoare care a trăit o viaţă plină de decepţii, vine la castel după ce a fixat condiţiunile unei căsătorii cu un oarecare Boss, bogătaş bătrân (de vreo 55 de ani), care în schimbu trupului ei tânăr îi va asigura un trai fără griji. Scopul vizitei este să-l pună în curent pe căpitanul Shotower, cu hotărîrea ei. Scena e interesantă. Merită să fie citată:

ELLIE. — Oomenii bătrâni pretind că poţi avea suflet fără să ai bani. Credinţa lor este că cu cât eşti mai sărac cu atât ai mai mult suflet. Noi, cei tineri, credem contrariul. Astăzi, un suflet costă mult: mai mult chiar decât un automobil.

SHOTOVER. — Adevărat? Atât de scump este sufletul dumitale?

ELLIE. — Foarte scump! Fiindcă îi trebue muzică, tablouri, cărţi, munţi, lacuri, rochii frumoase. Pentru scăparea sufletului meu mă căsătoresc cu bani. Este cel mai bun lucru pe care-l poate face o fată deşteaptă.

SHOTOVER. — Nu pot discuta. Sunt prea bătrân. Nu mai sunt stăpân pe capul meu.

Sunt, deacum sfârşit. Tot ce-ţi pot spune este că nu-ţi dai seama de nenorocirea de-a te fi vândut. Ar fi pentru sufletul dumitale o astfel de lovitură încât toate cărţile, tablourile sau concertele din lume nu vor reuşi s'o vindece. Ce-ţi trebue? Un măritiş bogat? La vârsta dumitale mie îmi trebuia pericolul, curajul, moartea. Numai atunci simţeam că trăesc. N'aş fi îngăduit niciodată fricii de moarte să-mi guverneze viaţa. Răsplata mea este că am trăit. Viaţa dumitale torturată de grija că vei fi săracă! Drept răsplată vei avea ce mânca, dar nu vei şti nici odată ce e viaţa!...

Discursul acesta luminează piesa. Se vede că ne găsim în plin simbol.

Comedia aceasta este istoria unui întreg secol, tabloul a trei generaţii, care văd fiecare viaţa şi rostul ei sub aspecte cu totul diferite. Acţiunea e atât de complicată, încât spectatorul, la un moment dat, poate striga ca şi un personagiu al piesei:

— *Suntem oare în Anglia sau într'un azil de nebuni?*

Sfârşitul este tot atât de straniu şi de extraordinar ca şi întreaga piesă: Ellie se mărită cu „părintele ei spiritual", căpitanul Shotover.

Nu ştim ce va gândi publicul despre desnodământul acesta. Sfârşitul acesta apocaliptic va rămânea, mai târziu, ca o mărturie distractivă a uimirii indignate pe care o va resimţi orice burghez din Anglia când va avea surpriza să se vadă atacat în insula lui.

In ceeace priveşte intriga în sine, este clar că autorul nu-i dă decât o importanţă poetică. Shakespeare n'o căsătoreşte pe Miranda cu Prospero. Wagner nu i-a permis un singur moment lui Hans Sachs să suspine după Eva.

Căsătoria aceasta uimitoare a Elliei Dunn, are rostul ei. Autorul este convins că tânăra Anglie nu-şi va regăsi măreţia de altă dată decât atunci când va reveni la tradiţiile ei eroice. Fantezia aceasta poartă în mod vizibil stema lui Shaw. Ea se leagă intim de ceeace formează personalitatea operei sale, de actul „filozofic" din *„Man and superman"*.

Este ideea falimentului educaţiei sentimentale, este însuşi caracterul unui teatru, a cărei trăsătură esenţială o formează dispreţul pentru dragoste...

HENRI WESSEL

J. Kartner

In amintirea trecutului

Timp de zece ani ne-am adăpostit amorul nostru fierbinte, departe de lume, într'o vilă dintr'un orăşel de pe malurile Mediteranei.

Buzele începură să-mi atârne, privirile pierdură vioiciunea, şi zbârcituri complexe îşi desenau arabescurile sub pleoape.

O idee nebună îmi trecu prin minte.

— Eva, implorai eu, ca să nu vedem cum îmbătrânim, ca să fim siguri că nici-o imagine nu va şterge amintirea orelor divine pe care le-am trăit, Eva, oare vrei tu, zisei, asemenea acelor amanţi creaţi de poet, să ne scoatem ochii?

Ea îmi răspunse:

— Eşti un prost! Ştii bine că te ador.

Eu stăruii în ideia mea...

Ne-am scos ochii.

Ar fi îndrăzneţ din parte-mi să spun că acest act de devotament pentru cauza amorului nostru nu ne atrase oarecari mici neplăceri. Servitorii mi-au mărturisit că de-atunci mâncăm foarte murdar; faţa de masă trebue schimbată de trei ori pe zi. Când eşti orb, e de dorit să fi orb din naştere.

E greu să fii fericit pe-acest pământ. Intr'o după amiază, ne bucuram împreună de sacrificiul consimţit. Gheata mea, sub masă, atinse gheata Evei. O sudoare rece îmi broboni fruntea. O idee îngrozitoare mă chinui. Peste zece ani gheata mea va atinge poate iar gheata Evei şi picioarele noastre nu vor mai ghici armonia lor de odinioară. Şi poate — cine ştie? — piciorul ei (atât de mic!...) ar putea să atingă piciorul altuia..

— Eva, şoptii eu, deşi nici-un poet, n'a scris despre aşa ceva, în amintirea amorului nostru, îţi cer încă un sacrificiu. Eva, vrei tu să ne tăiem picioarele?

Timp de trei luni, în fiecare dimineaţă, tot mai băgam în bae, din obicinuinţă, locul unde fuseseră picioarele noastre.

In prima zi a lunei a patra, eşind din bae, genunchiul meu atinse genunchiul Evei. Nu voi descrie chinurile care torturară inima mea de amant gelos. Nu voi povesti în amănunt propunerea pe care am făcut-o Evei.

Voi spune numai atât: ne-am tăiat şi genunchii.

Bietele noastre cioturi omeneşti erau astfel reduse la cea mai simplă expresie. Eva ţinuse prea mult la mine. Nu putea regreta noua jertfă pe care o făcuse în amintirea amorului nostru. Spre a-i arăta recunoştinţa mea luai mâinile Evei într'ale mele. Pipăitul falangelor subţiri îmi dete fiorul pericolului care ne-ar ameninţa şi din această parte. Braţele îmi căzură. Ghicii că gestul acesta nu va rămânea o simplă figură retorică. Picioarele îmi tremurau sau mai bine zis mi-ar fi tremurat dacă le-aşi mai fi avut.

— Eva, — spusei aceleia care-mi stăpânea inima, — Eva, tae-mi braţele, şi... nu ştiu dacă trebue să te rog pentru tine, pentru mine, pentru amorul nostru, tae-ţi-le, apoi, şi pe-ale tale!

Operaţia fu scurtă. Aveam experienţă acuma. Braţele mele căzură, unul la dreapta, altul la stânga, pe parchetul camerei de dormit. Apoi Eva întoarse asupră-şi fierul ucigător.

— Gata? întrebai eu.

— Vai, nu!

— Ce s'a întâmplat, draga mea?

— Braţul meu drept nu mai există. Nu mai am decât braţul stâng. Cum să mi-l tai singură?

Şi ne plângeam astfel. Un tânăr trecu sub fereastra noastră. „Ne va scoate el din încurcătură", şopti Eva. Şi cu braţul care-i mai rămăsese îi făcu semn să urce. Ca să n'aud gemetele acestei ultime jertfe pe care Eva o aducea amintirii amorului nostru, m'am retras într'o cameră alăturată.

Trecură câteva zeci de minute. Eva, mă chemă. Cu vocea înăbuşită de emoţie, o întreb:

— Va rămâne întreagă, Eva, amintirea amorului nostru? Ţi-ai tăiat braţul stâng?

— Nu încă, dragul meu. Dar nu te teme. Tânărul acesta mi-a făgăduit să vină şi mâine la aceiaşi oră.

Se pare că braţul stâng al femeilor e foarte greu de tăiat. Altfel nu-mi explic cum se face că de cinci ani tânărul vine la noi în fiecare zi, la aceiaşi oră...

Rostul Antropozofiei

„Primatul spiritului" e o formulă care, în Germania de azi, tinde să înlocuiască „absolutismul universal" al Germaniei militariste.

Credinţa că liberarea totală a omenirii nu va fi decât opera spiritului, îşi găseşte expresia în multe alte mişcări: după *Activism* al lui Kurt Hiller, trebue să numim *Antropozofia,* al cărei promotor şi teoretician e filosoful Rudolf Steiner, mort de curând.

Antropozofia s'ar putea defini: ştiinţa spiritului. Ea tinde la reîntoarcerea spre „omul lăuntric", la acea conştiinţă individuală solidară cu toate realităţile cosmice şi sociale. Desvoltarea spirituală a individului e totodată un progres al facultăţilor creatoare şi o elevaţie spre acele regiuni supraordonate, cari sunt considerate de unii pozitivişti ca domenii mistice, iar de alţii ca un refugiu tot aşa de van şi de superstiţios ca şi „lumea de dincolo" a vechilor religiuni.

Steiner, prin numeroase studii, a încercat să dea temeiu ştiinţific spiritualismului modern şi să vestească o „nouă" religie ce poate fi primită şi de conştiinţa ştiinţifică şi de sufletul individului ce-şi caută auto-desăvârşirea. El a aplicat concepţiile sale în aproape toate domeniile: în educaţie, în politică, în psihologie, în estetică, în religie şi în ştiinţă. Prin stăruinţa lui, a ajuns să aibă numeroşi discipoli şi să atragă şi mulţimea dornică de izbăvire imediată.

Problema socială e însă piatra de încercare a oricărui reformator. Steiner o cercetează în lucrarea sa: *„Die Kernpunkte der sozialen Fragen"* în legătură cu necesităţile vitale prezente şi viitoare. El constată că „comunităţile sociale s'au alcătuit până acum, în mare măsură, prin instinctele sociale ale omenirii (pag. 118). Azi, puterile lor trebue folosite cu deplină conştiinţă.

Ca şi organismul natural, care are sisteme speciale însărcinate cu anumite funcţiuni, organismul social are „sisteme" cu functiuni independente şi totodată cu anumite relaţii între ele.

Criticând postulatul proletar-economic, a cărui ideologie e burgheză şi al cărui spirit e fără elan creator, Steiner împarte problema socială în trei întrebări: 1) care e cea mai sănătoasă viaţă spirituală? 2) care e cea mai justă adaptare a condiţiilor de muncă în viaţa colectivă? 3) cum trebue să influenţeze viaţa economică viaţa societăţii?

Răspunsul lui Steiner suferă poate de un paralelism prea riguros. După cum în organismul omului lucrează trei sisteme: nervos, circulator şi intuitiv, el trifurcă organismul social în: 1) viaţa economică... care regulează raporturile naturale ale oamenilor cu lumea externă; 2) viaţa politică (juridică), ce cuprinde raporturile dela om la om şi 3) viaţa spirituală ce se referă la individualitatea fiecărui om. Aceste trei sisteme sunt autonome şi cu legile lor proprii; ele formează domenii de activitate a căror armonie rezultă chiar din exercitarea autonomiei lor. Sunt desigur şi anumite raporturi între aceste trei sisteme, dar ele trebue să fie astfel coordonate încât să nu stânjenească viaţa spirituală, ce-şi are rădăcinile în facultăţile individului. Cu cât impulsul spiritual e mai liber şi mai deplin, cu atât va fi mai rodnic fluenţată viaţa politică şi economică, adică societatea umană.

Această trifurcare a organismului social e justificată de Steiner şi în mod istoric. Cele trei „formule" ale Revoluţiei Franceze: egalitate, libertate şi fraternitate, apar contradictorii câtă vreme ele sunt aplicate la un organism social *unitar.* Aplicate însă la organismul social trifurcat, aceste formule sunt practice. Pe *fraternitate* (asociaţie) trebuie să se întemeieze influenţa reciprocă a oamenilor în viaţa economică; pe *egalitate* (democraţie) se bizue raporturile dela om la om, iar pe *libertate* (individ) se întemeiază viaţa spirituală" [1]).

Prin această valorificare socială a antropozofiei, mişcarea, care era restrânsă la „societăţi antropozofice" asemănătoare cu societăţile filozofice, sau cu uniunile religioase, şi-a putut lărgi cadrele. S'a format o ligă pentru trivizarea organismului social (Bund für dreigliederung des sozialen Organismus), al cărei sediu e la Stuttgart. Liga aceasta, datorită propagandei originale şi „prestigiului profetic" al lui Steiner, are centre importante în Austria, Anglia, Olanda, Elveţia, Finlanda şi ţările Scandinavice. In Germania ea are grupuri locale în toate centrele mari.

Incercările de reformare, teoretică şi practică, după principiile antropozofice sunt numeroase, în aproape toate domeniile. Mişcarea e atât de combătută, pe cât e de susţinută de adepţii harnici şi de curiozitatea, plină de speranţe a publicului. Diverse congrese antropozofice, au dovedit tăria şi progresul mişcării.

La al doilea congres internaţional intitulat: West-Ost, s'a desbătut o chestiune ce nu mai poate fi ignorată de nici un intelectual. Prăpastia culturală şi spirituală între Occident şi Orient s'a adâncit şi mai mult prin războiul din 1914—1918. Destinul omenirii e într'unul din cele mai tragice momente. Conflictul, lent sporit, între Asia şi America, nu e numai de natură „culturală"; antagonismul economic s'a precizat între Japonia şi Statele-Unite. Şi, nu glasul raţiunii, ci urletul tunului va răspunde curând dacă nu se lucrează de pe acum pentru o armonizare a intereselor specifice cu interesul suprem al progresului întregii omeniri.

Europa, fărâmiţită şi sărăcită prin ultimul război, are, prin trecutul ei istoric şi prin situaţia ei geografică, menirea de a rezolva problema: astfel îşi va găsi şi propria ei mântuire. Mai presus de antagonismele politice şi economice, ea trebue să pună imperativul cultural-spiritual. Tinzând la o unificare sufletească a popoarelor, Europa să fie mijlocitoarea desinteresată între Occidentul ce şi-a vădit tendinţele de hegemonie economică şi Orientul ce a început să se trezească, cu imense forţe de expansiune, cu milenara sa cultură şi cu rezistenţa sa de rasă.

Oricât s'ar spune că primează interesul economic sau cel politic, nu se poate nega faptul că spiritul îşi afirmă azi, ca şi în trecut, puterea lui salvatoare. Conducătorii au dus popoarele la peire, atunci când au înăbuşit forţele spirituale şi au abrutizat omul.

Lumea, după credinţa antropozofilor îşi va regăsi armonia creatoare, dacă îndrumătorii popoarelor vor recunoaşte şi imperativele cultural-spirituale.

Antagonismele mondiale, politice şi economice, nu vor ajunge la o „sinteză pacifică", decât atunci când „primatul spiritual" nu va mai fi o simplă expresiune verbală — ci se va realiza în conştiinţele individuale şi în morala internaţională.

Prin substratul ei social, antropozofia poate fi considerată ca unul din jaloanele îndrumătoare în vălmăşagul curentelor de după războiul mondial.

EUGEN RELGIS

1) *Ernst Uehli:* „Die Dreigliederung des sozialen Organismus in Kurzer Darstellung", pag. 7.

Han Ryner

Inrădăcinații

Psihodor, filozof cinic, pierzându-și iubita, se hotărî să trăiască pribeag, străin de toți și de toate. Fără nimic alt decât o manta veche pe umeri și un toiag noduros în mână, el porni la drum.

Mergea zile întregi, la întâmplare. Când i se făcea foame, mânca din ce găsea la îndemână. De multe ori, auzea protestând pe câte unul, căruia pâinea luată de filozof nu-i făcea trebuință, dar care susținea că e a lui. Psihodor nu asculta sudălmile. Uneori, însă, proprietarul se repezea la el; atunci, trezit din visare, cinicul lovea la rându-i cu toiagul. Soseau robii, iar semețul, pentru care foamea însemna un motiv de a mânca, era prins și târât în fața judecății. Dar știind că urechile judecătorilor, înfundate cu câlții legilor, nu au cum să priceapă, Psihodor nu răspundea la întrebările ce i se puneau. De obicei, îi dădeau drumul luându-l drept nebun. Alteori, îl aruncau în temniță pentru câteva zile.

Seara, Psihodor se culca odată cu apusul soarelui. Când era liber, culcușul și-l făcea pe marginea drumului sau în vreo vâlcea seacă.

Psihodor pribegi așa vreo trei ani de zile, fără să se oprească nicăieri de bunăvoie și fără să rostească un cuvânt. Desigur că printre lucrurile din jurul lui, el nu vedea decât pe cele mai neobișnuite, iar mintea sa le tălmăcea în simboluri de veșnicie. Dar, îndată ce un lucru îi prilejuia un gând mai frumos decât lucrul însuși, el înceta de a-l mai privi.

După ce umblă trei ani dearândul, Psihodor ajunse pe culmea unui munte. Se uită în vale și în jurul său: Căci strigăte stranii veneau de jos, strigăte ca de gâlceavă, articulate ce-i drept, dar semănând cu vâjâitul vântului printre crengile unei păduri.

Ciudat era locul unde se afla Psihodor. Muntele făcea un cerc aproape perfect, iar creasta lui netedă nu era întretăiată de nici o strungă. In câmpia rotundă din vale, se legănau fără preget, vuind, oameni nalți cât stejarii.

Cinicul se scobori la acești uriași și văzu cu mirare că aveau picioarele înfipte în pământ. Cum unii dintr'înșii se ridicau pe câte un mal de râpă, el băgă de seamă că din fiecare picior porneau rădăcini lungi și întortochiate. Văzând că e vorba de ceva într'adevăr nou, ceva ce trebuie priceput, Psihodor poposi în țara aceia.

Cu toată statura lor uriașă și rădăcinile lor subpământene, locuitorii acelei câmpii erau totuși oameni, iar nu copaci. N'aveau nici frunze, nici flori, nici crengi. Goi cum erau, se putea vedea că n'aveau coajă, ci o piele fină și albă cum e aceia a barbarilor dela Miază-Noapte. Aveau cap și două brațe. Trupul lor, deși enorm, păstra proporții armonioase și se înmlădia svelt ca un trup de luptător. Uneori se așezau. Seara, numai picioarele le rămâneau drepte ca două trunchiuri îngemănate în timp ce adierea somnului le îndoia genunchii și-i culca pe spate. Dar, în afară de puterea de a umbla, le mai lipsea încă un bun, care, pe vremuri, îi păruse de preț lui Psihodor. Inrădăcinații n'aveau sex.

Firea lipsise pe acești oameni de puterea de a zămisli, fiindcă-i făcuse nemuritori. Cinicul ghici curând acest dar al lor, și nu-i pizmui. Ci, rămânând la dânșii, îi observă și le învăță limba. Căci o bănuială încolțise în mintea lui și-l făcuse doritor de-a le cunoaște gândurile.

— Sunt poate atoateștiutori ca zeii și-mi vor spune ce s'a făcut iubita și unde aș putea-o regăsi.

Când începu să le înțeleagă limba, Psihodor băgă de seamă că pădurea era neștiutoare și grosolană cum e orice gloată. Se apropie atunci mai mult de acei inrădăcinați pe care soarta îi izolase.

Nu trecu mult însă și văzu că rătăcirea lor era și mai ciudată: nu mai era nerozie ci deadreptul nebunie; și se țineau măreți pentrucă aveau gânduri ingenioase și delicate.

Psihodor însă nu se depărtă ci gândi:

— Am nelinișteа duratei; dânșii, au nelinișteа spațiului. Neroziile și nebuniile, care le spun dânșii despre lumea întinsă, corespund desigur rătăcirilor noastre despre lumea ce dăinuiește. Timpul și Spațiul sunt frați gemeni ce se aseamănă. Părintele lor se chiamă Nesfârșitul, iar mama lor Veșnicia.

Și 'nveselindu-se la vorbele uriașilor nemișcați, el râdea și de gândirea oamenilor celor fără rădăcini.

* * *

Căci aceia dintre uriași care se numeau ei-înșiși înțelepți, negau mereu, semeț sau cu sfiiciune, spunând:

— Nu e nimic dincolo de zare.

...sau:

— Să ne ferim de-a afirma ori de-a nega ceiace simțurile noastre nu pot cuprinde. Câmpia pe care locuim e oare Universul tot, iar zidul de munți desparte într'adevăr ființa de neant? N'avem cum s'o aflăm. Să lăsăm dar necunoscutul și să zămislim metodic știința lumii vizibile.

Dar norodul credea că:

— Soarele răsare din gol, dar apune într'o altă lume aeve. Ne luminează pe noi mai întâi. Apoi, luminează și alte ființe. Răsăritul e pustiu; la răsărit de munte e neantul. La Apus, însă, sunt două lumi: un ținut de desfătări unde curge belșugul; un ținut de chinuri și secetă. Intr'unul își înfig rădăcinile oameni mai buni și mai fericiți decât noi. In celălalt pătimesc păcătoșii, căci pământul e de foc și roade sunt puține.

Și norodul mai credea că:

— Același soare revine în fiecare zi. După ce luminează raiul și iadul, el apare, dintr'odată, din gol, pe culmea muntelui dela răsărit.

Unii bănuiau chiar că:

— Neantul, pe care-l străbate soarele în fiecare dimineață, nu e gol, ci un haos, o învălmășeală în care nu se pot deosebi lucrurile, un neant al formei, poate, dar în care materia se frământă fără armonie și fără sfârșit.

Iar înțelepții cei semeți răspundeau:

— Nu există nimic în afară de ceiace cunoaștem.

Și înțelepții cu cugetul sfios adăugau:

— Nu știm decât ceiace știm.

Și iarăși spuneau unii:

— E neîndoios că...

iară ceilalți:

— Probabil că...

...și înțelepții toți continuau laolaltă:

— Ce n'are rădăcini nu poate dăinui. Soarele ce nu stă locului, se naște și moare, întocmai cași câinele ce aleargă, cași pasărea ce sboară. Iar soarele de astăzi nu poate fi soarele de ieri.

Norodul însă se mânia la asemenea cuvinte. Cu toată neștiința lui, el simțea că soarele nu moare în fiecare seară.

Și Psihodor cugetă:

— Sufletu-ți, o iubita-mi, dispărută, e un soare apus pentru mine, dar care acum străbate alte ținuturi. Și vremile cele dela Apus nu sunt nici Câmpii Elizee, nici Infernuri, ci sunt prea puțin deosebite de vremile dela răsărit, și de vremile dela miazănoapte și de vremile dela miazăzi.

Iar în mintea lui Psihodor încolți un gând nebun. Vroi să spună acestor făpturi turburate de nelinișteа spațiului, adevărul mântuitor. Cuvântător înalt de-o șchioapă, el stătu în fața mulțimii de uriași și le strigă:

— Ascultați cuvântul meu. Viu de dincolo de munte și știu....

Toți ascultară ținându-și răsuflarea. El urmă:

— Hotarele sunt amăgiri. Viață e și dincolo de munte, și nu cu mult deosebită de cea de aci.

Psihodor nu-și dădu socoteală de se se petrecu. Dar instinctul, mai sigur și mai iute ca gândul, îl sfătui s'o ia la fugă. Goană năprasnică. Când își întoarse capul, tremurând, văzu întreaga pădure culcată la pământ ca de-o furtună de mânie. Brațe întinse căutau să-l apuce. Blesteme și amenințări se asvârleau prorocului care vestea adevăruri prea simple. Și pădurea de turbați urla că Necunoscutul nu poate fi decât neant sau minuni de cazne și de bucurii.

* * *

Huiduit și gonit cu pietre, Psihodor ajunse la munte, și trecându-l, se întoarse în țara în care oamenii umblă cași dânsul și cunosc adevărul din spațiul apropiat. Intâlni doi pitici asemenea lui. Ii ascultă, căci vorbeau un dialect grecesc care-i răscoli amintiri duioase. Dar curând izbucni într'un râs de dispreț și de durere. Căci iată ce spunea unul dintr'înșii:

— După moarte totul e sfârșit!

Iar celălalt adăuga:

— După moarte, primim răsplată minunată pentru faptele noastre cele bune și pedepse grozave pentru păcatele noastre!

Psihodor, reîntors la înțelepciunea tăcerii, își căută de drum, fără să mai încerce să le arate, celor doi oameni, simplicitatea jignitoare a adevărului!...

Traducere de S. RIVAIN

ZOOLOGICE

Pastel cinegetic

Pocnesc, metalic, puști de vânătoare...
Și pulberea energică îmbată
Agilii iepuri cu trupșor de vată
Ce au beție cronică 'n picioare...

Purtând în ochi priviri inteligente,
Prepelicarii trec tufișul des cu
Nuanțe gris de umbre transparente
Și câmpul e-un pastel de Grigorescu.

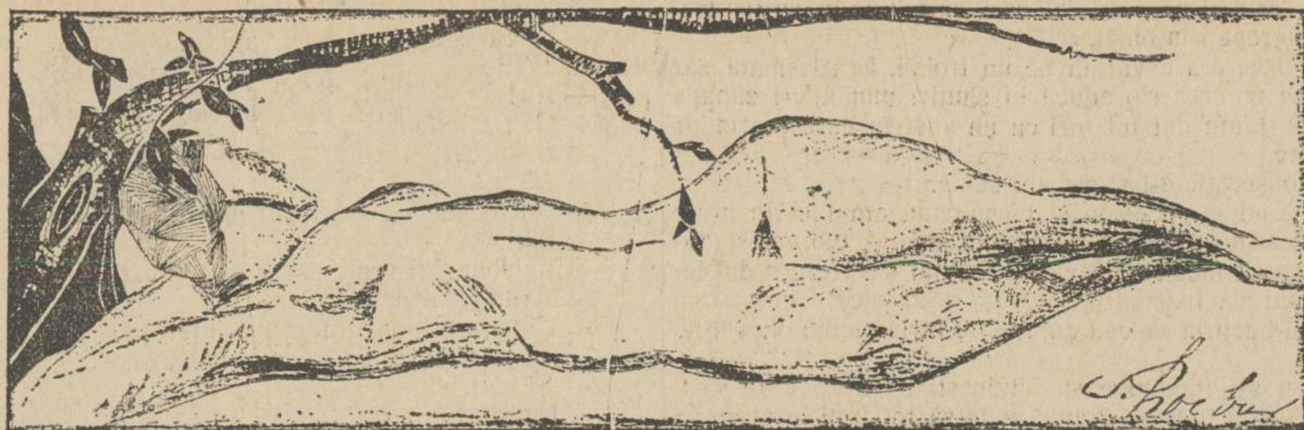
Decor ca'n „Psevdo-Kinegheticos"...
Răsună, fonf, ecoul adierii...
Transportă licurici confetti; cos
Tăcerile vestmântul sur al serii...

Cortina nopții 'ncepe să se lase
In depărtare, pe întreaga scenă...
Și stele, pe tavanul de mătase,
Pun felinare cu acetilenă...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Nicolae Grigorescu — Nud

A. Phoebus — Desen

Poveste de iarnă

Domnului Constantin Meissner

O friguroasă și târzie noapte de Decembrie. Strada de mult e pustie; nu s'aude decât mugetul sinistru al Crivățului care isbește cu furie în pereți parcă ar voi să smulgă cărămizile una câte una. Dar în casă e așa de cald încât cei doi bătrâni prieteni simt parcă fecunda căldură a verii. Nici o lampă nu-i aprinsă; o liniște mângăietoare coboară din covoarele care împodobesc pereții, iar vâlvătaia focului aruncă în odaie o capricioasă lumină roșie.

Au vorbit despre întâmplări de demult și acum tac, pradă amintirilor trezite de faptele povestite, de poezia focului din sobă, de părerile de rău după frumoasele timpuri ale tinereții.

— Ți-aduci aminte de „Micul Castelan"?, băiatul cela cu păr blond, pururi cu zâmbetul pe buze și cuminte ca un sfat pe care ți-l dă bunica?

— Da! Mihai Cernea, banca treia, pe dreapta.

— Parcă eri am fost studenți când la prelegerile aride eram auditori cu trupul, iar cu mintea rătăceam prin veacuri. Apoi viața aceia neînfrânată care clocotea în noi; entuziasmul prin nimic justificat; blazarea la comandă atât de plină de comic; setea de iubire care ne făcea să vedem un soare în fiecare șuviță de păr blond; poezia nesfârșită pe care o găseam în natură fiindcă nu știam că ea există în sufletele noastre.

— Da! Basmul minunat și tragic — vremile de altădată care nu reînvie în veci.

...Și, așa, cum stăteau aplecați asupra primăverilor de odinioară, ei păreau pelerini pe drumul fără întoarcere al trecutului...

In ochii lui Câmpeanu, adânci ca marea și atât de iubiți odinioară, sunt, acum, toate basmele din închipuirea unui romantic. Dar vântul, care sgâlțâie fereastra, îl trezește din reveria în care era cufundat.

— Cumplită iarnă!

Voinescu, nu răspunde, și dus pe gânduri, pare încovoiat sub povara trecutului care nici odată nu l-a apăsat atât de mult ca în noaptea asta, iar pe buzele lui trece un surâs duios care, apoi, se schimbă într'unul sfâșietor ca cel ce însoțește amintirea unei tinereți sfărâmate și îndepărtate. Nici ochii nu mai au strălucirea obișnuită: sunt umezi.

— Voineo, gândește-te că nu mai suntem de douăzeci de ani.

— O simt mereu, din nenorocire. Și totuși sufletul nu mi-e bătrân cu toate că trăesc din aduceri aminte. Apoi, când iarna este atât de aspră ca azi, mi se pare că am douăzeci și șapte de ani — vârsta când m'am întâlnit cu fericirea....

El duse mâna la gură și sărută un inel care-i lucea în deget. Și gestul acesta pios, era întovărășit de o visare dureroasă asemănătoare celei ce te cuprinde atunci când admiri o ruină măreață.

— Ce-i cu inelul pe care l-ai sărutat?

Voinescu privi câtva timp înainte, parcă ar fi cerut sfatul cuiva, apoi zise:

— Inelul acesta e tinerețea mea.

Și povesti, cu glas domol, uitându-se în jos, ca și cum ar fi vorbit cu sine însuși:

Era o iarnă grea. Se împlinise două săptămâni de când viscolea fără încetare. Zăpada căzuse în straturi mari și, prin locurile adăpostite, nămeții erau cât casa. La început vremea nu m'a supărat de fel, ba chiar am fost mulțumit că, acum când toate treburile erau rânduite, puteam să mă întorc fără grijă spre anii adolescenții. Am visat și am citit tot timpul. Insă, în ultimele două zile, de dimineața până seara, priveam mereu afară, să văd dacă vremea se schimbă, fiindcă trebuia să mă duc la T. pentru niște afaceri care nu puteau să fie amânate. Și turbam de ciudă când vedeam că negurile de zăpadă sunt tot atât de dese ca și în ajun.

Dar, într'o Miercuri, seara, Ion, vizitiul meu, intră în casă și-mi spuse că vântul parcă s'a mai potolit; că sunt semne să putem pleca a doua zi. Și nu se înșelă. Pe la amiază viforul aproape încetase și m'am folosit de pauza — pe care o bănuiam vremelnică — ca să pornesc la drum.

Ziua era mohorîtă dar aerul înghețat îți dădea viață și voioșie. Mi-am îmbrăcat șuba, am desprins din cui o splendidă pușcă englezească și m'am urcat în sanie, în care geniul inventiv al lui Ion născocise mijlocul de a mă apăra de frig prin niște cărămizi calde.

— Dacă la picioare n'ai habar, poate să cânte Crivățul cât o vrea, adăugă el pe când mă împacheta în așa fel că numai prin minune vântul ar fi putut să dea de mine. Și într'adevăr, n'am simțit deloc gerul înțepător.

Când am eșit afară din oraș nu știu. Insă mi-aduc aminte că m'a fermecat câmpia minunat de albă care fugea necontenit spre zările neguroase ca și cum ar fi voit să le însenineze. Entuziasmat, îmboldii pe Ion, care, cu ochii ațintiți spre cerul amenințător, pufăia înciudat din lulea.

— Ia privește, zic, ce mândreță de nu-ți mai vine să mori.

El arse cu biciul pe roibul din stânga, care, după socoteala lui, nu trăgea cu credință, și-mi răspunse supărat.

— Da mânca-o-ar lupii de vreme, că mi-i lehamite de atâta zăpadă. In iarna asta nu m'am văzut cald. Și nici n'o să ajungem la Conu Ștefanache și o să ne apuce viforul pe drum.

Și, necăjit, biciui și pe murgul din dreapta.

Incă odată avu dreptate. Abia făcusem trei sferturi din drum când viscolul începu din nou. Mi-am îndesat căciula în cap și am ridicat gulerul șubei. Ochii singuri îmi rămăseseră expuși bătăii vântului. Neguri de zăpadă pluteau în aer, iar omătul, ridicat de Crivăț, creștea, se învârtejea și ne lovea din toate părțile. Părea că viscolul ține să ne facă toate onorurile ca orice gazdă de familie.

Treptat, treptat se întuneca și odată cu noaptea se înteți și viforul. Și atunci, în clinchetul clopoțeilor și 'n singurătatea care mă despărțea de lume, mi-am adus aminte de o întâmplare de pe când credeam în veșnicia vieții.

Aveam, pe vremea aceia, șaptesprezece ani, — vârsta când totul îți pare măreț, frumos, fermecat. Era într'o seară, la Ateneu, la un concert. Se cânta ceva care poate că era Rossini sau Verdi. Și ce luminoasă era sala. Parcă ar fi strălucit mii de stele! In lumina becurilor electrice scânteiau diamantele, mătasa albă și blănurile de hermină.

Ea, era într'o lojă cu familia și avea o rochie albastră așa cum e, câte odată, cerul de August. Avea șaisprezece ani, păr negru și ochi negri care desmierdau ca o sărutare. Și era atât de drăgălașă și mlădioasă că nu m'am putut opri să n'o privesc cu stăruința caracteristică sfioșilor. Ea m'a văzut și mi-a zâmbit, — și 'n surâs a pus tot soarele și parfumul florilor de primăvară.

Idila noastră a fost scurtă. Din stalul în care eram i-am spus, din ochi, că o iubesc. Ea s'a prefăcut că nu înțelege. Dar mai apoi, și-a scos trandafirul dela sân, și pe când lumea acoperea cu flori pe violonist — mi l'a aruncat. Și, cu toate că pe față și-a zugrăvit cea mai fermecătoare uimire, ochii ei îmi spuneau: e pentru tine. Eram fericit ca un premiant felicitat la sfârșitul anului și, prinzând momentul când mă privea, am sărutat trandafirul. Ea s'a roșit toată și a închis ochii parcă ar fi simțit sărutul pe buze. La eșire am căutat s'o întâlnesc, dar valurile de oameni m'au împedicat.

Inoptase de mult când am zărit luminile orășelului T. Și Doamne că mirați au mai rămas Conu Ștefanache și toți ai casei când m'au văzut. Iar în timpul când mă ajutau să scap de iarna care intrase în odaie odată cu mine, nu încetau să se minuneze de curajul meu.

— N'ași fi crezut să vii pe asemenea vreme, odată cu capul.

— Când ai afaceri nu te uiți la timp.

— Dacă-ți eșeau lupii înainte?

— Aveam pușca cu mine.

— Bravo băiat! Dar, vorba bătrânească: nici pe dracul să-l vezi, nici cruce să-ți faci.

— Adevărat!... decât!...

Duduca Zoe, care apăruse în pragul ușii, puse capăt vorbăriei printr'o poruncă la care toți ne-am supus cu plăcere:

— Haidem la masă — îi fi înghețat și flămânzit.

* * *

După trei zile părăseam orășelul T., bucuros că sfârșisem cu bine afacerile și mâhnit că trebuia să mă despart de oameni așa de pricepuți și gata să te sprijine în ceasuri grele, cum e Conu Ștefanache, pe care întotdeauna l-am iubit ca pe un frate mai mare. Tu știi că pe mama n'am cunoscut-o iar pe tata l-am pierdut când aveam douăzeci de ani. Moșia care îmi rămăsese era ipotecată — ruina își arătase colții. Dacă am reușit să păstrez averea și s'o măresc nu e meritul meu ci al lui Conu Ștefanache care m'a ajutat cu bani și sfaturi înțelepte.

Eram mulțumit și de faptul că viscolul de care venisem întovărășit, făcuse loc unui soare fără căldură, dar strălucitor. Și am mers așa ceasuri întregi. Insera. Albul zăpezii părea albastru la orizont și o tăcere înghețată învăluise întinderile albe.

Un ger strașnic se lăsă odată cu noaptea. Mai târziu, luna începu să plouă raze luminoase iar neaua înghețată părea cristalul unei oglinzi venețiene.

Deodată caii se opresc în loc, sforăe, frământă omătul cu picioarele, apoi își iau vânt. Trudindu-se să-i oprească Ion îmi mărturisi cu teamă:

— Au mirosit a urmă de lup, cucoane!

— Ii vom primi cum se cuvine.

Pregătit pentru orice întâmplare privii în jurul nostru: înainte, la vreun kilometru, se vedea o sanie, iar la dreapta, un colț de pădure care înainta amenințător în spre șosea. Cât despre lupi, deocamdată, nici urmă.

— Ioane, caută să ajungi sania.

Mă gândeam că uniți cu cei din sania din față vom veni fiarelor mai ușor de hac. Sub îndemnul energic al biciului caii sburau iar distanța dintre sănii se micșora tot mai mult. Mai erau vreo douăzeci de metri când tăcerea fu sfâșiată de urlete înfiorătoare. Le răspunse un țipăt de groază, ajutor și desnădejde, — apoi isbucniră focuri de revolver.

— Lupii, cucoane!

Intr'adevăr, trei mogâldețe pătau albul zăpezii. Ele se opresc în loc, par a se întreba cu privirea, și scoțând răcnete care te pătrundeau până în cele mai adânci cute ale sufletului, pornesc asupra noastră. Cu primul foc omor un lup. Ceilalți, dezorientați, rămân o clipă împietriți, apoi, îndârjiți, se aruncă la atac. Cu alt glonț rănesc al doilea lup și abia am avut timpul să întorc arma și să-i sfărâm țeasta cu o lovitură de pat. Ion, reușise să ucidă pe al treilea.

— Oprește!

Speriați de urlete și detunături, caii o luaseră razna. Ion, abia cu multă caznă putu să le domolească goana. Cealaltă sanie, pe care în timpul luptei o ajunsesem, se răs-

(Continuare în pagina IV-a)

turnase, iar mai departe, caii cari rupseseră hamurile, tremurau îngropați în omăt.

O femee era asvârlită pe un troian. Era leșinată, iar vizitiul se muncea s'o aducă în simțiri punându-i zăpadă pe frunte. L'am dat înlături cu un gest în care era chiar brutalitate.

— Ioane, ajută-i să repare sania.

Pe când ei socoteau și meștereau, am luat în brațe pe necunoscută ș'am dus-o în sania mea. Acolo, folosindu-mă de puțina medicină învățată, căutai s'o trezesc din leșinu-i letargic. Incercările nu fură zădarnice. După câtva timp avui bucuria să văd cum viața biruia, cum obrajii se colorau.

Nu ți s'a întâmplat să întâlnești o femee care să-ți fie dintr'odată atât de dragă, încât să te simți în stare să sfidezi lumea întreagă? Și să te doară atât de mult gândul că n'ai s'o mai revezi încât să fii îndemnat să urlii și să te tăvălești pe jos? Ce s'a petrecut cu mine, nu știu — dar privind-o, mi-a părut atât de frumoasă că am simțit cum durerea îmi pătrunde în suflet și cum el se încovoaie sub povara chinului stârnit de gândul că ea niciodată nu va fi a mea.

In sfârșit, deschise ochii în care mai lucea încă groaza. Astăzi, după treizeci de ani, îmi stăruie încă în minte privirea plină de negrăită recunoștință pe care mi-o aruncă în clipa când îi spusei.

— Primejdia a trecut, doamnă.

— Vă mulțumesc.

Și-mi întinse mâna pe care o sărutai respectuos. Apoi închise ochii ca și cum ar fi vrut să se odihnească încă.

In clipa când ne uitarăm unul la altul se petrecu ceva ciudat; fusei silit să mă întorc spre trecut căci ochii pe care-i vedeam semănau cu alții pe care parcă-i întâlnisem altădată.

Nu isbutii să-mi amintesc, fiindcă ea îmi vorbi.

— Nu știu cum să vă mulțumesc.

— Dar, doamnă...

— Ași vrea să vă arăt recunoștința mea altfel decât prin cuvinte obicinuite și nu găsesc nimic—mă simt stângace...

— Dar, scumpă doamnă, mi-am făcut numai datoria — trebuia să mă apăr... sunt însă fericit că neplăcerea n'a luat proporții.

— Dacă n'ați fi fost aici întorsătura ar fi fost dramatică.

— Atunci, dacă mi-e îngăduit să glumesc, să fim mulțumiți că am jucat numai comedie de salon. Vă rog să credeți că sunt cu prisosință răsplătit.

— Prin ce?

— Prin aceia că n'am fost de prisos. Nu v'aș fi dorit întâmplarea dar....

Ion ne vesti că sania e gata.

— Voiți să luați loc în sania mea.

Mă înclinai.

— Dacă nu vă sunt povară.

Fiindcă era slăbită se sprijini de mine în drumul până la sanie. Atunci mi se păru că am la bratul meu fericirea.

Pornirăm.

* * *

Nu știu dacă a fost iubire ce am simțit în primul moment, dar îmi spuneam: acum îți păzești norocul, oprește-l, nu te mai despărți de el. M'am simțit îndemnat s'o iau în brațe și să mă pierd cu ea în lumea largă. Iar gândul fugar și nebun, că ea ar putea să fie a mea îmi umplu sufletul de o fericire uriașă.

Dar repede, mi-am adus aminte că, pe când căutam s'o trezesc din leșin, desbrăcându-i mănușa, am văzut în degetul ei o verighetă pe care n'o luasem în seamă, dar care acum îmi spunea că ea e măritată. Descoperirea aceasta fu un duș rece. Era pumnul pe care realitatea mi-l vâra în ochi. Mi-am zis că, dacă aș încerca să înfiripez un vis de dragoste, ar trebui să renunț la el forțat. Gândul că n'o voi revedea, că poate ne vom despărți la prima răspântie, îmi era cu deosebire dureros și sufletul mi-era trist ca sub povara unei pierderi mari.

Mai era ceva ciudat în ceiace simțeam. Aveam credința nestrămutată că ne-am mai întâlnit cândva; că acum o pierd pentru totdeauna dacă n'o păstrez; că despărțirea nu va fi ușoară; că voiu suferi luni și luni.

Intr'un târziu, din lumea gândurilor mă smulse gerul și clinchetul sonor al clopoțeilor care parcă se bucurau de limpezimea nopții.

— Lucrați la un tratat de filosofie?

— Iertați-mă.

— N'a fost o dojană.

— Știu, dar aș fi meritat-o. Mă gândeam la viață, la oamenii care trec unul pe lângă altul fără să se cunoască și fără să se mai revadă.

— Nu e de loc vesel.

— De acord. Cred chiar că distonează neplăcut cu farmecul acestei nopți, dar nu întotdeauna te poți sustrage tristeții.

— Fără ea, omul n'ar avea multe bucurii.

— Nici una. Spuneați adineaorea că... înlăturând cuvintele obicinuite.... ați vrea....

— Da...

— Atunci ași îndrăzni să vă cer ceva mai mult,... dar să nu spuneți: nu.

— Și care-i acel...

— Prietenia dv. întreagă. Vă rog.... gândiți-vă... ați sfărâma ceva în mine.

— Ce trebue să'nțeleg ?

— Nimic rău.

— Și anume?

— Imi sunteți dragă.

— A!

— Opriți acest strigăt al dezamăgirii. Nu veți auzi banala declarație de dragoste și nici obicinuitele minciuni frumoase.

— Dar....

— Aș voi să vă fiu numai un prieten care ar fi fericit să poată da, fără să aștepte nimic în schimb; un prieten care să vină să vă spună: bună ziua doamnă.

— Țineți mult să aveți o astfel de prietenie?

— Mi-e greu să mă despart de dumneavoastră.

— Așa de repede vă legați de...

— Imi pare că v'am mai văzut cândva.

— Și ce vă amintesc?

— O întâmplare dintr'o iarnă fermecată a cărei icoană mi-e vie în suflet.

— Desigur, o poveste de dragoste.

— Mult mai puțin.

— O întâlnire fugară?

— Exact. E vorba numai de un trandafir și câteva zâmbete.

— N'ați vorbit ?

— Nu. N'am putut, dar cred că nici n'as fi îndrăznit.

— Atât?

— Aveam șaptesprezece ani, iar Ateneul era plin de lume.

— Ah!

— Ce s'a întâmplat?

— O mișcare greșită — mi-am sucit mâna.

— Vă este rău?

— Nu tocmai — a început să treacă.

— Sigur?

— Evident. Vă rog chiar să continuați.

— A nu — e naiv...

— Complexul nu-i totdeauna interesant!

— Și pe vremea aceia eram prea sfios.

— Și n'ați uitat-o?

— Niciodată.

— Aveți cultul aducerilor aminte?

— Dacă n'aș face-o aș fi silit.

— De cine?

— De mine, cel de altădată. Când mă întorc în trecut nu găsesc nimic mai frumos ca acel episod.

— Și ați recunoaște-o?

— Nu cred — și asta mă doare mult.

— Nu văd de ce?

— Dar nu cunosc ceva mai tragic. Gândiți-vă că cineva, odată, v'a dat un dar minunat; că acelei ființe îi purtați o dragoste de copil care primește un basm mult râvnit. Inchipuiți-vă, că v'ar fi dor să-l întâlniți, că ați vrea să-i luați mânile, să i le strângeți și să-i vorbiți ca unui prieten care într'o zi tristă de toamnă ți-aduce tinerețea ta apusă de multă vreme. Și acuma gândiți-vă că ați trece pe lângă acel prieten, pe care atâta ați dori să-l întâlniți, fără ca să-l recunoașteți.

— N'aveți nici o vină!... e atâta vreme!.... zece ani...

— De unde știți?... E cu putință?...

— Da eu sunt.

— Nu visez ?

— Nu.

— Cum ? Se împlinește tot ce am dorit mai mult ?

— Da.

— Și în loc să ne aruncăm unul în brațele celuilalt, ne-am tras înapoi ca și cum între noi ar fi stat ucisă tinerețea noastră.

— E așa ciudat !

— Cine ar mai fi bănuit !

— Atâta fericire — aproape că nu pot să cred în ea.

— Dece ?

— Dar acum trăiesc din nou toată adolescența mea— acum parcă pot să mă strâng în brațe pe mine liceanul care sfida puterea nimicitoare a veacurilor.

— Asta-i direct tragedie.

— Voiți să glumim ?

— Nu. Să vorbim de trecut, de cele ce ni s'au întâmplat de când ne-am despărțit, dar fără să regretăm prea mult vremile de altădată.

— Iertați-mă, dar nu pot s'o fac.

— Trebue. Dacă am avea pururi în față portretele noastre de atunci va trebui să admitem că am început să semănăm tot mai puțin cu ele. Și, credeți-mă, nu-i prea vesel. Găsiți că sunt prozaică ?

— Nu, nemiloasă.

— Oglinda nu-mi dă voe să-mi fac iluzii.

— Mie mult mai puțin. Adolescentul a devenit burghez respectabil.

— Eroina de roman s'a măritat — a îmbătrânit. Acum merge la S unde bărbatul îi e bolnav—are necazuri...

— Are păr de argint.

— A, nu — până aici. Mai departe ar fi cochetărie.

— Atunci am sfârșit și cântarea ravagiilor timpului.

— Era și vremea. Dacă mai dura, riscam să devenim personagii de nuvelă sentimentală și destinul nu prea e atrăgător. Dar ce aveți ? Am fost răutăcioasă ?

— Nu.

— Dacă v'am desamăgit....

— Nu... nu... simt că ne întâlnim prea târziu. Acuma nimic nu se mai poate schimba... și mă doare

— Trece.

— Greu.

— Dar trece. Dece autosugestii ?

— La ce aș putea să mă gândesc ?

— Sunt destule subiecte interesante

— Ar fi nimerit ?

— Adolescentul și mie mi-e drag.

— Vă mulțumesc.

— Era atâta adorație în ochii lui că n'am să-l uit niciodată.

— El v'a iubit întotdeauna.

— Imi pare rău că nu pot să-i dau nimic în schimb. Dacă viața nu ne-ar...

— Voiți să spuneți că...

— Da, v'ași fi iubit.

— M'ați fi...

— Da, dacă v'aș fi întâlnit înainte — azi nu mai putem să fim cei care am fi fost. Nu ne mai rămâne decât să ne despărțim.

— Niciodată.

— E tot ce mai putem salva din începutul nostru de dragoste: amintirea.

— Nu-i cu putință.

— Dece ?

— Despărțirea n'are nici un rost.

— Mult mai mare decât crezi.

— Dar acum, când ne-am reîntâlnit, nimic nu ne poate împedica....

— ..totul...

— ...să avem fericirea pe care ne-ar da-o prietenia.

— Vezi vreo asemănare între aceste două fericiri ?

— Am trăit atâta sub teroarea zădărniciei sforțărilor omului că acum, când vă am lângă mine, nu pot să vă las să plecați, fără să-mi dați nădejdea revederii.

— E mai bine să nu ne cunoaștem. Ascultă-mă, văzându-ne des poate că ne-am revolta împotriva destinului.

— Și credeți că mă voi resemna ?

— Trebue.... altfel vom fi martori zi cu zi ai decăderii noastre.... peri albi, cute pe față, stingerea strălucirii ochilor.... e prea trist să mori într'o amintire frumoasă .

— E peste putință.

— Crede-mă, nu suferi singur.

— Dar nu pot, nu pot. M'am gândit atâta la dv.

— Poți să-mi vorbești la persoana întâia.

— Am suferit destul din pricina sorții care ne-a despărțit fără să știm dacă ne vom mai întâlni vreodată.

— Dece am sfărâma cu totul iubirea noastră dacă n'am putut să fim fericiți ?

— Dar gândește-te ce îngrozitor e să știi că vor trece ani și ani fără....

— Știu, și mă doare tot atât de mult.

— Atunci ?

— Despărțindu-ne, ducem cu noi o relicuă luminoasă care ne va încălzi toată viața.

— E prea puțin...

— Și în amintirea noastră vom fi mereu ca în ceasul de acum. Orele din noaptea aceasta ne vor apărea învestmântate în cea mai strălucitoare haină. Și dacă, vreodată, m'ai iubit puțin.....

— Mult.

— Atunci trebue să faci ce-ți cer... e singura cale.

N'am mai stăruit. I-am luat mâna și i-am sărutat-o în tăcere.

— Dacă vrei...

— Iți mulțumesc. Ai să vezi ce bine ne va fi, mai târziu, când perii de argint vor ninge, când, în toamne ploioase sau în viforoase nopți de iarnă, lăsându-ne vrăjiți de cântarea dureroasă a aducerilor aminte, vom descoperi în trecutul nostru o lume în care e numai soare și tinerețã.

Eram acum pe culmea unui deal. De acolo se vedeau luminile orașului S. Ea îmi spuse:

— Am ajuns !

— Așa repede ?

— Da !

— Ce iute trec clipele fericite !

— Cu atât ne vor fi mai neprețuite. Și acum... despărțirea.

— Ah ! Dacă n'ar fi existat acest cuvânt.

— N'ar fi folosit la nimic. Exista faptul.

— Șovăi ?

— Nu, nu te bucura. Ași fi voit... a nu... e o copilărie.

— Te rog s'o spui.

— In zadar.

— Te rog mult.

— Doream să-ți cer ceva.

— Sufletul și...

— ...E prea mult... și n'ar înlocui lanțul de ceasornic din care vreau să-mi fac brățară.

Ii dădui lanțul.

— Ia acest inel. Iți va vorbi de...

— ...tinerețea mea.

— Nu, numai de ființa care te-ar fi iubit dacă ar mai fi putut să iubească.

Imi întinse mâna care tremura în mâna mea ca un ram.

— Cred că-ți vei scoate mănușa.

— Un frate își sărută sora pe frunte.

Ne-am sărutat și pe gură, dar nu pătimaș, ci ca doi prieteni pe care viața îi desparte pentru totdeauna. A fost singurul sărut cast pe care l-am dat, și l-am primit în viața mea.

Și pe când ea se pierdea în vale, printre copacii albi de zăpadă, eu eram sfâșiat de două dorinți contrare: aceia de a fugi după ea și alta de a o asculta. Am rămas. Curând ea se mistui în zare luând cu sine vraja minunată a vieții mele: tinerețа. Când am ajuns acasă eram bătrân cât lumea....

. . . .

— De atunci au trecut ani. Am iubit, am fost iubit, dar nimic nu mi-e mai scump ca acest fugar început de iubire plin de parfumul vremilor apuse pentru totdeauna.

— Și n'ai căutat să aflii cine era?

— Nu. Mă oprise.

— Ai mai revăzut-o?

— Nu. De altfel poate că a fost un bine... amintirea a rămas mereu frumoasă

CONSTANTIN PELMUȘ

Dicționarul anecdotelor celebre

Discreție

Deși însurat cu o femee încântătoare, domnul X are o legătură cu o cântăreață blondă de la music-hall. Eri a trimis servitoarea cu o scrisoare acasă la blonda cântăreață.

— Dar să nu spui nimănui nici un cuvânt, ne-am înțeles !

— O ! Fii liniștit, domnule... In lucrurile astea, tac ca pământul !

Puteți întreba și pe conița ! !...

Intre autori

Un autor se duse într'o zi la Dumas să-i cetească două piese de teatru; după ce-i ceti prima piesă, întrebă :

— Ce spui, maestre, îți place ?

Alexandre Dumas, după o clipă de gândire, răspunse:

— Imi place mai mult cealaltă !...

La Folies Bergère

— Vezi tu, draga mea, ar trebui să faci ceva în poziția în care ești.

— Ce ?

— Să scrii domnului aceluia care te-a sedus. Ar putea să facă ceva pentru tine...

— O! Nu! N'ași îndrăzni niciodată!

— De ce ?

— Nu știu bine cine e !...

Medicul Don-Juan

— Ce sceptic trebue să fii dumneata, doctore, cu femeile. Ai cunoscut atâtea !...

— Imi pare rău, doamnă, dar știința mea îmi prescrie să fiu totdeauna **anti**-septic !...

Obicinuința

Un fumător îndrăcit, pe patul de moarte, fiind împiedecat să fumeze, ascunse totuși o țigară sub căpătâi. Preotul fu chemat și veni îndată, întovărășit de diaconul care aprinse o lumânare de ceară la căpătâiul muribundului. Acesta, scoțând țigara de sub căpătâi, se ridică cu greu într'un cot și aprinse cu poftă la lumânarea mortuară țigara consolatoare !

Ultimatum

Un ziarist, care așteptase cam mult în anticamera unui medic ilustru, cheamă servitorul și-i poruncește :

— Spune, te rog, domnului doctor, că dacă nu mă primește în cinci minute, sunt... vindecat !...

A.

G. D'Annunzio

Catedrala din Reims

...Apoi, de pe-o altă înălțime, am atins o iubire, o pătimire, o strălucire și mai minunată. Am văzut o altă Catedrală, cea mai solemnă, aceia a marilor Juruințe, desăvârșindu-se în flacără. Am văzut flacăra, suprem făuritor, ducând toate liniile pietrei încremenite spre desăvârșirea rugăciunii într'aripate. Am văzut flacăra cum împreună cele două brațe ridicate spre cer.

Cași tăcerea din Soissons, cantica din Reims era fără cuvinte. Cele câteva mii de oameni care scobiseră, tăiaseră și îmbinaseră pietrele cântând, își intonau iarăși cântecul lor întrerupt, care se urca dincolo de timpul măsurat, dincolo de rostirea scandată. Nu era decât o putere suitoare, ca flacăra. Era însăși puterea suitoare. Catedrala atingea în sfârșit inima cerului.

Născută dintr'o aspirație către înălțime, născută dintr'o imitație angelică, dintr'o nevoie de zbor și de cor, Catedrala exprima o înfrigurare ce nu se potolește niciodată. Nu putea fi dusă de oameni la desăvârșire, nici singură nu se putea desăvârși. Nici o generație n'o vedea isprăvită. Greutatea pietrei, greutatea dălții, greutatea mâinii, păstrau o terestritate de neînvins. Silința căznită a ziditorilor nu izbutea decât să îndrepte spre înnaltul cerului frunzișul capitelurilor și aripile împietrite ale Ingerilor. Zidirea era o dorință oprită în clipa de-a se întrece pe sine. Era o grămadă de pietre înrădăcinate, care invidiau norul trecător.

Și iată nebănuită, flacăra eroică îi relua și-i creștea ritmul inițial. Piatra se mișca, piatra se libera, piatra se urca în tăria cerului. Intregul efort de înnălțare, era secundat de flacără. Din absidă, din bolțiturile contraforților, din arcuiturile portalelor, din toate locurile de slavă, aripile se desfăceau, îngerii își luau zborul spre foc. Iar din foc, se făureau alți Ingeri și urmăreau acelaș zbor. Taina Inălțării, ascunsă în Catedrală, era destăinuită, nu prin vorbă, ci prin faptă. Catedrala era descoperită, ca și monumentul lângă care Maria stătuse plângând atunci când trimișii în haine albe, îi spuseseră: „Femee, de ce plângi?"

Catedrala se ilumina de flăcările învierii; iar sufletul Franței, a tresărit....

Pe urmă, mi-a fost dat să mă apropii de templul sublim. Noua-i frumusetă mă copleși, ca o arătare neașteptată. Focul era stins, dar flăcările dăinuiau, după cum armonia muzicii se prelungește în pauza ce urmează sunetului.

Era tânără și întreagă, căci toate rănile acelea o confirmau invulnerabilă.

Era neîntinată, ca atunci când fu îngropată în pământ cea dintâi piatră, iar ea trăia numai în aer și în mintea poporului făuritor.

Vremurile o încărcaseră cu multe găteli deșarte și străine; și iată, se purificase de orice era deșert și străin.

Marii pilaștri puteau fi reîntorși la natura sacră, puteau să fie iarăși schimbați în stânci lovite pentru a slobozi din ele izvoarele ascunse.

Vitraliile nu păstrau decât plumburile negre, după cum frunzele mâncate de toamnă, nu păstrează decât nervurele; dar plumburile desemnau icoane pe cer, acolo unde erau icoane de sticlă.

Contraforții păreau crescuți ca niște uriași, de străduința de-a cuprinde o viață mai presus de puterile lor și de-a o înălța în slavă.

Turla nearsă de dogoare, avea culoarea cărnii torturate a martirilor. Pătimea și cânta, ca duhovnicii.

Și era un cântec auzit și-un cântec nemaiauzit.

In fața Botezului lui Clodoven era pustiu amvonul lui **Gloria**, în care preoții obișnuiau să intoneze imnul în Duminica Măslinului. Dar îl preocupa nu știu ce așteptare, aproape vădită, ca acel văl ce se întinde în fața locului ridicat pe care-i gata să se arate binecuvântătorul sau bine-vestitorul.

Voiu spune poate mai târziu, tot ce am văzut, ce am înțeles și am tălmăcit în templul nu ruinat ci restituit harului pentru viitoarea Sfințire.

Astăzi mărturisesc o pornire a inspirației mele.

Mă uitam la norii suri cari se sfâșiau de creștetul contraforților și dădeau buzna spre Răsărit, ca niște batalioane trimese să se răzbune. In turla arsă, capul unei statui, nears, se despică ca și lâna unui scaete, de vânt; se risipi, se topi; și am fost presărat cu o pulbere ușoară ca de cenușă lividă. M'am întors spre imensul Crucifix, înroșit tot de foc, ca tras din teaca trupului printr'o perfecție de supliciu, tot numai mușchi și vine dezvelite. Il văzui fără craniu și cu vârf de spini, cu vârf, piron ruginit.

Piața era pustie. Aerul fumega peste zidurile negricioase ale caselor arse. Mortiera brutală tuna și urla. Auzii o prelungă tânguire. Iar paznicul se arătă în pragul ușii celei mari și mă strigă. O granată lovise marea orgă, distrugând marele trup sonor. Pădurea țevilor părea totuși neatinsă. Nu în chipul acesta putea fi stinsă cântarea zidurilor. Am luat de jos o schijă din lemnul acela îmbibat în armonie și am stat locului să ascult.

(trad. de **ALEX. MARCU**)

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"

din str. Sf. Ionică No. 5

a pus în vânzare, excepțional pentru luna Octombrie, cu 5 *LEI FRANCUL* din operile literare ale lui *Zola, Goncourt, Flaubert, Daudet, Mirbeau, Maeterlinck. EDMOND ROSTAND (Cyrano de Bergerac* și toată opera sa) *Blasco-Ibanez, Mark Twain, Dostoievski, Gogol, Merejkowski. Gorki, Tagore, Kuprin,* etc.

Colecția Beaux-Pays (Grenoble, Rome, Florence, Côte d'Aur, etc.) cu 6 *LEI FRANCUL.*

Printre cărțile de sociologie: H. Ströbel: *Sozialismus und Weltgemeinschaft;* Otto Bauer: *Die Nationalitätenfrage;* Salvioli: *Der Kapitalismus in Altertum; VICTOR ADLER: Aufsätze, Reden und Briefe,* 5 vol., etc.

Literatură: *UPTON SINCLAIR: Man nennt mich Zimmermann, Die Wechsler, Nach der Sintflut, Die Metropole* și celelalte romane ale sale, într'o ediție de lux, extrem de ieftină.

In franceză : Paul Morand : *Bouddha vivant;* Paul Vaillant-Couturier: *Le Bal des aveugles*; Paul Valéry: *Discours de réception ;* Victor Margueritte: *Ton corps est à toi ; Madeleine Marx : LA PERFIDE, FEMME, TOI;* Edmond Fleg : *L'enfant prophète* și *Anthologie Juive,* 2 vol. etc.

Fenomenul românesc

Sub acest titlu, d. Mihai Ralea scrie, în revista „Viața românească", un lung articol în care caută să caracterizeze psihologia etnică a Românului. Incercarea prezintă un dublu merit. Mai întâi pe acela al noutății. Și al doilea merit constă, în perfecta reușită a acestei încercări. Caracterizarea d-lui Ralea este profundă și exactă. Și iată în ce constă.

Românul trăește la răscrucea dintre Orientalism și Occidentalism. Occidentalismul se distinge prin aceia că omul are o atitudine ofensivă, cuceritoare, față de mediu. Neîncetat, el cată să-l învingă, să și-l supună.

Orientalismul e mentalitatea exact contrară. E resemnarea în fața Exteriorului. Individul se pleacă, se șterge înaintea naturii și societății. Prima atitudine e raționalistă; cea de a doua mistică.

Dar există o a treia atitudine posibilă, mai puțin cuceritoare ca cea dintâiu, dar nici atât de pasivă ca cealaltă. Individul nu se lasă răpus pur și simplu de către mediu; dar nici nu îndrăznește el să-l răpună. O asemenea conduită își are un nume foarte precis: este adaptabilitatea. A te adapta mediului implică oarecare supunere, dar și oarecare dibăcie pur logică. In asemenea condițiuni, personalitatea este, desigur, micșorată, dar nu anihilată. Dintr'însa, se conservă atât cât trebue pentru a pricepe, raționalist și lucid, mediul exterior, și prin urmare, pentru a alege conduitele cele mai apropiate. E, deci, loc mult pentru o selecție conștientă printre diversele purtări. Bine-înțeles, nu-i nici un loc pentru misticism. Misticismul e aci mai incompatibil chiar decât în atitudinea occidentalului. Acesta poate, odată cucerirea mediului asigurată, să-și lase, în orele de destindere, sufletul să se înnalțe în spre divin. Mentalitatea „adaptării" însă nu îngădue asemenea răgazuri. Omul, aci, e vecinic în ținută de vânătoare sau, mai precis, de mimetism, de mimetism lucid și conștient.

De unde, mai multe trăsături fundamentale ale Românului: e inimitabil în arta de a imita; e strălucitor de inteligent, — dacă prin inteligență înțelegem, cum spunea Bergson — „le meilleur moyen de se tirer d'affaire"; este prompt — ca nici-un alt om pe lume — să se „civilizeze", copiind pe alții; în sfârșit este total străin de orice preocupare adânc religioasă.

O altă particularitate pe care o explică psihologia specifică a Românului este absența, de mult și de mulți observată: a vreunei „opinii publice". Intr'adevăr: principalul nu-i să supui mediul, ci să i-te supui lui, dar oarecum prinzându-l, scontându-l, utilizându-l. In asemenea condiții, consecvența personală, așa cum e ea înțeleasă de un occidental, e o aberație. Adevărata consecvență constă în a urmări stăruitor vicisitudinile împrejurărilor, și a le urma pe ele. Ideia este un fenomen „a-posteriori" în psihologia Românului. Elementul, dat, elementul „a-priori" este circumstanța exterioară. Insă existența unei opinii publice se bazează, în principal, pe existența unor curente ideologice rezistente, pretinzând o înrâurire activă asupra Istoriei. Lucru imposibil și incompatibil cu „mentalitatea adaptării".

Iată pentru ce, în fața desfășurării evenimentelor, Românul este ideologicește obiectiv și eclectic; — „imparțial ca Românul" — cum foarte bine spunea Caragiale. Iată apoi pentruce Românul de toate categoriile este așa de talentat pentru politică. Și iată, în sfârșit, pentruce nu e procesiv. Ii plac în deosebi tranzacțiile. „Mai bine o împăcare strâmbă decât o judecată dreaptă" — spune un vechiu dicton popular. „Justice d'abord" — spune o zicătoare franceză. Nu se poate abis mai mare între cele două mentalități.

După cum vedem, tabloul cuprinde calități și cusururi. Românul e cam superficial, dar e foarte deștept; e cam săcătură, dar e neînchipuit de bun, de blând, de iertător. E cam parvenit, în tot ce face; dar cine are ca el facultatea de a-și însuși, cu strălucire, promptitudine și virtuozitate, o cultură superioară?

Am redat aci, în câteva trăsături schematice, o fotografie a Românului descris de d. Ralea. Ar trebui, însă, cetit studiul d-sale, în care afirmațiile sunt bazate pe observații fine și numeroase, pe exemple caracteristice și probante.

In tot cazul, este adânc îmbucurătoare încercarea de a se sonda psihologia Românului; căci numai așa putem pricepe mai bine evenimentele. Și, poate că, în ziua când „psihologia Românului" va fi pe deplin elucidată, atunci când vom fi în întregime conștienți de ceiace sântem, vom fi în stare să ne ridicăm deasupra noastră înșine, pentru a ne retușa acele trăsături ce pot trece drept defecte. Ba chiar, nu-i imposibil ca, printr'o asemenea auto-comprehensiune, să începem a înceta de a mai fi ceiace eram, apropiindu-ne din ce în ce de tipul occidental care ne servește, în unele privinți, de atâta vreme ca model. Căci, este incontestabil că, — dacă ar fi vreodată vorba să evoluăm dela mentalitatea „adaptării" către una din celelalte două — avem mult mai multă afinitate pentru occidentalism decât pentru orientalism.

In orice caz, dacă această mentalitate a „adaptării" ne displace moralmente, cel mai bun mijloc ca să scăpăm de ea este să o pricepem, pentru a ști să o combatem. Și nu ar fi nici primul nici ultimul exemplu în care reflecțiunea face să dispară obiectul asupra căruia își proiectează lumina...

D. I. S.

Tablou tomnatec

Și toamna s'a lăsat la noi în glastră..
Pustiu în sat, pustiu și la podgorii —
Noian de frunze moarte la fereastră,
Și 'n zbor prelung se pierd în zări cocorii.

O turmă de pe culmea ruginită
Coboară, ca și toamna, șuierând —
Și 'n hornul vechiu din târla părăsită
Liliacii 'și fac refugiu rând pe rând.

Un cerșetor, cu părul lung pe spate,
Trecu tușind pe lângă casa noastră!
In sat, la stâni și 'n câmp : singurătate —
Și toamna plânge trist la noi în glastră.

CHIRIAC CH. DRAGOMIR *)

*) In poezia „Bunicul", publicată în numărul trecut al „Adevărului Literar" dintr'o regretabilă eroare, a fost omis versul al treilea din prima strofă. Reproducem din nou poezia:

Un om bătrân, bătrân, cu barba albă,
La masa mică de mesteacăn plină
Cu flori de teiu, de busuioc și nalbă,
Culese din podoaba de grădină...

Cu capu 'n mâni, cu ochii stinși în zare
Și alintat ușor, de vânt, prin plete,
Iși toarce firul vieții tata mare,
Bătrân, bătrân, ca sfântul din pârete.

Oameni de dincolo...

Aproape nu se mai găsesc pelerini pe drumurile bătătorite în cursul atâtor veacuri către mânăstirile Rusiei cele „Sfinte".

Petre Bezpalov, fiul lui Alexandru Bezpalov, și-a trăit cei șaptezeci și trei de ani ai săi în satul Nadejnoe din gubernia Curscului. S'a bătut cu Turcul, a făcut războ împotriva Japonezului; s'a bătut cu Neamțul l-a bătut pe Colceac; în 1921 a ajuns la Varșovia...

Mult sânge a vărsat în viața lui — Petre Alexandrovici, fiul lui Bezpalov Alexandru! A avut crucea Sf. Gheorghe de toate gradele. Țarul l-a sărutat, Kerenschi i-a strâns mâna, Troțki l-a decorat cu ordinul „Steagului Roșu"... Intr'un cuvânt — era omul bătăliilor, rănit de douăsprezece ori. Iar despre astfel de oameni se zice că nici un glonț nu-i poate dobori...

Când au amuțit ultimele goarne setoase de sânge, s'a întors Petre Bezpalov în satul său Nadejpoe. Acolo, pe prispă, pe înserate, a început să povestească tinerilor: cum măcelăreau, lumea cu iataganele lor, cum „șimozele" japoneze explodau deasupra căzăcimii îngrozite, cum lavina roșie a izbit Varșovia, cum mureau, în fumul purpuriu, turnurile apeductelor din orașele incediate...

Uneori îi plăcea să-și amintească amănunțit cum s'a bătut împotriva „albilor", pentru republica sovietică. Petre, fiul lui Alexandru Bezpalov, e și un fiu credincios al statului sovietelor...

Anii lui Petre s'au înmulțit până la bătrânețele cele mai adânci. Intr'o dimineață, bătrânul s'a pregătit, și-a luat desagii, a făcut semnul crucii înaintea icoanelor înegrite, și a pornit cu pașii lui de moșneag obosit spre pocăință și ispășirea păcatelor.

Tatăl său a fost un bun cântăreț din cimpoi. Acum și Petre și-a adus aminte de cântecele sfinte, „cartea porumbelului". Și a pornit înainte, pe drumurile Rusiei, încălțat cu opinci de mesteacăn, premenit cu cămașă albă, proaspăt spălată, scuturându-și pletele cărunte și slăvind faptele sfinților părinți cucernici.

A plecat la Sfânta Lavra dela Poceaev; de-acolo ruga omului ajunge mai repede la Dumnezeu.

Adesea multe greutăți i-se iveau în drum, mai ales prin Rusia de jos. Era privit cu neîncredere, unii se uitau cu coada ochiului la acest pelerin, nedumeriți la auzul cântecelor vechi. Iar el și-a amintit multe, multe de tot: și unele le-a compus el însuși.

Dela un sat la altul, dela o pădure la alta, mergea bătrânul nostru împotriva vântului, pe ploaie și ninsoare.

Ducându-și pe umeri greutatea vârstei, a mers astfel, aproape un an. Straniul drumeț, slăvitul ostaș de odinioară știa că merge la Poceaev, dar unde se află și în ce țară e astăzi — habar nu avea.

Stâlpii albi dela frontieră și grănicerii înarmați până 'n dinți, l-au oprit.

— Incotro te duci, tovarășe?

Bătrânul le răspunse amănunțit: unde vrea să se ducă, de unde vine și ce acte are. Totul era în ordine, chiar și diploma decorației „Steagului Roșu".

— Ai noroc, tovarășe. Altfel, să ne ierți, dar te-am fi împușcat ca pe-un spion. Vremurile, moșule ,sunt rele acuma, primejdioase. Umblă fel de fel de oameni. Dar ai face mai bine să te întorci acasă! La Poceaev acuma alți oameni stăpânesc, din alte meleaguri. E republică leșească, acolo, moșule!...

Noaptea târziu, când răsări luna, i-au dat drumul, i-au arătat pe unde să meargă ca să se întoarcă acasă, i-au dat pâine și l-au povățuit:

— O apuci la dreapta, moșule! Cu Dumnezeu! N'ai fost născut pentru zilele noastre...

Le mulțumi bătrânul, își puse pâinea 'n sân, și ca să fie mai sigur, întrebă:

— Spui că spre dreapta să pornesc, tovarășe?

— Da, bunicule, spre dreapta!

A trecut moșneagul vre-o sută de pași, iar când luminile din casa cantonului de grăniceri s'au stins, își făcu semnul crucii și o porni spre stânga.

Peste două zile, dimineața, Polonezii l-au arestat la vre-o treizeci de chilometri dela graniță. A trecut acest drum fără să aibă vre-un act, fără să știe un singur cuvânt polonez. Dormise două nopți sub cerul rece și ospitalier, iar ziua a mers, cântând versuri stranii despre cucernicii părinți ai pământului rusesc; și făcându-și semnul crucii ortodoxe, cerșea, în numele lui Hristos, pomană.

Și țăranii l-au ajutat. Omului sfânt — îi dădeau pâine, cartofi, pești și-i arătau drumul spre Poceaev. Poliția poloneză l-a arestat, și cu mare greutate a descifrat identitatea acestui pelerin ciudat. Dar nici bătrânul nu era în stare să înțeleagă de ce nu se pot străbate drumurile Poloniei, cu acte rusești.

Un grup de Ruși localnici l-au luat în grija lor. Insă, văzând că pelerinul e roșu l-au lăsat în voia soartei. Amărit moșneagul înjura pe Chamberlain și „statele albe" (și lucrurile triste au partea lor comică), așa că Polonezii l-au aruncat înapoi peste frontieră.

A doua zi, l-au arestat din nou pe teritoriul polonez... A cincea și ultima oară l-au prins în apropierea mânăstirii Poceaev. De astădată, moșneagul n'a mai protestat. Când, însă, Polonezii l-au predat grănicerilor Ruși pentru ca aceștia să-l trimită în interiorul Rusiei, moșneagul a priceput că nu mai are nici-o șansă să ajungă la Poceaev. In timp ce Polonezii le spuneau Rușilor că altă-dată îl vor executa ca spion, și pe când șeful cantonului rusesc spunea că nici grănicerii ruși nu mai vor să aibă de-a-face cu dânsul, bătrânul Bezpalov scoase pe neașteptate revolverul din cingătoarea unui soldat și-și zbură creerii sub privirile nedumerite ale tuturora.

A. N.

O prietenie a lui Benjamin Constant

Doamna de Staël, doamna Récamier și doamna de Charrière sunt cele trei femei care, prin frumusețea și spiritul lor, au influențat pe autorul lui Adolphe.

Doamna de Charrière e mai puțin cunoscută de marele public și totuși pasionații ei biografi, între care cităm pe Philippe Godet care i-a consacrat un volum prețios, ne oferă imaginea ei clară în cele mai mici amănunte.

Belle de Charrière e tipul caracteristic al unei civilizații reprezentată mai ales de femei, și dispărută definitiv.

Frumusețea ei o cunoaștem din bustul de Houdon și dintr'un pastel admirabil al lui La Tour: un chip trandafiriu de Olandeză, strălucitor de grație și spirit.

Belle de Charrière, născută de Zuylen, a trăit mai mult în Elveția, dar a gândit și-a scris în franțuzește.

Personalitatea ei puternică s'a hrănit cu lecturi de un gust sigur care o fac dela început simpatică: Racine, Pascal, La Fontaine, abatele Prévost, Marivaux. Era de-o curiozitate universală, și a cultivat pictura, muzica, chimia, fizica, cu pasiune egală.

Fiind foarte sensibilă la problemele sentimentale și mondene, scrisul a ispitit-o ca pe toate contemporanele sale.

Tumultuoasa ei corespondență, publicată de Godet, este unul din cele mai bogate documente feminine pe care ni le-a transmis veacul ei prin excelență feminin.

Era de-o istețime încântătoare: In 1760, când n'avea decât douăzeci de ani, la un bal, s'a prezentat cu dezinvoltură seducătorului Constant d'Hermenches, ofițer de valoare, spirit distins, vestit cuceritor și unchiul lui Benjamin Constant. Legătura dintre Belle de Zuylen și Constant d'Hermenches a durat cincisprezece ani, dar a fost pur epistolară, căci Belle a visat întotdeauna un amor extraordinar și nu putea admite să iubească fără a fi iubită exclusiv; ori, Constant d'Hermenches era căsătorit.

Este foarte curios cum această tânără fată, frumoasă, bogată, nobilă, înconjurată de pretendenți care o adorau, gândindu-se mereu la căsătorie, nu s'a căsătorit totuși decât la treizeci de ani, cu un Elvețian așezat, domnul de Charrière, fire timidă și care n'o egala întru nimic. Au trăit împreună pe malurile lacului Geneva și de aici datează reputația literară a d-nei Belle de Charrière.

„Lettres neuchâteloises" au fost urmate de „Lettres de Lausanne", reeditate sub titlul „Caliste" și socotită ca opera ei cea mai de seamă. Inainte de acestea mai scrisese o carte „Le Noble".

„Lettres neuchâteloises" e o nuveletă pe fond de moravuri burgheze, creionate cu maliție.

Prima parte din „Lettres de Lausanne" cuprinde un tablou ideal al relațiilor dintre o mamă și fiica sa, observații fine și exacte de educație feminină, deși Doamna de Charrière n'a avut niciodată copii. Intriga sentimentală e simplă: o tânără fată, Cécile, se îndrăgostește de un călător englez care, însă, prea puțin atent, pleacă mai departe cu prietenul său, un Englez mai în vârstă. A doua parte a romanului cuprinde moralitatea acestui epizod: o scrisoare a Englezului, în care își povestește trista dragoste a vieții sale. El a iubit o femee admirabilă, Caliste, de care s'a despărțit tot din cauza neatenției și-a unor prejudecăți absurde.

D-na de Charrière adaugă episodul acesta ca un exemplu pentru tânărul englez, dar nu trage nici o concluzie pentru roman.

Stilul natural, analiza fină a sentimentelor, căldura și duioșia cu care povestește, ne fac să credem că în acest roman e multă experiență personală.

Doamna de Staël declară că pe la 20 de ani, a cetit de zece ori acest roman și e probabil că scriind „Corinne" și-a amintit de „Caliste".

Când a cunoscut-o Benjamin Constant la Paris, Belle de Charrière avea 47 de ani. Constant împlinise 20. Această mare diferență de vârstă n'a împiedecat pe tânărul nepot al lui d'Hermenches, să se îndrăgostească de ea. Belle a răspuns acestui amor cu regretul adânc al anilor care au trecut. Datorită firii distinse, plină de puritate și sentimentalism înalt al d-nei de Charrière, acest amor a rămas numai cerebral.

Din „Caetul roșu" al lui Benjamin Constant, cunoaștem atmosfera de superioară intelectualitate pe care i-a creat-o, în primii ani ai tinereții sale, prietenia unei personalități atât de proeminente. El recunoaște influența preponderantă pe care au avut-o asupra individualității sale, lungile conversații literare, sentimentale, filosofice, cu d-na de Charrière. Mai târziu, însă, după o mai îndelungată ședere împreună, Benjamin Constant a căutat să se libereze de influența ei și a plecat la mica curte din Brunswick, de unde iritat, îi scrie: „Felul dumitale misterios de-a scrie, mă plictisește și mă obosește. Nu iubesc sibilele: trebue să vorbești limpede sau să taci".

Belle de Charrière a socotit această emancipare ca o injurie și a suferit adânc. Deviza ei era „totul sau nimic".

Adevăratul sfârșit al acestei prietenii e în momentul când Constant întâlnește pe Doamna de Staël.

Invinsă de această rivală elocventă și tânără, Belle de Charrière se retrage în singurătatea ei și nimic n'a mai putut-o consola, nici chiar literatura.

Zece ani după aceia, a murit.

In Eleonora din „Adolphe" și-a adus oare aminte Benjamin Constant de dânsa?.. — St.

Cugetări

E mult mai folositor să lași sau să faci pe alții să vorbească. Ești sigur, cel puțin, că numărul naivităților rostite de tine e întrecut de numărul naivităților rostite de alții. **Michelet**

Talentul de a vorbi, datorit însușirilor naturale sau studiului îndelungat, nu slujește la nimic fără puțină obrăznicie. **Cicero**

Cuvintele sincere nu sunt elegante, cuvintele elegante nu sunt sincere.

Omul care știe, nu vorbește; omul care vorbește, nu știe. **Lao-Țe**

Cuvântul e forță numai atunci când e expresia unui gând cugetat și condensat în tăcere. **Ossip-Lourié**

Cel ce are curajul să râdă e stăpânul universului, întocmai ca cel ce e gata să moară. **Leopardi**

Nu există dușman mai mare al râsului ca emoția. Intr'o societate de inteligențe pure n'are să se mai plângă, dar poate se va râde ; pe câtă vreme sufletele pururi sensibile, în care orice eveniment se prelungește în rezonanță sentimentală, nu cunosc și nu înțeleg râsul.

Nimic nu dezarmează mai mult ca râsul ! **Bergson**

Isadora Duncan

La Nissa, a pierit în mod tragic celebra dansatoare Isadora Duncan, care întemeiase, acum un sfert de secol, o nouă școală de dans.

Stând în automobilul care înainta cu o mare iuțeală, Isabela Duncan n'a observat că fularul lung, ce-l avea înfășurat în jurul gâtului, a fost prins de o roată a mașinei. In câteva secunde acest fular a gâtuit-o, iar puterea roții a smuls-o din automobil, aruncând-o jos pe șosea. Trupul nefericitei a mai fost târît câțiva metri, în urma mașinei, până când șoferul a reușit să oprească...

Născută în California, Isadora Duncan și-a început cariera dansând în America și în Anglia.

In 1900 apare în Europa, unde provoacă o adevărată revoluție a dansului. Balerinele au încetat să mai poarte tricouri și rochițe „aeriane", și au acceptat îmbrăcămintea largă și ușoară, pe trupul gol, și cu picioarele desculțe.

Succesul Isadorei Duncan fu, însă, amețitor, când a introdus și dansul pur plastic supus celor mai strălucite melodiii ale unor muzicieni ca Chopin, Liszt, Beethoven.

Viața ei trecea prin nesfârșite furtuni sentimentale și tragice. Căsătorită cu celebrul pictor și regisor englez Gordon Krag, mai târziu a avut legături intime cu Cozima Wagner și a dansat la Bayreuth în Tanhäuser, dansul bachantelor, pe muntele Venerei. A fost atacată atunci de presă pentrucă apăruse pe scenă goală, acoperită numai cu fâșii largi de „gaz" albastru transparent.

Certată cu Wagner, apare la Paris în teatrul Chatelet. Aci, poliția intervenea foarte des, silind-o să se îmbrace câtuși de puțin pentru dansurile ei.

Intr'o zi a apărut pe străzile Athenei, purtând numai anticul „peplum" ; a dansat aci în prezența lui Venizelos.

Inainte de războ a făcut un turneu triumfal prin Rusia, însă n'a reușit să reformeze baletul rus.

Isadora Duncan

In 1913 s'a uitat încremenită de groază, din casa ei dela Neuilly, cum a căzut în Sena automobilul care abia plecase cu cele două fetițe ale ei. Copiii, guvernanta și șoferul au pierit.

După războ, fiind invitată de Krassin, a venit în Rusia pentru ca să încerce din nou (și iarăși fără succes) să revoluționeze baletul rus.

A plecat din Rusia pentru o călătorie prin Europa și America, cu scopul de a propaga comunismul și revoluția socială prin coreografie.

Călătorea cu noul ei amant, poetul rus Sergiu Esenin de 23 ani, eșit din țărănime, alcoolic și extravagant, deși foarte talentat. Esenin nu vorbea decât rusește iar Isadora Duncan n'a putut învăța nici un cuvânt rusesc.

Călătoria lor s'a remarcat printr'un lung șir de scandaluri, iar în cele din urmă, Esenin a fugit cu o cameristă a „divei".

Gloria Isadorei a început să apună. Palatul din Neuilly a fost scos la licitație din cauza datoriilor.

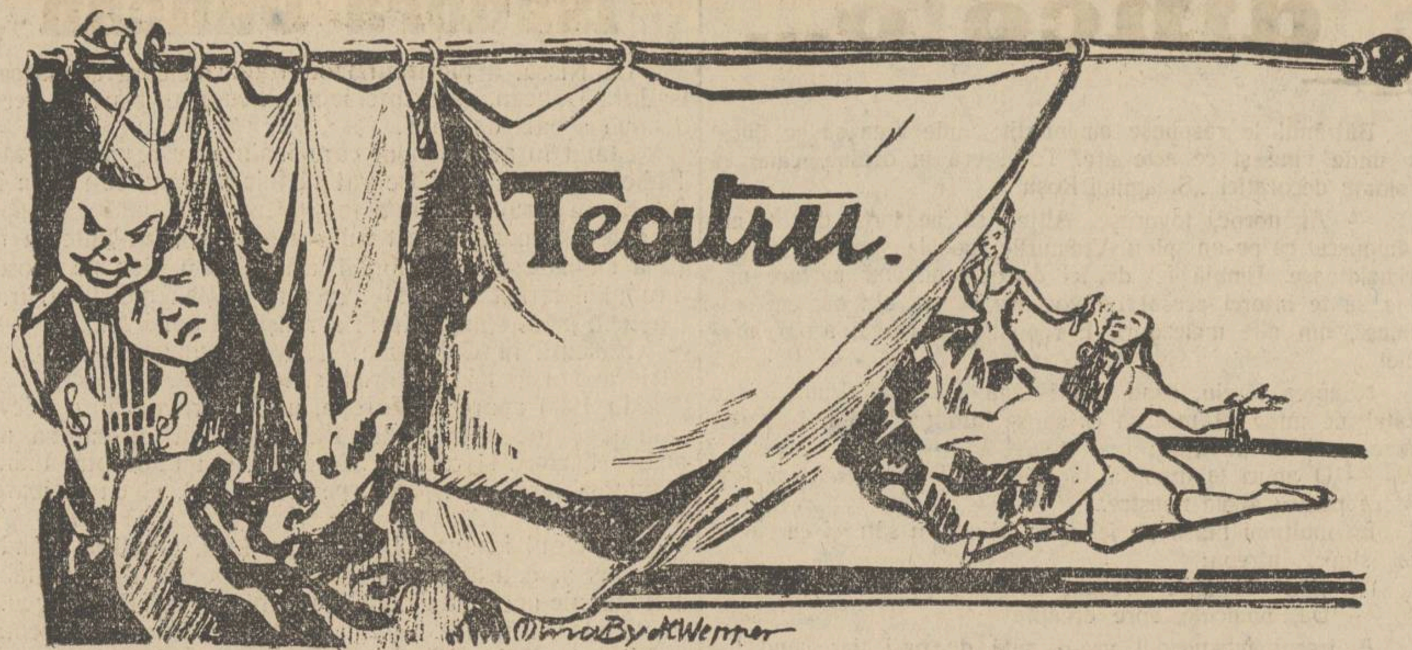
Intr'o zi Isadora a anunțat că va dansa niște melodii funerare și „de înviere" — pe mormântul copiilor din cimitirul Père-Lachaise. Această extravaganță n'a fost admisă de poliția pariziană.

Amorezată de un pianist rus, pe care i l-a răpit o americană cu mulți dolari, Duncan a încercat să se înnece în Marea Mediterană. Imbrăcată într'o togă purpurie, încrucișindu-și mânile pe piept, se asvârli în Mare, însă a fost salvată de un ofițer englez de care se îndrăgosti numaidecât.

Această escapadă din vara anului în curs, a fost cântecul de lebădă al unei firi aventuroase.

A. Băeșu — Desen

CRONICA TEATRALĂ

GINERELE DOMNULUI PREFECT, comedie în trei acte, localizată de PAUL GUSTY, - la TEATRUL MIC

Câştigul teatrului autohton nu poate fi prea mare prin abondența localizărilor.

Spectacolele care odinioară desfătau un public naiv, gata să râdă la cea mai nesărată glumă, aveau menirea să întreţină, prin mijloacele ce corespundeau mentalității comune, interesul și gustul pentru teatru.

Paul Gusty

In lipsa unei literaturi dramatice originale, în lipsa traducerilor bune din operele clasice, şi mai cu seamă în vederea unei absolut utile „captatio benevolentiae", localizările erau — acum douăzeci şi cinci de ani — unica posibilitate de a aduce publicul la teatru.

Care este rostul reeditării lor astăzi ?

E drept, comedia originală, dela Caragiale încoace, nu s'a prea îmbogăţit; în schimb, avem traduceri admirabile din cei mai de seamă scriitori străini. De ce localizări?

Răspunsul, într'o formulă consacrată de farmaciile dramatice, nu poate fi decât: **Reţeta!**

Teatrele nesubvenţionate nu pot sacrifica prea mult în numele artei; iar concesiile făcute gustului minor al publicului, restabilesc echilibrul bugetar.

O piesă originală, oricât de bună ar fi, nu rezistă prea mult pe afiş.

O piesă străină, chiar din cele cu reputaţie universală, — pe lângă că necesită o montare costisitoare — nu găseşte înţelegere în toate văgăunile sensibile ale celor ce alimentează cassa.

Mai bucuros îşi dă cetăţeanul tributul pentru o piesă la care se râde cu exclamaţii şi subînţelesuri ce-i măgulesc anumite... „susceptibilităţi", decât pentru un spectacol serios, cu încordări de nervi, cu lacrimi şi cu probleme sufleteşti.

Mişu Fotino

Sunt reprezentaţii la care nu te duci nici să plângi, nici să inveţi.

Sunt spectacole la care şi intelectualul se duce nu pentru o oră de superior amuzament, dar pentru o eftină şi nepretenţioasă înveselire.

Nimic nu odihneşte mai mult nervii, decât un râs străin de orice prejudecăţi estetice sau moralizatoare.

Revista, îşi are şi ea, alături, sau nu prea mult mai jos, de vodevilul ori farsa localizată, o preţuire în sine.

Mai presus de aceste consideraţiuni, localizările făcute la noi de domnul Paul Gusty au meritul unei perfecte adaptări a textului dramatic, la atmosfera, moravurile şi ritmica vieţii româneşti.

Piesele localizate de domnul Gusty—afară de puţinele excepţii când trivializează situaţiile, adăugând prea mult substrat „specific naţional" intenţiilor autorilor localizaţi — au fost jucate pretutindeni cu mari succese de public, şi chiar Naţionalul, pe vremuri, îşi înscrisese câteva în repertoriu.

Teatrul Mic a reprezentat „Ginerele domnului Prefect", localizare făcută de d. Gusty după o comedie de Schöntan şi Kadelburg. O comedie în care dialogul vioi, situaţiile comice şi verva interpreţilor au izbutit să comunice sălii buna dispoziţie şi generozitatea aplauzelor.

In rolul unui ginere timid, terorizat de socrul ce ocupă o atât de înaltă poziţiune socială, a apărut domnul Mişu Fotino. Cu strălucite mijloace comice, domnul Fotino a scos în relief, la început, teama de „don Prefect"

Ionel Ţăranu

şi de eterna mamă-soacră, apoi, sub influenţa prietenului Dadilov — admirabil schiţat de domnul Ionel Ţăranu — încercarea de emancipare de sub tutela forţată a familiei.

In rolul prefectului, domnul Bulfinsky a fost înverşunat şi superior, aspru şi hotărît, — iar în scenele ce rezolvă conflictul — resemnat şi suficient de viclean ca să-şi mascheze înfrângerea. Tonul, gestul şi autoritatea prefectului au avut în întruparea d-sale linia expresivă a desăvârşitei realizări...

H. LAZU

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „HASEFER" din Bucureşti, strada Eugen Carada, 7, recomandă următoarele cărţi interesante:

Joseph Kessel: L'équipage, Les Captifs, Coeurs purs, Steppe rouge, Terre d'amour.

Edmond Fleg: Ecoute Israël, Le mur des pleurs, L'enfant prophète.

Paul Morand: Bouddha vivant, l'Europe galante, Ouvert la nuit, Fermé la nuit, Tendres Stocks, Rien que la terre.

Princesse Bibesco: Catherine Paris, Le perroquet vert.

Julien Green: Mont-Cinère, Suite anglaise (lei 300) Adrienne Mesurat.

Joseph Conrad: Typhon, Lord Jim, En marge des marées, Jeunesse, Le nègre Narcisse, Une victoire, Des souvenirs, Gaspar Ruiz (A set of six) — ultima traducere din Conrad.

Pierre Mac Orlan: Cavalière Elsa, Vénus internationale, Le quai des brumes, Le chant de l'équipage, Le nègre Léonard, Malice, Images sur la Tamise.

Autori ruşi contimporani: — în traducere franceză.

Boris Pilniak: L'année nue; **Lydia Sejfullina:** Virinéa; **Marc Séménoff:** La faim; **Alex. Tolstoi;** Ibicus.

Arthur Schnitzler: Spiel im Morgengrauen, Traumnovelle, Fräulein Else.

Georg Kaiser: Europa, Buerger von Calais, Gas, Brand im Opernhaus şi toate celelalte piese de teatru ale marelui dramaturg german contemporan.

Din **Ştefan Zweig** — minunatul povestitor german recomandăm: Jérémias, Gesammelte Gedichte, Erstes Erlebnis, Amok, Verwirrung der Gefühle şi volumele de studii critice: Drei Meister (Balzac, Dickens, Dostoïevski) Kampf mit dem Dämon (Nietzsche, Hölderlin, Kleist).

Din **Thomas Mann:** Der Zauberberg, Die Buddenbrooks, Der Tod in Venedig, Der Kleine Herr Friedemann, Unordnung unde frühes Leid, Betrachtungen eines Unpolitischen, etc., etc.

Din **Heinrich Mann:** Venus, Minerva, Die Armen, Der Untertan, Der Kopf, Liliane unde Paul, Mutter Marie.

Curiozităţi

Cei fericiţi...

Tot Berlinul a căutat să vadă, măcar în treacăt, cel mai impunător „ménage en trois". Unul din cei mai norocoşi oameni din întreaga lume e fără îndoială Lordul englez Baverbrook, fost ministru în cabinetul lui Lloyd George. El călătoreşte acuma, pentru prima oară, „de plăcere", însoţit de cea mai frumoasă femeie din Anglia Lady Diana Cooper, care a jucat la New-York, — obţinând succese teatrale nemai pomenite în America tuturor izbânzilor senzaţionale, în misterul „Minunea" pus în scenă de însuş Max Reinhardt.

Impreună cu dânşii călătoreşte şi celebrul scriitor englez Arnold Bennet, amic intim al amândurora. Lord Baverbrook e proprietarul mai multor ziare mari engleze ca „Evening Standard", „Daily Express", etc. Fiu al unui sărac preot dela sat, Baverbrook a ajuns la vârsta de 25 ani director general al trustului de oţel din Canada. Talentul lui l-a ajutat să obţină apoi titlul de lord. Presa germană recunoaşte că nici unul din grupurile de călători străini, care au vizitat vreodată Germania, n'a atras atâta curiozitate publică, cât interes au stârnit acum aceşti trei oaspeţi excepţionali prin prestanţa, talentele şi bogăţia lor. Ei fac impresia celor mai sănătoşi şi mai fericiţi oameni din lume...

Nisipurile Asiei

Din Taşkent (Turchestanul rusesc din Asia Centrală) vin ştiri că nisipurile deşertului Cara-Cum s'au pus în mişcare din cauză că în ultimii ani lucrările pentru stăvilirea lor printr'un sistem de irigaţie, s'au efectuat cu o extremă neglijenţă. Târguşoarele Kavat şi Hazavat au fost acoperite de nisipurile călătoare într'o singură săptămână.

Spre sfârşitul verei, lipsa de apă şi căldurile au permis nisipurilor să îngroape câmpurile de bumbac şi orez şi livezile, ajungând până la principalul canal de irigaţie.

Apeductelor şi caselor abia li se mai zăresc acoperişurile deasupra dunelor de nisip.

Populaţia localităţilor vecine nu e în stare să combată această nenorocire. Aerul e înăbuşitor din pricina prafului. Vegetaţia piere şi sute de sate sunt evacuate.

Se ştie că acum o sută de ani când „Kanatele" Khiva şi Bukhara erau încă mai independente, numai intervenţia armatelor ruseşti, trimise de ţarul Alexandru I, a reuşit să oprească năvala nisipurilor. De atunci, apele celor două râuri: Amu-Daria şi Sâr-Daria, distribuite raţional, au pus stavilă nisipurilor.

Instrucţia prin hipnoză

Cunoscutul psihiatru berlinez, profesorul Flattan, a făcut o experienţă senzaţională luând un interogatoriu sub hipnoză.

Tribunalul solicitat de o acuzată, doamna Neumann, bănuită ca complicea asasinării profesorului Rosen din Breslau, a încuviinţat să se recurgă la hipnoză cu scopul de a afla adevărul.

La experienţă au asistat câţiva avocaţi (şi apărătorul acuzatei), judecători şi poliţişti. Doamna Neumann a dat sub hipnoză — absolut aceleaşi răspunsuri ca şi la instrucţie. Caracterul acestor depuneri n'a rezolvat, deci, chestiunea. Nici din ancheta, nici din interogatorul în stare hipnotică, nu s'a putut deduce clar dacă Neumann a fost sau nu complice la asasinat.

Ştiinţa criminalogiei se va opri cu mare curiozitate asupra acestui caz. Hipnoza a permis ca depoziţia acuzatei să fie verificată până în ultimul detaliu. De aci, n'a rezultat însă stabilirea faptului încriminat...

Aurul în Canada

In provincia Manitoba din Canada s'au descoperit noi câmpuri aurifere.

Guvernul, însă, în înţelegere cu guvernul Marei Britanii, nu va permite exploatarea lor decât atunci când minele de aur din Africa de Sud vor fi complect epuizate. Până atunci regiunea auriferă a Manitobei va fi păzită de invazia aventurierilor.

Un tâlhar „cinstit".

Tribunalul „scheffen"-ilor din Charlottenburg (Germania) a condamnat pe Fritz Wald la 12 ani muncă silnică. Wald e foarte simpatizat în Germania. Din 63 hoţii, puse în socoteala lui, el a recunoscut numai 53, iar cu privire la celelalte 10 a ştiut să dovedească nevinovăţia sa, şi bogăţia fanteziei cu care au lucrat poliţiştii.

Presa şi publicul s'au convins că Wald ar fi putut să facă la fel cu încă jumătate din crimele imputate ; însă acuzatul a declarat în şedinţă că, fiind om cinstit, nu va ascunde adevărul. In total Wald a furat lucruri în valoare de 2 milioane mărci. El însă a dovedit, că partea leului au luat-o cumpărătorii lucrurilor furate, iar el însuşi nu s'a folosit decât de 45.000 mărci. Apoi a mai dovedit că nici odată n'a recurs la violenţă

Intr'o noapte a pătruns într'o vilă foarte elegantă. Nevasta proprietarului s'a trezit, dar l-a rugat să nu facă zgomot, de oarece bărbatul ei e bolnav de cord şi orice spaimă sau emoţie poate să-i fie fatală. Atunci Wald i-a restituit bijuteriile furate cu câteva clipe înainte.

Faptul acesta a fost confirmat şi de poliţie. S'a mai vădit în acest proces şi incomparabila artă de acrobat, cu care Wald pătrundea în casele oamenilor bogaţi pentru a-i jefui.

Ce cuprinde romanul

CEI TREI MUŞCHETARI

Viaţa plină de aventuri galante şi de lupte de stradă; femei frumoase cari plâng după iubiţii plecaţi la război; doamne din lumea mare surghiunite la mânăstire pentru că au displăcut atotputernicilor zilei; dueluri şi încăerări cari seamănă în jurul lor morţi şi răniţi; Franţa în luptă cu Anglia; doui miniştri—Richelieu şi Bukingam cari conduc destinele Europei; un rege—Ludovic XIII— care tremură în faţa ministrului său; episoade glumeţe sau tragice din viaţa bogată în întimplări a celor trei prieteni nedespărţiţi ,iată ce cuprinde romanul „CEI TREI MUŞCHETARI" al lui Alexandru Dumas, autorul Damei cu Camelii.

Dar mai presus de toate cititorii vor fi emoţionaţi de tragica viaţă pe care o duce la curtea regelui Ludovic aceea care este soţia sa, Ana, persecutată de ministru, părăsită de rege, trădată de toţi... Acest minunat roman a apărut în fascicole frumos ilustrate.

Prima fascicolă gratuit.

Cronica Şahului

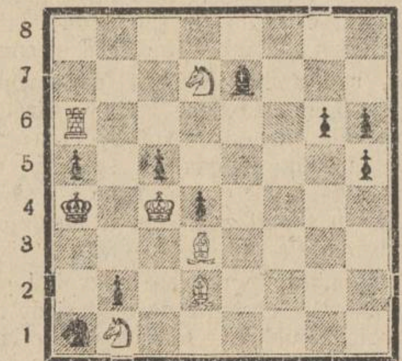
PROBLEMA No. 50

de **Camil Seneca,** Bucureşti.

(Premiul I, la „Neue Leipziger Zeitung" 1927)

Negru (*11 figuri*)

Ra4, Ta6, Ca1, Né7, Pa5, b2, c5, d4, g6. h5 şi h6

Alb (*5 figuri*)

Rc4, Cb1 şi d7, Nd2 şi d3

Alb joacă şi face mat în 5 mutări

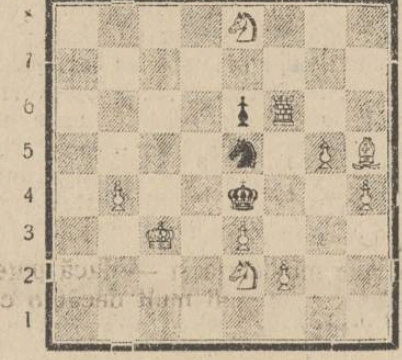
PROBLEMA No. 51

de **I. Glückman** Iaşi.

(inedită)

Negru (*3 figuri*)

Ré4, Cé5, Pé6

Alb (*10 figuri*)

Rc3, Tf6, Cé2 şi é8, Nh5, Pb4, é3, f2, g5 şi h4

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

Rectificare. La problema No. 47 (Naibergher) lipseşte un cal Negru la a8.

Soluţia problemei No. 41 (Fain)

Alb (2 figuri): Rb2, Dé5.
Negru (5 figuri): Ra4, Né8, Pa5, b5 şi é6.
Mat în trei mutări.

1. Dé5—h8!, é6—é5; 2. Dh8—f8!, ~; 3. D 8—a3 sau Df8×é8+ mat. 1...., b5—b4; 2. Dh8×é8+ mat, 1...., Ra4—b4; 2. Dh8—d4+ mat. 1..., Ne8—d7; 2. Dh8—d4+, 1..., N ~; Dh8—c5 şi mat în a treia mutare cu dama.

Soluţia problemei No. 42 (Fain)

Alb (7 figuri): Rh5, Da4, Td2, Ng5 şi h3, Pd4 şi h2.
Negru (4 figuri): Rf3, Tc7, Pé2 şi é7.
Mat în două mutări.

1. Da4—d1!

Am primit soluţiuni corecte dela d-nii:

M. Hertzendorf, Leon Silber, *Bucureşti.* Victor Simu, *Caransebeş.* Sandu Reiter, Iuliu Weismann, *Câmpina.* M. Andriţoiu; *Câmpu-Lung.* M. Schleicher, *Dorohoi.* G. Max, *Galaţi.* B. I. Semo, *Giurgiu.* D. M. Davidsohn, Paul Leibovici, *Iaşi.* Victor Pirozynski, *Paşcani.* Gheorghe I. Mocrjiţchi, *Timişoara.* Berthold Fainblatt, *Tulcea* (41 şi 42). Berthold Catz, *Fălticeni.* Riven Schwartz, *Ştefăneşti* (41). David Isac, Lazăr Ianovici, *Bivolari* (42).

PARTIDA No. 25

din matach-ul **ALECHIN-CAPABLANCA,** pentru campionatul lumii, jucată la Buenos-Aires în ziua de 16 Septembrie 1925.

Alb: **Capablanca;** *Negru:* **Alechin**

PARTIDA FRANCEZA

1. é2—é4, é7—é6; 2. d2—d4, d7—d5; 3. Cb1—c3, Nf8—b4; 4. é4×d5, é6×d5; 5. Nf1—d3, Cb8—c6; 6. Cg1—é2, Cg8—é7; 7. 0—0, Nc8—f5; 8. Nd3×f5, Cé7×f5; 9. Dd1—d3; Dd8—d7; 10. Cc3—d1, 0—0; 11. Cd1—é3, Cf5×é3; 12. Nc1×é3, Tf8—é8; 13. Cé2—f4, Nb4—d6!; planul negrului este de a îndepărta dama de pe diagonala d3—h7 spre a-şi plasa dama sa la f5 de unde atacă în acelaş timp f4 şi c2. Pentru a împiedica acest plan albul trebuia să mute c2—c3. Capablanca însă nu vede intenţia ascunsă a rivalului şi joacă altă mutare din care cauză îşi slăbeşte partida. 14. Tf1—é1, Cc6—b4!; 15. Dd3—b3, Dd7—f5!; 16. Ta1—c1, de prisos, pionul c2 nu poate fi salvat. La Té2 urmează N×f4; D×b4, Dh5 cu avantaj decisiv pentru negru. 16...., Cb4×c2!!; 17. Tc1×c2, Df5×f4!; cu această frumoasă mutare negru atacând h2 îşi apără indirect pionii b7 şi d5 slăbind în acelaş timp flancul regelui adversar. 18. g2—g3, Df4—f5; 19. Tc2—é2, b7—b6; 20. Db3—b5, h7—h5; 21. h2—h4, Té8—é4!; ameninţă T×h4 şi dacă g3×h4, Dg4+ cu mat în 3 mutări. 22. Né3—d2, Té4×d4; acuma nu mai putea lua pionul din h4 pentrucă alb ar fi răspuns cu Té8+ liberând regelui său câmpul é2. 23. Nd2—c3, Td4—d3; 24. Nc3—é5, Ta8—d8; 25. Né5×d6, Td8×d6; 26. Té2—é5, Df5—f3; cu Dg6 negru îşi păstra pionii câştigaţi, Alechin preferă însă schimbul turnurilor dând un pion înapoi. 27. Té5×h5, Df3×h5; 28. Té1—é8+, Rg8—h7; 29. Db5×d3+, Dh5—g6; 30. Dd3—d1, Td6—é6; 31. Té8—a8, Té6—é5!; 32. Ta8×a7, c7—c5; cu toate că albul şi-a recâştigat cei 2 pioni partida sa e pierdută. Modul cum Alechin exploatează avantajul poziţiei sale este remarcabil. Technica ce o desfăşoară pentru câştigul final, e demnă pentru candidatul la campionatul lumii. 33. Ta7—d7, Dg6—é6; 34. Dd1—d3+, g7—g6; 35. Td7—d8, d5—d4; 36. a2—a4, Té5—é1+; 37. Rg1—g2, Dé6—c6+!; 38. f2—f3, Té1—é3!; 39. Dd3—d1, Dc6—é6; 40. g3—g4, Té3—é2+; 41. Rg2—h3, Dé6—é3. 42. Dd1—h1, Dé3—f4!!; lovitura de graţie. 43. h4—h5, Té2—f2! şi alb cedează pentrucă nu mai poate impiedica matul sau pierderea damei.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

CĂRŢI ŞI REVISTE

J. GONCIAROFF: Oblomoff
(Paris, Gallimard — Bucureşti, Hasefer)

Nu se putea ca printre scriitorii ruşi care cuceresc azi atenţia Europei culte, să nu apară în sfârşit şi Gonciaroff. A trăit pe la mijlocul veacului trecut şi n'a scris prea mult.

In afară de „Oblomoff“ a mai publicat două romane: „Poveste simplă“ şi „Prăpastia“.

In urma unei călătorii în jurul lumii, pe un vas de război, a scris o carte de impresii de călătorie „Fregata Pallada“.

Romanul „Oblomoff“ e opera lui de căpetenie şi mulţumită ei, Gonciaroff va rămâne în literatură.

Autorul descrie un tip specific rusesc, pe care-l regăsim aproape în opera tuturor marilor scriitori ruşi, dar niciodată cu amploarea şi adâncimea din această carte.

Eroul e fiul unor răzeşi ruşi dintr'o comună atât de depărtată de centrele de comunicaţie, încât oamenii trăesc într'o simplitate primitivă. Crescut la şcolile mari dela oraş, Oblomoff a moştenit însă o neglijenţă, o apatie, o lipsă de interes pentru existenţă, care-l depărtează pe'ncetul din viaţă.

Un vechiu prieten din copilărie, crescut la şcoala aspră a vieţii, încearcă totuşi să-l scape din inerţia care-l va duce la apoplexie.

In înţelegere cu Olga, o prietenă pe care o iubeşte, zmulge pe Oblomoff din toropeală şi o bună bucată de vreme, spiritul tânărului, biciuit de oarecari ambiţii şi dorinţi, pare că se apropie de viaţa tumultoasă.

Dar oboseala îl recucereşte, îl amorţeşte din nou, tocmai în clipele când Olga, pradă fermecată unui joc voluntar, cade cea dintâi în laţul întins lui Oblomoff.

Disperată, fata simte că toate puterile lumii n'ar putea readuce spre tinereţea ei pe acest om care oboseşte atât de repede şi de ciudat şi se mărită.

Oblomoff, în neputinţă de a lua o hotărîre cu privire la administrarea pământului de la ţară şi de a-şi creia un cămin, se pomeneşte în situaţia care a cerut efortul cel mai mic: moşia a rămas pe mâna unui şarlatan, iar el a luat o cameră mobilată la periferie, la o femee vulgară, care-i face şi doi copii.

Pentru cititorul modern, grăbit şi obicinuit cu pagini alese, lectura acestui roman, scris de-aproape un veac, cere o sforţare şi o răbdare destul de mare. Multe capitole se repetă şi multe pagini nu duc acţiunea la vre-o distanţă apreciabilă. In schimb dela cele dintâi rânduri, eroul trăeşte cu intensitate. De fapt, el umple toată cartea şi e singurul în care autorul şi-a dat măsura deplină a puterii sale de creaţie.

Gonciaroff n'a dovedit numai că şi-a înţeles perfect eroul, dar că a ştiut să-l şi iubească. Oblomoff nu e o caricatură, ci un personagiu viu. Capitolul care constitue miezul cărţii „Visul lui Oblomoff“, ar trebui redat în întregime.

Paginile acestea, în care sunt descrise moravurile satului Oblomovka, pierdut în nesfârşita Rusie, şi copilăria eroului, cu toate pricinile morţii lui sufleteşti, sunt demne de antologie.

Această lene moştenită şi — dacă putem spune astfel — perfecţionată, e mai mult decât o ciudăţenie psihologică, e o creaţie amplă şi firească a pământului rus. Nu e de mirare că „Oblomoff“ a devenit aproape substantiv comun, în ruseşte, iar **oblomovcina,** numele marei apatii ruse. — **A.**

IOSEPH CONRAD: Negrul de pe vasul Narcis
(Paris, Gallimard - Bucureşti, Hasefer)

Această nouă carte a romancierului englez, scrisă în 1896, este la nivelul de concepţie şi execuţie al celeilalte cărţi, **Lordul Jim,** despre care am dat câteva informaţii, altă dată în „Adevărul Literar“. **Lordul Jim** e construit pe un plan mai vast, dar izvorul sufletesc de unde a purces are aceleaşi ape.

Pe'ncetul se alcătueşte convingerea că ceeace predomină în concepţia lui Ioseph Conrad este excelenţa şi eroismul rasei albe, jertfa de viaţă şi nobleţea de caracter care o ridică de-asupra celorlalte rase, dându-i în afară de stăpânirea mărilor, menirea de a rămânea pe acest glob o pildă de moralitate şi perfecţiune.

Din acest punct de vedere nu e întâmplător faptul că Joseph Conrad pe când era un simplu vagabond marin la Marsilia, în loc să aleagă limba franceză, a ales pentru creaţia sa literară limba engleză. Insinuarea lui Pierre Mille că în cumpănă a căzut şi interesul—limba engleză oferind mai mulţi editori pe glob decât cea franceză — e gratuită şi meschină. Ioseph Conrad a fost atras de limba engleză, mai curând printr'o afinitate de caracter. Literatura franceză are destui marinari, iar dintre cei mai de seamă Pierre Mille şi Pierre Loti, n'au cunoscut câtuşi de puţin misticismul specific al mării; unul a căutat aventura, celălalt aventura şi nostalgia ei. Toţi „imperialiştii“ literaturii engleze însă au preamărit această supremă nobleţă, plină de jertfe, a rasei albe, stăpânitoarea oceanelor.

Negrul depe vasul Narcis,— fără această lumină specială, pe care Ioseph Conrad o subliniază uneori până la tendinţă,—ar fi o simplă anecdotă sau o simplă întâmplare de povestit seara, pe bord, la un păhărel de vin tare. Un negru se urcă pe vasul Narcis, vas cu pânze, care în apele polului sud e cuprins de furtună şi aproape răsturnat.

In timp ce matelotii, cu un eroism nebănuit, cu dispreţul vieţii lor, luptă, se pare, nu numai pentru salvarea unui vas, ci a unei mândrii omeneşti, Negrul—bănuit că se preface bolnav,—stă la adăpost, ba este şi salvat din cabina în care ar fi putut să se înece.

Cu toată superstiţia care domnea pe bord, că Negrul îşi bate joc de ei, şi că este piaza rea a vasului, din teama că ar putea nedreptăţi un om bolnav, matelotii îl înlocuesc cu rândul, îl hrănesc şi-l ocrotesc.

Negrul moare într'adevăr şi sunt mişcătoare şi adânc semnificative cuvintele de adio ale matelotului care iubise mai mult pe acel Negru funest....

Ca şi'n alte cărţi, Ioseph Conrad scoate în evidenţă cu oarecare observaţii sarcastice, valoarea suprem omenească a acelor umili mateloţi şi prin comparaţia cu oamenii de pe uscat, îngâmfaţi şi siguri de ei. Mateloţii stângaci şi ridicoli, ei care au salvat, neştiind de nimeni pe întinderile mişcătoare ale oceanelor, de atâtea ori, orgoliul, frumuseţea şi viitorul rasei albe.

Cartea e scrisă în stilul cunoscut al lui Conrad: sever, bărbătesc, unitar, impresionant prin simplitate, adâncime şi adevăr.— **A.**

T'ANG LEANG-LI: China in Aufruhr. XXIV + 340 S. Verlag C. Weller & Co. Leipzig 1927.

400 milioane de locuitori; un teritoriu mai mare decât Europa întreagă — acestea sunt cifre generale asupra Chinei celei „inerte“, situată astăzi în centrul tuturor intereselor şi influenţelor lumii moderne.

Până şi soarta puterilor mici din Europa depinde de soarta Chinei, de locul pe care acest uriaş îl va ocupa în viitor.

Presa scrie multe despre evenimentele din China; totuşi cititorul european nu-şi dă seama, suficient, despre cele ce se petrec în viaţa complicată, politică şi socială a Chinei.

Sunt străine şi grele de pronunţat numele chineze; dar şi mai grele de înţeles sunt lucrurile ce se desfăşoară acolo.

O carte scrisă de un patriot chinez T'ang Leang-Li, reprezintă prima încercare a unui Chinez de a ajuta pe cetitorul european să se orienteze în labirintul lumii orientale, atât de deosebită prin structura ei mongolică şi confuciană.

Partea întâi: „China în timp de pace“, lămureşte trăsăturile principale ale culturii chineze—organizarea statului, situaţia familiei, serviciul de stat, instrucţia publică, etc., etc.

Autorul zugrăveşte cu dragoste şi 'n culori romantice pitorescul şi caracteristicul vieţii chineze; ne descoperă etica naţională izvorîtă din învăţătura lui Confucius şi formulată cu câteva sute de ani înainte de Hristos. El opune confucianismul—creştinismului, ca şi cultura chineză—celei europene.

„Răsăritul rămâne Răsărit şi Apusul—Apus. Nici odată ele nu se vor întâlni“, citează autorul pe Rudyard Kipling.

Totuşi, „întâlnirea“ a avut loc, şi rezultatele ei autorul le expune în partea a doua a cărţii: „China în lanţuri“.

Aci, cu cifre şi date indiscutabile, în culori vii, autorul zugrăveşte politica de exploatare hrăpăreaţă, introdusă în China de puterile europene care au realizat o „Uniune Sacră între Biblie şi canonerile flotelor“.

Apoi T'ang Leang-Li ne descrie „Kuomitang“-ul, urmăreşte peripeţiile războiului civil între Nordul şi Sudul Chinei; arată că numai studenţimea reprezintă mediul cu idei comuniste; explică cum China neputând obţine dela puterile europene decât „Biblia şi canonerele“ s'a văzut nevoită să-şi caute sprijin la Moscova, ea însăşi nefiind însă câtuşi de puţin comunistă....

Coperta cărţii e simbolic desenată. In mijlocul massei capetelor de soldaţi chinezi se văd frontoanele burselor din Petersburg, Berlin, Londra, Paris, New-York etc.

Convorbiri Literare
(Mai — August 1927)

E totdeauna impresionant să deschizi „Convorbirile Literare“, care îţi amintesc că în această revistă au scris Eminescu, Creangă, Slavici, Maiorescu — şi că numărul pe care-l ai în faţă e în al 60-lea an de apariţie al revistei. Această neobişnuită vitalitate la o publicaţie culturală românească — şi căreia îi urmează, în vârstă „Viaţa Românească“ — e un semn de maturitate, — şi toate străduinţele ce se pun pentru menţinerea în viaţă a „Convorbirilor Literare“ au în ele ceva pios.

Probleme istorice stau şi-acum în planul întâi al preocupărilor revistei. Găsim astfel un studiu documentat şi plin de învăţăminte intitulat „Basarabia, România şi Italia“ de **Tommaso-Tittoni,** alt studiu „Lupta pentru păstrarea Basarabiei“ de **M. D. Kogălniceanu** şi „Documente moldoveneşti din Basarabia“ de episcopul Hotinului **Visarion.**

Note foarte amănunţite asupra lucrărilor istorice ale d-lor Const. Giurescu şi G. Fotino, scrie la finele revistei, istoricul nostru atât de migălos, d. **I. C. Filitti.**

Istoria literară e servită de „Convorbiri Literare“ într'un chip cu totul firesc, prin publicarea corespondenţei marilor ei întemeetori şi colaboratori. In numărul de faţă — care are înfăţişarea severă de volum — se reproduc câteva din scrisorile lui **Ioan Slavici** către d. Negruzzi şi câteva din scrisorile, în franţuzeşte, ale lui **Alecu Russo.**

Literatura propriu zisă e reprezentată, în primul rând, prin proza **M. S. Reginei Maria:** „Este sângele regesc o fericire?“ în care aflăm destăinuri autentice şi gânduri adevărate; urmează apoi: versurile **Elenei Văcărescu,** traduse de doi poeţi olteni **A. Pop Martian** şi **Ştefan-Bălceşti.** Restul colaboratorilor literari **(Em. Paulet, Pr. I. Mihalcescu, A. C. Cuza, Al. Naum)** ne face să îndemnăm pe ceilalţi scriitori români să încerce o apropiere de „Convorbiri Literare“, care merită mai multă solicitudine din partea lor.

Vom remarca şi frumoasele pagini ale d-lui **Al. Tzigara Sumurcaş** „Scoarţe româneşti la Louvre“ (în care ni se arată pericolul cel mare — industria — pericolul mortal al industriei casnice a covoarelor româneşti) şi mai cu seamă memoriile de la începutul veacului trecut ale **Elenei Hartulari,** pline de viaţă şi de pitoresc.

Bătrânei reviste „Convorbiri Literare“ îi lipseşte doar o mai strânsă legătură cu scriitorii contimporani de talent şi o mai pronunţată atitudine faţă de fenomenele vieţei artistice şi literare, pentru a-şi relua locul pe care l-a avut. Nu e prea greu, şi poate că vom vedea în curând „Convorbiri literare“, tânără şi vioae, în mijlocul celorlalte reviste româneşti. — **A.**

Romantismul lui Balzac

De bună seamă, spune Marcel Rouff în „Mercure de France“, că Balzac, sau cel puţin una din întruchipările geniului său, a inaugurat evoluţia romanului modern, deschizându-i drumurile noui pe care urma să pornească mai departe.

Imaginaţia lui Balzac, în adevăr, nu se complăcea exclusiv în abstract, în absolut. Avea o formidabilă putere de creaţie, dar îşi lua toate datele din viaţă. Totuşi, ceiace îl deosebeşte de observaţiunea clasică, e că Balzac înfăţişează viaţa complectă, viaţa totală, nu numai aspectele exclusiv nobile sau eterne ale fiinţelor şi ale lucrurilor; dar mijlocul său de investigaţie nu mai e inteligenţa, ci sensibilitatea.

Pentru un clasic, interesant e insul în durere, în perioada crizei. Singura linie ce trebue desenată este şi cea mai principală, cea care izbeşte privirea, aceia către care converg toate celelalte linii care n'au fost desenate.

Puneţi alături unul din acele admirabile portrete ale lui La Bruyère, şi fantastica, neuitata descripţie din „Cousin Pons“, — şi veţi descoperi taina acestor două concepţii.

Se întâmpla adesea ca Balzac — excepţie făcând portretele de femei, fiindcă aproape pe toate le-a întâlnit şi le-a cunoscut în viaţă — se întâmpla adesea să simtă, să presimtă mai mult decât să privească. Unuia dintre prietenii săi, care-l felicita pentru acuitatea observaţiei, îi răspunse: „Să observ?... dar deabia am vreme să scriu!“

Balzac a creiat din nou lumea şi omul în creerul său. Dar nu cum a făcut-o Corneille: lumea şi omul cum ar trebui să fie sub dominaţia virtuţii, — ci aşa cum ar trebui să fie în plinătatea lor desăvârşită.

Aceasta ne face ca şi astăzi să numim „balzacian“ tipul care ni se pare că se apropie de o coherenţă totală. Printr'asta se deosebeşte Balzac de realiştii puri care se vor naşte după dânsul. Şi de-aceia se spune că e părintele lor intelectual.

Nu e vorba aci de Namouna sau de Frank, de Atala sau de Antony, care sunt pure ficţiuni, nici chiar de acele personagii care nu ţin de viaţă decât printr'un fir atât de subţire încât nu mai au aproape nimic material: Graziella, Chatterton.

Personagiile lui Balzac sunt legate de pământ printr'o umanitate atât de profundă, atât de zvâcnitoare, încât trăiesc o viaţă mai sintetică, mai bine ritmată pentru caracterele, pentru inimile şi pentru sufletele lor, mai adaptată la maturitatea pasiunilor, visurilor şi virtuţilor lor decât însăşi viaţa reală.

Prin Balzac, ca şi prin Hugo, romantismul a revoluţionat literatura şi a exercitat o influenţă hotărîtoare asupra veacului al XIX-lea, şi chiar asupra secolului nostru, — fiindcă formulele artei actuale nu există decât în virtutea libertăţii proclamate la aurora romantismului.

Pasiunea lui Julien Sorel

Se spune că Stendhal şi-a scris celebrul lui roman **Rouge et Noir** pentru a răspunde unei singure chestiuni: o chestiune de psihiatrie. Sunt, peste câteva săptămâni, o sută de ani de când fostul seminarist Antoine Berthet făptui crima, moment vestit, care prilejui lui Henry Beyle (Stendhal) să facă în „le Rouge et le Noir“, procesul unei epoci şi al unei societăţi.

Cine a fost acest „veritabil Julien Sorel“? Henry Dumolard încearcă să explice în **Oeuvres libres,** reconstituind capitolul principal după documente inedite sau puţin cunoscute. Se ştie că în vara anului 1827, Antoine Berthet, în vârstă de douăzeci şi patru de ani, trase din biserica satului Brangues, în Dauphiné, două gloanţe de revolver asupra doamnei Michoud, în casa căreia exercitase, în două rânduri, funcţiunea de profesor al celor doi copii ai doamnei; cu o a treia lovitură încercă, apoi, fără să izbutească, să-şi pună capăt zilelor.

Doamna Michoud, grav rănită, se restabili totuşi foarte repede; Berthet, arestat imediat, fu în mod nemilos condamnat la moarte de către tribunalul din Isère şi executat la 23 Februarie 1828. Era atât de gravă crima lui „pasională“... Avea totuşi câteva circumstanţe uşurătoare.

Intr'un lung memoriu prezentat tribunalui, el declară că atunci când intrase la doamna Michoud — care pe acea vreme avea numai treizeci şi cinci de ani — nu cunoştea lumea decât numai din ceiace învăţase la seminar, adică nu o cunoştea mai de loc. Şi, scuzându-se că arată pe d-na Michoud drept corupătoarea tinereţii lui, el povesti cu o mare abondenţă de amănunte, cum în urma unor repetate momeli şi insinuări, îşi pierdu el inocenţa. Nu mult după aceea se reîntoarse la seminar; când reveni, preceptor într'o altă familie din apropierea satului Brangues, observă că preceptorul care-l înlocuise la d-na Michoud, îl suplinea deasemenea la toate favorurile doamnei; gelozia şi mânia îi înarmară braţul. Dar d-na Michoud aparţinea unei familii respectată în întreaga regiune; vărul ei era consilier la Curtea de apel, astfel că instrucţia a fost făcută în cea mai mare discreţie. Judecătorul se mulţumi să obţină declaraţia tânărului, pe când doamna afirma că Berthet o ameninţase de multe ori prin scris că o va ucide, dar că ea nu păstrase scrisorile.

Judecătorul nu insistă. Deşi doctorul asigurase că rănile erau cicatrizate şi doamnei i se permiseră chiar mici preumblări, ei nu fură confruntaţi, nu se luă doamnei nici o declaraţie, nici soţul ei chiar nu fu supărat cu ceva din partea justiţiei.

Inaintea juraţilor, procurorul general, mişcat de memoriul tânărului, ceru învoirea de a cerceta cufărul acestuia, în care se aflau unele scrisori compromiţătoare ale doamnei. In zadar.

Niciodată n'a arătat justiţia mai multă indolenţă în aflarea adevărului. Şi indolenta aceasta, Antoine Berthet o plăti cu preţul vieţii sale.

Ce răscolitor de arhive va revizui procesul nenorocitului seminarist? Ce istoric va descoperi adevăratul secret al lui Julien Sorel şi va stabili, în sfârşit, dacă Stendhal, reconstituindu-l, a văzut just? — **g. b.**

MARUNTE

— Va reapărea, în curând, revista de popularizare **„Minunile Naturii“**, de sub conducerea cunoscutului publicist A. A. Luca.

Vigurosul prozator THOMAS MANN este, fără îndoială figura cea mai proeminentă a literaturii germane contemporane.

După succesul extraordinar pe care romanul lui, TRISTAN, tradus şi publicat în No. 83 al Bibliotecii „Dimineaţa“ l'a avut pe lângă cetitorii români, această excelentă publicaţie de popularizare oferă acum cetitorilor săi un nou volum de Thomas Mann:

COPILUL MINUNE

povestiri traduse de OTILIA GHIBU şi destinate aceluiaş succes rar.

Preţul volumului 6 lei.

Cărţi nouă

AL. MARCU: „Vasile Alecsandri şi Italia“. — F. DOSTOIEVSKI: „Crocodilul“. — I. ZANGWILL: „O lună de miere“. —

In colecţia memoriilor Academiei Române, d. conferenţiar universitar Alexandru Marcu publică o lucrare intitulată „V. Alexandri şi Italia“ (edit. Culturii Naţionale). Cartea e scrisă plăcut şi cu pricepere. Cât despre *„subiect“* —, acesta e dintre cele pe care le preferăm.

E vorba de a descrie un episod şi un om din acea epocă a ţării româneşti caracteristică prin *„viaţa uşoară“*. Cel mai agreabil lucru din trecutul nostru (trecut care nu are aerul să se reîntoarcă vreodată) este seninătatea fericită cu care Românul de acum o jumătate de veac privea viaţa.

Alecsandri este poate unul din cele mai tipice exemplare ale unei astfel de umanităţi. Grijile, bătăile de cap, încurcăturile juridice şi financiare îi sunt odioase. Viaţa e făcută, ca şi leafa, ca să curgă. O oprire în mersul lin al evenimentelor curente —, pe un Evreu, de pildă, îl stimulează. Românul, însă, are oroare de accidente de acestea.

Până şi accidentele inerente succesiunii sezoanelor îi displac lui Alecsandri. Domnul Marcu spune foarte pitoresc că el avea nevoie aproape fiziologiceşte de un climat mediteranian. De aci marele lui amor pentru tot ce e Italia şi italienesc.

Aceste sentimente le găsim descrise atrăgător în cartea bine documentată şi frumos scrisă a d-lui Marcu despre Alexandri; carte de o lectură stenică şi înviorătoare pe care o recomandăm călduros cetitorilor noştri.

* * *

Ca şi Balzac, ca şi Maupassant, ca şi Dickens, ca toţi marii romancieri, Feodor Dostoievski este şi humorist. Şi ar fi poate interesant de studiat particularităţile sarcasmului său. O primă caracteristică e lipsa de măsură a ironiei. Totul e şarjat violent. Parodia, când e începută, este dusă până la capătul extrem. Absurdul e speculat până la limitele sale ultime.

Humorul lui Dostoievski seamănă puţin cu humorul lui Twain. Se deosebeşte de acesta pentrucă e — dacă se poate spune — mai Twain decât Twain însuşi. Este un punct, pe drumul absurdului, unde humoristul american se opreşte. Acest punct, însă, Dostoievski îl ignorează.

Iată, de pildă, curioasa nuvelă „Crocodilul“, apărută de curând, în traducerea d-lui G. M. Vlădescu, în editura bibliotecii „Dimineaţa“. E vorba de un înnalt funcţionar care, ducându-se cu soţia lui la un bâlciu să viziteze un crocodil, a fost înghiţit de crocodil. Faptul acesta aduce perturbări diverse în societate. Stăpânul crocodilului cere despăgubiri; la minister i se pune absenţă nemotivată victimei; nevastă-sa îşi pune problema dacă legea o obligă să-şi urmeze bărbatul chiar în condiţii excepţionale ca acelea. Cât despre victimă, ea este încântată. Căci stomacul crocodilului fiind imens, înghiţitul trăia foarte bine în burta lui. Era hrănit fără bătaie de cap, şi, în plus, devenea *cineva*. Lumea acum plătea intrare să-l audă vorbind din fundul pântecelui crocodilului.

Tot ce spunea avea auditori atenţi,—ceeace nu se prea întâmplă înainte de accident. Acum îşi putea realiza ambiţia de a da oamenilor îndrumări. Avea vreme să mediteze, avea şi putinţa de a fi ascultat. Intr'un cuvânt, sinistratul era foarte încântat de noua sa situaţiune. Şi Dostoievski mai brodează încă în jurul unor asemenea neobicinuite întâmplări.

Un asemenea subiect de nuvelă este cam în genul celor ale lui Twain. Dar acesta urmăreşte doar efectul comic. De aceea nu apasă prea tare, nu şarjează prea mult. Dostoievski întrebuinţează humorul, sarcasmul, absurdul — ca simple mijloace technice pentru a descrie lucruri mai grave: vanitatea unui om, uşurinţa unei femei, aviditatea unui negustor, etc. Comicul, la el, e un simplu instrument. Situaţiile comice au valoare de pur simbol. Iată de ce poate să le exagereze cum n'ar îndrăzni nici odată Twain să o facă.

Bucata „Crocodilul“ nu e, desigur dintre cele mai reuşite ale lui Dostoievski. E însă, pentru istoricul literar, dintre cele mai interesante. Este aici o întreagă „manieră“ în arta humorului pe care Dostoievski a inaugurat-o, deşi nu a practicat-o decât puţin şi imperfect.

* * *

Sub titlul „O lună de miere“, d. S. Milorian traduce şi reuneşte mai multe nuvele de Israel Zangwill. (Biblioteca „Dimineaţa“).

E o excelentă ideie de a face cunoscut publicului românesc ceva din opera acestui curios scriitor evreu. Din descrierea mediului evreesc de ghetto cititorul află şi detalii particulare unei asemenea existenţe, dar, în acelaş timp, şi ceva general-omenesc.

Evreii zugrăviţi de Zangwill nu-s de loc idealizaţi. Toate trăsăturile pe care le găsim în numeroasele anecdote evreeşti, le regăsim şi în nuvelele lui Zangwill. Numai că toate acestea îşi adăugă, la sensul lor comic, un profund înţeles tragic. Era de altfel şi firesc. Un lucru nu poate fi cu adevărat comic decât dacă e şi trist. Evreilor le place să râdă tocmai pentru că au multe ocazii să sufere. Cei mai pasionaţi povestitori şi ascultători de anecdote sunt misiţii, remizierii, comis-voiajorii —, adică aceia dintre oameni care au cea mai chinuită şi mai sâcâită existenţă.

Anecdota are caracteristic aceia că e povestită oarecum fără legătură logică cu întâmplările ambiante. E un mijloc *artificial*, aproape „medical“ de înveselire. Şi viaţa evreului este aproape totdeauna plină de un zguduitor dramatism. „Tragicul cotidian“ se găseşte, la Evrei, poate mai mult ca la orice altă naţionalitate.

Povestirile lui Zangwill au privilegiul de a reda, simplu şi fidel, accentele de pasiune care reliefează viaţa, în aparenţă atât de plată, a Evreilor de umilă condiţiune.

Darul de a fi văzut şi descris aceste lucruri i-a asigurat lui Zangwill locul onorabil pe care îl ocupă în literatura contemporană. De aceea găsim excelentă ideia de a-l face cunoscut şi cititorului român.

D. I. SUCHIANU

INSEMNĂRI

Han Ryner

Scriitor cu puternică personalitate, unul din maeștrii actuali ai formei, cugetător fecund și original, Han Ryner s'a născut la 1862, în sudul Franței. Henri Ner (acesta e adevăratul său nume) a debutat cu un ciclu de romane psihologice.

Desamăgit curând de experiențele vieții, Ryner se închide în sine și, fruct al unor adânci meditații in tovărășia filozofilor antici, el își clădește o doctrină practică, pe care, de atunci, o trăiește cu seninătate. Elementele acestei doctrine, de o expunere măreață, departe de forma rebarbativă a celor mai multe opere filozofice, se găsesc în tot ce a scris Ryner dela 1901 încoace, în special în: *Micul manual individualist, Subiectivismul, A cincea Evanghelie, Aparițiile lui Ahasverus* și *Călătoriile lui Psihodor*.

Filozofia lui Ryner e o filozofie a acțiunii, lipsită dinadins de orice postulat metafizic. E un individualism întemeiat, nu pe *voința de putere* cum e acel al lui Nietzsche, ci pe *voința de iubire*. Individualism, pentru Ryner, înseamnă într'adevăr liberarea nu numai de robia exterioară a societății, dar și de sclaviile lăuntrice, cum e acel servilism ce constă în dorința de a domina.

Ryner nu-și propagă ideile, din principiu: „Cuvântul meu, spune el, îți folosește dacă te ajută să te găsești. De-i ceri mai mult decât atât, el îți va păgubi îndepărtându-te de tine însuți. Pot încerca să te trezesc; nu voiu merge însă în locul tău: picioarele tale nu sunt ale mele. Adevărul pe care-l primești din afară îți face tot atâta rău cași minciuna, fiindcă te sprijini pe lumini străine. Să-și lumineze fiecare fereastra lui și omenirea întreagă va fi fericită".

De mai mulți ani, însă, acei pe care gândirea maestrului i-a mișcat, s'au adunat într'un cenaclu" — *Les Amis de Han Ryner"*, din care fac parte scriitori de seamă, unde maestrul, reînviind metoda socratică, a cărei apologie a făcut-o într'o minunată lucrare: *„Les dialogues de Socrate"*, vine de mai multe ori pe lună în mijlocul prietenilor săi intelectuali, îndreptându-i spre cunoașterea de sine, principiu care stă la temelia individualismului său.

„Călătoriile lui Psihodor", din care publicăm un capitol în numărul de față, sunt, pe lângă o ilustrare simbolică a doctrinei ryneriane, și un mănunchiu de minunate ipoteze asupra destinului omenirii. Operă de strălucită cugetare, ele conțin în acelaș timp și o neînfrânată și aprinsă poezie, prin minunata imaginație care le-a dat viață.

Această neîntrecută putere de exemplificare a celor mai aride probleme metafizice și limba colorată a povestirilor, fac valoarea literară a *„Călătoriilor lui Psihodor"*.

S. R.

Aspecte din teatrul modern

Este incontestabil că există o renovare complectă a teatrului după războiu, deși marea majoritate a teatrelor din lume trăesc prin formule antice și se reazimă pe principii vechi, iar marii constructori ai teatrului modern, acei ce au realizat perfecțiunea, datează din ajunul marelui războiu. In Italia Pirandello, în Franța o întreagă echipă de tineri au creat fără îndoială în teatrul modern, teatrul contimporan. Lenormand, Jean Jacques Bernard, Jean Sarmant, Jules Romains, Paul Geraldy, Vildrac, Pellerin, Savoir, Amiel, Marcel Raynal, Achard, Stive Passeur, Jean Richard Block, Bernard Zimmer și alții mulți la număr, constituie o falangă destul de impunătoare.

In teatru poate mai mult decât în orice alt gen literar se răsfrânge sufletul generației de după răsboiu.

Certitudinea nu mai există nicăeri pentru ea, știința ea însăși, s'a transportat în domeniul relativității și concluziunile sale nu închee nimic asupra problemelor vieții, nu există doctrină socială sau morală pentru ea, sufletul însuși se prezintă dizolvat, fără continuitate, răsfrânt într'o multiplicitate de euri, cari nu se prezintă sub forma uneia și aceleași personalități de cât prin minunea unei clipe de echilibru stabil în hazardul echilibrului nestabil, care e starea permanentă și normală.

Pirandello este mai ales preocupat de enigma personalității, creând în piesele sale ficțiuni mai reale de cât oamenii și femeile din realitate, arătând că iluziile unui nebun sau încremenitele figuri ale Istoriei, sunt mai reale și mai adevărate de cât persoana noastră proprie.

Aceasta nu este de cât o deformare a personalității noastre, profunde și tainice, prin ideia ce și-o fac alții despre noi sau prin condițiile sociale care ne impun anume atitudini, sau prin propriile noastre cugetări, vorbe și gesturi, cari nu corespund naturii noastre profunde și adevărate. Nimic nu există din toate cele ce par că există....

E o distonare complectă cu literatura utopică și dialectică ce-și închipue pe om ca pe un automatism bine cunoscut, a cărui existență viitoare se poate deduce cu o siguranță pozitivă, fără nici o grijă de surprizele ce ar izvorî din misteriosul interior.

Pentru literatul de azi, dimpotrivă. „Totul e posibil și nu se știe cine are dreptate".

Jean Jacques Bernard reprezintă tendința generației de azi de a intra în comunicație directă cu adâncimile ce nu se pot prinde și imobiliza în vorbe și discursuri către public. „Tăcerea" este technica, dacă putem să o numim astfel, ce convine teatrului modern, dacă prin tăcere se înțelege crearea de situații care să sugereze emoții și să vorbească publicului prin aceste situații înseși, să se găsească oarecum prelungite în sufletul spectatorului direct din sufletul autorului și să creeze în acest suflet simultan acelaș dialog interior, pătimaș și tumultos ce e esența dramei ce se reprezintă. Acesta e spiritul din *Primtemps des Autres, Invitation au voyage, Ame en peine.*

Lenormand în piesele sale *Mangeur de Rêves, Deni Rouge, L'Hommes et ses fantômes, l'Ombre du mal,* arată personagiile sale ca chinuite de dorința de a găsi în râu izvorul binelui suprem, care, odată realizat, se dizolvă ca o iluzie deșartă.

Jean Sarment, în *Pêcheur d'Ombres, Je suis trop grand pour moi,* este un romantic, dar un romantic al vremurilor noastre al căror eroi sunt conștienți fără credința romanticilor de altădată în excelența și superioritatea lor. Viața lor se revarsă peste limitele vieții posibile, purtată de puterea unei fantazii neînfrânate, brodează totuși satira dramatică pe un fond de realitate profundă și indestructibilă.

Vildrac în *Madame Beliard* și Paul Geraldy în *Robert et Marianne* fac din legătura sexuală și misterul ei nu numai motorul dramei, ci stofa însăși a dramei. „Poate că bărbatul și femeea nu se iubesc în adevăr.... poate că nimeni nu iubește cu adevărat..." este concluzia actului al doilea din Robert et Marianne.

Ceeace reese cu certitudine din cercetarea teatrului este absoluta lipsă de credință a generației de azi în puterea progresului, în existența răului ca un rezultat al erorii și al întunericului, cum crede Shaw sau Wells. Viața nu mai apare azi ca un procesus organizat care să dea omului libertatea și posibilitatea de a se exprima în relațiile sale sociale. Dimpotrivă ea apare tinerilor de azi ca o limitare și o tiranie, de sub care spiritul omenesc trebuie să se elibereze pentru ca să se regăsească întreg și liber. Răul este o forță activă, autonomă, existând prin ea însăși, avându-și rolul său, în desfășurarea vieții; la ce bun să ne revoltăm, la ce să ne pierdem vremea căutând să redăm măcar natura omenească în mod fidel și adevărat când nu știm măcar ce este această natură omenească, ce este realitatea personalității, a eului.....

Acestea sunt într'un foarte scurt rezumat, ideile expuse de John Palmer într'un studiu recent apărut la Londra sub titlul: *Studies in the Contemporary Theatre.*

John Palmer a fost multă vreme critic dramatic la ziarul „Times", iar azi este funcționar la societatea Națiunilor, ceeace i-a permis desigur să arunce o privire generală asupra teatrului contimporan și să scrie aceste studii bogate în observații personale și însuflețite de o ascuțită putere de analiză.

I. S.

La Bella Simonetta

Chipul de femee care revine mereu în tablourile lui Botticelli a existat.

Pe la 1460, cel mai armonic moment al Renașterii, a venit la Florența Simonetta del Catanei, descendenta, în vârstă de 16 ani a unei vestite familii de negustori din Genova. O aducea la Floreanța soțul ei, Marco Vespucci, un tânăr de-aceiași vârstă, văr cu vestitul Amerigo.

Fără să știe, Marco aducea la Florența revelația de mult așteptată. Artiștii, (Botticelli avea 25 ani, Ghirlandaio și Verrochio erau în floarea vârstei), literații și stăpânitorii, (tocmai atunci luau puterea pe nesimțite tinerii savanți și poeți, Laurențiu și Iuliu de Medicis) și întreaga Florență o așteptau.

La Bella Simonetta, cum i s'a zis, a fost o neîncetată bucurie pentru toți. A trăit și a trecut prin viața Florenței ca un vis de poet și de artist, ca un simbol.

Venus, din **Nașterea Venerei**, și din **Primavera** lui Botticelli, împrumută înfățișarea Simonettei. La Chantilly, în sala numită **La Tribune**, există portretul ei autentic, lucrat pe lemn, de Polainola. Simonetta e reprezentată din profil, cu bustul dezgolit.

Din aceste reprezentări, ne-o închipuim cu fruntea ușor boltită și senină, cu nasul subțire și puțin ridicat, ca un sfârșit elegant de linie, cu coloritul acela străveziu, pe care îl regăsești la toți maeștrii florentini.

Dar sufletul ei îl înțelegi mai bine când înțelegi pictura lui Botticelli. Bucuria superioară, divină, din toată pictura lui, din liniile eterate și melodioase, din culorile aurite, din amănuntele de Paradis pe care le răspândește cu generozitate, zugrăvea sufletul fericit al Simonettei.

A fost iubită cu încântare de toți contemporanii. Un vestit humanist al epocii scria: „Pe lângă celelalte daruri, (Simonetta) are maniere atât de blânde și atrăgătoare, încât chiar cei ce sunt prea puțin în intimitatea ei, și cărora le acordă cea mai mică atenție, se cred unicul obiect al afecțiunii ei. Și cu toate acestea, nici o femee nu-i geloasă pe dânsa; toate o laudă fără restricție. Și mai ales, pare lucru extraordinar să fie iubită până la nebunie de atâția bărbați, fără să provoace gelozia...

Timp de șapte ani, cât a trăit în Florența, a prezidat toate serbările date de Medicișii în vestitele lor palate și vile. Iubirea rămasă până la sfârșit platonică, dintre Simonetta și Iuliu de Medicis, era cunoscută, cântată de poeți, simbolizată de pictori.

In 1475, Iuliu organizează în cinstea ei, vestita **Giostra**, sărbătoarea unei întregi generații. In ziua aceia, în piața Santa Croce, Iuliu de Medicis a apărut purtând o flamură pe care Simonetta era reprezentată în Pallas, cu aceste cuvinte dedesubt: „Cea fără de pereche". In aplauzele mulțimii, Simonetta a încoronat pe Iuliu de Medicis, și întreaga Florență s'a oglindit cu mândrie în această pereche, simbol al perfecțiunii.

Soarta, care alcătuise atât de minunat aceste două vieți, i-a unit definitiv în moarte, căci numai la un an după Simonetta se stinse și Iuliu, tot într'o zi de April.

Viața Simonettei, care n'a fost decât bucurie și sărbătoare, s'a sfârșit calm ca un apus.

In Aprilie 1476, se îmbolnăvește de ftizie și pleacă imediat la mare, la Piombino, în fața insulei Elba, acolo unde și Iuliu se vindecase de-o rană.

Zilnic Medicișii primeau vești de mersul boalei.

In ziua de 26 Aprilie, Lurențiu de Medicis, fiind la Pisa, primește vestea înfricoșătoare: „Sufletul binecuvântat al Simonettei s'a dus în Raiu. Se poate spune cu adevărat că acesta a fost un al doilea triumf al Morții, căci, dacă ai fi văzut-o cum zăcea moartă, ai fi găsit-o tot atât de frumoasă și de grațioasă ca și atunci când trăia!..."

Laurențiu de Medicis, rătăcind îndurerat, în noaptea aceia de primăvară, privea o stea care până atunci nu-i apăruse niciodată atât de luminoasă: „Iată, zise amicului său, e sufletul acestei femei admirabile".

In altă seară, pe când trecea prin grădina vilei sale, privind o floare a soarelui, cu fața întoarsă spre apus, acolo unde dispăruse soarele, murmură: „Imaginea soartei noastre: atunci când pierdem o ființă iubită, rămânem cu toate gândurile întorși spre ultima impresie a visului pierdut"...

Cel mai mișcător omagiu adus acestei frumuseți pure a fost însă acela al lui Botticelli. Marele pictor, după ce-a făcut din opera vieții sale un imn pentru Simonetta, a cerut să fie înmormântat la picioarele ei, în biserica Ognissanti din Florența, unde odihnește și astăzi. — St.

Imoralitatea în publicistică

Nevoia de lectură se face din ce în ce mai simțită acum după războiu, dar în acelaș timp valul de senzualitate, goana după plăcere ce s'a dezlănțuit în lume după războiu, au creiat o literatură al cărei ton și conținut au stârnit îngrijorarea bisericii, oamenilor de ordine, a oamenilor politici și a magistraturii.

In Franța abatele Bethleem a început campania în publicația sa *Revue de la Lecture,* prin recenzii și critici împotriva romanelor, pieselor de teatru, ziarelor socotite ca imorale și împotriva căror abatele previne pe credincioși a se apăra. Apoi abatele Boucherie a creiat în Lille *L'Union cooperative des Dépots de Lecture,* prin ajutorul căreia face concurență micilor negustori de ilustrații, ziare și romane ieftine. Uniunea a creiat în regiunea de Nord a Franței 250 de depozite care au obligația de a nu vinde de cât broșuri și publicații venite de la centru, exact de acelaș tip, care se găsesc în toate depozitele, dar controlate cu îngrijire.

Apoi vice președintele Uniunii catolice din Reims a strâns 27.000 de semnături pe o petiție pe care a adresat-o Președintelui Companiei de drum de fer din Est și prin care cerea să interzică vânzarea a 19 publicații imorale în bibliotecile din gările companiei sale. Președintele a răspuns numai decât interzicând 13 din cele 19 publicații puse la index și cerând ca celelalte șase să fie vândute strânse în pături.

Intrebarea este dacă asemenea măsuri sunt eficace în combaterea imoralității în publicistică? Cine garantează că cititorul care nu le-a găsit în gări nu le va cumpăra pe bulevarde?

Naționalism și film

Francezii se plâng de invazia actorilor străini în industria filmului francez, după cum s'au plâns și de casele străine care fabrică filme, că sunt mai puternice, mai bogate și mai talentate decât cele franceze. „Echo de Paris" afirmă că „în Franța e mult mai ușor să găsești un milion de franci pentru fabricarea unui film, decât pentru clădirea unei case rentabile.

Concurența străinilor în arta cinematografică nu mai lasă pe actorul francez să trăiască din munca lui. In ultimele luni, din 27 filme de fabricație franceză, 66 interpretări principale s'au dat artiștilor străini.

Iată cum s'au distribuit rolurile din „Casanova" — poate cel mai frumos film făcut în Franța:

— Mosjoukine, Rus.
— Diana Karenne, Poloneză.
— Jenny Ingo, Germană.
— Rina Ligaro, Italiană.
— Nina Cocisti, Rusoaică.
— Carlo Tedeschi, Italian.
— Olga De, Rusoaică.
— Rudolf Klein, German.
— Susanna Biancetti, Italiancă.
— Paul Guizet, Francez.
— Decker, Franțuzoaică.

Așa dar, pentru rolurile principale și bine plătite, se invită talente internaționale. Dar aceiași concurență furioasă cu privire la rolurile mici, are loc în favoarea străinilor, care sunt foarte „ieftini". Nici figurantul francez nu acceptă să lucreze pentru salariile care atrag pe refugiații ruși, de pildă.

De aceeia Francezii susțin că trebuie pus frâu actorilor străini; în orice piesă de fabricație franceză să prevaleze artiștii francezi; guvernul să ia măsuri!

Și toată această problemă nu e decât un jalnic rezultat al naivității și miopiei naționale.

Filmele cinematografice utilizează pe străini, nu din capriciu nici cu scopul de a nedreptăți pe artiștii francezi. Sunt motive foarte serioase pentru această tactică: calitatea actorilor, în primul rând.

Dacă Mosjoukine e plătit cu sume fantastice — în schimb, filmul jucat de dânsul va aduce multe milioane. Apoi, în orice țară, un film capătă mai multă popularitate când în el joacă și un artist cunoscut și apreciat de lumea teatrală.

Publicul german e foarte măgulit, când vede într'un film francez jucând un cunoscut artist german.

Acelaș lucru cu Polonezii, cu Belgienii, cu Italienii.

Astfel, reclama filmului se mărește și îl transformă dintr'un film național într'unul internațional.

Când principalul lucru e comerțul, reclama și câștigul — nici o plângere formulată de actorii naționali nu poate să aibă succes.

Orice antreprenor de cinematograf își spune: — nu mă ocup cu protecția producției naționale, ci fac comerț. Scopul meu este să pun în buzunar un milion: deci, accept toate câte mă ajută să-l am. N'am deloc intenția să nedreptățesc pe actorii francezi. Insă, pe terenul concurenței libere, naționalismul n'are ce căuta. Să concureze artiștii francezi și dacă sunt mai buni, n'am nevoe de actori străini. Deocamdată iau numai pe cei ce-mi asigură și-mi procură mai repede milionul meu. — *N.*

Citiți, cu toți azi
LECTURA No. 138:
Floarea literaturilor străine
EDOUARD ROD
— Nuvelist și critic elvețian —
IERTAREA
Trad. de D. NANU
Lei 5.— Scrierea complectă. La chioscari și librari.

Vacanța

— Cum? Pleci?
— Da, da! Trebue să te și odihnești din când în când!..

(L'Oeuvre)

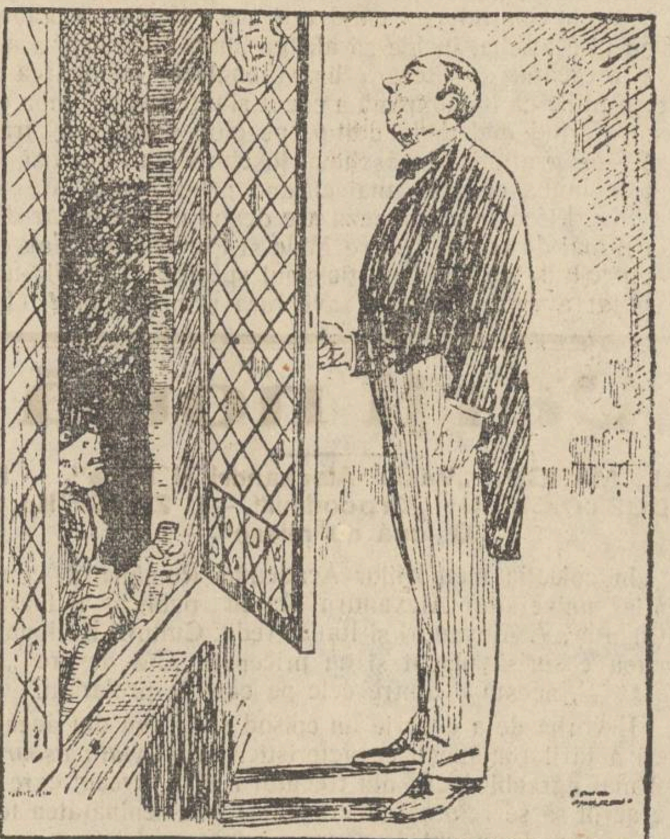
Mărul lui Adam

— Lucico, vrei să ne jucăm de-a Adam și Eva?
— Cum?
— Foarte bine: îmi dai mărul și aștepți să vezi dacă-l mănânc!

(Le Matin)

Otelier bine crescut

— Domnii hoți sunt rugați să ne scuze, dar nu-i putem primi pe-aci. Poftiți, vă rog, pe scara de serviciu.

(Bistander)

Pentru tot ce privește „Adevărul Literar" manuscrise, reviste, cărți, informații, etc., a se adresa la redacție numai Joi, Vineri Sâmbătă între orele 5 6

ANUL VIII. — No. 357

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 9 Octombrie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 1897, CONST MILLE 1897—1920

FONDAT in 1893

Stilul teatrului

O! père de famille! „o! poète!" je t'aime

Cu acest alexandrin emoţionat încununa Emile Augier un fel de capo de operă burghez intitulat **Gabrielle**, un pachet de vre-o mie de versuri **secundum artem**, împărţite în cele cinci acte tradiţionale, recitate pentru întâia oară în Decembrie 1849 pe scena Comediei Franceze. Pe atunci romantismul isprăvise de cheltuit toată zestrea lui literară şi ideologica. Hugo, George Sand şi revoluţia dela 48 erau fenomene sfârşite. Louis Bonaparte arunca grăbit romantismul social, viclean şi mediocru, pe care-l purtase în tinereţe, şi purpura lui nu avea să fie decât o uniformă de intendent al burgheziei sigure de triumful ei neglorios, dar solid.

Nu ne interesează aici filozofia familiei în teatrul lui Augier. Criticii de pe vremea lui, alăptaţi încă în romantism, s'au supărat cât trebue de această elucubraţie grosolan tendenţioasă.

Gabriela este soţia pocăită a unui avocat, — om prozaic, dar, în fond, o inimă mare, — care o scapă de ispita de a păcătui cu secretarul, om tânăr şi fire poetică.

Piesa era evident o faptă bună, şi Academia a dat autorului un premiu de virtute. Din toată fabricaţiunea teatrală a lui Augier, **Gabriela** rămâne însă monumentală, prin hotărirea radicală şi vitează de a transpune, fără bătaie de cap, viaţa burgheză contemporană în registrul bunei şi adevăratei poezii clasice, de curând reabilitată de către iubitorii de ordine. De când, prin istovirea clasicismului, eroii legendari, regii şi reginele ilustre pierduseră monopolul literaturii dramatice, nu s'a putut fixa încă, în Franţa cel puţin, un nou stil tragic. „Drama" burgheză, la înfiinţarea ei în veacul al XVIII-lea, şi-a confecţionat, din resturile vechiului stil tragic, un sirop retoric jumătate sentimental, jumătate patetic, pe care oamenii de gust l-au respins cu silă judecându-l bun numai pentru cămara ingredientelor literare celor mai vulgare. Privind lucrurile sumar, până la Ibsen, nimic nu s'a schimbat în această privinţă. „Piesa" pariziană veche — Scribe, Sardou, Dumas şi nenumăraţii lor urmaşi puţin memorabili — a fost scrisă, cu o lipsă de scrupul în adevăr inocentă: pentru aceiaşi automaţi recitatori, aceiaşi eloquenţă specific teatrală, specific falşe şi stângace. Din tot acest repertoriu francez, numai **La Parisienne** a lui Becque pare scrisă cu grije susţinută de a evita pateticul ordinar al scenei. Dar şi în această „piesă", eroina este adeseori o prea perfectă **discoureuse**; iar pe amantul ridicol Beque îl face câteodată palaţă, întrebuinţând procedeuri exact moliereşti. Ultimii celebri debitanţi de proză teatrală, Bataille şi Bernstein, au rămas credincioşi vechiului stil, cu atâta abilitate, încât massa spectatoare nici măcar să nu prinză de veste cât e de vechiu, — poate cu deosebirea în favoarea lui Bataille, că Bernstein risipeşte patosul rânced, mai cu seamă pe temă erotică, fără urmă de pudoare artistică.

Pe oamenii care erau tineri în anii 90 ai secolului din urmă, i-a încântat apoi o bucată de vreme teatrul oarecum socialist al lui Mirbeau. La lumina avantajoasă a unor idealuri revoluţionare trandafirii, fragezii socialişti burghezi, de exemplu acei care la noi în ţară s'au numit mai târziu „tinerime generoasă", au văzut în **Les mauvais bergers** şi în **Les affaires sont les affaires** nişte duble capodopere: şi literare şi umanitare.

Iar generaţia următoare de socialişti burghezi, ceva mai stacojie, capătă crampe de admiraţie pentru submediocra dramă revoluţionară a rusului Leo Kampf, un ageamiu complet, ignorant până chiar şi în elementarele maşinării melodramatice ale Francezului.

La Mirbeau, Domnişoara Germaine Lechat, fiica revoltată (vă rog!) a unui ziarist şi samsar veros, vorbeşte, când e momentul tare, cu fraze ca acestea:

— Eh! bien, écoute-moi... Quand je suis rentrée... ce matin... dans ma chambre... il m'a été impossible de m'endormir... J'avais trop brûlants sur moi... trop vivants en moi... tes paroles, tes caresses... et tes baisers... J'ai gagné la campagne... puis la forêt... Et j'ai marché... marché... Je n'éprouvais plus que la sensation d'être dans la fraîcheur et dans la joie... Et je pensais à toi, à nous... à notre tendresse immense et sauvage... sauvage comme les arbres dont je frôlais les branches mouilées, comme les fleurs dont je respirais le tout jeune parfum... Puis... je suis revenue lentement, le coeur apaisé... heureuse... oui... presque heureuse... Brusquement, dans une éclaircie de la forêt... j'ai aperçu le château qui se dressait au loin... Alors j'ai reçu un coup... comme si je venais de voir la mort... Ça a été une minute affreuse... une minute d'horrible enchantement... J'ai eu plus lourde que jamais la vision réelle... physique... de tout ce qu'il cache en lui... de tout ce qu'il écrase... de tout ce qu'il tue... autour de lui... Ces bois... ces champs... ce parc... cette masse de pierre... implarable dans le soleil... des crimes!... Pas un brin d'herbe... pas un caillou... pas une petite sente qui ne fussent volés... Et sur ce sol où je marchais... sur ce sol qui est à moi... car il est à moi... songes-y... je n'entendais plus que des larmes... et ne voyais plus que du sang... Il me semblait que tout autour de moi me criait „voleuse... voleuse!..." Et ce qu'il y avait de joie en moi... s'est changé, tout d'un coup, en souffrance... et ce qu'il y avait d'amour en moi... est redevenu de la révolte et de la haine... Non... non... je ne puis plus... je ne puis plus... J'avis cru que je n'existerais qu'en toi... Eh bien non, etc., etc... (Mirbeau, **Les affaires sont les affaires**, actul II, scena 5).

Am făcut citaţia atât de lungă, pentrucă nu cred să existe document mai perfect pentru a arăta cum e stilul teatrului burghez, în tragic, un ragoût, adică din cele mai necomestibile resturi ale vechii retorice, drese cu un soiu de sos liric, oarecum modern, încă mai răsturnător de maţe decât acele resturi, dacă se poate. Este evident că un autor care, pentru a ne arăta conflicte ce vor să fie tragice, construieşte astfel de păpuşi bune de speriat copiii, cum sunt, de exemplu, piesele lui Mirbeau, nu se va osteni să găsească un stil tragic, nou şi adevărat. Astfel, a fost o întâmplare logică faptul că **Les mauvais bergers** a inspirat o operetă sentimentală cu muzică de inevitabilul Franz Lehar. Aşa se explică şi discreditul teatrului în ochii adevăraţilor artişti literari şi ai restrânsului lor public.

E destul de curios faptul că unul şi acelaş om din public se împacă deopotrivă de bine, şi uneori în deplină sinceritate, cu poezia lui Verlaine, a lui Rimbaud, a lui Mallarmé, — şi cu teatrul de care vorbim. Curiozitatea apare şi mai iritantă, când vedem pe acelaş om, Henri Bataille, scriind poezii ca adevărat artist şi piese de teatru întocmai la nivelul acelui gust prost care compromite într'atât literatura dramatică. Se vede că teatrul are un drept absolut şi misterios la grosolănie şi puerilitate artistică.

Romanul însuşi a devenit în zilele noastre artistic; totuşi piesele lui Brieux, Weber, Bernstein sau Bataille, au în parte acelaşi public, şi preocupă atenţia aceloraşi critici ca romanele istorice ale lui Henri de Regnier, sau, mai în urmă, ale unui Proust, Gide sau Cocteau. Artiştii şi diletanţii cari, acum douăzeci de ani, profetizau moartea teatrului s'au înşelat. Dimpotrivă: inferioritatea esteticei şi retoricei teatrale a căpătat o vigoare nouă şi consfinţire neaşteptată prin cinematograf. Astăzi presa literară cu pretenţii delicate a deschis rubrică serioasă pentru critica filmelor.

Teatrul de care vorbim pare scris pentru un public care n'ar cunoaşte decât romanul-foileton din **le Matin**, din **le Journal**, poate din **le Petit Journal**. Oamenii puţin socotiţi s'au grăbit să creadă că spectacolul în sine, pitorescul scenic, poetic şi dramatic, ar fi condamnabil şi condamnat chiar. Acest fel de oameni îşi închipuie că materialitatea, cum se spune, adică ceeace există pentru simţuri şi pentru fantazie, nu-i lucru pentru oamenii distinşi, ci numai pentru vulg. In această judecată se ascunde o veche şi adâncă nerozie, întreţinută de oarecare concepţii filozofice semi-populare, semi-academice.

Dar, între timp, regisorii artişti au dovedit oricui poate înţelege, câtă poezie şi artă rafinată sunt compatibile cu spectacolul. Cu toate acestea, în însuşi luminatul Paris, publicul şi meşteşugarii teatrului lasă în părăsire dramele poetice ale lui Musset, şi se înghesuie să asculte platitudini monotone, fără să aibă aerul de a simţi că patosul şi fantazia din care-i făcut acest teatru, „de moravuri şi de probleme", sunt foarte aproape de visele literare ale fetelor de concierge.

Cei care dăunăzi strâmbau din nas când venea vorba de spectacol trebue să se pocăiască astăzi, sub pedeapsa teribilă de a fi daţi la o parte ca demodaţi. S'au şi pocăit probabil, şi pelerinează zelos prin cinematografe. De altfel cei ce-au făcut moda aceia ostilă teatrului în sine erau, adesea, simple maimuţe ale artiştilor literari care în adevăr îşi dedeau socoteală de inferioritatea teatrului şi de cauzele ei.

Ceeace supără pe omul de gust nu-i materialitatea spectacolului, ci puerilitatea acţiunilor şi a caracterelor, dar încă mai mult vorbirea din „piesa" modernă cu pretenţie de tragedie. Când domnişoara Lechat debordează retorică în felul arătat mai sus, spectatorul care are nervi şi creier bine formaţi, se crispează şi se simte sub ameninţarea violentă a răului de mare.

* * *

Artiştii adevăraţi pe care i-a atras teatrul, în vremea noastră, au încercat leacuri diverse.

Maeterlinck a făcut teatru poetic şi fantastic. Ibsen a introdus chipuri bizare şi situaţii extraordinare, pentru a justifica un stil, original combinat din ticuri poetice şi ciudăţenii umoristice. Strindberg, după o nenorocită încercare de dramă „naturalistă", în **Domnişoara Iulia**, unde un lacheu ţine tot timpul fantastice discursuri sociale, izbuteşte, să arate în **Tatăl**, burghezi tragici care au vorbirea aproape străină de patosul vulgar al teatrului. Această dramă şi acele ale lui Tolstoi sunt cele mai neatinse de grimasa retorică, pe care repertoriul francez, şi imitaţiile sale nemţeşti sau altele, ne deprinsese să o socotim inevitabilă.

Deci: burghezul occidental a fost acela care s'a dovedit radical impropriu ca material tragic, chiar dela primirea lui în teatru şi în literatură, la mijlocul veacului al XVIII-lea. Şi retorica, impusă de personajul burghez furnizorului de teatru a devenit, cu vremea, cauza dezgustului pe care teatrul a ajuns să-l inspire artiştilor adevăraţi.

Reînoirea teatrului încercată de Pirandello, se întemeiază tot pe transpunerea fantastică, pe stilizarea persoanelor în sensul marionetei poetice sau al apariţiei de vis.

Anul trecut, Gaston Baty şi Maurice Brillant, doi literaţi catolici, au încercat să critice şi să transforme teatrul dintr'un nou punct de vedere. Critica lor pleacă dela tragedia clasică:

„Teatrul lui Racine, spune Baty, e text de simplă lectură; reprezentarea scenică e aici aproape de prisos. Cuvântul spune tot şi nu cere să fie complectat prin nici-un alt fel de expresie. Ceeace înseamnă că teatrul lui Racine nu-i teatru. Tragedia clasică poate fi comparată cu transcrierea la piano a unei opere orchestrale. Baty vrea reînoirea sau, mai degrabă, crearea din nou a teatrului adevărat, cu ajutorul dramei sacre medievale. Teatrul e spectacol. Şi criticul catolic îşi precizează obiecţia contra tragediei clasice prin constatarea următoare: teatrul lui Racine ignorează natura, legăturile şi conflictele omului cu dânsa. Prin aceasta, Baty pune în evidenţă insuficienţa, sau chiar incapacitatea tragică a clasicismului. Această incapacitate e constitutiv implicată în sistemul clasic.

„Pentru o inteligenţă străină, pasiunile noastre ar părea certuri de clopotniţă... Care înger va întreba pe Titus de ce nu s'a însurat cu Berenice, sau dece Andromaca a promis mâna ei lui Pyrrhus?

Ce reprezintă Berenice, când o compar cu ceeace-i invizibil în cerşetoarea care mă opreşte, în prostituata care-mi face semn?... Berenice trăieşte o viaţă seacă şi stingheră, care nu se va reînoi niciodată. Ea nu comunică cu Dumnezeu ca Hamlet şi Ofelia".

Maeterlinck, flamandul mistic şi romantic, denunţa astfel, din punctul său de vedere, sărăcia esenţială şi nulitatea tragică a teatrului clasic şi psihologic. Şi aici misticul se simţea satisfăcut: tragicul se naşte şi există în misterul metafizic, în legătura tainică a omului cu natura întreagă. Şi cu această ocazie capătă înţeles serios vechea glumă improvizată de Chapelle după premiera **Berenicei**: „Marion pleure, Marion crie, Marion veut qu'on la marie!" Aproape nu e tragedie clasică la care epigrama lui Chapelle să nu fie aplicabilă.

Privit de aproape şi cu mintea liberă, însuşi teatrul clasic era burghez; prin urmare esenţial netragic. Burghezul parizian dela 1660 prelucra naiv datele tragice antice. Acestea erau atunci teme impuse de şcoală, obligaţii unice de cultură, cărora nu putea să se sustragă omul de condei. Temele acestea, el nu le dezvolta decât în spiritul şi gustul burghez, căci deopotrivă lipsea lumii intelectuale de pe atunci şi simţul istoric şi suflul metafizic. Era o lume naiv actualistă; o burghezie bine crescută, foarte conştientă de buna ei creştere; iar această conştiinţă de bună creştere, mărginea tot orizontul intelectual şi estetic al acelei burghezii.

Burghezul lui Racine e tot atât de incapabil să vorbească tragic, caşi al lui Mirbeau: tragicul se găseşte dincolo de experienţa şi de înţelegerea sa intimă. Dela veacul al XIX-lea încoace, burghezul, galvanizat de romantism, oricând încearcă să vorbească tragic, aiurează caraghios în retorica lui Eschil, amestecată cu declamaţie à la Corneille şi cu enormităţi verbale ridicul sublime din trâmbiţele lui Hugo, — şi nu poate ajunge să ştie cum să vorbească potrivit cu mutra şi cu viaţa lui.

Cu desăvârşire deplorabilă devenea retorica teatrală în cazul burgheziei socialiste dela anii 90 şi următorii. A fost atunci ultima grimasă literară, şi poate cea mai ridiculă, a liberalismului social. In comparaţie cu aceasta, chiar cochetăria catolică şi mistică a burgheziei de astăzi pare ceva mai acceptabilă.

PAUL ZARIFOPOL

Aurel Băeşu — Desen

ALBUMUL CU POZE

Dragoste 'nvrăjbită

de OTILIA CAZIMIR

Cu capul sprijinit de speteaza băncii, cu ochii adormiţi, băiatul se uită în dunga din văzduh cuprinsă între marginea festonată a gardului şi franjurile uşoare ale salcâmilor.

Pe băiat îl chiamă Miţu. E grăsuţ, cârn şi mic: picioarele, cu şosetele largi căzute peste ghete nu-i ajung până la pământ.

— Dacă o trece o rândunică, vine Rina... Dacă trece o vrabie, nu vine...

Departe, în fund, cerul e siniliu şi mat. Până la el, aerul alunecă în valuri neastâmpărate pe care se rid că şi se coboară, sclipind, punctişoare de lumină. Parcă suflă cineva în soare sticlă pisată.

Băiatul închide ochii. Sub pleoape, în cercurile unduitoare de catifea colorată care se strâng şi se destind, se alege din nimic, limpede şi viu, chipul Rinei. Rina râde, ca totdeauna, cu gura deschisă şi cu ochii micşoraţi de soare. Din şirul dinţilor zimţuiţi şi inegali, ca la pisici, lipsesc doi: unul de sus şi unul de jos. Părul fetiţei, încâlcit pe frunte, e strâns la ceafă în două codiţe gemene, în culoarea mătăsii crude de păpuşoi. Rochia roşie cu bănuţi albi e mai lungă în spate decât în faţă, ghetele cu şnururile desnodate, râd din toate încheieturile, şi picioarele Rinei i-s negre şi sgâriate.

Rina venea, izbind portiţa şi tropăind apăsat ca să lese urme pe nisipul cărării. Se proptea în faţa lui Miţu, cu pântecele mic scos înainte şi cu mâinile la spate.

— Azi ce-mi dai, Miţule?

In fundul buzunarelor, Miţu avea totdeauna ceva pentru Rina: un vârf de corn cu nucă, o bomboană încleiată ori o pară din compot învălită într'o foaie de caet. Rina mânca iute, cu gura ca un botişor de iepure, pe urmă îşi scutura palmele una de alta şi făcea dintr'un ochiu:

—Tare-i bun!

Rina e fata cucoanei Savastiţei, cea care s'a mutat astă primăvară în căsuţa veche, cu cerdacul proptit în bârne, de peste drum. Cucoana Savastiţa pleacă de acasă de dimineaţă, cu pălăria trasă pe ochi, şi se 'ntoarce seara, cu pălăria căzută pe ceafă. Miţu ştie dela Rina că femeea asta cu tinereţa moartă în obraji n'a fost totdeauna ursuză. Acasă la ea a fost crescută „cu pian". Şi mai ştie Miţu că cucoana Savastiţa are o soră mai mică la Bucureşti, şi că Rina n'are şi n'a avut niciodată tată.

Intr'o zi, cucoana Savastiţa a primit o scrisoare trandafirie, parfumată şi pecetluită cu auriu. Sora ei i-o cerea pe Rina, să-i ţie de urât la băi. Indată au început pregătirile. Rochia cu bănuţi, spălată şi călcată, a căpătat un guleraş alb de dantelă. Două zile Rina a umblat desculţă.

— Unde ţi-s ghetele, Rino?

— La domnu' Păläduţă. Le-o dat mama să le puie şuiuzuri şi pingele...

Pe urmă, Rina a plecat. Miţu a pândit-o printre scândurile gardului. Avea pe cap o pălărie de pichet în care intra până 'n umeri, şi de sub rochia scurtată la spălat, i se vedeau puţin pantalonaşii cu dantelă. Călca mărunţel şi umilit şi se ştergea la ochi când cu un pumn, când cu celalt. In urma ei, cucoana Savastiţa ducea bagajul: un pacheţel învălit într'un jurnal.

Şi azi, Rina se 'ntoarce...

* * *

Sub pleoape, Miţu nu mai vede nimic. Rina a fugit de acolo. Cercurile moi de catifea se strâng, se micşorează, până se prefac în mici puncte luminoase care înţeapă. Miţu tresare şi deschide ochii speriaţi. L-a ajuns soarele 'n faţă.

— Dacă trece o rândunică, vine Rina. Dacă trece o vrabie, nu vine...

Pieziş, o vrabie taie văzduhul. Se aude un foşnet şi aerul se poleieşte uşor: dincolo de gard, vrabia se scaldă în colţul străzii. Un pumn pârlit se ridică ameninţător în lumină:

— Spui minciuni, idioato. Ai să vezi că vine. Nu mi-o spus mie cucoana Savastiţa că se duce la gară, s'o aducă?.. Da' dacă n'a veni din pricina ta, — să vezi tu ce-ţi fac!

Miţu a luat de jos un bulgăre. Dar până să ochiască, portiţa din fundul grădinii s'a izbit, ca pe vremuri, şi de după tufele de liliac se aude tropăit mărunţel şi apăsat. Băiatul sare de pe bancă, lasă bulgărele şi-şi şterge repede palma de fundul pantalonilor.

— *Bonjur*, Miţule.

Inaintea lui, înfiptă îndrăzneţ pe picioare, cu mâinile la spate şi cu ochii micşoraţi de soare, râde Rina. E Rina — şi parcă nu-i Rina...

— Ţi-am spus *bonjur*, Miţule.

— Bonjur, Corina....

— Ce te uiţi aşa la mine?

— Eu? Nu mă uit. Mă gândesc.

— Ce te gândeşti?

— Nimica... aşa.... mă gândesc că ţi-au crescut dinţii..

Rina freacă scândura cu degetele, se uită deaproape dacă nu s'a umplut pe mână de colb şi pe urmă se aşează pe bancă.

— Rino.

— Ce-i?

— Unde ţi-s cozile? Te-ai tuns?

— Desigur. Toate fetele erau tunse, acolo..

Acolo...

Miţu îşi vâră adânc pumnii în buzunare şi tace. In locul ghetelor cârpite de domnul Păläduţă, Rina acum poartă pantofi înguşti de lac. Unde-o fi rochia cea roşie cu bănuţi albi, mai scurtă 'n faţă decât în spate? Azi, Rina e îmbrăcată cu rochie galbenă, la fel cu şosetele şi cu moţul din creştet...

Miţu a auzit odată, la flaşnetă, melodia pe care o cântă mama la pian. Era acelaş cântec. Numai că, din loc în loc, lipsea câte-o notă. Miţu încerca să pue el, cu amintirea, notele care lipseau. Degeaba, nu mai era cântecul mamei. Şi dacă Miţu nu s'ar fi temut că nimereşte în papagal, ar fi zvârlit c'o piatră în flaşnetă...

(Continuare în pagina II-a)

Subt privirea cercetătoare şi duşmănoasă a băiatului, Rinei nu-i e îndămână. Se foeşte pe bancă, încearcă să râdă.

— Ce te uiţi la mine ca la urs? Ce-ai văzut?

Miţu vorbeşte scurt şi apăsat.

— Să ştii că ţi-am făcut o morişcă de şindrilă şi un felinar dintr'un bostan turcesc, cu ferestruici şi cu lumânare... Da' nu ţi le dau.

— Dece nu mi le dai? Ce ţi-am făcut?

— Nu mi-ai făcut nimic. Nu ţi le dau fi'ncă n'am gust.

Rinei îi tremură pleoapele şi i se încreţeşte nasul. Aşa făcea demult, înainte de a plânge. Miţu aşteaptă: dacă plânge, îi dă şi morişca, şi bostanul. Dar Rina se stăpâneşte, îşi şterge gura pungă şi răspunde, înţepată:

— Atâta pagubă. Parcă eu n'am jucării? Am la păpuşi... m'am şi plictisit de ele. Şi are să-mi mai cumpere încă tanti Ema când m'oi duce la Bucureşti.

— La Bucureşti? Şi ce-ai să cauţi tu la Bucureşti, mă rog?

— Mă ia tanti Ema, — nu ştii? Mă ia să mă deie la şcoală acolo... Acolo îs şcoli mari şi frumoase, nu ca pe-aici......

Miţu şi-a plecat capul pe-un umăr şi se uită la Rina a batjocură, numai cu un ochiu.

— Zău? Nu mai spune!

Fetiţa a sărit în picioare. Şi cu coatele trase spre spate ca şi cum s'ar pregăti de bătaie, cu pumnii strânşi de ciudă, îşi vâră sub nasul băiatului obrajii aprinşi şi ochii veninoşi.

— Să ştii tu c'aşa-i. Acolo şi şcolile 's mai mari. Şi casele's mai mari. Şi trăsurile's mai mari. Şi toate cele's mai mari. Să vezi tu ce casă are tanti Ema, — nu ca a voastră! Şi ce pălării, şi ce rochie are, — nu ca a... ca a mamei tale!

Miţu s'a tras puţin înapoi. Vorbeşte cu dinţii strânşi, fără să ridice glasul.

— Ascultă, Rina.... du-te acasă.

— Ce?... Ce să fac?

— Să te duci acasă.

Glasul Rinei se ascute, subţiat.

— Şi dacă nu vreau? Crezi că mă tem de tine?

Dar Miţu repetă, cu hotărâre liniştită:

— Rina, du-te acasă. Du-te repede, că de nu...

Incet, un pumn încordat ese din buzunarul pantalonilor. Rina se uită aiurea şi, cu nepăsare prefăcută, se depărtează domol câţiva paşi. Şi dintr'odată, când i se pare că distanţa e deajuns de mare, o ia la goană. Poarta se izbeşte violent. Pe urmă, nu se mai aude nimic.

Cu capul sprijinit de speteaza băncii, băiatul numără festoanele scândurilor de la gard.

— Treisprezece, paisprezece....

Işi simte ochii uscaţi şi tulburi, parcă a mers multă vreme prin colb şi soare.

O vrabie într'un vârf de par. Miţu n'a văzut-o de unde a venit şi când s'a aşezat acolo. O vede numai cum se zburleşte, cum îşi scutură şi-şi ciuguleşte penele cu gesturi migăloase şi cochete.

— Parcă-i Rina...

Un bulgăre se sfarmă, greu, de gard.

— Du-te dracului.... şi tu!

Colţul Librăriei „Haseter"

Librăria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada No. 7 (fost Karageorgevici) recomandă următoarele cărţi interesante.

In limba franceză

—Traduceri din autori nordici —

Knut Hamsum : La faim, Victoria, Un vagabond joue en sourdine, Au pays des contes.

August Strindberg : Sonate des spectres, La chambre rouge, La danse de mort, Le songe.

Selma Lagerloff : Un vieux manoir, Livre des legendes, Les liens invisibles, Jérusalem (en Dalécarlie et Terre sainte), Gösta Berling, Les miracles de l'Antéchrist, Le merveilleux voyage de Niels Hölgersson.

Sigrid Undset : L'âge heureux.

Johan Boyer : Le caméléon, La puissance du mensonge, La grande faim, Les émigrants, Nuits claires, Le dernier Viking.

Karin Michaelis : L'âge dangereux, Femmes.

Kinck (unul dintre cei mai mari scriitori norvegiani): Les tentations de Nils Brosme.

Din clasicul şi vigurosul *Ibsen* amintim: Brand, Peer Gynt, Solness le constructeur, Le petit Eyolf, Jean Gabriel Borckmann, Les revenants, Maison de poupée, Soutiens de la société, Les prétendants à la couronne, Un ennemi du peuple, Quand nous nous reveillerons d'entre les morts, La dame de la mer, Canard sauvage.

Autori mari englezi, în traducere franceză :

John Gallsworthy : La fleur sombre, Le patricien, Le domaine, Fraternité, Le propriétaire, Un saint.

Bernard Shaw : Sainte-Jeanne, Les disciple du diable, Le héros et le soldat, L'homme et le destin.

George Moore : Confessions d'un jeune Anglais.

Joseph Conrad — minunatul scriitor englez în traducerile lui André Gide: Le Typhon, Le nègre du Narcisse, Jeunesse. En marge des marées, Lord Jim, Sous les Yeux d'Occident, Des souvenirs, Une victoire, Aventure, etc.

Autori germani în traducere franceză :

Thomas Mann : Tonio Kröger, La mort à Venise, Tristan.

STEFAN ZWEIG : Amok, Balzac et Dickens.

René Schickelé : Le consolateur des femmes.

Arthur Schnitzler : Mademoiselle Else, Anatole, La ronde.

Rainer Maria Rilke : Cahiers de Laurids Brigge, Histoire du bon Dieu.

Hanns Heinz Ewérs : Mandragore, Apprenti sorcier.

Emil Ludvig : Guillaume II.

E. T. A. Hoffmann : Les élixirs du diable.

Hermann Hesse : Siddharta.

Librăria „Hasefer" primeşte *zilnic* cele mai însemnate cărţi franceze, germane şi engleze, pe cari le vinde cu preţuri mai ieftine ca oriunde.

Cărţile librăriei „Hasefer" fiind selecţionate cu foarte mare îngrijire, cititorii noştri sunt siguri de a găsi întotdeauna cele mai însemnate cărţi literare şi de artă.

Vizitaţi expoziţia caricaturistului SELL, deschisă în sala „Hasefer" din str. Eugen Carada 7.

Ilincuţa - Sandului

— INEDITĂ —

De frumuseţea Ilincuţei Sandului din schela Brăilei, se dusese vestea tocmai la Ţarigrad; da' nici n'avea cum să nu se ducă, că era subţirică, ca un bujor de rujă, şi când zâmbea Ilincuţa-Sandului, se lumina pământul, de par'că răsărea pe cer al doilea soare.

Umblau boierii val-vârtej, după aşa mândreaţă, gătiţi în giubele de pambriu şi încinşi cu şaluri de Ţarigrad, şi, la fereastra ei zăbrelită şi cu oale cu olendri, cântau tarafurile şi oftau coconii din băierile inimei:

„Luna s'o ascuns,
Ploaia m'o pătruns.
Streşioara pică,
Giubeluşa-mi strică,
Nu mi-i de giubia,
Ca de fermenea.."

Şi Ilincuţa nici nu vrea să le-audă de nume; putea să fie coborît, cu hârzobul, din cer, şi leit poleit cu aur; dânsa, aşi, nici nu se uita la el. Vezi, că gândul ei, îi era la Gheorghieş, spaima Turcilor şi boerilor; la Ghiorghieş, după care nouăzeci şi nouă de poteri arnăuţeşti, răscoleau, zi şi noapte, codrii şi hanurile leliţilor; şi, pace, nu-l puteau oblici, în ruptul capului, că hangiţile erau meştere şi vinul de Cotnar buclucaş.

Intr'un rând, pe vremea teilor înfloriţi, cică, ştafetele poterilor, cucueţi în vârfurile gorunilor, l'au auzit, pe Gheorghieş, cântând şi chiuind, de clocoteau codrii şi prăpăstiile; şi, cu fâsciiri, au dat de veste poterelor, că haiducul e în pădure.

Cele nouăzeci şi nouă de poteri, s'au luat după glas, ş'au mers prin poteci tăinuite, preţ de zece zile şi zece nopţi, până când îl zăpsiră în poiana Doamnei; sta tolănit, pe iarba verde, subt un gorun, care sprijinea cerul, în creştet. mare cât un munte, şi bea vin dintr'o bărdacă şi, când cânta mai lin în dorul Ilincuţei Sandului, tremura frunza codrului ca de-un pui de vânt subţirel; iar, când chiuia, crengile să sbăteau, ca de-o vijelie năprasnică, şi sburau în vârtejuri, ca nişte stoluri de pasări înspăimântate.

Murgul, priponit, cu pripon de aur, în poiana plină de ciuboţica cucului, de barba ursului, de lumânărele şi ciori; păştea, liniştit, iarba verde ca buraticul, iar, deasupra, spânzurau, de-o creangă a gorunului, scânteiau hangarele şi pistoalele ferecate în argint şi în fildeş.

Cele nouăzeci şi nouă de poteri, când îl zăriră, pe Gheorghieş, au îngheţat, şi s'au pitit prin ţihlişuri; nădejdea lor era, că l'o fura somnul, şi, aşa l'or răpune.

După o vreme, Gheorghieş se lungi de-a binelea în iarbă, ca o pomană ţigănească; şi prinse a îngâna încet, pe nas, cu glas somnoros, cu mâinile încrucişate sub cap:

Inchina-m'aşi şi n'am cui,
Inchina-m'aşi Murgului..."

Şi genele i se-îmbinară, cu încetul; şi adormi; iar împrejur, gorunii, paltinii şi fagii, îi răcoreau fruntea.

Atunci, poteraşii, se apropiară, tiptil, de haiduc, cufundat în salteaua moale de puf a somnului, şi-l legară tot cu frânghii de mătasă, împletite toate în şasă; şi, cum erau toţi Turci, cu fesuri în cap, şi cum umblau grăbiţi împrejurul lui Gheorghieş, păreau nişte păseri de pradă, cu capetele pline de sânge; şi, deodată, cum îl cetluiau ei cobză, Murgul ridică capul şi rânchează jalnic, ca şi cum ar fi spus:

„Stăpâne, stăpâne, scoală degrabă, că te ucid păgânii!"

Atunci Gheorghieş al Sandului, se trezi, deschise ochii mari, se ridică, îşi umflă odată pieptul, şi odgoanele plesniră pe dată şi se desfăşurară ca un şarpe; iar cele nouăzeci şi nouă de poteri, o împunseră de fugă, înspăimântaţi, şi se făcură nevăzuţi prin cele haciuri sălbatice.

Şi, cum vă spuneam, se dusese vestea, de frumuseţea Ilincuţei Sandului pină la Ţarigrad; şi, într'o bună dimineaţă, feciorul Sultanului, trimise la Brăila, slujitori înarmaţi până'n dinţi, c'un caic, să i-o aducă pe Ilincuţa, pentru haremul său, plin de cadâne din toate meleagurile: femei arabe, negrese, indiene, cari toată ziulica, îşi mlădiau boiurile, în sunetul dairalelor, în faţa feciorului de Impărat, care sta tolănit pe divan, îngropat în blănuri scumpe şi în perini de mătăsuri orientale; şi le privea printre gene, prin fumul albastru al narghiulelei.

Caicul purcese, încărcat, cu marame şi năframe de mătasă, cusute cu mărgăritare, cu şiraguri de mărgean, cu mărgele de chilimbar, cu paftale de aur, de fildeş, de sidef, de abanos, cu rochii brodate cu luna, cu soarele şi cu luceferi şi cu stele şi cu toate dihăniile apocalipsului.

Intr'o Duminică, când răsărea roata de jar a soarelui, din apele Dunărei, se arătă, în preajma Brăilei, un caic, cu catargurile înfăşurate în chilimuri persane, cu douăzeci şi patru de vâsle de argint, din cari vâsleau namile de harapi, cu braţele goale, numai boţuri de muşchi. Repede şi degrabă, traseră la mal, şi negustorii cu fesuri, începură a vântura, în soarele fierbinte al lui Cuptor, mărfurile sclipitoare; şi, cât ai bate în palme, caicul se umplu de fete gurişe, ca nişte vrăbii, în rochii, în fel de fel de feţe, de păreau acuma, în lumină, un ostrov înflorit.

Şi, deodată, răsări, în caic, şi Ilincuţa Sandului, ca un crin; şi negustorii prinseră a se îmbulzi împrejurul ei, şi începură a-şi desfăşura marfa scumpă, ameţind-o cu gura, care mai de care, de i se părea Ilincuţei, c'o împresoară un zumzet de albine.

Şi, dintr'odată, la un şuer tainic, cele douăsprezece namile, negre ca abanosul, încleştară vâslele, se încordară pe spate; şi caicul porni, ca o săgeată, în ţipetele de spaimă ale fetelor din caic.

Cătră seară, Gheorghieş cobora, în pasul legănat al Murgului, ca de obicei, pe-o potecă a codrului, spre Brăila, la popas de-o noapte, în chilia Ilincuţei; când eşi din hrubele umede ale codrului, răsărea luna; şi Dunărea sclipi, deodată, ca un balaur cu solzi de aur.

Gheorghieş, cum intră pe uliţile Brăilei, auzi, de pretutindeni, ridicându-se la cer, bocetele mamelor; îşi opri scurt, dintr'o smucitură de frâu, Murgul, în negurile argintii, ce pluteau pe uliţile Brăilei, ca o scamă de mătasă; şi ascultă, o vreme, încruntat şi încordat, cu pumnul drept în şold, se plecă, ca într'o fulgerare, pe oblânc, şi se prăbuşi ca o vijelie spre casa Ilincuţei: într'o clipă, fu dinaintea portiţei ferecate; din casă se auzea un bocet amar, Gheorghieş, îşi întoarse calul; şi porni, la vale, spre Dunăre, ca o stâncă, desprinsă dintr'un vârf de munte. Cât te-ai şterge la un ochiu, fu pe chei; făcu o cruce, îşi repezi calul în apă, şi se lăsă la vale pe-un şuvoiu.

Undele asvârleau fulgere sinelii, săltau, ca să-l vadă, par'că, pe călăreţ, şi şopoteau mirate între ele, cu mii de glasuri felurite, ciudate, tainice; şi plutind astfel, auzi izvorând din ceată, ca un bâzâit de albină, care încetul cu încetul, crescu, se prefăcu într'un bâzâit de bondar; apoi, într'un glas leneş, bărbătesc, întovărăşit de-o daira. Deodată, răsări, în mijlocul pâclei, pătrunse de lumina lunei, un caic; mai întâi, nelămurit, ca o nălucă, apoi se zugrăvi, din ce în ce mai limpede, până se lămuri, la câţiva paşi, alb în lună.

Acuma, să auzeau şi nişte plânsete înăbuşite, şi, între glasurile acestea, Gheorghieş, cunoscu şi glasul Ilincuţei. Atunci, ca fulgerul, sări, drept în picioare, pe şea, cu hangerul încleştat în pumn, şi, prinzându-se de frânghia caicului, se zvârli între Turci şi prinse a învârti paloşul, care scria fulgere deasupra fesurilor. Turcii îl împresurară, într'o larmă cumplită, cu iataganele; dar, repede, dădură înapoi, buluc; răcnind: „Alah, alah, alah!". Şi începură a se rostogoli, claie peste grămadă în apă; şi, cât ai scăpăra din amnar, numai rămase un Turc ori un Harap în caic.

Atunci, într'un stol de fete, cari stăteau înspăimântate, într'un ungher, Gheorghieş o cunoscu pe Ilincuţa lui; şi repezindu-se într'o săritură, o strânse la piept, şi-i sărută cosiţele de aur; iar ea se lipi de el, ca o ederă fragedă de-un gorun.

Gheorghieş să aşeză, cu ea, pe genuchi, între două lopeţi; şi cu braţele lui de criţă, începu a lopăta spre mal.

Undele jucau şi scânteiau, împrejurul caicului, caşicum ar fi priceput ce s'a petrecut.

Murgul înota cuminte, în urma caicului.

Când ajunseră la ţărm, Gheorghieş se ridică cu Ilincuţa în braţe; sări sprinten, cu ea spre mal, şi priponi caicul de salcie.

Calul eşi la mal, şi scuturându-şi spuma, în văpaia lunei, se învălui, o clipă, ca într'o pulbere de pietre scumpe. Gheorghieş, îl bătu pe gât; apoi, îi luă capul în palme şi-l sărută pe frunte, şi fugarul rânchează, şi-l prinse cu gura, pe stăpân, uşurel, de umăr. Dânsul îşi încleştă o mână în coama Murgului, şi se zvârli în şea, se mlădie spre ibovnică, îi încolăci boiul, în braţe, şi-o săltă, uşoară ca un puf, aşezând-o la piept; şi calul porni, în buestru, prin negurile luminate de lună.

Ilincuţa simţea, cum o strângea Gheorghieş la pieptul lui lat; simţea cum o pătrunde căldura trupului său, şi-şi închidea ochii, înfiorată.

Când intrară, în răcoarea jilavă a codrului, luna apunea la capătul potecei; şi Gheorghieş, prinse a urca spre ea, ca spre o poartă de aur, cu crinul Brăilei la piept. Iar împrejur, printre crengile pădurei, stelele ardeau pretutindeni; şi fiecare brad, părea un policandru al cerului, cu făcliile aprinse.

N. N. BELDICEANU.

Anecdote

— De ce plângi, micule?
— Am pierdut doi franci.
— Ţine doi franci!
— Hu! hu!
— Acum de ce mai plângi?
— Aşi fi avut patru!...

* * *

— Ei, cum mai merg afacerile, prietene?
— Destul de prost. Caut un casier.
— Iar? Par'că angajaseşi un casier săptămâna trecută.
— Da, tocmai pe acela îl caut şi eu!...

* * *

Micul Willi priveşte atent maimuţele dintr'o cuşcă şi întreabă pe tatăl său:

— Şi li se dă drumul, după ce se fac oameni?

* * *

Un criminal, judecat de curtea cu juri, e osândit la munca silnică pe viaţă. In timpul dezbaterilor reese că, în afară de crimă, osânditul îşi înşe'a nevasta. Şi fiind dus între baionete, nevasta furioasă strigă după el, ameninţându-l cu pumnul:

— Las c'am să-ţi arăt eu, ticălosule, când ai să vii acasă!...

* * *

— Iată şi o fotografie unde sunt călare pe cal.
— E à-la-minut, desigur.
— De ce?
— Pentru că eşti încă pe cal!... — A.

Citiţi „Comoara cu poveşti"

„Comoara cu poveşti" ***nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă şi din nici o casă. Până acum n'a apărut în limba română o carte cuprinzând aşa de multe poveşti, toate alese, şi fiind dela început până la sfârşit împodobită cu o frumuseţe de desene în culori.***

Citiţi, cu toţi azi

LECTURA No. 139:

Floarea literaturilor străine

FRANZ HERCZEG

— Ilustrul scriitor maghiar —

CÂND FEMEILE se PLICTISESC...

Lei 5.— Scrierea completă. La chioşcari şi librari.

Maurice Dekobra

O aventură

Vai, eroul acestei triste povestiri sunt chiar eu.

In dimineaţa aceia, când începe firul povestirii, făceam o plăcută bae de soare pe plaja din Dauville.

După ce mi-am călit până la roşu omoplaţii, am expus razelor solare cutia pieptului meu.

Deodată, o femeie în alb se apropie de mine. Văzui numaidecât că era o femee frumoasă. Se aplecă şi-mi şopti:

— Aş putea să vă vorbesc într'o chestiune foarte delicată?

— Se înţelege! vă ascult!...

Cu o mişcare, care, după pudicitatea ei jenată nu era mai prejos de gestul clasic al Venerei, mă acoperii cu halatul păros şi-i făcui semn să înceapă.

— Mi se pare, — începu ea, — că locuim în acelaşi hotel. V'am văzut de câteva ori în ascensor, v'am întâlnit în coridorul etajului al doilea, în bar...

— Perfect adevărat!

— O, vă văd zâmbind! Pentru Dumnezeu, să nu credeţi că în faţa dumneavoastră e o aventurieră. Sunt căsătorită. Bărbatul meu e un bogat industriaş, are uzine mari în Alsacia-Lorena. Vă spun aceasta, pentruca să nu vedeţi ceva nepotrivit în faptul că vă vorbesc. Nu pentru a flirta, vă rog să mă credeţi m'am adresat dumneavoastră. Dimpotrivă, vreau să vă rog să mă ajutaţi să mă apăr. Intr'un cuvânt, iată despre ce e vorba: din ziua sosirii mele la Dauville, umblă după mine un necunoscut; mă urmăreşte pas cu pas, nu dispare pentru o clipă măcar şi mă enervează până la disperare cu stăruinţa lui.

— Trebuie să plătiţi tributul frumuseţii, doamnă!

— Da, e un tribut foarte supărător. Dacă acest nătărău mi-ar vorbi ceva, dacă ar încerca să fie mai desgheţat, — aş putea să-l pun la locul lui, să-l fac să înţeleagă că m'a plictisit. Dar el e un adorator mut. Holbează ochii la mine de departe şi-mi urmăreşte fiece mişcare. Cum aş putea să scap de dânsul? Să fac scandal? Eu m'aş face de râs!... Va spune atunci — cu drept cuvânt: — „Oare mi-am permis eu vre-o impoliteţă? vre-o grosolănie?"... Şi iată azi dimineaţă m'am gândit că numai dumneavoastră aţi putea să mă scăpaţi de acest neobrăzat...

— Sunt gata să vă servesc....

— Azi e Sâmbătă. La ora cinci, când vine trenul de Paris, voi lua ceaiul, în hall-ul hotelului. Adoratorul meu mut va fi, desigur, în apropiere şi mă va contempla... Atunci, intraţi pe neaşteptate în hall şi jucaţi rolul soţului îndrăgostit, şi fericit că-şi revede nevasta... Vom vorbi ca cei mai autentici soţi ce se iubesc, şi sper că acest tip nesuferit va renunţa la purtarea lui, şi se va muta într'altă parte.

— E o idee genială, — răspunsei, — şi cu cea mai mare plăcere voi încerca să joc măcar o singură oră rolul soţului dumneavoastră.

La ora cinci, când în faţa hotelului nostru autocarul îşi revărsa valul de călători, eu, amestecându-mă printre dânşii, intrai foarte grăbit în hall. Femeia în alb,(acuma într'o tualetă albastră), stătea aproape de salonul fumătorilor, bând ceai la o măsuţă. Aproape de dânsa, la o altă măsuţă, un domn sorbea dintr'un pahar de Porto şi o privea stăruitor.

Mă repezii spre dânsa cu braţele deschise, o sărutai pe obrajii catifelaţi, şi murmurai emoţionat:

— Ah, scumpa mea, cât sunt de fericit că te revăd!

— Şi mie mi se pare că nu te-am mai văzut de-un an... Cum te simţi? Eşti obosit?...

— Grozav! Era o căldură şi o înghesuială în vagon!... Dece n'ai venit la gară?

— Mă durea capul, îngrozitor. M'am culcat puţin, după masă, şi am spus să mă deştepte. Dar când a bătut camerista în uşă era cinci fără un sfert şi n'am mai avut vreme decât să mă gătesc puţin pentru tine...

O ameninţai cu degetul şi strigai atât de tare încât s'a auzit, cred, şi la douăzeci de metri de noi:

— Fericirea mea! După atâţia ani, tot mai eşti cochetă cu mine... Eşti încântătoare!

Şi, aplecându-mă spre dânsa, îi şoptii:

— Priviţi: adoratorul trage cu urechea...

— Da, da, — răspunse ea, — trebue să continuăm... Să-i înfigem acul drept în rană...

Şi ea adăugă tare:

— Ah, scumpul meu, ai plătit lui Leony datoria, înainte de plecare? Ţi-am scris să treci pe la Bienvaine şi să rogi să modifice factura...

Continuam astfel conversaţia noastră, zgomotoasă şi intimă. Deodată, ea îmi atinse piciorul cu vârful pantofului ei micuţ, şi-mi şopti:

— Se scoală... pleacă... Ah!... Cât de recunoscătoare v'aş rămânea, dacă aş scăpa definitiv de-această muscă plictisitoare!

Ii sărutai mâna parfumată:

— Sunt fericit că am putut să-mi joc atât de bine rolul ce mi-aţi indicat. Şi recompensa mea?

— Ascultaţi, vă rog. Sunt o femee cinstită. Insă, dacă după patruzeci şi opt de ore acest idiot nu va mai apărea în faţa mea,... vă voi săruta pe... gură...

Aceste patruzeci şi opt de ceasuri îmi părură lungi ca o vecinicie.

In dimineaţa zilei a treia o aşteptai în zadar în hall. până la prânz. In sfârşit, apăru. Mă repezii la dânsa, însă buzele-i strânse aspru, şi sprâncenele-i împreunate sever, mă ţintuiră locului.

Imi întinse o foaie de hârtie şi zise doar atât:

— Iată!... cetiţi, vă rog!...

Apucai cu mâni tremurătoare hârtia şi cetii:

BIROUL DE DETECTIVI FILLIPS

RAPORT SECRET

„Domnule, conform dorinţei dvs., am însărcinat pe unul din cei mai vigilenţi agenţi de-ai noştri, cu supravegherea soţiei dumneavoastră, aflată actualmente la Dauville.

„După zece zile de urmărire zadarnică, vă aducem cu plăcere la cunoştinţă că cercetările agentului nostru au fost incoronate de succes.

„Sâmbătă, la orele cinci p. m., a sosit aci amantul soţiei dumneavoastră. E un bărbat tânăr, înalt şi elegant îmbrăcat.

„S'au întâlnit, s'au aruncat unul în braţele altuia.

„Din conversaţia lor s'a putut constata că legătura aceasta durează de câţiva ani...

„Suntem gata să continuăm urmărirea şi să stabilim identitatea amantului.

„Vă rugăm să primiţi asigurările respectului nostru profund, şi să ne trimiteţi, după cum ne-am înţeles, suma de două mii de franci..."

Doamna (care acum era în... verde) mă privi cu ură:

— Iată ce mi-a trimis bărbatul meu,... şi încă o scrisoare care nu pot să v'o arăt, bineînţeles. Iată în ce situaţie m'aţi pus prin gluma dumneavoastră de prost gust!...

— Cum? „gluma mea"? Doară tocmai dumneavoastră...

— Eu? Asta-i bună! Dar ce om cumsecade ar fi consimţit să joace o astfel de comedie? Meritaţi ca bărbatul meu să vă înfigă şase gloanţe... drept în burtă... Da! Ca să nu mai încercaţi să stricaţi liniştea unei familii, din plăcere, din dorinţa de-a juca pe saltimbancul în halluri de hotel!... Adio! şi vă sfătuiesc să nu-mi mai eşiţi în cale niciodată!...

ASASINUL

Doctorul Șpindel începuse să adoarmă, obosit de spital și întors acasă foarte târziu. Un zgomot îl deșteptă, la fereastră. Un spărgător încerca să se introducă.

— Problema trebuie considerată serios! — își zise doctorul, sculându-se pe jumătate în pat. Dacă hoțul avea de gând numai să fure, putea să o facă în absența mea, liniștit. Dacă însă a stat să mă aștepte, nu mai încape îndoială, nu este vorba numai de un hoț ci de un adevărat asasin. Umblă să mă omoare. Pentruce, nu înțeleg. Sunt logodit, mă aflu în preziua căsătoriei cu o persoană încântătoare, viața îmi surâde. Incă vre-o 20—30 de raclaje în societatea înaltă și devin „unul din cei mai mari", actele mele penale se transformă în titluri științifice. Masajul de azi la prostata unui bărbat politic considerabil, a fost făcut în condiții atât de satisfăcătoare, încât clientul meu de elită mi-a șoptit ceva, adăogând că asta nu i s'a mai întâmplat de 25 de ani. „Prevăd pentru expertul dumitale pipăit, Academia, doctore" mi-a spus plecând, cu acel aer de absență, care, la oamenii politici, ascunde un profund conținut.

Se făcu o pauză. Spărgătorul trecu la geamul al doilea, care se găsea tot pe balcon.

— Nu vreau să mor! Nu vreau să mor! — strigă Doctorul, scos din fire.

Se pare că hoțul auzise. Umbra lui dispăru, pitită îndărătul păretelui dintre geamuri.

— Poate că nu-i chiar un asasin! — reluă Doctorul. Poate că e numai un hoț de ghete și de cravate. Ai văzut? a simțit că e cineva în odaie și a fugit. Poate însă că numai s'a ascuns. Mi se pare că se pregătește să plece. Scoboară burlanul, aud agățarea picioarelor lui. Dacă aș scoate acum capul pe fereastră și m'aș răsti la el, individul ar cădea ca din vârful unei prăjini și praf s'ar face până jos. Insă de ce? nu mi-a făcut nimic. S'a purtat destul de plăcut cu mine, de vreme ce și-a luat seama. Este ca și cum m'ar fi lovit cineva cu cotul din greșală și mi-ar fi zis pardon. Du-te sănătos băete și încearcă-ți norocul într'altă parte, zise Doctorul, intrând satisfăcut în așternut.

Hoțul reapăru, de data asta, la ușa balconului, pe care o izbi în geamuri.

— Nu e un hoț normal, zise Doctorul, e un asasin: dovada! Fără îndoială că se pregătește să pună în practică mijlocul de-a intra prin sticla, spartă cu ajutorul cocii. Iei coca, o întinzi cu pensula pe o suprafață de hârtie, pe un afiș, pe un ziar, lipești afișul pe geam și apeși. Un pocnet neînsemnat, sfărâmăturile rămân lipite în cocă, hoțul intră... De sigur, nu mă înșel. Uite-l, și-a întins brațele de jos în sus, pe toată înălțimea geamului de la ușă: lipește afișul. E un hoț foarte înalt și îmbrăcat într'o pelerină mare neagră: s'a mascat.

Hoțul se lăsă de sus în jos, par'că scobora o scară de coșar, rezimată de păretele ușii. Doctorul sta de-a bușile în pat, necutezând să se scoale prea repede dintre perini, necutezând să se culce, și simțea că înlăuntrul beznei mari din odaie și din geamuri, în care lucra o bucată de bezna mai groasă, ochii lui scânteiază.

Ceiace nu putea să vadă Doctorul clar, era lumina de care se slujea spărgătorul ca să nimerească să intre. Avea sau nu avea lanternă? Uneori, un punct de strălucire subită, stinsă subit, trăda lampa electrică de buzunar, ascunsă în pulpana pelerinei, ca și cum o descoperea clipirea instantanee a unei pleoape, în care ar fi fost îmbrăcat cristalul rotund proeminent al lanternei. Alteori, Doctorul se îndoia. Ochiul omenesc are în momentele de groază, sticliri luminoase imperceptibile dinafară, numite în știință fosfene. Fără nici-o lumină, sâmburele ochiului nostru licăre în interior, ca o licuriciolă. Un spărgător, la urma urmelor, este destul de dibaci și experimentat, ca să se conducă numai cu buricele degetelor, ca și cum ar avea lămpi în unghii și scăpărări surde în falange. Ce este masajul dindărătul sfincterului decât o digitație experimentală, acționată, — reflecta Doctorul — de văzul tactil?

Spărgătorul se sui pe toată scara lui, până de-asupra ferestrei.

— Să știi, zise Doctorul, că banditul are în vedere etajul de sus și că se folosește în treacăt de balconul meu, ca să intre mai drept. Așa stând lucrurile, mă prefac că nu am văzut nimic: e mai practic. Ce legătură poate să existe între un vecin și altul? Vine el să plătească pentru mine chiria, la termenele de criză?

Folosindu-se de pauză, Doctorul căpătă curaj și se ridică de pe brânci în pat, ca o femee care dă cu cărțile în poală.

— Peste câteva secunde se vor auzi mișcările luptei, zise Doctorul. Va fi ceva atroce. Hoțul, descoperit, va sări în pat de gâtul victimei, care încă adormită, va cădea strangulată pe parchet.

Doctorul, preocupat de cele ce se vor întâmpla de-asupra, uitase să observe. Hoțul se găsea acum în dreptul ferestrei de lângă patul lui. Creerii îi înghețară dintr'o dată. Ochii lui priveau drept în ochi pe asasin.

— Ce să-ți dau, ce să-ți dau mai iute?

Se simțea mecanizat și cu toate resorturile înmuiate. Și se mai simțea în stare să sucombe fulgerător, paralizat, când umărul lui va fi atins de asasin. Doctorul era sigur că înainte de a-l ucide, asasinul îi va pune mâna pe umăr. Pentruce așa, nu știa. I se părea că până la moarte rămâne totuș o distanță premergătoare, că un asasin, oricât ni l-am închipui de crud, nu-și cruță victima de o formă oarecare, de o introducere. Să presupui că hoțul vine cu vârful cuțitului întins și că te străpunge așa, automatic, ca o mașină de cusut, care împunge cu acul orbește, numai prin impulsul picioarelor în pedală, pare neverosimil. Doctorul dorea să mai trăiască, în plus, peste secunda morții prin cuțit, un sfert de secundă.

Incremenit ca un Budist cu picioarele strânse sub șezut Doctorul în așteptarea biruitorului, se căia că refuzase de mai multe ori câte un cățel de rassă, pe care clientele vindecate țineau să i-l dăruiască. Pe lângă sentimentul că se căuta, poate prin câinii căpătați gratis de la cățeaua familiei, o eschivare de la plata onorariului, îl mai împiedica să primească un dar ce trebuia îngrijit, hrănit și scos la plimbare, situația lui de flăcău. Dacă ar avea lângă el, în odaie, câinele lup sau bulldogul, respinși acum două săptămâni, Doctorul nu ar mai ezita să deschidă ușa balconului și să strige câinelui, ca un Corsican răzbunător: „Pă el!" In câteva clipe, hoțul ar fi sfâșiat pe la burtă sau cu fesele distruse.

— Ah! își zicea Doctorul cu o ură crâncenă: cum ți-aș băga eu ție degetul ăsta, ca o sulă în ochi.

I se păru că asasinul a intrat și că în loc să-l atingă pe umăr, a ridicat de-a dreptul un pumn imens de lung, ca să-l lovească. Se feri în pat, căzând pe stânga. Se înșelase, hoțul era în balcon.

Atunci, Doctorul, a cărui frică se exasperase până la vitejie, puse mâna pe revolver și trase'n geamuri. Spărgătorul rămase nemișcat. Mai trase odată. Niciun rezultat. Prins de turbarea ritmului, ca un jucător la flașnetă Doctorul trase toate gloanțele browningului, văzând perfect cum fiecare glonț străbătea carnea asasinului în acelaș timp cu sticla geamului ochit.

Hoțul trecu înapoi la geamul de unde plecase mai de vreme.

Este sigur că banditul purta pe dedesubtul pelerinei un pieptar de fier. Doctorul se dete jos din pat, ca o mâță, în patru labe, tiptil și se târî năuc și slăbănog, până'n fundul odăii, lângă sobă, așteptând execuția ce nu trebuia să întârzie. Tot ce mișca părerea lui de rău, făcându-și lista lucrurilor de care se desparțește, era tinerețea. In curând, el nu va mai fi, și va fi dimpotrivă un cadavru. Incepu să plângă, ascunzându-și capul în colțul de faianță al sobei. Până a nu fi tras cu revolverul, el ar mai fi putut păstra o speranță. Intr'adevăr, el putea să mai întrebe pe asasin.

— Ce ai cu mine? Ce rău ți-am făcut? Vrei să iei, uite, ia și pleacă și lasă-mă să mă'nsor.

Acum, provocatorul el era. De 7 ori provocase, câte gloanțe purtase revolverul. Teoretic, el omorâse pe hoț de șapte ori, ceiace era echivalent cu a ucide șapte oameni, unul după altul, cu mâna armată. Crimă neizbutită, însă crimă. Ce-are să-i spună el, acum, asasinului? Purtarea lui nu mai avea nicio scuză. Și astfel, Doctorul aștepta, întors cu spatele, să fie cu bună dreptate înjunghiat.

Incepuse să se facă ziuă și Doctorul continua să stea îngenunchiat și cu nasul vârât în sobă. In spațiile palide ale infinitului, încovoiat cu marginile pe orizonturi, se iscau nuanțe de răsărit picturai pe zmalțuri. Asasinul încă nu intrase în apartamentul Doctorului. Treptat, Doctorul întoarse capul. In dreptul balconului atârna ceva imens, ca un cearșaf negru, pe care l-ar fi scos în zorii zilei din așternutul lui, la aer, un mort care se deșteptase și își scutura catafalcul.

Doctorul Șpindel ieși în balcon. Era un lung drapel de doliu. La etajul superior decedase Președintele Senatului.

— Dumnezeu să-l ierte! — zise Doctorul Șpindel, ușurat.

T. ARGHEZI

Din spiritul lui Voltaire

Voltaire, preumblându-se cu unul din prietenii lui, vede trecând un preot în odăjdii și purtând sfintele odoare. Voltaire își scoate pălăria. Prietenul uimit, îl întreabă dacă s'a împăcat cu Dumnezeu.

— Ne salutăm, răspunse Voltaire, dar nu ne vorbim.

Ramond vizitând, la Ferney, pe Voltaire, acesta îi strigă din fotoliu:

— Ai în fața dumitale un moșneag de 83 ani și cu 83 de maladii!

Ramond observă în rafturile bibliotecii volumele Sfinților Părinți, cu hârtiuțe între pagini:

— A! Sfinții Părinți!... I-ai și cetit!...

— Da, i-am cetit, răspunse Voltaire, i-am cetit, dar mi-o vor plăti!..

Un membru al Academiei din Châlons spunea că această academie este fata mare a Academiei Franceze.

— Și încă o fată excelentă, răspunse Voltaire. Nu s'a vorbit niciodată nimic despre dânsa!..

Maestrul peruchier André trimise lui Voltaire o tragedie originală intitulată „Cutremurul de pământ din Lisabona". Voltaire, după ce-a cetit-o, a scris pe fiecare pagină drept opinie literară: **„Fă peruci! Fă peruci... Fă peruci!"**

Maestrul peruchier a făcut această tristă reflecție:

— A îmbătrânit bietul Voltaire... A început să se repete!..

Vorbindu-se de anatomistul Haller, Voltaire îi face elogiul:

— O! Haller! Mare savant, mare poet, mare filosof!

— Lauda dumneavoastră e cu atât mai prețioasă, a întrerupt cineva pe Voltaire, cu cât Haller n'are aceleași păreri despre dumneavoastră.

— O! Asta n'are afacе, răspunse Voltaire... De-altfel, s'ar putea să ne înșelăm amândoi...

La o masă, vorbindu-se de vârsta omenirii, s'a cerut și părerea lui Voltaire.

— Eu, dragii mei, cred că lumea e o bătrână cochetă care-și ascunde vârsta!.. — A.

Nicolae Vaschide [1)]

S'au împlinit douăzeci de ani dela moartea lui *Nicolae Vaschide* — cel dintâiu savant român ale cărui lucrări, în ramura nouă de activitate a psihologiei experimentale, înseamnă un punct luminos în programul acestei științe.

In țara noastră, numele lui Vaschide este foarte puțin cunoscut și de obiceiu numai în cercul cu totul restrâns al celor — atât de puțini — care se ocupă cu cercetarea și observarea problemelor de psihologie științifică. Peste graniță, însă, numele și activitatea lui sunt cunoscute și apreciate de către întreaga lume intelectuală.

* * *

Nicolae Vaschide s'a născut la Buzău în anul 1874, Decembrie în 7.

Singurul fiu al unui proprietar modest, Vaschide arătă încă din cea mai fragedă copilărie o inteligență și o precocitate, cum rar se întâlnesc chiar la copiii cei mai bine dotați de natură.

Invățământul primar și cursul inferior de liceu le-a făcut în orașul său natal, unde, încă de pe atunci s'a remarcat prin voința de a fi totdeauna întâiul printre colegi. A trecut apoi la liceul „Sf. Sava", din București, unde, concurând pentru un loc de bursier, a reușit în mod deosebit, terminând apoi liceul în acelaș chip. Tot întâiul a fost și la facultate, unde și-a trecut licența în litere și filosofie *„magna cum laudae* (1896).

In anul acela tocmai venise în țară celebrul profesor dela Sorbona, Alfred Binet, invitat de ministrul de instrucție de pe atunci spre a face câteva lecții de psihologie generală studenților dela filosofie.

Fiind prezintat savantului, acesta, după câteva convorbiri cu tânărul licențiat al facultății noastre, se declară entuziasmat de inteligența și cultura lui Vaschide și-l sfătui să meargă la Paris pentru a-și complecta studiile, prezicându-i un viitor strălucit.

Nicolae Vaschide

Și după cum știm, Binet nu s'a înșelat...

Tot atunci declarându-se întâmplător vacantă bursa *„Hillel"* pentru studii de filosofie și literatură, Vaschide se prezintă la concurs și capătă bursa înaintea tuturor celorlalți candidați în număr de 27.

La Paris s'a distins în curând prin puterea lui de muncă, prin cultura lui și mai presus de toate prin inteligența lui vie. Profesorii au rămas cu adevărat surprinși de erudiția tânărului. (Avea atunci abia 24 de ani).

De-aci încolo începe adevărata activitate științifică a lui Vaschide.

Trei ani după plecarea lui din țară, deși nu avea încă doctoratul, a fost numit conferențiar la Sorbona, pe lângă catedra de psihologie științifică, în timp ce direcția azilului dela Villejuif, condus de doctorul Toulouse, îi pune la dispoziție laboratoarele sale pentru studiile întreprinse de el cu privire la afecțiile sistemului nervos.

Aci, după muncă neobosită și cercetări aprofundate, Vaschide se impune repede lumii savante, mulțumită lucrărilor lui, — lucrări în care formulează legi serioase în domeniul psihologic, bazate nu pe conjecturi sau pe cercetările înaintașilor săi, ci întemeiate numai pe constatările lui personale, făcute în chip experimental.

Faima lui crește repede. Revistele științifice streine se întrec în a-i solicita colaborarea, în vreme ce vestitul miliardar american Carnegie, îl roagă să primească o catedră de psihologie experimentală la universitatea înființată de el în Chicago.

El însă nu primește propunerea, deși leafa ce i se propunea și situația îl ispiteau.

Muncește înainte, se prepară, se străduiește numai cu gândul de a-și pune în serviciul patriei lui, priceperea, puterea de muncă și de cugetare, nădăjduind că are să i se înființeze în țară o catedră universitară în specialitatea psihologiei științifice, cu anexa unui laboratoriu

* * *

Individualitatea lui științifică se completează apoi din ce în ce, pornind pe calea fructuoaselor cercetări personale.

„Le sommeil et les rêves", cea dintâi lucrare apărută numai sub semnătura lui, îl proclamă maestru.

Profesorii dela Sorbona îl citează în conferințe, în lucrările lor, — iar societățile științifice îl deleagă să le reprezinte la congresele din străinătate.

In anul 1910 înființează împreună cu eminentul psihiatru prof. dr. Toulouse, un nou laborator pe lângă institutul dela Villejuif, pentru cercetări experimentale în domeniul pathologiei, la care a funcționat timp de un an și jumătate în calitate de șef de lucrări.

De aci trece apoi din nou la laboratorul de psihologie fiziologică al școalei *Hautes Etudes*, în calitate de director ajutor, unde în colaborare cu Bonet, a desvoltat o prodigioasă activitate științifică.

Vaschide a cunoscut de tânăr gloria.

A fost laureat al facultății de medicină din Paris, laureat al facultății de științe, al „Colegiului Franței", — a fost decorat și cu *„Bene-Merenti"* și *„Palmele Academice"*. Iar cu cinci sau șase luni înaintea morții i se decernase și *„Legiunea de Onoare"*.

* * *

Lucrările lui Vaschide sunt numeroase.

Primul volum, *„Psychologie du rêve"* a apărut în 1902 în colaborare cu H. Piéron.

La sfârșitul aceluiaș an a publicat *„La Psychologie du délir"*, iar în 1903 apăru volumul *„L'Analise mentale"* în colaborare cu Vurpas, lucrare ce a făcut mult zgomot în lumea savanților.

Lucrarea aceasta atât de prețioasă pentru cei ce o cunosc, este bazată în întregime pe analiza psiho-patologică a observațiilor riguroase de clinică, — un asemenea studiu neputând fi cu adevărat experimental în starea actuală a științei.

Vaschide caută să arate în această lucrare, — și consecințele sunt importante în psihiatrie, — cum gândește alienatul, cum își analizează el propria-i gândire, cum delirează din pricina unui abuz de analiză introspectivă, extrospectivă sau metafizică.

Acest volum trebuia să fie urmat de alte trei: *„Le Syllogisme morbide"*, *„L'Emotion morbide"* și *„La Création intellectuelle morbide"*, — care au format un tratat complect intitulat *„Logica Morbidă"*.

Lucrarea intitulată *„Essai sur la psychophysiologie des monstres humains"*, scrisă în colaborare cu Vurpas, — șeful lui de lucrări, azi profesor la Sorbona, — este o aplicație minunată a problemelor psihofiziologice.

Spațiul măsurat al revistei nu ne îngădue să stăruim asupra acestei lucrări de o valoare capitală în știința psihologiei și una din cele mai interesante în literatura teratologică.

Cu toate acestea, nu ne putem opri de a nu releva măcar unele dintre observațiile prinse în această lucrare și anume că fenomenele atribuite hemisferelor cerebrale, (sensibilitatea specială a tactului, durerea, sensibilitatea termică, spre exemplu), au fost găsite intacte la anencefali.

Mai misterioase și mai atrăgătoare pentru meditația filosofică sunt marile probleme ale *somnului* și *visului*, ale *morții*, precum și ipotezele privitoare la supraviețuire, asupra *lumii oculte*, în care omenirea își caută de atâta amar de vreme un refugiu neliniștii ei seculare...

Vaschide a abordat ca nimeni altul aceste probleme, ca filosof experimentalist, căutând să pătrundă în plină viață structura intimă a fenomenului mental, cercetând cu rigurozitate zeci de fenomene în intimitatea laboratoarelor și statornicind legi, care în această direcție mai ales, timp de 50 de ani, nu vor putea fi anulate de altele mai bune.

Dar, nu putem pomeni în această schițare a vieții și activității lui Vaschide, nici măcar titlurile numeroaselor lui lucrări — necum să insistăm asupra cuprinsului lor.

Totuși, ne vom opri în treacăt asupra unora dintre aceste lucrări, în care trăesc atât de luminos cele mai frumoase și scumpe idei ale lui Vaschide.

„Le sommeil et les rêves", îi apăreau lui ca două fenomene distincte, care trebuiau studiate separat.

Vaschide credea într'un ritm vital particular în timpul somnului.

De asemenea el observase în timpul somnului o oscilație a fenomenelor vasomotorii, care devenea automatică în somnul complect.

In ceiace privește *„Visul"*, în lucrările pe care le-a publicat cu Reymond Meunier, Vaschide voia să ne arate cea mai adevărată metodă experimentală a acestui act fiziologic, după care putem studia procesul în virtutea căruia parvenim a ne aminti visele noastre.

Vaschide s'a dedat apoi vreme îndelungată *„Studiului problemei morții"*.

El visa să scrie asupra acestui subiect unul dintre cele mai bune volume ale sale.

Moartea! In lungile lui pelerinagii pe la diferite azile și spitale, — Vaschide a studiat moartea la căpătâiul muribunzilor, minut cu minut, urmărind clipă cu clipă ultimele pulsațiuni, ultimele spasmuri ale agoniei atâtor zeci de vieți ce se stingeau *„și care atingeau astfel termenul lor natural"*.

Și dacă observând și studiind de aproape ceasul morții, minutul chiar al morții, n'a putut încă prinde secretul lor metafizic, a lăsat totuși să se pătrundă o parte din secretul lor psihofiziologic.

Noi murim cu „etape" (par étapes) spunea Vaschide.

Creerul mai întâiu moare și cu el dispar apoi fenomenele conștiente, faptele psihofiziologice, care formează personalitatea.

Vine apoi *agonia bulbului*, agonie cu atât mai înceată și mai variată, cu cât muribundul a suferit influența boalelor infecțioase, sau, timid din natură fiind, a fost stăpânit în decursul existenței de frica de moarte.

Al treilea stadiu este moartea inimii, ultimul izvor de vieață. Astfel, inima se apără încă mult timp. Apărându-se ea supraviețuiește întregei ființe și ultima sa pulsație înseamnă cel din urmă termen al agoniei, *moartea*.

Dincolo de moarte și dincolo de gândirea conștientă este domeniul miraculosului, al necunoscutului, în jurul căruia misticismul a brodat atâtea naivități, atâtea *închipuite realități*.

Acest domeniu căruia i se zice *ocult* și în jurul căruia înadins s'a lăsat să se strângă întunerecul cel mai de nepătruns, știința contimporană nu s'a temut să-l abordeze cu siguranța metodelor sale.

Și Vaschide a contribuit la această operă printr'o lungă și admirabilă lucrare asupra *„Halucinațiilor telepatice"*.

El socotea că trebue să căutăm explicația faptelor miraculoase în noi înșine, în armoniile necunoscute ale „eului" nostru profund.

(Continuare în pagina IV-a)

---

1) Rezumat după lucrarea cu acelaș titlu care va apărea în curând.

Cu privire la viața și activitatea lui Nicolae Vaschide am mai publicat câte un studiu în: *„Revista științifică V. Adamachi"* (Iași, 1914, Nr. 1, vol. V); în *„Revista Idealistă"*, (Buc. a XIII nr. 2, Febr. 1915) și în revista *„Farul"*, (Dorohoiu, anul I, nr. 3 Mart. 1915).

De asemenea am mai scris un studiu ca introducere la capitolul „Psihologia experimentală aplicată la pedagogie", capitol aflat în lucrarea noastră intitulată *„Din problemele educației", studii de psihologie și pedagogie*, carte distinsă de Academie în sesiunea 1914. (Buc. ediția III-a Steinberg, 1924).

O largă analiză privitoare la activitatea lui Vaschide se mai poate găsi în lucrarea noastră intitulată *„Atenția", psihofiziologia ei*, (apărută în edit. libr. Socec, 1920).

O seamă din datele și informațiile din acest studiu au fost luate din frumosul articol al d-lui Radu D. Rosetti, intitulat „Nicolae Vaschide" apărut în ziarul „Adevărul" cu data de 15 Oct. 1907.

Teoria lui atât de frumos expusă, ne îndeamnă într'adevăr să căutăm cuvântul misterului în noi înșine și, reușind pe deplin, desigur, acesta este un mare și neîntrecut merit.

* * *

Dar opera lui Vaschide e cu mult mai mare decât se poate închipui.

In afară de zecile de volume, scrise, fie singur, fie în colaborare cu diferiți savanți, el mai are peste 150 de comunicări făcute Academiilor de Științe și Medicină din Paris.—unele prin îndrăsneala lor și mai ales prin noutatea ideilor discutate, au ridicat curioase polemici științifice. El mai are și câteva sute de articole, studii și observații publicate în revistele cele mai de seamă științifice și filosofice. Dintre acestea relevăm minunatul studiu intitulat *„Goût"* apărut în dicționarul de fiziologie al lui Ch. Richet, studiu scris cu puțin înaintea morții.

Mai relevăm frumosul studiu apărut în *„Revista de psihiatrie"* a profesorului Toulouse, cu titlul *„Influența muzicii asupra alienaților"*.

Deși multe din studiile, comunicările și observațiile acestea par a îmbrățișa subiecte diferite, totuși, ele nu sunt decât părți detașate dintr'un mare tot, care constituia planul unei serii de zece volume.

Trebuie să se mai știe că Vaschide a lăsat la moartea lui documente științifice însemnate, muncă pricepută și măestrit întocmită, care au adus reale servicii psihologiei științifice ; aceasta datorită foștilor lui colaboratori dela Villejuif și Hautes Etudes, d-nii Piérou, R. Meunnier, Vurpas și Henry, cari au publicat după moartea maestrului o bună parte din secerișul strâns cu atâta hărnicie și pricepere de Vaschide în ultimii cinci ani ai vieții.

* * *

Nu putem încheia mai bine aceste rânduri decât pomenind câteva cuvinte și despre Vaschide literatul, polemistul, gazetarul, din articolele lui publicate în *„Journal des Débats"*, în *„Le Temps"*, în *„Renaissance Latine"*, în *„L'Indépendance Belge"*, în *„L'Indépendance Roumaine"*, și *„Revista Idealistă"*, — unde spiritul lui viu și mușcător, iubirea sa de frumos și adevăr, disprețul său pentru comun și mediocru se arătau necontenit, ca un oarecare anarchism al său intelectual, unit cu un aristocratism nitzschean.

Dar munca neobosită, lipsa totală de odihnă, sbuciumul neîntrerupt din ultimii ani ai vieții îi slăbesc organismul zi cu zi.

Cu o lună înaintea morții, o boală de piept izbucnește dintr'o dată cu o furie căreia nu i-a putut pune stavilă nici o intervenție medicală, și la 30 Sept. 1907, Nicolae Vaschide încetează din viață la Paris, în etate de 33 ani.

STELIAN I. CONSTANTINESCU

Cercetări noui asupra cancerului

Ultimele dezbateri ale congresului internațional pentru cercetarea vieții celulelor, au avut loc la clinica profesorului baron Alexandru Karany din Budapesta. S'a discutat și asupra combaterii cancerului prin raze. Atelierul pentru cercetarea cancerului are o înfățișare impunătoare:

O serie de aparate, de o finețǎ fără păreche, pentru măsurarea și mărirea celulelor, constitue bogăția mecanică a camerelor de experiențe, tapetate în alb sau în negru, după nevoile luminii. Instrumentele și aparatele construite anume pentru astfel de lucrări, se datoresc mecanicei subțiri și opticei din Cambridge și Iena. Sunt aparate care cântăresc și înregistrează exact greutatea, bunăoară, a unui balon de săpun, aparate de colorat, care aduc celula în șase culori pe placa fotografică, instrumente de tăiat foarte mărunt, și miracole ale microscopiei!

Materialul experimental e tot atât de interesant. In primul rând un coteț special de găini, căci țesătura embrionară a pasărilor oferă cel mai bun material pentru cercetarea celulelor vii. Alături, un aparat de sterilizare. In camera următoare dăm peste un mops melancolic. O umflătură mare la pulpa dinapoi prezice destinul lui: cancer. Câinele a fost predat clinicei spre vindecare și slujește în acelaș timp experiențelor cu raze. Un alt câine, ciobănesc, așteaptă închis într'o cușcă să fie experimentat. Latră înăbușit și răgușit. Câinilor, destinați experienței ,li se tae prealabil coardele vocale, ca să nu latre prea zgomotos.

In altă odae găsim, între gratii, epuri de casă, crescuți pentru experiențe, — și șoareci albi, cu sutele, în cotețe de sticlă groasă.

Mirosul îngrozitor al acestor animale ar face cu neputință orice activitate în această cameră, dacă cotețele de sticlă n'ar fi hermetic închise; aerisirea lor se face pe cale mecanică, prin tuburi speciale. Umflături rozacee pe pântece, pe pulpe, sub piele, indică mersul și gradația cancerului inoculat animalelor în chip artificial.

Experiența arată o vindecare complectă de 18% cu raze, cu o singură recidivă.

Dar rezultatul cel mai de seamă obținut în acest domeniu e **filmarea vieții celulelor, a contaminării și vindecării țesuturilor canceroase.** La colțul de sus al tabloului e filmat un ceasornic ale cărui minutare fac într'un minut ocolul unei ore, astfel în cât procesul a 24 ore se desfășură în fața ochilor în 24 de minute. Țesătura vie, filmată, nu e mai mare ca o gămălie de ac, dar pe pânză e mărită la patru metri pătrați. Filmul înfățișează la început celula normală, creșterea, înmulțirea, mișcarea, simțirea și voința ei proprie. E emoționant să vezi cum ființa noastră complexă se desface în milioane de vieți neatârnate, cum celula se sfâșie deodată sălbatec, și dintr'o ființă devine două, care la rândul lor, repetă acelaș proces. Apoi, cucerirea și acoperirea celulei de către cancer. Celule neregulate, deformate. Paraziți întunecați și sălbateci care impresoară țesăturile sănătoase, se agață, se pătrund, se deformează.

Filmul arată apoi, efectele razelor radioactive. O lumină vie cade pe țesătura scormonită și furnicată. Celulele negre, bolnave care fugeau pe pânză ca niște paraziți flămânzi într'o goană drăcească, încremenesc. Unele mai repede, altele mai încet. Se vede o încercare de împotrivire. Razele cad pe tablou. In patruzeci de minute după ceasul filmului, patruzeci de secunde după ceasul privitorului, totul s'a isprăvit. Totul a înțepenit. Incă vre-o câteva clipe, și celulele normale, sănătoase, lucrează din nou armonic.

Efectul acestui film, creat cu ajutorul unor foarte complicate aparate de mărire și luminat prin oglinzi, e de neuitat, e consolator. Oricine va vedea acest film — care desigur va face înconjurul lumii — se va convinge că cercetările asupra cancerului sunt pe calea cea bună care va duce curând la rezultatul dorit. — A.

NASTIA CEA ISTEAȚĂ

C. Mikszáth

Isteața Nastia trăia în munții Făgărașului și era frumoasă ca un pui de căprioară. Avea ochi negri, asemănători porumbelor, și gura ca o cireașă. Privirea ei pătrunzătoare și umbletul ei grațios răscoleau gelozia flăcăilor, care spuneau : „Nastiei i-a hrăzit Dumnezeu mai multă frumusețe decât se cuvine unui om".

Se crede că și bărbatu-său observase lucrul acesta, căci a murit prea de timpuriu.

Rămasă văduvă, Nastia păstra încă sângele cald al sălbătăciei, căci atunci când se ducea la biserică, zâmbea și sfinților.

In toate aceste ocazii, obișnuia să încredințeze câte-o păreche de pui sfințitului părinte, care, la rândul său, cu multă stăruință îi mângâia gingaș părul negru ca noaptea și bărbia albă ca spuma.

— Iți mulțumesc, drăguță, îi spunea popa, și să-ți vină norocul cât mai de grabă !

Iar dascălul, un om ursuz, mormăia și el într'un oftat adânc :

— Da, nici norocul nu face altceva decât să se țină de încrețiturile fustei !...

Ceiace se poate spune cu adevărat este că toate buciumele păstorilor dela poalele munților răsunau plângătoare după dânsa și toți trandafirii, care creșteau în grădina administratorului din Căciulata, se ofileau pe pieptul ei. Până și flăcăii care-i aducea trandafirii țineau mai apoi să i-i smulgă din piept ca să-i poarte mândri la pălărie.

Fetele, și ele, oricât de invidioase erau, spuneau ca și flăcăii: Nastiei i-a hărăzit Dumnezeu mai multă frumusețe decât se cuvine unei femei.

Orișiunde se ducea, flăcăii se înebuneau după dânsa. Nastia însă, nu lăsa să se întrevadă pentru nici-unul vre-o favoare. Ea le spunea tuturora:

— Vedeți și voi că sclavia a fost deajuns odată !

Și ochii ei negri și dinții de-o albeață strălucitoare râdeau către pețitorii refuzați, — cărora le mai spunea apoi : „Duceți-vă mai întâi în iad și numai după aceia să veniți la mine !"

Unchiul Nastiei, Toader, care mai 'nainte îi fusese tutore, supărat că nu voia să se mărite, o blestema și o certa mereu, zicându-i:

— Ești frumoasă ca o potârniche ; tânără și fragedă ca o răchită ; păcat să te îngropi de vie !...

Nastia, dând din cap, îi răspundea:

— Ascultă, tu ai văzut părul acela din marginea drumului ? Suferă el vre-un rău că nu este al nimănui și că nu crește și el într'o grădină ?... Și totuși, înflorește și-și hrănește perele roșcate, și, slavă domnului, pân'acum nu le-am văzut putrede printre crengi. Se găsește totdeauna cineva să le culeagă și să le mănânce ! Crede-mă pe mine, unchiule !...

Bătrânul dădea drumul unui hohot de râs :

— Ai suflet viclean, Nastia, și limba ta e ca o pilă !

Nastia rămase credincioasă hotărârii luate. Degeaba îi făgăduia Petru cel bogat — un flăcău frumos, cu armata terminată, care-o ceruse zădarnic în căsătorie:

— Nastia, îți dau tot aurul și argintul meu ; pământul, via și livezile vor fi toate ale tale !

Nastia zâmbea răutăcios și lăsându-și căpșorul ei îndărătnic pe umărul stâng îi răspundea :

— Nu, Petre, n'am să fiu nevasta ta !... N'am nevoe de aurul, de argintul, de via și de livezile tale; dar dacă vei veni vreodată să mă vezi, la mine acasă, adu-mi în dar, o păreche de opinci.

A doua zi, Ion, feciorul primarului, a întâlnit-o la fântână. Inflăcărat, el îi pișcă obrajii, încercând s'o apuce de mijlocul ei de viespe. Nastia îi șopti doar atât: vino Sâmbătă seara la mine, însă nu uita să-mi aduci o păreche de opinci noui.

Feciorul popii, studentul, a întâlnit-o în câmp, pe poteca ce duce printre semănăturile de orz. Nastia avea flori de cicoare în mână. S'au oprit și-au intrat în vorbă. Studentul, cu ochii plecați, îi spuse printre altele :

— Dă-mi o floare Nastia !

— Dacă vrei numai o floare, n'ai decât să ți-o rupi singur. Uite, sunt aci câte poftești ! Dar, ia spune : numai atâta vrei ?

Studentul, abia articulând cuvintele, izbuti să-i spună că n'ar refuza și un sărut, și că tocmai la asta se gândise.

— Nu se poate! — îl amenință Nastia pe studentul care se 'nroșise până după urechi. Uite, prostuțul, ce-i în stare să ceară ! Lasă c'avem să ne mai vedem noi, în curând. Adu-mi o păreche de opinci noui nouțe și vino Duminecă după amiază la mine.

Și astfel, încetul cu încetul, casa Nastiei se umpluse de opinci. Avea grămezi întregi. Ca șoarecii să nu poată ajunge la ele, le-a atârnat pe o sfoară, în odaie, așa cum se atârnă de obiceiu porumbul .Mai avea o legătură cu opinci în pridvor, și una ajunsese tocmai în pod. Afurisiții de flăcăi aduseseră atât de multe încât, probabil, și în oraș s'a urcat prețul opincilor.

Cunoscuții și vecinii se mirau, nepricepând ce vrea să facă Nastia cu mulțimea aceia de opinci.

Mătușa Ileana, care se ducea din când în când pe la dânsa, nu mai contenea cu întrebările :

— Ce vrei să faci, copilă, cu ele? doar nu cumva ai să le porți tu ! Piciorușele tale sunt făcute pentru pantofi de mătasă.

Nastia râdea:

— Nici prin gând nu-mi trece să le port. Mai bine umblu desculță. Am picioare destul de albe !

— Dar atunci ce vrei să faci cu ele ?

— Pe lumea cealaltă n'am să le duc. Ai să vezi ! Voi ști eu să le folosesc cât voi fi încă în viață.

— La naiba ! Eu nu te mai înțeleg deloc !...

— Cu toate că ar trebui să mă înțelegi, căci ești destul de bătrână....

Vestea opincilor s'a împrăștiat, și, într'o bună zi veni dela oraș pielarul, un om roșcat, îmbrăcat într'o haină de postav.

— Ascultă, Nastia, vreau să-ți cumpăr toate opincile pe bani buni, și-am să deschid prăvălie. Cum le vinzi ?

— Nu-mi vând opincile ! răspunse femeia cu hotărîre.

— Ești nebună, Nastia, ce vrei să faci cu ele ?

— Aveți să vedeți voi ! — răspunse ea misterios .

De atunci, împrejurimea își bătea tot mai mult capul, străduindu-se să ghicească ce are să facă Nastia cu puzderia de opinci.

Fiecare spunea câte ceva.

Un bătrân călugăr proorocise că, murind toate animalele de pe pământ, prețul pielei se va urca și un kilogram de opinci va fi plătit cu un kilogram de aur.

Alții născociseră că Nastia are însărcinarea de a aduna opinci și atunci când va avea mai multe mii, le va trimite la Viena, împăratului, ca să-și facă un regiment de opincari, — să aibă și ei niște militari mai de soi !

Se vorbeau multe lucruri. Pentrucă, știți Dumneavoastră cât de proști sunt cei curioși.

Ani dearândul s'a bârfit pe socoteala acestor opinci netrebnice. Căci anii treceau și secretul opincilor tot nu era descoperit. Nastia, însă, aduna din ce în ce mai puține opinci......

In cele din urmă, se isprăvi și cu povestea aceasta : acuma nu mai primea nici o opincă.

Trandafirii înfloreau în grădina administratorului din Căciulata, dar numai vântul le mai răspândea parfumul...

E drept că nici Nastia nu mai era cea de odinioară. Timpul i-a cules crinii de pe obraji, și anii i-au secat cireșile de pe buze.

Acum nu mai era căutată, căci firele de argint din părul ei bogat, se înmulțiseră.

Frumuseța dispăruse, rămăsese însă tot plină de viață și ademenitoare. Focul de altă dată îi mai licărea în ochi ! Lumea o interesa și acuma. Se ducea la câmp, la fântână și stătea prietenoasă de vorbă cu flăcăii. Adesea îi iscodea :

— Ce fel de purtare e asta la tine, Gheorghe, de nu mai dai pe la mine ?

— N'am avut când, Nastia ! — răspundea Gheorghe indiferent. Am mult de lucru.

— Vino într'o zi ; ți-am pus la o parte o păreche de opinci.

Altădată, prinse pe un flăcău la moară :

— Vai ce încălțăminte ruptă ăi, Pavele ! Uite zău, ți se vede degetul cel mare. Nu se cuvine să te lași în halul ăsta !....

Flăcăul, rău dispus, dădea din umeri.

— De unde să cumpăr, dacă n'am bani !

— Prost mai ești, Pavele. Trebuia să te gândești și la mine. Am opinci destule. Are să se nimerească și pentru tine vre-o păreche.

Și drumul opincilor Nastiei începu să se schimbe : pe cât de frumos se adunaseră odinioară, tot atât de repede începură acum să se împuțineze.

Bătrâna mătușă Ileana, care tot mai trăia și plivia în grădina din fața casei, ori de câte ori vedea ieșind vreun flăcău din casa vecinei, cu părechea de opinci noui nouțe la subsuoară, spunea despre nepoata ei zâmbind :

— Uite, uite ! Știa Nastia ce face ! Totdeauna a fost isteață, cuminte și prevăzătoare !...

Trad. de EUFEM MIHAILEANU

SCUTIERUL

Iar se vestește-o noapte cu semnele știute :
Amurgul lăcrimează și apa face cute.

Tăcerea mă îmbie fereastra s'o închid
Ca să-și desprindă umbra cu spadă grea, din zid.

Vai, suflete, te-așteaptă temutul cavaler.
Unde-i acel ce pune în mâna ta jungher ?

Să-ți prindă subsuoara în cătărămi de za
Și fiara să-l găsească șezând de-a dreapta ta.

Să-ți îndoiască 'n luptă tăria loviturii,
Să-ți curețe de sânge sclipirile armurii

Și 'ntr'un târziu când ziua îți va luci pe scut,
Imbrățișați deasupra dușmanului căzut

Să simți răzbind căldura, prin platoșa de fier
A celui care-ți fuse, odată, scutier.

HELENE LUKACI

Anecdote din viața lui Max Liebermann

Pictorul, vorbind odată cu un prieten la telefon îi spuse în treacăt că are în casa lui, un apartament de închiriat. S'au prezentat pentru el deja doi pretendenți: un oarecare Mayer din Hamburg și consulul Cubei.

— Inchiriază neapărat apartamentul consulului cuban, — îl sfătui prietenul.

— Pentru ce? — se interesă Liebermann.

— Am să-ți spun motivul când ne vom întâlni, — a răspuns prietenul.

Câteva zile mai târziu Liebermann primi vizita prietenului cu care avusese convorbirea telefonică de mai sus. Prietenul îl întrebă:

— Ai încheiat contractul cu consulul cuban?

— Nu. Am dat casa lui Mayer. Sunt niște oameni foarte cumsecade. Dar dece țineai să închiriez neapărat casa consulului din Cuba ? — întrebă Liebermann.

— Maestre, — răspunse prietenul, — cum, nu vezi motivul ? Am fi fumat tot timpul cele mai bune Havane și le-am fi avut pe un preț ridicol, ambasadorul fiind scutit de vamă.

— Știi că ai dreptate ! — spuse pictorul. — Dar tot dumneata porți toată vina. Dece nu mi-ai spus la telefon că Havana se găsește în Cuba ?

* * *

In atelierul pictorului se prezentă odată o fată tânără, ca model. Liebermann îi spuse :

— Domnișoară, ești te rog bună să-mi arăți profilul ?

— Domnule profesor, — fu răspunsul timid, dar și plin de reproș al tinerei fete, — vă rog să nu uitați că sunt o fată cinstită.

Confesiunile lui Strindberg

Scriitorul suedez Strindberg, pe care unii critici literari l-au declarat demodat încă din 1914, mai poate totuși să răspundă la atâtea din curiozitățile timpului nostru: contrastele, contradicțiile, violențele lui, nu tulbură încă epoca noastră, atât de chinuită de îndoeli și pasiuni arzătoare.

Ibsen și cazuistica lui tragică se depărtează de noi, mergând pe nesimțite spre istoria literară. **Strindberg** rămâne prezent; prezența lui se afirmă din ce în ce mai insistent, mai obsedant. El domnește în teatrul în care tinerii cei mai îndrăzneți îi mărturisesc influența; romanele, nuvelele și pamfletele sale, traduse și cetite în întreaga Europă, par că relevă, deabia acum, puterile secrete, care au fost cunoscute mai înainte numai sub aspectul lor displăcut și paradoxal.

Către declinul vieții sale literare, Ibsen așezase în cabinetul lui de lucru dela Oslo, portretul emulului său suedez. Vizitatorilor care rămâneau mirați de această conviețuire, le declara că nu îndrăgește nici pe autorul pânzei, nici pe model; dar, fără să-și explice vreodată cauzele, declara că nu poate să scrie decât în prezența acestui rival detestat și sub privirea acestui „nebun furios".

Criticii care au scris despre Strindberg, mărturisește Lucien Maury în l'**Europe Nouvelle**, s'au înșelat totdeauna; au cetit traduceri parțiale, au reținut efemerul și fortuitul, ne-au oferit numai o imagine imobilă, în care nu se

Aug. Strindberg

poate recunoaște autorul „Cabinetului roșu". Critica sintetică și abstractă este iarăși neputincioasă; trebue evocat portretul acesta mișcător, adică biografia. In mod fericit, Strindberg însuși ne vine în ajutor.

El a explicat în mod destul de variat iresistibila impulsie care-l făcuse să-și scrie confesiunile. In realitate, ghicim prin motivele pe care le invoacă, o sinceritate obscură dar puternică: viața și opera lui sunt atât de strâns legate una de alta și asociate aceluiaș ritm organic, încât nu se mulțumește numai citindu-l în romane, nuvele și dramă, ci ne invită să citim în el-insuși. De aci interesul esențial al seriei de volume scrise la diferite epoci al vieții lui: **„Pledoaria unui nebun" „Infernul", „Singur", „Legendele", „Camera roșie"**, etc. Citind aceste opere învățăm să cunoaștem personalitatea lui Strindberg.

Volumele indicate mai sus alcătuesc confesiunile sale. Sinceritatea lor, amploarea lor, înalta lor ținută omenească, fac să fie egalate cu opera lui Rousseau, al cărui temperament imaginativ și sensibil prefigurează în mod ciudat pe acel al scriitorului suedez. Când au apărut la Stockholm primele volume au făcut scandal; Strindberg compune deodată, în frigurile inspirației, patru volume, în cursul anului 1886. Editorul Bonnier, care publica seria întreagă, refuză să imprime volumul „Scriitorul", plin de aprige judecăți literare și nu-l editează decât în 1909. Urmează apoi scrisorile intime, corespondența recentei lui aventuri conjugale: „El și Ea", care va apărea numai după moartea lui, în 1919.Strindberg substitue documentelor o povestire vioae, nervoasă, scrisă în limba franceză: **Pledoaria unui nebun"**.

Fără îndoială că amploarea acestui ansamblu autobiografic a descurajat pe traducătorii de până acum. Versiunea franceză, indispensabilă și nouă Românilor, nu oferă decât primele volume din serie, în care găsim descrierea copilăriei și adolescenței după maniera naturalismului de pe la 1880, apoi familia, școala, universitatea.

Pentru noi, care nu căutăm prea departe trăsăturile distinctive ale unui poet și prozator, a cărui operă — infinit variată — pare că întrunește aspectele caracteristice ale literaturilor nordice, nu e de ajuns să-l alipim de familia marilor spirite , precis definite, ale acestor literaturi. Strindberg apare în Suedia după **Thorild** și **Almquist**, suflete tumultoase, în care se sbuciumă sarcasmul, mânia, revolta. Cei mai puternici Scandinavi moderni au fost mari sdruncinători ai lumii morale. Astfel, Norvegianul **Ibsen**, apoi impetuosul și genialul Danez **Soeren Kirkegaard**. Există în aceste ținuturi o tradiție, care nu epuizează, cum s'a crezut pe nedrept, arta și cugetarea, adeseori atât de religioasă, fantastică și mai ales lirică, a popoarelor septentrionale.

Individualismul, revolta aceasta de un ton atât de particular, sunt necesare echilibrului european; sunt mai aproape de noi decât evanghelismul și speculația slavă, au o logică mai severă, mai puternic conștientă de drepturile și datoriile individului ca ființă socială. Cine spune civilizație subînțelege convențiune : pentru a izbucni mai întâi dintr'o mișcare instinctivă înainte de a îmbrăca aspectul unei exegeze, critica scandinavă a convențiunii europene, trebuia să fie destul de puternică și de binefăcătoare.

Critica aceasta, în cazul lui Strindberg, nu anihilează ci stimulează darurile minunate ale unui artist privilegiat. Iar cei cărora el nu le cucerește simpatia nici asentimentul doctrinar, nu pot totuși să refuze admirația pe care o cere măreția formei, intensitatea vieții, acel simț al viitorului, acea emoție și acel adevăr uman în care se recunoaște marele poet.

G. B.

MONTESQUIEU

Poveste persană

Pe vremea lui Șeik-Ali-Kan, se afla în Persia o femee pe care o chema Zulema: sfântul Alcovan ea îl știa pe de rost. Nu era derviș care să cunoască datinele sfinților proo roci mai bine ca ea. Doctorii arabi nu spuseseră nimic prea tainic, că ea să nu cuprindă tot înțelesul. Și, pe lângă cunoștințele ei cele multe, ea mai era înzestrată și cu un fel de trăsătură de spirit șăgalnic, care te făcea să nu prea știi ce să crezi: vrea să-și inveselească sau numai să instruiască pe cei cu cari vorbea?

Intr'o zi, pe când se afla cu tovarășele sale intr'o sală a seraiului, una din ele o întrebă ce credea ea despre viața cealaltă, și dacă dădea crezare vechei tradiții a doctorilor persani, că raiul era făcut numai pentru bărbați.

„In deobște așa se crede, răspunse ea: nu-i nimic care să nu se fi întrebuințat pentru înjosirea sexului nostru. E chiar o nație răspândită în toată Persia, numită nația evreească, care susține, pe temeiul cărților sale sfinte, că femeile nici nu au suflet. Aceste atât de jignitoare păreri n'au altă obârșie decât trufia bărbaților, cari vor să-și ducă superioritatea și peste zilele ce le au de trăit. Ei nu-și dau seama că, în ziua cea mare, toate făpturile se vor arăta în fața lui D-zeu, despuiate de tot, fără alte prerogative sau titluri decât cele ale virtuții. D-zeu nu va fi, se înțelege, de loc avar în răsplătirile sale. Și după cum bărbații cari vor fi trăit cum se cuvine și se vor fi slujit cum se cuvine de stăpânirea avută pe lume asupra noastră, vor fi într'un raiu de răpitoare, de cerești frumuseți, pe cari dacă vre-un muritor le-ar cunoaște, și-ar pune capăt vieței numai decât, ca să se bucure de ele cât mai curând, tot așa și femeile, cele virtuoase, vor merge într'un loc de plăceri, unde vor fi îmbătate de-un noian de voluptăți ,cu niște bărbați dumnezeești, cari vor să le fie supuși. Fiecare din ele va avea un seraiu în care bărbații vor fi închiși, și, să-i păzească, niște eunuci și mai credincioși, încă decât ai noștri. Am cetit, adăogă ea, într'o carte arabă, că un bărbat, numit Ibrahim, era de-o gelozie nesuferită. El avea douăsprezece femei nepomenit de frumoase, pe care le trata cât se poate de aspru. Nu se mai încredea în eunucii pe care-i avea, nici în murii seraiului său: le ținea aproape totdeauna sub chee, încuete în odaia lor, fără să se poată vedea între ele, sau să-și poată vorbi, pentrucă Ibrahim chiar de-o prietenie nevinovată era gelos. Toate purtările lui luau caracterul brutalității sale firești: din gura lui nu eșea niciodată vre-o vorbă dulce și nu dădea niciodată cea mai mică poruncă, fără să nu sporească întru câtva asprimea robiei femeilor lui. Intr'o zi, când le adunase pe toate într'o sală a seraiului său, una, mai îndrăzneață, îi impută firea lui rea:

„— Când cineva caută atât de mult mijloacele de a se face temut, îi zise ea, găsește totdeauna, mai curând, pe cele de a se face urât. Atât de nefericite suntem încât nu ne putem împiedica de-a dori o schimbare. Altele în locul meu, ți-ar dori moartea: eu nu doresc decât moartea mea, și, neputând nădăjdui să fiu despărțită de tine decât prin moarte, voiu fi orșicum bucuroasă să fiu despărțită de tine prin ea.

„Această cuvântare, care ar fi trebuit să-l miște pe Ibrahim, îl aruncă într'o mânie turbată: el își trase hangerul și-l implântă vorbitoarei în piept.

„— Dragele mele tovarășe, zise muribunda c'o voce stinsă, dacă de virtutea mea se va milostivi cerul, aveți să fiți răzbunate".

„Zicând acestea, ea părăsi această viață nefericită, pentru a merge în lăcașul de desfătări, unde femeile cari au trăit cum se cuvine se bucură de-o fericire care se înoește mereu.

„Mai întâi ea văzu o livadă încântătoare, a cărei verdeață era smălțată de mândrețea unor flori de colorile cele mai vii. Un pârîiaș, ale cărui ape erau mai limpezi decât cristalul, făcea aci o mulțime de șerpuituri. Intră după aceea în niște crânguri fermecătoare, a căror tăcere nu era întreruptă decât de dulcele cântec de păsărele. Grădini mărețe se iviră apoi: natura le împodobise cu toată simplicitatea și măreția-i. In sfârșit dădu de-un palat falnic, anume pregătit pentru ea, plin de niște feți frumoși, destinați pentru plăcerile ei. Doi dintr'înșii se prezentară pe dată ca s'o desbrace. Alții o puseră în bae și-o bălsămară cu cele mai plăcute esențe: i se dădură apoi niște haine fără de asemănare mai scumpe ca ale sale, după care fu dusă într'o sală încăpătoare unde găsi un foc făcut din lemne mirositoare și o masă încărcată cu cele mai gustoase bucate. Totul părea să țintească să-i vrăjească simțirea: auzea, într'o parte, o melodie cu atât mai dumnezeească, cu cât era mai duioasă: în alta, nu vedea decât danțuri de-ale acelor dumnezeești bărbați cari n'aveau altă grije decât să-i placă. Asemenea plăceri n'aveau însă altă menire decât s'o ducă pe nesimțite la plăceri și mai mari. Dusă în odaia ei, după ce fu desbrăcată din nou, fu așezată pe un divan strălucit, unde doi bărbați, de-o frumusețǎ răpitoare, o primiră în brațele lor. De-atâta fericire fu îmbătată; fu transportată încă peste așteptările sale.

„— Nu mai știu ce-i cu mine, zise ea celor doi: dacă n'ași fi încredințată de nemurirea-mi, mai c'aşi crede că mor. Dar ajunge, ajunge, de-acum lăsați-mă: nu mai pot sub vioiciunea plăcerilor. Ce-i drept, voi dați simțurilor mele o ogoire: prind să răsuflu, să-mi viu în fire. Cum se face însă că s'au luat torțele? De ce nu pot să văd acum frumusețea voastră dumnezeească? Să văd... Dar ce nevoie să văd? Voi faceți să mă apuce din nou fiorii. Ah, zei, cât de minunat e acest întuneric. Adevărat să fie oare că sunt nemuritoare, și nemuritoare cu voi? Că sunt... O, da. Dar acum îndurare. Văd prea bine că sunteți niște oameni cari nu așteaptă să mai fie rugați.

„După mai multe porunci repetate, ea fu ascultată, nu fu însă decât atuncea când voi cu tot dinadinsul să fie. Ea se odihni moleșită și adormi în brațele flăcăilor ei. O clipă de somn îi și întremă oboseala: două sărutări, cari o înflăcărară din nou, o făcură să deschidă pe dată ochii.

„— Sunt neliniștită, zise ea: mă tem că nu mă veți mai iubi de-acum, dragii mei.

„Era o îndoială, în care nu voia să rămâie prea mult: de aceia și avu cu cei doi toate deslușirile pe cari putea ea să le dorească.

„— Acum sunt încredințată, strigă: iertați-mă, iertați-mă, sunt încredințată de voi. Nu-mi spuneți nimic, dar dovediți mai mult decât orice mi-ați putea spune. Da, da, vă mărturisesc, nimeni n'a iubit vre-odată mai mult. Dar ce, voi vă disputați amândoi cinstea de-a mă lămuri pe deplin? Ah, dacă mai adăogați și ambiția, pe lângă plăcerea înfrângerei mele, sunt pierdută atunci: biruitori veți fi amândoi și numai eu biruită: dar vă voiu face să plătiți scump biruința.

„Toate astea numai ziua le întrerupse. Credincioșii și delicații ei slujitori intrară atunci în camera ei, sculară pe cei doi flăcăuani, pe cari doi bătrâni îi duseră la locul unde erau păziți pentru plăcerile ei. Se sculă și ea după aceia și apăru în fața acelei curți idolatre, în farmecul unor vestminte simple, ușoare de tot, și apoi acoperită cu cele mai strălucite podoabe. Numai o noapte o înfrumusețase, dând fetei sale înviorare și farmecelor sale înfățoșare. Toată ziua nu fură decât danțuri, decât concerte, decât ospețe, decât petreceri, decât plimbări, și se băgă de samă că Anaisa, din când în când se furișa și zbura la cei doi tineri ai ei. După câteva prețioase clipe de întrevedere cu ei, ea se întorcea spre gloata părăsită, mereu c'o față mai îmbujorată și mai senină.

„In sfârșit, către seară, fu pierdută cu totul: merse să se închidă în seraiu, unde voia, cum zicea, să facă cunoștință cu nemuritori-i captivi, cari trebuiau să trăească în veci cu ea. Vizită dar cele mai retrase și mai încântătoare apartamente ce se aflau aici, și numără până la cincizeci de sclavi de-o frumusețe fermecătoare. Ea rătăci toată noaptea din odaie în odaie, pretutindeni primind omagii, mereu diferite, mereu la fel.

„Iată cum își petrecea viața nemuritoarea Anaisa: când în plăceri zgomotoase, când în plăceri solitare, admirată de-o gloată strălucitoare, iubită de-un ibovnic nebun; adesea părăsea un palat fermecat pentru a merge într'o peșteră câmpenească: florile păreau să crească sub pașii ei, iar jocurile i se iveau cu grămada în cale. Trecuseră opt zile de când se afla în această fericită sălășluire, de când, necontenit transportată, la nimica nu se gândise. Se bucurase de fericirea-i, fără să și-o cunoască, fără să fi avut măcar una din acele clipe liniștite când sufletul, așa zicând, își dă seamă de sine, și în tăcerea pasiunilor se ascultă pe sine. Prea fericiții au niște plăceri într'atâta de vii, încât rar se pot bucura de această libertate de spirit. De aceea, alipiți nestrămutat de lucrurile prezente, pierd cu desăvârșire din minte lucrurile trecute, și nu mai țin nici o seamă de ceeace au cunoscut sau iubit în viața cealaltă.

„Dar Anaisa, al cărei spirit era cu adevărat filosofic, își petrecuse toată viața ei meditând: ea-și împinsese cugetările cu mult mai departe decât s'ar fi putut aștepta dela o femee lăsată în părăsire. Retragerea austeră în care o ținuse bărbatul ei, nu-i lăsase decât asemenea bun. Această putere de spirit și fu aceia care-o făcu să disprețuiască frica de care tovarășele sale erau cuprinse, și moartea, care trebuia să fie sfârșitul chinurilor și începutul fericirii sale. Incetul cu încetul ea se trezi din beția plăcerilor și se închise singură într'un apartament al palatului său. Gândindu-se cu înduioșare la viața-i trecută și la fericirea-i prezentă, nu se putu împiedica să nu fie mișcată de nefericirea fostelor sale tovarășe: la chinurile ce le-ai împărtășit odată ești simțitor. Anaisa nu se mărgini însă numai la compătimire: din ce în ce mai înduioșată de nefericitele părăsite, se simți împinsă să le și vie într'ajutor. Ea dădu poruncă unuia din flăcăiandri cari se găseau lângă ea, să ia înfățișarea fostului său bărbat, să meargă în seraiul acestuia, să-l alunge și să rămâe în locu-i stăpân până ce ea îl va chema. Porunca fu îndeplinită pe dată: flăcăuanul străbate văzduhul și ajunge la poarta seraiului lui Ibrahim, carele de față nu se afla. Totul i se deschide, eunucii cad la picioarele sale. El se repede spre apartamentele unde femeile lui Ibrahim erau zăvorâte. In trecere, el ia cheile din buzunarul celui gelos, căruia i se făcu nevăzut. Intră și minunează mai întâi pe femei prin înfățișarea lui blajină și drăgălașă. Și apoi le minunează și mai mult încă prin înfocarea și prin repezeala isprăvilor lui. Cu toatele avură partea lor de uimire, pe care ar fi luat-o drept vis, dacă n'ar fi fost atâta realitate în ea.

„Pe când aceste scene nouă se jucau în seraiu, Ibrahim bate cu putere în uși, își spune numele, face gălăgie și zbiară. După o mulțime de greutăți, intră și aruncă pe eunuci într'o zăpăceală cumplită. Merge cu pași mari, dar se trage înapoi, par'că ar fi căzut din nori, când vede pe falșul Ibrahim, leită înfățișarea sa, în toată libertatea unui stăpân. Strigă ajutor, vrea ca eunucii să-i ajute să omoare pe atare nerușinat, fără a fi ascultat. Nu-i mai rămânea decât slabul mijloc de-a recurge la judecata femeilor lui. Intr'un ceas, falșul Ibrahim însă pe toți judecătorii și-i sedusese. Adversarul îi fu alungat cu ocară și dat în brânci din seraiu. El ar fi fost omorît de o mie de ori, dacă protivnicu-i n'ar fi poruncit să i se cruțe viața. In sfârșit noul Ibrahim, rămas pe câmpul de bătaie stăpân, se arăta din ce în ce mai vrednic de asemenea rol și se distinse prin minuni de bărbăție, necunoscute încă până atunci.

„— Nu semeni deloc cu Ibrahim, ziceau femeile.

„— Ziceți mai bine că nu seamănă cu mine ticălosul de el, zicea izbânditorul Ibrahim; ce-ar face el să vă fie bărbat, când abia ajunge ceeace fac eu?

„— Ah, nici nu ne trece prin minte să ne îndoim, ziseră cu grăbire femeile. Dacă nu ești cu adevărat Ibrahim, ni-i de ajuns c'ai fi meritat cu tot dinadinsul să fii: D-ta ai fost mai Ibrahim într'o zi, decât n'a fost el în cursul a zece ani.

„— Imi făgăduiți, așa dar, urmă el, să fiți de partea mea, împotriva acestui năbădăios?

„— Nu trebuie să te îndoești de asemenea lucru, răspunseră cu toatele într'un glas: îți jurăm o credință pe veci: am fost amăgite prea îndelung. Trădătorul nu virtutea noastră o bănuia, ci numai neputința ce o avea. Acum vedem bine că bărbații nu sunt ca el: vedem bine că cu tine ei seamănă. Dac-ai ști cât ne faci să-l urâm.

„— Nu vă temeți, vă voiu mai da încă destule prilejuri de ură, urmă prefăcutul Ibrahim: încă nu cunoașteți tot neajunsul ce v'a făcut.

„— Despre nedreptatea lui judecăm după strășnicia răzbunării tale, răspunseră ele.

„— Fără îndoială c'aveți dreptate, zise bărbatul dumnezeesc: am măsurat ispășirea cu crima, și-s foarte bucuros că sunteți mulțămite cu felu-mi de pedepsire.

„— Dar dacă, ziseră femeile, ticălosul se va întoarce. Ce ne vom face?

„— Cred că-i va fi anevoie să vă înșele, răspunse el. In locul ce-l ocup pe lângă voi eu, cineva nu se susține prin vicleșuguri. Și, de altminteri, îl voiu trimite atât de departe încât nici de nume să-i auziți. Eu, nici de pomeneală să fiu gelos: voiu ști să mă asigur de voi, fără a vă aduce vre-o stinghereală. Am destul de bună părere despre destoinicia ce-o am, ca să fiu încredințat că-mi veți fi credincioase: dacă nici cu mine nu-ți fi virtuoase, mă întreb cu cine ați fi?

„Această convorbire dură îndelung între el și femei, cari, din ce în ce mai izbite, mai mult de deosebirea decât de asemănarea dintre cei doi Ibrahimi, nu-și băteau deloc capul să-și lămurească atâtea minuni. In sfârșit bărbatul, desperat, veni să le tulbure iar: el își găsi toată casa plină de voioșie, iar pe femeile sale le găsi mai necredincioase decât oricând. Priveliștea asta nu putea fi suferită de un gelos. El plecă furios, și, peste puțin, falșul Ibrahim după el; îl înșfăcă, îl transportă prin văzduh și-l lăsă la două mii de leghe de depărtare.

„O zei, în ce nemângâiere căzură bietele femei în lipsa scumpului lor Ibrahim. Eunucii își și luară asupră-le asprimea lor firească din nou. Toată casa era în plânsori; își închipuiau, bietele, une-ori, că tot ce li se întâmplase nu fusese decât un vis. Se uitau unele la altele și-și aminteau cele mai mici amănunte din plinele lor de minunății aventuri. Cerescul Ibrahim se întoarse însă în cele din urmă și mai drăguț. Și li se păru că nu-i fusese anevoioasă călătoria, că nu-l obosise de loc.

„Noul stăpân își însuși o purtare atât de opusă de-a celuilalt, încât toți vecinii se minunară. El dădu drumul la toți eunucii, casa și-o făcu primitoare la toată lumea. Și nu voi să îndure măcar ca femeile sale să-și pue văl.

„Era ceva nepomenit să le vezi la ospețe, printre bărbați, tot atât de libere ca și ei. Ibrahim crezu, cu toată dreptatea, că obiceiurile țării nu erau făcute pentru niște cetățeni ca el înzestrați. Nu se scumpea firește de la nimic. Și risipi c'o dărnicie nemărginită bunurile celui gelos, care, când se întoarse, peste trei ani, din țările depărtate unde fusese dus, nu-și găsi decât femeile cu **treizeci și șase** de prunci".

Din „Lettres Persanes", de P. MUȘOIU

A. Cehov

Clevetiri

Profesorul de caligrafie Acseniev își mărită fata, Natalia, după un profesor de istorie și geografie, Loșadin. Totul merge de minune. In salon tinerii cântă, dansează. Lacheii, angajați de la club, poartă fracuri negre și cravate albe, murdare. De peste tot se aude zgomot de vorbă.

Profesorul de matematică, Tarantulov, franțuzul Padequoi și revizorul Mazda, ședeau în rând pe divan zorind la discuție, povestind întâmplări cu oameni îngropați de vii din greșeala doctorilor, și dându-și opinia despre spiritism. Nici unul nu credea în spiritism, dar ziceau că sunt multe pe lumea asta, pe care niciodată mintea omului n'are să le lămurească. In altă odaie profesorul de literatură Dodonschi explica musafirilor în ce cazuri sergentul de stradă are voie să tragă în trecători. Pe fereastra din curte se uitau oameni cari, după rangul lor social, n'aveau drept să intre înăuntru.

La miezul nopții stăpânul casei intră în bucătărie, să vadă dacă sunt toate gata pentru masă. Era fum, amestecat cu miros de rațe fripte și de alte bunătăți, toate înșirate pe două mese, fără nici o ordine. Pe lângă mese se învârtea bucătăreasa, Marfa, o babă roșcată, încinsă peste burtă.

— Arată-mi nisetrul, zise Acseniev frecându-și mâinile și adulmecând cu plăcere aerul odăii. Marfa se apropie de un scaun și ridică cu băgare de seamă o foaie de gazetă unsuroasă. Dedesubt, pe o farfurie colosală, se odihnea marele nisetru, împestrițat cu măsline și cu tot felul de zarzavaturi. Cum îl văzu, Acseniev oftă, fața i se înveseli, și, aplecându-se peste el, făcu din buze un zgomot ca scârțâitul unei roate neunse. Apoi îl pipăi cu degetele, și făcu încă o dată zgomotul cu buzele.

— Ah! sunetul unui sărut fierbinte!... Cu cine te săruți, Marfa? se auzi un glas din odaia de alături, și în ușă se arătă capul tuns al suplinitorului Vanchin. — Cu cine te-ai... Aaa!... ce plăcere! Cu Serghei Capitanovici! Bravo, nene, n'am ce zice! Te-am prins în tête-à tête!...

— Nu m'am sărutat pe loc, prostule!... Eu, așa... am făcut cu buzele așa... văzând bunătățile astea... văzând peștele...

— Las'o încurcată acuma!

Capul lui Vanchin râse cu poftă și dispăru după ușă. Acseniev se înroși.

„Dracu să-l ia" se gândea el. „Acuma mizerabilul are să umple lumea cu minciuni! Are să mă facă de râs în tot orașul! Și intrând în salon se uita timid și pe furiș în toate părțile după Vanchin. Il văzu stând lângă pian, aplecat spre urechea cumnatei sale, inspectoarea, și șoptindu-i ceva, râzând.

„Asta-i despre mine" gândea Acseniev. „Despre mine, luate-ar dracu! Și aia crede, că râde! Nu, asta nu se poate lăsa așa! Am să vorbesc cu ei toți, ca să rămâie el prost și mahalagiu!"

Acseniev se scărpină la ceafă și, foarte jenat, se apropie de Padequoi.

— Numai ce-am fost în bucătărie, să văd dacă sunt toate gata pentru masă. D-tale știu că-ți place peștele. Avem un nisetru, uite așa! De trei coți! Ha-ha-ha... Dar... ieram cât pe-aci să uit!... Cu nisetru ăsta a ieșit ceva nostim: Intru în bucătărie și vreau să văd de bucate. Mă uitam la nisetru, și de poftă am plescăit cu buzele. Și prostul de Vanchin intră și zice... ha-ha-ha... și zice: A! d-voastră vă sărutați aici!? Cu Marfa, cu bucătăreasa! Auzi, ce-a stârnit! Cu biata babă pe care poți s'o iei drept... ori ce animal! Ce om curios!

— Cine-i curios? întrebă Turantulov.

— Uite-l ăla! Vanchin! Am fost la bucătărie... Și întâmplarea cu nisetrul și cu Marfa fu povestită încă o dată. — A glumit, prostul! După mine ar fi mai plăcut să te săruți cu un cal decât cu Marfa!... adăogă el; și uitându-se împrejur văzu pe Mazda.

— Uite, vorbim despre Vanchin. A intrat în bucătărie, și m'a văzut cu Marfa!... și a început fel de fel de glume. Dar ce, zice, vă sărutați? Ce glumă proastă!

— Ce glumă? întrebă apropiindu-se tatăl profesorului de drept.

— Vanchin. Ieram în bucătărie, știi, și mă uitam la nisetru...

Și așa mai departe. Peste o jumătate de ceas toți musafirii știau întâmplarea.

„De-acu poate să le spuie" își zice Acseniev frecându-și mâinile.

Și era atât de mulțumit, încât mai bău încă patru pahare de rachiu. După masă conduse tânăra pereche la odaia de culcare, apoi se culcă și dormi ca un copil nevinovat. A doua zi nici nu-și mai aducea aminte de nisetru.

Dar, vai! O săptămână mai târziu, la școală, tocmai când vorbea copiilor despre aplecarea către stricăciune a elevului Vasechin, intră directorul, și-l chemă de-o parte.

— Uite ce e, Serghei Capitanovici... Să mă ierți... Asta nu-i treaba mea... totuși trebue să te fac să înțelegi... E datoria mea... Vezi, umblă vestea că d-ta trăiești cu asta... cu bucătăreasa d-tale... Nu e treaba mea, dar... Trăiește, sărută-te, fă ce vrei, numai, te rog, nu așa, pe față!... Te rog din suflet!... Nu uita că ești pedagog!...

Acseniev îngheță și amuți. Mergând spre casă i se părea că toată lumea se uită la el. Acasă îl aștepta alt necaz.

— Ce stai pe gânduri? îl întrebă nevasta la masă. Tot la amor ți-e gândul? Ți-e dor de Marfa? Le-am aflat eu, toate! Mi-au deschis ei ochii, oamenii buni! E-hei! Blestematule!

El se sculă de la masă și, fără să mai simtă pământul sub picioare, fără paiton și fără pălărie, se repezi până la Vanchin.

— Blestematule! Dece m'ai făcut de râs în tot orașul?! Dece m'ai murdărit cu noroi?! Dece m'ai calomniat?!

— Ce calomnii? Ce te-a apucat?

— Cine a stârnit că m'am sărutat cu Marfa? Nu tu?! Nu tu, banditule?!

Vanchin se îngălbeni, începu să tremure și, ridicând ochii către icoane, zise:

— Să mă pedepsească Dumnezeu, să-mi crape ochii, dacă am zis eu vre-o vorbă despre tine!

Sinceritatea lui Vanchin nu mai lăsa nici o îndoială.

„Atunci cine? Cine? gândea Acseniev urmărind în mintea lui pe toți prietenii.

— Cine oare? întrebăm și noi pe cetitori...

Tradus din rusește de SOFIA DOBROGEANU-GHEREA

Expoziția Sell

Arta caricaturii a neliniștit întotdeauna spiritele filosofice. Astfel, Bergson o numește „îndeletnicire diabolică", — iar Baudelaire îi atribue o pretenție de superioritate „care vrea să depășească natura".

Definiția lui Baudelaire ni se pare mai îndreptățită, dacă ne gândim la acele minunate interpretări caricaturale realizate în viziunea spontană și originală a unor Daumier, Rouveyre sau Lautrec, în formele halucinante ale lui Raoualt, în desenul cursiv al lui Pascin, etc.

I. Pribeagu

Caricatura cere vervă, observație, grafică spirituală; și numai cu aceste esențiale precizări o putem judeca în cadrul esteticei.

In sala special amenajată a librăriei Hasefer, și-a deschis, cu tinerească grabă, cea dintâi expoziție de caricaturi și siluete caricaturistul Sell.

Sunt expuse acolo peste o sută cinci zeci de bucăți, reprezentând Banca Ministerială, Aleșii Națiunii, Versuri și proză, Presa, Thalia, Palatul Justiției, Capșa, etc.

S'a făcut greșala, inexplicabilă la cercetători încercați, de a-l judeca pe Sell în ceiace ar trebui să dea, și nu prin ceiace dă astăzi.

Cântărețul Tristeții Sale

Incontestabil, drumul lui Sell va trebui să fie lung și anevoios până la desăvârșire, dar aceasta nu îndrituește negarea calităților reale ale acestui tânăr artist.

Linia lui Sell nu are pitorescul, nervozitatea și adâncimea expresivă a unui Iser sau Șirato; nu are nici siguranța liniei lui Ross, nici capriciozitatea și eleganța plastică a contururilor lui Gruia. Caricatura lui nu respiră stridența uneori simpatică a inciziilor lui Kapralik, — nu are timiditatea lui Bruno, umorul șarjat al lui Condoiu, Jiquidi, Popa, Maur sau B'Arg.

C. Hociung

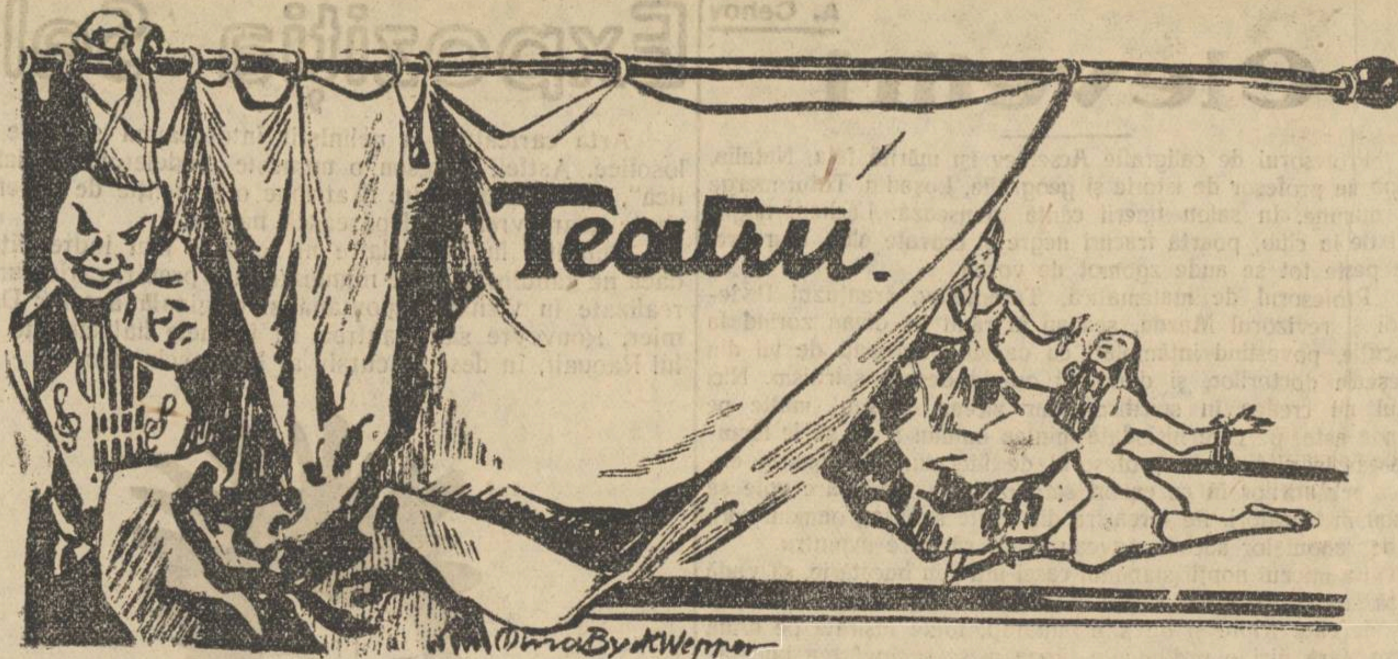
Caricatura lui Sell are conturul precis, neîntrerupt și caracteristic, are calități și scăderi ce o particularizează.

Sell știe să-și conducă inteligent linia, concentrând în siluetele și figurile caricaturizate, elementele expresiei deosebite, trăsătura umoristică și datele aproximative ale asemănării.

Dacă unele bucăți sunt deplin realizate — și pentru acestea socotim că Sell merită o bună încurajare — multe din lucrările expuse ar fi trebuit, desigur, să lipsească, fiind înfăptuite într'o manieră plată și banală.

Sell a făcut, însă, un bun început și-l așteptăm mai supraveghiat și în progres la viitoarea expoziție.

H. BLAZIAN

CRONICA TEATRALĂ

CUIBURI SFĂRÂMATE, dramă în trei acte de SANDU TELEAJEN şi ADRIAN PASCU, — la TEATRUL REGINA MARIA. — DOMNIŞOARA IULIA, tragicomedie într'un act de AUG. STRINDBERG, — la TEATRUL CARAGIALE

Drama domnilor Sandu Teleajen şi Adrian Pascu, „Cuiburi sfărâmate", aduce o atmosferă neverosimilă şi prea mult tristă.

Pe capul unui bătrân boer muntean se abat o mulţime de nenorociri care sfârşesc prin a-i nimici familia, numele şi averea.

Tema e veche, desfăşurarea acţiunii e greoaie şi deloc originală.

Oamenii aceştia care reprezintă tragicul destin al unei vieţi patriarhale au dispărut de mult, — şi povestea dureroasă a inadaptabilităţii a fost de-atâtea ori şi-atât de frumos expusă de scriitori de seamă, încât readucerea ei forţată în actualitate nu mai poate impresiona.

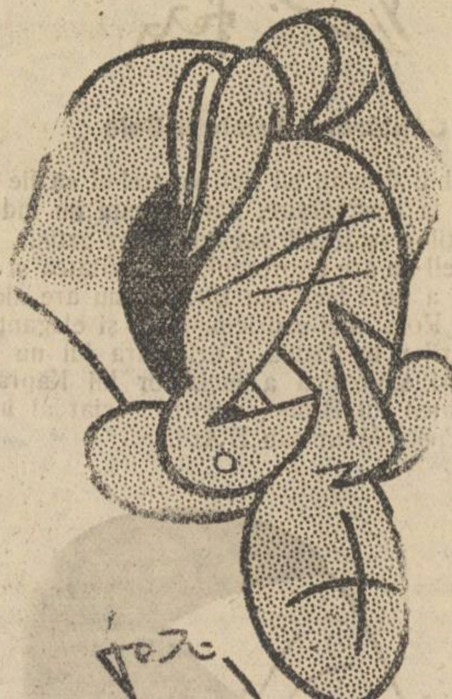
Dar tehnica dramei păcătuieşte mai ales prin faptul că autorii îşi distrug, pe rând, toate personagiile. Prea multă cruzime pentru a demonstra disoluţia clasei boereşti. Iar pentru întregirea atmosferei deprimante, toţi eroii plâng şi se tânguiesc până la exasperare.

Sala nu se impresionează şi spectacolul îşi pierde interesul intelectual.

Conflictul dintre generaţii, care duce la sfărâmarea cuiburilor de cinstită tradiţie boerească, nu are aci un vizibil temei social sau moral şi nici o suficientă motivare psihologică.

Cum să nu piară boierimea aceasta dacă nu-şi valorifică averea, — dacă, în loc să muncească şi ea într'un fel, se mărgineşte să citească cu emoţie exagerată vechile hrisoave domneşti care îi aduseseră, odinioară, bogăţiile şi rămâne străină de spiritul vremii?...

Boeria era aristocraţia de fapte, nobleţa preocupărilor, vitejia, iubirea de neam şi de moşie. Ce face bătrânul Dumitrache Gorgăneanu pentru ca să nu-şi merite soarta?... Nimic. Ceteşte vitejiile strămoşilor, îşi plânge nenorocirea de părinte îndurerat, şi-atâta tot!... In cele mai grele situaţii el nu reacţionează decât prin exclamaţii banale şi prin eterna tuse seacă a bătrânilor. Lipsit de voinţă, el se lasă târît în prăpastia săpată de propriul său copil, — când sângele-i boeresc ar fi trebuit să-i dicteze dela început o soluţie omenească, legală şi energică, împotriva nelegiuirilor unui fiu netrebnic. Dar nu; autorii vor ca el să plătească până la urmă.

I. Manolescu

Răutatea şi josnicia sufletească a fiului, deasemenea, nu sunt întemeiate pe nici-o explicaţie logică.

Sentimentalismul autorilor n'a putut înfăptui prea mult din tratarea superficială a unui subiect ratat.

Piesa, fără îndoială, are totuşi remarcabile însuşiri dramatice, un dialog bine susţinut, un cadru simpatic, o limbă colorată şi vie.

Interpretarea a fost din cele mai strălucite.

Domnii Manolescu şi Storin au dat rolurilor minunat relief dramatic, concentrare şi sinceritate.

Doamna Marietta Sadoveanu a compus în linii simple şi adânc impresionante pe bătrâna coană Rădiţa Grogăneanu, interiorizându-şi până la înfiorare emoţia şi suferinţa.

Un debut interesant şi plin de făgăduinţe a avut d-ra Mania Antonowa, care însă va trebui să-şi îngrijească dicţiunea şi să se familiarizeze cu accentul românesc. D-sale nu-i lipseşte nici temperamentul, nici inteligenţa scenică.

Cu multă sinceritate, duioşie şi naturaleţă a jucat rolul Mioarei, fata cea mai mică a boerului şi cel mai simpatic personagiu din piesă, d-na Irina Ştefănescu-Nădejde. Actriţa aceasta dovedeşte surprinzătoare posibilităţi emotive, mimică expresivă şi rară intuiţie artistică.

Deşi se află aproape toată vremea în scenă, deşi aproape tot timpul plânge, d-na Ştefănescu-Nădejde n'a eşit o clipă din rol şi n'a avut nici-un accent străin.

Domnii Finţi, Enescu şi Georgescu au schiţat corect rolurii episodice.

Teatrul Caragiale a încercat o reabilitare, reprezentând un act bizar al lui Strindberg, „Domnişoara Iulia", în care doamna Dida Solomon şi domnul G. Ciprian au două creaţii puternice, brutale ca stractură, dar simbolice prin rezonanţa lor de artă desăvârşită.

Nina Arbore — Dida Solomon

Instinctele aţâţate o mână pe domnişoara Iulia — fiica unui conte şi-a unei femei de jos, desfrânată şi criminală — în patul lacheului Jean.

Zdrobită de cinismul, brutalitatea şi egoismul acestuia, dându-şi seama de josnicia pornirilor sale, Iulia se sinucide chiar în noaptea în care i s'a dat.

Un rol bizar, intr'o piesă bizară, dar profund emoţionantă, nu putea fi jucat decât cu mijloace corespunzătoare.

Doamna Dida Solomon a avut o mască suficient de stranie şi de originală, împrumutând personagiului gestul, grimasa, accentul şi vibraţia dramatică cea mai intensă. Poate unele precipitări ale dicţiunii s'ar fi putut evita. Deasemenea, credem că expresia feţei, în unele scene, n'ar trebui să rămână străină de acţiune.

Directoarea Teatrului Caragiale e destul de stăpână pe mimică şi nu i-ar trebui decât mai multă coheziune pentru a înlătura micile întreruperi ale prezenţei d-sale scenice.

H. LAZU

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"

din str. Sf. Ionică No. 5

Are de vânzare printre cărţile de sociologie : *Massaryk : „Les problèmes de la Démocratie" ; D. Parodi : „Traditionalismul et Démocratie"* ; Ed. Bernstein : *Socialisme et science ;* Jules Guerde : *Etat, Politique et Morale de classe, etc.*

In germană : Fr. Nitti : *Das Friedlore Europa ;* Max Adler : *Kant und der marxismus ;* A Beyer : *Menseho-nöbsonomie ; S. Tschulof : „Entwichsdungstheorie" ; Karl Max : „Zur Judenfrage", etc.*

Literatură : *Valéry : „Vanélé" ; Joseph Conrad : „Nortromo" (2 vol. Epuizate) ; A. Tschekov : „Voisins" ; Maeternich : „Vie de termites" ; André Maurois : „Ariel ou la Vie de Chelley" ; André Viollis : „Seule en Russie ;* Kessel : *Coeurs purs ; Sig. Freud : (autorul Psychanalizei) „Un souvenir d'enfance de Léonard da Vinci" ; H. Marion : „Psqchologie de femme"* şi *Education de Jeunes filles", etc.*

A pus deasemeni în vânzare excepţional pentru luna în curs, cu 5 LEI FRANCUL din operile lui *Zola, Goncourt, Flaubert, Daudet, Mirabeau, Maeternick, Rostand, Blasco Ibanez, Mark Twain, Dostoiewsky, Gogol, Merejkowski, Gorki, Tagore, Kuprin,* etc.

In numărul viitor începem publicarea seriei de note de călătorie

- OLANDA -

de MIHAIL SADOVEANU

Această ţară agricolă în plină civilizaţie, văzută de un scriitor al unei ţări de-asemeni agricole. dar la începuturile ei, este minunai redată — instructiv şi pitoresc. Notele d-lui Sadoveanu sunt extrem de interesante. D-sa nu s'a oprit la privelişti, ci a pătruns sensul lucrurilor. Impresiile din Olanda ale d-lui Sadoveanu sunt un adevărat eveniment literar

Cronica Şahului

Capablanca-Alechin

Matchul de box din Chicago între Dempsey şi Tunney a durat trei sfertul de oră. Matchul de şah din Buenos-Aires între Capablanca şi Alechin atrage atenţiunea lumei întregi de câte-va zile şi va mai preocupa încă mult timp pe şahiştii tuturor ţărilor.

Deocamdată, aceşti doi şahişti, cei mai tari din omenire, îşi dispută întâietatea care va ocupa la urma urmei tronul de rege al şahului?

Lumea şahului cunoaşte o strictă ierarhie, proprie, obligatorie pentru toţi şahiştii: deasupra amatorilor de diverse categorii se ridică profesioniştii — iarăşi de mai multe categorii. Mai sus — apare elita compusă din maeştri, iar dintre aceştia se disting „Grossmeisterii", cari au obţinut premii la concursuri internaţionale de şah. Aceştia sunt puţini, iar deasupra lor stă campionul lumii, neînvins, singur şi cel mai tare, care înseamnă o epocă a şahului, şi care dă numele epocii.

In 1875 primul campion mondial a fost Wilhelm Steinitz, un mare cugetător şi reformator al metodelor şahiste. Viaţa lui era plină de lupte, dar el a căutat nu atât victorii şi glorie personală cât triumful ideilor nouă în jocul de şah. Steinitz şi-a atins scopul: părerile şi indicaţiile lui constituie baza celui mai serios joc din câte a creiat geniul omenesc. In memoria şahiştilor, Steinitz nu mai e un original încăpăţânat şi caraghios cum l-au crezut contimporanii săi. Principiile stabilite de el sunt obligatorii pentru orice jucător de şah al epocii noastre. Când în 1894 Steinitz a fost bătut de Emanuel Lasker, acesta s'a manifestat numai ca cel mai talentat elev şi succesor al marelui său măestru îmbătrânit.

Steinitz a fost un gânditor, iar Lasker un luptător. Timp de 27 ani el a avut întâietatea, înregistrând victorii fără număr. Deşi până astăzi rămâne plin de vigoare (e născut în 1868), Lasker, din 1921, nu mai e campion mondial. Reprezentantul generaţiei nouă în domeniul şahului, J. R. Capablanca, născut pe insula Cuba în 1888, îl învinsese pe Lasker, acum şase ani.

Cariera lui Capablanca s'a început cu faima lui ca „Wunderkind" (copil minune). La 4 ani şi jumătate pusese stăpânire pe tehnica jocului; tatăl său nu-i dădea nici-o explicaţie şi copilul urmărea jocul în tăcere.

Cultura şahului e foarte desvoltată în Cuba. Aci, la vârsta de 12 ani, Capablanca a ajuns cel mai tare jucător. Un turneu grandios făcut de acest băeţel prin Statele-Unite i-a adus cele mai senzaţionale succese care au dovedit că acest „Wunderkind" va fi şi mai departe unic în felul lui. Mai târziu matchul Capablanca-Marshall (campionul şahiştilor americani de pe atunci 1910) s'a terminat cu înfrângerea complectă şi fulgerătoare a acestuia din urmă deşi Marshall era în apogeu. In 1911, la concursul european din San Sebastian, Capablanca s'a întâlnit cu toţi maeştrii timpului (cu excepţia lui Lasker) şi i-a învins pe rând. Au fost bătuţi atunci: Rubinstein, care mergea dela un triumf la altul, Tarrasch supranumit „legiuitorul" şahului; apoi Schlechter, Maroczy, Widmar şi alţii.

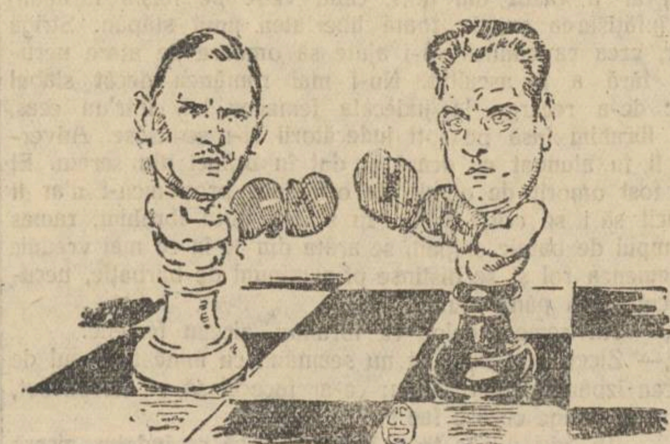
In 1921 Capablanca a câştigat 4 partide cu Lasker şi 10 au fost nule. Atunci Lasker a recunoscut superioritatea adversarului şi a renunţat la titlul de campion. Coroana regală şahistă a revenit astfel lui Capablanca şi de atunci acesta o păstrează cu demnitate.

Lasker a deprins lumea cu ideia că ruta campionului de şah prezintă un lanţ lung de triumfuri neîntrerupte. Succesorul său Capablanca, a avut însă şi câte-va insuccese: în 1924, la New-York, a obţinut locul al doilea, iar în 1925 la Moscova n'a obţinut decât premiul al treilea, jucând în ambele cazuri contra mai multor adversari. Atunci, succesele unor şahişti ruşi (Alechin, Bogoljubov şi Nimţovici) ca şi strălucitele eşiri ale bătrânului Lasker, au prevestit lumii o nouă luptă pentru coroana şahului.

In primăvara anului curent matchurile jucate la New-York au avut de scop să desemneze pe viitorul rival al lui Capablanca. Rezultatul l-a desemnat pe Alechin.

Alexandru Alexandrovici Alechin s'a născut în 1892, la Moscova. Din copilărie a ajuns un adevărat maestru al şahului. In 1909 a bătut pe toţi ceilalţi maeştri ruşi. In 1914 a obţinut premiul al treilea (I-Lasker, II-Capablanca).

Războiul şi revoluţia l-au aruncat pe Alechin în primejdii reale, din care a scăpat ca prin minune. Talentul său creşte şi se consolidează neîncetat. Scăpat din Rusia în 1921, Alechin îşi reia succesele la concursurile internaţionale. De trei ori pe rând a obţinut premiul întâi. Apoi s'a distins şi ca scriitor — şahist.

Alechin şi Capablanca

Darea de seamă a concursului din 1924 (New-York), publicată de Alechin, prezintă o neîntreruptă analiză a sistemului nervos în timpul ori-cărei partide de şah. In 1926 Alechin stabileşte un record mondial jucând ca şi maestrul Reti, „à l'aveugle", simultan — 28 partide!

Capablanca şi Alechin sunt inovatori. Ei au renunţat la noţiunea cardinală a „poziţiei" lui Steinitz, au respins exagerata apreciere a unui element: spaţiul; au restaurat elementul „timpului" şi calcularea precisă (în timp) a mişcărilor. Duelul lor nu e lupta între două curente şahiste, ci numai lupta a două individualităţi.

Jocul lui Capablanca e rece şi logic, pe câtă vreme jocul lui Alechin e plin de fantezie şi de foc. Capablanca caută să simplifice situaţia, iar Alechin dimpotrivă, o complică.

Temperamentele acestor adversari sunt inegale. Deosebirea dintre dânşii pare a nu fi în favoarea lui Alechin. Firea acestuia din urmă, nervoasă, iute şi foarte impresionabilă — îi va permite oare să-şi stăpânească până la sfârşit energia încordată?

Din 1922, în 6 ani, Capablanca şi Alechin n'au jucat decât 7 partide din care 6 au fost nule şi una câştigată de Capablanca...

A. N.

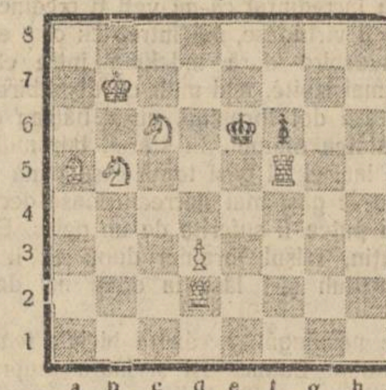
PROBLEMA No. 52

de Paul Leibovici, Iaşi.

(inedită)

Negru (2 figuri)

Ré6, Pf6

Alb (7 figuri)

Rb7, Td2 şi f5, Cb5 şi c6, Na5, Pd3

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

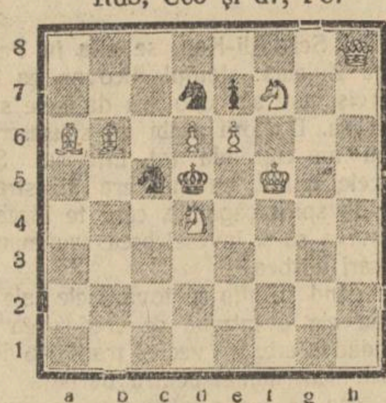
PROBLEMA No. 53

de I. Glükman, Iaşi.

(inedită)

Negru (4 figuri)

Rd5, Cc5 şi d7, Pé7

Alb (8 figuri)

Rf5, Dh8, Cd4 şi f7, Na6 şi b6, Pd6 şi é6

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 26

Jucată în concursul pentru Campionatul României, în ziua de 15 August 1927.

Alb : **St. Erdely** *Negru :* **Gică Alexandrescu**

DESCHIDERE NEREGULATA

1. c2—c4, é7—é6; am preferat mutarea din text celei obişnuite é7—é5 pentru a nu da în varianta siciliană în care albul are un tempo înainte; 2. Cb1—c3, d7—d5; 3. é2—é3, c7—c5!; negrul îşi construeşte un centru solid de pioni. 4. Cg1—f3, Cb8—c6; 5. d2—d3, prea defensiv; era mai bine d2—d4 care dădea naştere unei variante cunoscute şi sigure din gambitul damei; 5....., Cg8—f6; 6. Nf1—é2, Nf8—d6; 7. 0—0, 0—0; 8. Dd1—b3?; mutarea aceasta nu are nici un rost; dama nu are nici o acţiune de pe acest câmp; 8....., b7—b6; 9. d3—d4?, mutare care dă negrului ocazie să-şi evidenţieze pe deplin superioritatea poziţiei sale. 9....., Cc6—a5!; 10. Db3—c2, c5×d4; 11. Cf3×d4, Nc8—b7!; negrul nu ia pionul care nu poate fi susţinut, ci îşi desvoltă piesele, pregătind un atac puternic pe flancul damei. 12. c4×d5, Cf6×d5; 13. Cc3×d5, Nb7×d5; 14. é3—é4? Dd8—h4!; 15. f2—f4, Ta8—c8!; 16. Dc2—d3, Nd5—c4; 17. Dd3—f3, Nd6—c5; 18. Nc1—é3, Tf8—d8; 19. g2—g3?, Dh4—f6!, o manevră frumoasă care forţează pe alb să joace é4—é5 şi să deschidă astfel negrului, diagonala cea mare pentru nebun. 20. é4—é5, Df6—e7; 21. Tf1—d1, Nc5×d4; 22. Né3×d4, Td8×d4!!; un sacrificiu corect şi bine calculat în toate variantele. 23. Td1×d4, Dé7—c5; 24. Df3—f2, Nc4×e2; 25. b2—b4, Dc5—c3; aceasta este poanta combinaţiei. 26. Ta1—é1, Ca5—c6; 27. Td4—d7, Né2—c4; 28. Té1—d1, alb nu are mutare mai bună. 28..., Dc3×b4; 29. Df2—f3?, Db4—c5+; 30. Rg1—g2, albul preferă să dea calitatea, căci la Df2, urmează D×D; R×D, N×a2 şi negrul câştigă uşor cu pionii liberi. 30....., Nc4—d5; 31. Td1×d5, é6×d5; 32. Df3—h5, g7—g6; 33. Dh5—g5, Dc5—c2+; 34. Rg2—g1, Dc2—b1+; 35. Rg1—g2, Db1×a2+; 36. Rg2—h3, d5—d4; 37. f4—f5, încercări disperate. 37....., Cc6×é5; 38. Td7—d8+, Tc8×d8; 39. Dg5×d8+, Rg8—g7; 40. Dd8×d4, Da2—é2; 41. f5×g6, Dé2—g4+! şi albul a cedat. Această partidă e propusă pentru premiul de frumuseţe

(Note de *Gică Alexandrescu*).

CORESPONDENŢA

Câmpulung — N. G. — Nepublicabilă.

Făleşti — I. F. — Problemele dv. sunt la analiză.

Bivolari — David Isac. — Problema dv., nu o publicăm pentrucă este copia fidelă a problemei d-lui S. Limbach (Lwow), publicată sub No. 652 în „Revista de Şah" din Aprilie 1927.

Mai multor cititori. — Recomandăm începătorilor următoarele manuale: *Dr. E. Voelmy* — Die Anfangsgründe des Schachspiels 3.60. *Johann Kotrc* — Lehrbuch des Schachspiels 2.50. şi Die Schachpartie 3. — *Prof. Dr. Ernst Hermanowski* — Vademecum für den Schachspieler 2.50 — *Henry Delaire* — Les échecs modernes 2.

Pentru jucătorii mai înaintaţi: *Ed. Lasker* — Schachstrategie 7.20. — *Dr. Em. Lasker* — Lehrbuch des Schachspiels 6.50, şi Gesunder Menschenverstand im Schach 4. — *Dr. S. G. Tartakower* — Die hypermoderne Schachpartie 16. — *J. R. Capablanca* — Chess Fundamentals 13, şi My Chess Career 10.

Pentru problemişti recomandăm: Le Probleme d'Echecs, de *A. C. White et Georges Renaud,* 2.50.

Toate aceste cărţi se pot procura la: *„Verlag der Wiener Schach-Zeitung, Wien IV, Schäffergasse 13 a".*

Preţurile acestor cărţi sunt exprimate în mărci germane prin cifrele respective.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Curiozităţi

Peirea „cuibului piraţilor"

Departamentul hidrografic al Statelor Unite anunţă că în cursul ultimelor cutremure a dispărut o mică insulă care se găsea între Hongkong şi Manilla, în largul Mării din Sudul Chinei.

Aci, de mai mulţi ani, şi-a stabilit cartierul general, faimosul pirat malaez Mahla-Dalecu.

Navigaţia micilor vaporaşe şi a corăbiilor de marfă era foarte mult stânjenită de acest pirat, faţă de care autorităţile chineze manifestau numai... frica. Acum se crede că insula s'a scufundat împreună cu populaţia ei şi cu flota piraţilor.

Victimele boxului

In cursul matchului de box Dempsey-Tunney, opt cetăţeni din New-York au murit de emoţie, ascultând prin radiofonie amănuntele luptei. La Los-Angelos, din aceiaşi cauză, au murit alte două persoane.

Perspicacitatea

In secţia psihologică a Asociaţiunii Britanice, profesorul Valentine a ţinut o conferinţă cu un conţinut nu tocmai obicinuit: instinctul la femei.

Constatările făcute de conferenţiar răstoarnă părerea generală că instinctele femeilor ar fi mai desvoltate decât ale bărbaţilor şi anume: femeile ştiu mai bine să se orienteze în ceiace priveşte caracterele oamenilor cu care au aface. Experienţele au dovedit că, dimpotrivă, până şi psihologia copiilor prezintă un material mai uşor pentru judecata pătrunzătoare a bărbaţilor. Femeile sunt influenţate de impresii întâmplătoare.

După trăsăturile păstrate în portretele oamenilor celebri, femeile îşi alcătuesc cele mai fantastice idei asupra caracterelor acelor oameni, — pe când bărbaţii, în majoritatea cazurilor, dovedesc destulă capacitate pentru reconstituirea exactă a firii morale a omului din expresia portretului.

Automobilul fatal...

Automobilul Izadorei Duncan, în care celebra artistă şi-a găsit o moarte atât de îngrozitoare, a fost cumpărat de un amator francez pe preţul de 85.000 franci. La licitaţie au concurat vreo 50 de cumpărători

Faraon la... Papa

Regele Egiptului Fuad I l'a vizitat pe Papa Pius XI. Pontiful l'a primit cu mare pompă, l-a aşezat sub acelaş cort, alături de tronul papal, şi i-a conferit ordinul „Jartierei de aur". Papa a vorbit cu Faraonul mahometan, timp de un sfert de oră.

CĂRŢI ŞI REVISTE

D. V. BARNOSCHI: „L'Intelligence et la Loi de l'Effort converti".

Societatea Loreneză de psihologie aplicată din Nancy, fondată de Coué, scoate semestrial un buletin de psihologie, hypnotism şi sugestie. In ultimul număr al acestui buletin, d. D. V. Barnoschi publică un interesant studiu cu titlul de mai sus. Articolul domnului Barnoschi, ocazionat de moartea lui Coué, caută să tragă o linie de comparaţie între Coué şi couéism.

Cel mai impresionant certificat al coueismului este felul în care s'a stins Coué. Marele apostol a rămas valid, lucid şi tânăr până în ajunul morţii şi cu toate astea a murit din cauza surmenajului ultimilor ani de muncă. Autorul îşi începe articolul cu fraza de mai sus. Trece apoi la o examinare concretă a „Metodei" lui Coué. Citează volumele profesorului Baudouin care a dus o adevărată campanie ştiinţifică în favoarea couéismului şi pentru admiterea lui în cadrul ştiinţei oficiale. Noua psihologie va avea la bază răsturnarea valorilor: în locul inteligenţei, intuiţia ; în locul conştientului, inconştientul. Domnul Barnovschi este convins că noua psihologie construită pe aceste baze, va da o lume mult mai bună, subt toate raporturile şi că numele unui Coué sau al unui Bergson vor fi binecuvântate.

Couéismul dovedeşte superioritatea inconştientului asupra conştientului. Autorul începe o judicioasă analiză psihologică a inconştientului, rămânând s'o termine în viitorul număr al Buletinului.

Articolul d-lui Barnovschi evidenţiază în mod fericit cunoştinţele profunde ale autorului. De-altminteri, consideraţiunile d-sale sunt dintre cele mai interesante din publicaţia Societăţii Lorenze.

Soţiile lui Rembrandt

A scrie azi o carte despre Rembrandt, e un lucru excepţional de periculos, pentru autor şi editor, dacă ţinem seamă de literatura care există asupra acestui maestru.

Atât despre Rembrandt cât şi despre opera lui s'au scris o mulţime de lucrări ; nu ştim să mai fi rămas ceva de seamă din arhivele asupra lui Rembrandt care să nu fi fost dat publicităţii.

Dela 1854, după statistica lui Hausenstein, s'au scris asupra marelui pictor cel puţin şaptezeci de volume preţioase. Cât de mare trebue să fie însă numărul articolelor din almanahuri, reviste şi ziare, cuprinzând desigur multe observaţii şi fapte importante.

Dela Iacob Burkhardt până la Wilhelm von Bode, Cornelius Hofftede de Groot, Hans W. Singer, Wilhelm Valentiner şi alţii, aproape toţi cercetătorii de artă s'au ocupat de geniul din Leyda, astfel că pentru generaţia noastră cel puţin subiectul se poate socoti istovit. Iată însă că doctorul Wilhelm Hausenstein, cunoscutul critic de artă din München, ne oferă un volum de 547 pagini asupra lui Rembrandt. Şi cum acest critic nu trăeşte din osteneala altora, ne întrebăm cum e cu putinţă să se poată spune atâtea lucruri noui despre Rembrandt. Cine cunoaşte însă operele substanţiale ale lui Hausenstein asupra lui Vittore Carpaccio, Giotto, Fra Angelico sau cartea să „Arta plastică a prezentului", ştie la ce se poate aştepta.

Hausenstein numeşte singur noua sa lucrare „o carte a simţirii". Mai exact, el redă ceiace examenul technic nu mai poate da, el intră în sfera curat omenească, ba chiar animalică, instinctuală.

Tot ce e pământesc în Rembrandt, se leagă de *Saskia* şi de *Hendrikje*. Infăţişarea lor redă perfect firea lor.

Pe Saskia, rece, mofturoasă, uscată, ascuţită, Rembrandt a pictat-o de vre-o douăzeci de ori, dar în toate tablourile găsim aproape totdeauna „o încordare antipatică, ceva rece".

Desenele caracterizează şi mai bine firea soţiei, şi povestea acestei căsnicii.

Hendrikje a fost foarte puţin desenată de Rembrandt ; moliciunea pensulei era îndestulătoare pentru această femee simpatică, deplina lui proprietate şi de care putea fi totdeauna sigur. Pentru Saskia era mult mai potrivit limbagiul ascuţit al desenului, mai psihologic, mai săltăreţ ,mai ascuţit, mai inteligent dacă voiţi.

Saskia n'a fost o fericire pentru Rembrandt şi nici el pentru ea. In anul logodnei (1633), Rembrandt a desenat „Vaporul norocului". Un călăreţ încununat cu laur galopează de departe spre un ţărm de mare, să ajungă vaporul a cărui pânză o desface de pe catarg însăşi Fortuna. Călăreţul ajunge la mare tocmai în clipa când vaporul a pornit în larg. Calul cade în genunchi, iar călăreţul, aproape mort, întinde disperat braţele în lături. E prea târziu. Vântul a umflat pânzele şi se joacă în părul bălai al Fortunei. E întoarsă spre călăreţ cu spatele : nud, măreţ, scăldat de valuri înspumate.

Hausenstein vede în acest desen imaginea unui destin ; călăreţul prăbuşit are trăsăturile lui Rembrandt. Tot astfel unul din capetele lui Ianus, de alături.

Desenul din 1634 „Fără noroc" e, după Hausenstein, tot o alegorie a experienţei pe care Rembrandt a făcut-o cu această femee.

Mica Saskia moare la 14 Iunie 1642, după ce a pierdut doi copii, pe Rumhard şi pe Cornelia. Titus e singurul copil care supravieţueşte, pentru puţină vreme, în casa pustie. La 1645 vine slujnică în casă ţăranca Hendrikje Stoffels din Ransdorp.

Geertje, gospodina şi concubina lui Rembrandt — diametral opusă finei patriciene Saskia von Uylenburg — îşi pierde orice influenţă. Geertje moare pe la 1656. Şi astfel a luat sfârşit unul din capitolele neplăcute ale vieţii lui Rembrandt. Trăeşte ani de fericire deplină cu Hendrikje, căci această fată de ţară era ceiace căutase multă vreme : o femee a lui. Din nefericire Rembrandt va rămânea pentru a doua oară văduv.

Femeile şi copiii lui Rembrandt pier cu toţii, căci odată cu puterea lui de creaţie el are şi puterea de a distruge a naturii.

Precum nu se cunoaşte data naşterii lui Hendrikje, nu se cunoaşte nici data morţii ei.

La 27 Octombrie 1662 Rembrandt şi-a vândut mormântul familial din Oudekerk, unde era îngropată Saskia. Se pare că a făcut aceasta spre a dovedi lui Hendrikje că n'are bani să cumpere alt loc de mormânt.

In 1652 Hendrikje a născut o fetiţă, Cornelia — după numele mamei lui Rembrandt — dar fetiţa a murit în acelaş an. In anul 1654 a născut o altă fată care s'a măritat mai târziu în Batavia, unde a dat naştere, în 1678, unui fiu, Rembrandt.

Ca fiul lui Ghoete, sau ducele de Reichstadt, tot astfel Titus Rembrandt era copleşit de stigmatul îngrozitor de a fi fiul unui om mare.

Titus vrea să fie şi el pictor, dar tatăl său a luat asupră-şi toate forţele creatoare. Titus i-a fost fiu şi model. El e tânărul Tobia, şi îngerul păzitor din sinagogă, (tabloul din Glascow), tot el e Daniel cu îngerul în faţa gropilor (tabloul din Berlin). In anul 1660, împreună cu Hendrikje, el găseşte mijlocul să scape pe Rembrandt din mâinile cămătarilor jefuitori. Deschide o prăvălie de obiecte de artă şi obligă pe Rembrandt să-şi desfacă aci toată producţia lui artistică, în schimbul întreţinerii complecte.

In 1665 Titus se însoară cu Magdalena von Loo. In tabloul „Binecuvântarea lui Iacob" Rembrandt a pictat pe noră-sa, care stă deoparte, ursuză şi antipatică, împreunând mâinile. Iacob nu-şi iubeşte nepoata. Tabloul e parc'o prevestire. Titus moare în 1668; peste un an moare şi Rembrandt, iar două săptămâni după el, Magdalena.

Toate simptomele acestei familii îndreptăţesc se pare credinţa, că Rembrandt a fost o victimă a sifilisului.

O femee despre Contesa de Noailles

In numărul din 15 Iulie 1927 al revistei *Europe*, D-na Marcele Auclair, făcând recenzia noului volum al contesei de Noailles : „L'Honneur de Souffrir", face următoarea apreciere, care nu e lipsită de curaj, dar în care e mai mult decât o picătură de fiere :

„Doamna de Noailles este mai ales utilă : ea dă iluzia versurilor frumoase celor ce se cred ţinuţi a ceti versuri, dar care în fond nu le pot suferi : doamne care ar dori să calce alături, mari industriaşi care cred că şi-au făcut datoria faţă de poezie oferind amantei lor un volum de versuri de contesa de Noailles. Totuşi ea spune despre iubire că „e *strania* plăcere din care se naşte omenirea...."

In *L'Honneur de Souffrir*, versul apare ca o boală a prozei ; se găsesc tot felul de scorojituri pe care numai un prozator neîndemânatec le lasă să treacă prin ciur : repetări şi pleonasme, adjective inutile, locuri comune, umpluturi : „Volupté, pleurs, sanglots, abîme, bonne mort! („delice" şi orgne" au fost uitate !).

„Je béni l'inutilité.
„De la tombe, seule éternelle".

Brillat-Savarin vorbeşte de o mie de ori mai bine despre bătrâneţe şi despre moarte : „Am dat mătuşii mele să dea pe gât o jumătate de pahar din vinul meu cel mai bun... — Mulţumesc, îmi zise ea, pentru acest din urmă bine, dacă vei ajunge vreodată în anii mei, vei vedea că moartea devine o nevoie ca şi somnul !..."

Iată cum vorbeşte Natura. Dar *L'Honneur de Souffrir* nu este decât o coroană de flori de zinc".

O ! neîndurată tinereţe !... — *I. S.*

Lorenzaccio

Ocupându-se de teatrul romantic, acum când toate spiritele sunt ocupate, în Franţa, cu centenarul romantismului Bonaventure Laurens face câteva observaţii judicioase asupra lui **A. de Musset**, autor dramatic nefericit.

Şi el, pe la 1830 visa o carieră strălucită de autor dramatic, atunci când scrisese Lorenzaccio; se ştie că această lucrare originală a fost reprezentată numai de câteva ori. Poate că nu corespundea publicului de-atunci, doritor de grandilocvenţă, dar prea puţin pasionat de „cazuri psihologice" şi complicaţii sentimentale.

Hamletul florentin, după 90 de ani, reprezentat din nou la Comedia Franceză, are succes. Place povestea acelui artist care s'a jucat în chip atât de dibaci cu sufletul lui, dar care s'a lăsat prins în propriul lui joc. Piesa corespunde „teatrului interior" de azi.

Gaston Rageot explică în „Revue Bleue" acest succes. **Lorenzaccio** e o dramă interioară. „Musset a isbutit să fie mare autor dramatic într'un chip puţin obicinuit: auto-observaţia lui avea aceiaşi forţă, acelaşi adevăr omenesc ca la alţii observaţia exterioară".

Comedia Franceză a reprezentat piesa lui Musset fără tăeturi, cu decoruri bogate şi cu ciocnirea de scene voită de autor. „Dar această realizare materială, spune Rageot mai departe, e ceva accesoriu, şi dacă **Lorenzaccio** a devenit o capodoperă pentru spectatorul de azi, faptul se explică prin aceia că spectatorul are o nouă mentalitate, şi ceiace nu plăcea la 1830, place azi.

Cinematograful a desvoltat în noi vizualitatea. Se poate observa influenţa ecranului asupra concepţiei dramatice a scriitorilor de azi. Influenţa asupra publicului n'a fost mai mică. Nu numai mişcarea precipitată a scenelor şi tablourilor nu displace, dar e un caracter esenţial al plăcerii spectatorului azi. Se poate spune că **Lorenzaccio** e capodopera, prin excelenţă, a teatrului conceput după tehnica cea mai actuală.

Să fi prevăzut A. de Musset triumful postum al teatrului său? Sau numai pentru propria lui plăcere s'a încăpăţânat să scrie piese în dispreţul total al formulelor de succes de pe la 1830? — **A.**

Spiritul poporului chinez

E surprinzător cât de puţin cunosc Europenii sufletul asiatic.

Studiile psihologice,— ca acela al lui Arthur H. Smith „Obiceiurile curioase ale Chinezilor",— păcătuesc printr'o interpretare şubredă şi de suprafaţă.

Albii nu se pot opri să nu judece că numai ei există pe planetă, şi că numai cugetările şi prejudecăţile lor sunt îndreptăţite şi acceptabile.

Ku-Hung-Ming, care e recunoscut astăzi ca un literat de seamă, ca observator precis, înţelept, patriot clarvăzător, etc., a publicat de curând, în englezeşte, o lucrare, intitulată „Spiritul poporului chinez" — a cărei prefaţă e scrisă de Guglielmo Ferrero.

In această carte, Ku-Hung-Ming face o judicioasă şi severă critică volumului lui Arthur Smith:

„Există o deosebire esenţială între cetitorii cu adevărat cultivaţi şi între cei semi-cultivaţi. Cei dintâi vor să citească lucrări care să le arate adevărul asupra unui lucru; ceilalţi vor să cetească ceva care să le dea o idee despre lucru, care să se conformeze preferinţelor şi dorinţelor lor.

„Englezul din China doreşte în chip absolut să fie superior Chinezului, şi d. Arthur H. Smith a scris o carte pentru a dovedi această indiscutabilă superioritate".

Mai departe, Ku-Hung--Ming dă un interesant şi ironic catechism al idealurilor anglo-saxone:

1) Care e scopul principal al omului pe pământ? — Să glorifice pe Impăratul britanic.

2) Credeţi în Dumnezeu? — Da, când ne ducem la biserică.

3) In ce vă puneţi toată nădejdea şi credinţa voastră, când nu vă duceţi la biserică ?— In interesele şi afacerile productive.

4) Ce profesiune de credinţă aveţi ?—Să afirmăm cu toţii formula: fiecare pentru sine.

5) Cum valorificaţi munca? — Băgând banii 'n buzunar.

6) Ce e cerul ?— Să poţi trăi în cel mai elegant cartier din Şangai şi să te plimbi cu automobilul.

7) Ce e infernul? — Să nu izbuteşti.

8) Care e cel mai mare păcat? — Să împiedici comerţul britanic.

9) Cu ce scop a creat Dumnezeu pe cei patru sute de milioane de chinezi ?— Pentru ca Englezii să aibă cu cine să-şi facă afacerile.

Ku-Hung-Ming arată pericolul acestei mentalităţi, evidenţiază spiritul de disciplină, politeţe, supunerea oarbă în faţa legilor şi sacrificiile de care sunt capabili chinezii, şi cere dreptate pentru o rasă generos înzestrată, vrednică să se conducă singură şi cu simţul etic atât de perfect echilibrat.

BIBLIOGRAFIE

Maxim Gorki : „Suflete desnădăjduite", trad. de Dimitrie Zavalide ; edit. „Cartea Românească", Bucureşti. Bibl. „Minerva" No. 129, 129-a, Lei. 9.—

Carl Ewald : „Icoane din viaţa plantelor şi animalelor", trad. de Mihail G. Ionescu; Bibl. „Minerva" No. 140; Edit. „Cartea Românească" Bucureşti, Lei. 6.—

Oscar Wilde : „Parabole", Trad. de N. Davidescu, Bibl. „Minerva" No. 218, edit. „Cartea Românească", Bucureşti, Lei 6.—

Smara: „Simfonii din trecut", Tipografia ziarului „Universul", S. A., Bucureşti. Lei 80.—

Cuvântul nostru, Anul II, No. 6—7.

Democraţia, Anul XV, No. 9; Revista Scriitoarei, Anul I, No. 10—11.

Vigurosul prozator THOMAS MANN este, fără îndoială figura cea mai proeminentă a literaturii germane contemporane.

După succesul extraordinar pe care romanul lui, TRISTAN, tradus şi publicat in No. 83 al Bibliotecii „Dimineaţa" l'a avut pe lângă cetitorii români, această excelentă publicaţie de popularizare oferă acum cetitorilor săi un nou volum de Thomas Mann:

COPILUL MINUNE

povestiri traduse de OTILIA GHIBU şi destinate aceluiaş succes rar.

Preţul volumului 6 lei.

Bibliotecile, Cercurile de lectură, Cluburile literare şi toate aşezămintele de cultură să-şi procure

Umorul lui Hasdeu

de Barbu Lăzăreanu

Unde se găsesc savuroase pagini de satiră, lirism şi erudiţie, datorite Magului de la Câmpina.

Un volum format mare, pe hârtie bună cu coperta ilustrată de pictorul A. Drago

Lei 80

In curând vor apărea zilnic

Bilete de Papagal

cea mai mică foaie cotidiană scrisă de

Tudor Arghezi

şi câţiva camarazi.

Preţul unui exemplar : 2 lei.

Abonamente lunare (30 de numere) 60 lei.

In provincie se trimite foaia numai la cerere.

Toată corespondenţa, cereri de foi, abonamente, etc. se vor trim'te pe adresa „Bilete de papagal", Tipografia Cartea Medicală, Bd. Elisabeta No. 5 (Palatul Eforiei), Bucureşti.

Cronica muzicală

Deschiderea stagiunii Operei Române. — Primul concert simfonic al Filarmonicei

Opera Română şi-a deschis porţile anul acesta cu o lucrare pe care autorul însuşi n'o scrisese pentru a fi reprezentată.

„Samson şi Dalila", opera compozitorului înzestrat care a fost Camille Saint-Saëns, este o dramă muzicală numai graţie nefericitei inspiraţii a lui Ferdinand Lemaire care i-a scris libretul.

Concepţia dramatică este atât de greoaie, de şubredă şi de nenaturală, încât intreg lirismul textului muzical e voalat.

Simplitatea şi luminozitatea clasică a armoniilor orchestrale se pierd în arhitectura anemică a dramei.

Severitatea construcţiilor melodice, nu comunică acţiunii coheziunea necesară şi gradaţia ritmului dramatic.

„Samson şi Dalila" rămâne un minunat poem si... dar nu poate alcătui o dramă muzicală.

Excelentul director de scenă al Operei, d. Con... Pavel, a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să acopere in...cienţele dramatice ale piesei. Noua montare în care d-sa a realizat anul acesta opera lui Saint-Saëns e netăgăduit superioară vechii puneri în scenă (mai puţin finalul ultimului act, care era mult mai impresionant în 1920 şi nu avea nici riscul căderii tardive a cortinei).

Mişcările ansamblului sunt sugestiv coordonate, decorurile sunt în perfectă armonie cu logica acţiunii şi în strictă relaţie cu indicaţiile textului.

S'a vorbit de abuzul de reflectoare şi de jocurile luminoase. Dar cum se poate realiza altfel un apus de soare, dacă nu prin efecte de lumină?

Interpretarea nu s'a prea străduit să acopere lipsurile dramatice ale operei.

V. Rabega în Samson

Nici-un solist, afară de d. Rabega, nu şi-a **jucat** rolul.

D-na Maria Snejina a cântat corect, dar fără căldură şi fără convingere. Ne-am amintit admirabila creaţie a d-nei Lya Popp, la Cluj, în acest rol, când avea strălucita tovărăşie scenică a tenorului Constantin Pavel. D-na Snejina a fost o credincioasă fotografie sonoră a partiturii. D-na Lya Popp era şi o interpretă sensibilă.

Un Samson masiv şi cu siguranţă condus, ne-a dat d. Rabega. Emisiunea d-sale rotundă, clară şi destul de luminoasă în registrul de sus, l-a ajutat să comunice accente sincere interpretării. E însă un rol prea obositor pentru d-sa.

Impresionantă fraza muzicală expresiv pronunţată de d. Sterian-Mandy.

Debutul d-lui Maxim Săveanu a relevat un timbru plăcut şi oarecare unitate în emisiune. Nu e însă un glas excepţional.

D. Lupescu, cam săltăreţ, dar cântă frumos.

Corurile, corecte. Baletul, foarte slab pregătit, îmbrăcat fără uniformitate şi compus fără gust.

D. Nona-Ottescu, la pupitru.

* * *

După o lungă absenţă ,d. George Georgescu reapare la pupitrul Filarmonicei cu un program foarte bine închegat.

Simfonia No. 1 în „Do minor" a lui Iohannes Brahms, — care abundă în fragmentare reminiscenţe beethoveniene, mărind, fireşte, valoarea simfonică a temelor, — este o compoziţie impresionantă, plină de sentiment şi de avânt filosofic. Construită pe nuanţe şi acorduri de-o rară sonoritate lăuntrică, simfonia aceasta câştigă în execuţia orchestrală a Filarmonicei o expresivitate nouă şi preţioasă.

Prima audiţie a Habanerei lui Louis Aubert — prin generoasa ei compunere melodică şi prin minunatele-i armonii orchestrale, — a găsit la publicul nostru primire călduroasă şi înţelegere.

Succesul deosebit al programului a fost, însă, poemul simfonic al lui Richard Strauss: „Till Eulenspiegel".

Admirabilă contopire de virtuozitate formală şi de colorit melodic, caracteristica esenţială a dinamicei orchestrale în simfonica lui Strauss — după cum singur o mărturiseşte undeva — este faptul că indică fiecărei familii de instrumente, şi chiar fiecărui instrument, intensitatea şi expresia sonoră cea mai justă. Un tip de polifonie atât de fin şi cu socoteală estetică articulat ,nu se poate traduce decât prin respectul semnelor. Şi orchestra Filarmonicei a dovedit o înaltă înţelegere a textului mizical.

George Georgescu

Sub bagheta atât de precis, de simţit şi de elegant condusă de d. Georgescu, muzica lui Strauss a lui Aubert şi a lui Brahms a dobândit, pe lângă impresionantele momente de înălţare lirică, o admirabilă plasticizare în gestul expresiv şi flexibil al maestrului.

SERGIU INESCU

INSEMNĂRI

Din istoria Pen Clubului

Garanţia de viabilitate a Pen-Clubului este faptul că s'a născut din iniţiativa unei femei: Mistress Dawson Scott.

In 1920 această romancieră engleză avu ideia ingenioasă de a organiza un grup de scriitori englezi pentru a primi pe scriitorii străini care ar veni la Londra. Dar ideia aceasta a fost scoasă la lumină a doua zi după încheerea păcii, şi era vorba acolo de primirea **tuturor** scriitorilor străini şi nu numai de scriitorii interaliaţi. Din cauza acestei nuanţe de internaţionalism, multe personalităţi marcante dintre literaţii englezi s'au ţinut deoparte.

Mis Dawson Scott însă nu s'a descurajat şi a urmărit cu stăruinţă desvoltarea primei sale idei. S'a gândit deci la formarea unor societăţi similare şi în alte ţări, pentruca cei găzduiţi în Anglia să fie obligaţi a găzdui la rândul lor pe cei de care au fost primiţi.

Astfel s'au format grupuri de scriitori în legătură cu grupul de la Londra, la Paris, la Roma, la Berlin şi apoi încetul cu încetul în mai toate ţările Europei. La noi iniţiativa formării acestui Club a fost luată de d-l Marcu Beza.

In sfârşit s'au alcătuit statute, prin care s'a decretat că fiecare membru al unui Pen Club este de drept membru a tuturor Pen-Cluburilor din lume. Apoi, ca să fie bine hotărât că nu poate fi vorba de politică, s'a ales un nume care prin chiar înţelesul lui să excludă din aceste cluburi pe orice altă specie de scriitori afară de cei ce reprezintă literatura pură. **Pen** este pe deoparte simbolul „penei" scriitorului, iar pe de altă parte fiecare literă care-l compune înseamnă una sau mai multe categorii de scriitori.

Astfel, P înseamnă poeţi şi autori dramatici **(playwrights)**, E essayşti şi editori, N, romancieri şi povestitori **(nuvelişti)**.

Mis Dawson a strâns astfel la un loc 40 de scriitori, care în Octombrie 1921, s'au adunat la un banchet, au ales preşedinte al centrului fundator pe cunoscutul scriitor englez **Galsworthy** şi au format un comitet.

De atunci sufletul Pen-Clubului a fost marele scriitor care a lăsat cea mai deplină libertate cluburilor naţionale şi nu le-a impus decât condiţia de a primi ca prieteni pe scriitorii străini în ţara lor şi a se considera, ei înşişi, ca membri de drept ai Pen-Clubului din ţara străină unde călătoresc.

Până în 1923 n'au luat fiinţă decât Pen-Cluburile ţărilor neutre şi aliate, în 1923 s'a fondat Pen-Clubul din Austria, iar în 1924 cel din Berlin. O delegaţie oficială a acestuia a luat parte pentru prima oară la congresul internaţional al Pen-Clubului.

Aceste congrese s'au ţinut în fiecare an precum urmează: 1923 Londra, 1924 New-York, 1925 Paris, 1926 Berlin, 1927 Bruxelles. La toate aceste congrese a fost reprezentată şi România.

Scriitorii s'au silit să înlăture ori ce problemă de ordin technic, profesional şi să menţină activitatea Pen-Clubului pe planul spiritual şi moral, rămânând totuşi în plină realitate şi tratând toate chestiunile cu metodă şi soliditate.

S'a hotărât, la congresul dela Paris, scoaterea unui **Buletin al Federaţiei**, care a fost încredinţat Pen-Clubului dela Paris. Cele şase prime numere sunt foarte interesante. In ele se găsesc informaţii preţioase asupra cărţilor ce trebue traduse; pentru fiecare ţară o listă de buni traducători, critici, editori care se interesează de literaturile străine.

Congresul de la Paris a fost cel mai strălucit, căci s'au adunat acolo prinţii şi nobleţa condeiului din lumea întreagă.

La banchet au fost opt mese prezidate de personalităţile cele mai strălucite din literatura mondială.

Masa de onoare, la care au luat parte 20 de delegaţi din toate ţările a fost prezidată de John Galsworthy cu Paul Valéry şi Georges Duhamel.

Celelalte şapte mese au fost prezidate de H. Mann, Pirandello, Unamuno, James Joyce, Cuprin, John Bojer, Alfonso Reyes.

La ultimul congres au luat parte un număr foarte mare de directori de reviste; au fost directorii revistelor: **Neue Rundschau, Saturday Rewiew, Nouvelles Littéraire, Nouvelle Revue Française, Athaeneum,** din Budapesta şi **Polonia Literară.**

Interesant e că minorităţile au cerut să se înfiinţeze câte un club naţional minoritar alături de clubul ţării din care fac parte.

Dar Comitetul Pen-clubului a propus şi congresul a votat ca să nu se îngăduie existenţa vre-unui alt club alături de cel naţional. Aceasta ne arată ce influenţă poate avea, pentru viitorul păcii şi al înfrăţirii popoarelor, această societate de spirite alese şi superioare dn lumea sufletului. — **I.**

O glorie norvegiană: H. E. Kinck

In iarna anului acesta a murit Hans E. Kinck, scriitorul care s'a bucurat de cea mai mare glorie în literile scandinave, de la moartea lui Ibsen.

El a fost un savant şi un literat în acelaş timp. Essay-urile sale, consultate de specialişti ca documente preţioase, sunt formularea în idei clare şi puternice a intuiţiilor lui artistice, a frământărilor violente şi adânci ale vieţii sale instinctive. Istoria creaţiunii sale este istoria vieţii sufleteşti a poporului norvegian aşa cum ne-o expune Kinck în opera sa **„Vers la Ballade"**: o luptă veşnică între ascetismul creştin şi chemarea vieţii, a primăverii, a naturii, în sufletul omului de Nord.

Ultima operă la care a lucrat autorul a fost o nouă ediţie augmentată a scrierii sale **„Italienii"** care e caracteristică pentru spiritul lui Kinck. Italia este a doua patrie pentru scriitorul norvegian; el o iubeşte cu patima şi cu ardoarea cu care o iubesc toţi oamenii din Nord şi impresiile sale au o acuitate şi o putere de viziune care au făcut pe critici să o pună alături de „Italia" lui Stendhal.

Dar, ceiace e interesant e mai cu seamă faptul că în aceste impresii nu se găseşte nimic despre arta şi natura Italiei. Ceiace pasionează pe Kinck în Italia de azi este dramatismul luptei acestui popor spre a-şi creia o existenţă nouă după o lungă stagnare şi încropire printre veacuri, este sforţarea şi dibuirea căii spre progres la acest popor plin de resurse sufleteşti, dar pradă încă instinctelor fierbinţi ale unei vieţi dezordonate, ale unui trecut fără nici o disciplină.

Acesta e adevărul asupra sufletului Italiei pe care-l urmăreşte Kinck în grevele, în viaţa parlamentară, în chestiunile sociale şi în tragi-comedia politică a Italiei contimporane.

Cartea aceasta e o surpriză, un interes nou pentru cetitorul care găseşte în aceste studii asupra unei Italii noui, grandoarea epică şi simţimântul ascuţit al unei epopei asupra Italiei antice.

Paginile scrise în 1906, par a fi scrise astăzi şi poartă semnul unor adevărate divinaţiuni: autorul a prevăzut cu zeci de ani înainte evenimente şi realizări din viaţa Italiei contimporane.

Din primele sale scrieri se simte tendinţa autorului de a pătrunde, printr'o ascuţită intuiţiune şi o largă simpatie sufletească, în sufletul tainic al rasei sale. El e poetul copilăriei, al iubirii, ale vieţii aceleia atât de aproape de natură a poporului său, bogată în stări turburi şi porniri de instinct.

Nuvelele, parabolele, miturile, legendele şi povestirile lui Kinck sunt toate străbătute de sufletul unui lirism violent, de palpitarea unei prodigioase puteri de viaţă. Ele dovedesc că Kinck e mai mult poet decât savant, cu toate calităţile sale pe terenul ştiinţific.

Opera sa întreagă a fost tradusă în nemţeşte şi, cu prilejul morţii autorului, se pregăteşte o ediţie complectă a operelor sale, din care nu vor lipsi dramele, şi printre acestea **„Agiluf cel înţelept"**, o operă de patimă întunecată, amestec arzător de ură şi iubire.

In limba franceză nu s'a tradus de cât **„Les tentations de Nils Brosme"**, traducere foarte bună, făcută de A. Jolivet. Un roman fără acţiune, un crâmpeiu de viaţă dintr'o parohie săracă dela munte, un epizod din lupta veşnică dintre bărbat şi femee, primele scăpărări ale ispitei în sufletul unui pastor şi gelozia nevestei sale: acesta este subiectul primului roman prin care Europa intelectuală ia contact cu opera lui Kinck.

Dar portretul celor doi protagonişti e zugrăvit cu mână de maestru, îngrijit în toate nuanţele şi plin de relief; ţăranul e redat cu un puternic simţ critic, dar şi cu o deosebită simpatie şi înţelegere.

In cursul obişnuit al vieţii de toate zilele, sub calmul şi normalul unei existenţe prozaice şi tihnite, drama e veşnic prezentă şi sufletul ei străbate sau domină în fiecare clipă.

Conflictul se petrece în sufletul lui Nils Brosme şi el nu e decât răsfrângerea, rezonanţa acelei preocupări adânci a sufletului lui Kinck: lupta dintre ascetismul rigid al creştinismului şi concepţia păgână a poporului, — tulburarea morală pe care o trezeşte dorul de viaţă în luptă cu nostalgia aspiraţiilor divine, — conflictul dintre poruncile severe ale moralei şi revolta secretă a materiei... Tonul e amar şi aspru; pe ici pe colo străbate raza unui puternic şi colorat humor.

Pentru cetitorul de limbă germană, **„Doamna Annie Porse"** şi **„Emigranţii"** sunt desemnate ca cele mai caracteristice şi mai interesante dintre romanele sale, iar dintre esseuri, pe lângă **„Italieni", „Figurile Renaşterii"** şi **„Zile de toamnă în Spania"**.

După cum se vede Klinck e un scriitor de o adevărată şi bogată originalitate sufletească, o figură care reînoeşte vremurile umanitarismului de altă dată, înbinând în cel mai fericit acord ştiinţa cu poezia, în opera sa complexă şi puternică. — **I.**

Cronica-afiş în Spania

Cronica afiş a fost inaugurată în Spania de către Gimenez Caballero, directorul publicaţiei *„Gaceta Literaria"*. Cartelele sale (Espasa-Calpe) reprezintă rezumatul cărţilor celor mai noi, expozeul problemelor intelectuale din ultima oră, prin grafice în culori strălucitoare sau în linii expresive..

Gimenez Caballero este un scriitor destul de cunoscut în literatura contiporană a Spaniei. El a reintrodus în gustul Spaniei moderne valorile populare, a reînviat entuziasmul pentru luptele cu tauri, pentru sunetul castagnetelor, cultul madonelor şi toate caracterele pitoreşti, ale Spaniei de altă dată, care fuseseră date uitării, un timp, din dorinţa poporului Spaniol de a se moderniza. — *I.*

Longfellow

Două generaţii din epoca Victoriană, în Anglia, au învăţat pe derost poeziile lui Longfellow, după cum au făcut şi cu Walter Scott. In toate şcolile se recitau poemele: *„Excelsior", „The Psalm of Life", „The Village Black smith", „The Wreck of The Hesperus"*, — pe când liceenii citeau şi reciteau *„Hiawathe", „Shuh-shuh-gah"* sau *„Mudjee-Kee-Wis"*.

Fără îndoială, gustul generaţiei actuale s'a schimbat şi adolescenţii de azi nu-l mai recită, după cum nu mai recită tineretul nostru pe Eminescu. E reacţiunea firească împotriva unei reputaţii prea mari, a unei glorii prea pasionat admirată la un moment dat. S'a schimbat atmosfera şi tonalitatea sentimentală.

Jumătatea a doua a sec. al XIX-lea însă a început să nu mai fie demodată, şi să capete oarecare patină de vechime, şi critica începe să cerceteze operele din această epocă nu numai ca pe nişte curiozităţi istorice, ci cu dorinţa de a le descoperi valorile durabile şi permanente. Vitrinile librăriilor au început să expună din ce în ce mai multe studii şi opere ale unui Disraeli, Palmerston, Trollope şi alte figuri din această epocă, atât de apropiată de a noastră şi totuşi atât de profund uitată câtva timp.

Longfellow este pentru moment, obiectul multor studii biografice şi critice în lumea anglo-saxonă. El era tot atât de popular în Anglia ca şi în America, unde era privit ca interpretul culturii europene pentru adolescenţi şi a fost, fără îndoială una din cele mai populare glorii ale romantismului. Astăzi ne apare prea visător, ca întreaga lui generaţie, mai mult înclinat spre compoziţia literară decât spre expresiunea directă şi sinceră a propriei sale inspiraţii.

Este mult retorism în versurile sale, dar sunt şi multe imagini precise, o muzicalitate plină de seducţiune, care excită senzibilitatea şi provoacă o beţie uşoară ca aceia provocată de băutura cunoscută de Americani sub numele de „near-beer",—spune un critic englez. Poate din această cauză Lafcadio Hearn spune despre Longfellow, că deşi nu e un adevărat mare poet, poate totuşi fi privit ca cel mai excelent iniţiator al tineretului în poezie. — *I. S.*

Lamartine — om politic şi poet

Rar cine îşi cunoaşte valoarea adevărată. Istoria ne arată nenumăratele cazuri, uneori foarte amuzante, când până şi oamenii mari au manifestat o naivitate grosolană, fiind puşi în situaţia de a-şi aprecia talentul sau munca.

Virgiliu se credea mare agronom şi prost poet: era chiar să-şi ardă manuscrisul „Eneidei".

Walter-Scott ascundea faptul că scrie romane: demascat, îşi numea operele — „fleacuri uşuratice" sau „bagatele".

Mitzkevici, acest geniu polonez, adora pe Trembiţchi, un versificator de mâna doua. Astăzi, istoria literaturii poloneze mai păstrează numele lui Trembiţchi, fiindcă Mitzkevici îl admira fără rezerve.

Byron a fost mâhnit toată viaţa lui, că nu era în stare să scrie versuri măcar atât de frumoase cât ale lui Popp.

Taros Şevcenco se credea pictor, nu poet.

Dar Lamartine? Presa franceză, care îi serbătoreşte acum aniversarea, aduce unele amănunte în privinţa acestui poet care nu se cunoştea de loc pe el însuşi.

Lamartine nu dădea nici-o importanţă poeziilor sale. Se credea mare om politic fiindcă era deputat şi neîntrecut orator.

Cunoaştem acuma pe Lamartine-poetul. In cuptorul vremii a ars fără urmă Lamartine omul-politic, oratorul şi deputatul. A rămas numai Lamartine-cântăreţul.

Francezii îşi mai aduc uneori aminte de fraza celebră a lui Lamartine:

— Drapelul Roşu l-am văzut cu toţii numai în câmpul lui Marte, unde a fost stropit cu sângele poporului. Iar drapelul naţional tricolor, a făcut ocolul lumii şi a creiat patriei noastre — gloria şi libertatea ei!

Francezilor „paşoptişti" le plăceau foarte mult florile grandilocvenţei: fraza de mai sus i-a dat lui Lamartine titlul de „dictator al cuvântului". Insă într'un an de zile numai, această glorie l-a părăsit. Aceleaşi masse de cetăţeni, în loc de ovaţii furtunoase, îi strigau acum:

— Destul! Destul!...

Totuşi, nici în aceste minute de amărăciune, Lamartine nu-şi pierdea încrederea în talentul lui politic şi oratoric. Spunea:

— Oamenii îşi închipue că-mi petrec viaţa la masa mea de scris, făcând versuri. Da de unde!... Poezia e pentru mine o distracţie trecătoare. Niciodată nu i-am dat prea mare însemnătate. Mintea şi sufletul meu sunt totdeauna îndreptate spre marile probleme ale politicei.

Acuma, Francezii îşi aduc aminte de aceste cuvinte şi zâmbesc.

Europa cultă a păstrat memoria unui Lamartine, care se plimba cu barca, cu o fată tânără şi frumoasă. — Elvira, — şi cânta melodii literare, simple şi mişcătoare.

— Ne amintim de barcă, de fată; cunoaştem şi versurile lui... Dar cine se mai gândeşte la un Lamartine-deputat şi politica lui înaltă?

Cinematograful compromite civilizaţia

Ultimele turburări cu caracter comunist produse în Indiile Olandeze (insulele: Sumatra, Java, etc.), au alarmat coloniile de europeni din Orientul Indepărtat.

Călătoriile „albilor" prin arhipelagul insulelor Sonde şi altele au devenit foarte periculoase.

In Indo-China, agitatorii veniţi din Canton lucrează prin porturi, docuri şi ateliere cu mult succes în ceiace priveşte înteţirea urii împotriva autorităţilor şi negustorilor coloniali.

Deşi toată aşezarea primitivă a vieţii triburilor locale n'are nici-o legătură cu comunismul, agitatorii chinezi şi indieni îşi continuă propaganda sub lozinca socialismului. Insă şi presa colonială recunoaşte că această propagandă nu va duce la comunismul propriu zis; ea însă va avea ca rezultat dispariţia definitivă a autorităţii morale de care s'au bucurat „albii" până în ultimii ani. Se constată chiar, că nu atât propaganda comunistă a subminat reputaţia şi influenţa albilor cât mai ales,... cinematograful.

Fascinaţi odinioară de semi-zeul alb, autohtonii au început să-l dispreţuiască de când cinematograful le arată viaţa marilor oraşe din Europa şi America. Filmul „albilor", cu aventuri amoroase, cu asasinate „misterioase", şi cu escrocherii — îi împinge pe oamenii cu „pielea colorată" să asculte mai ales de acea parte a propagandei revoluţionare sau bolşeviste care insistă asupra imoralităţii ce domneşte la „albi".

Massele largi ale populaţiilor din Extremul Orient au avut idei cu totul neclare în ceiace priveşte viaţa intimă şi cea publică a „sahibilor" albi.

Cinematograful — mai ales cel american — le-a dovedit repede că societatea europeană şi americană se compune din bandiţi, poliţie, detectivi, prostituate, cocote, tâlhari, asasini, otrăvitori şi escroci.

Cinematograful e foarte mult iubit în Extremul Orient. Autohtonilor li se servesc însă serii infinite de crime şi de urmăriri — pe pânză. Femeile albe din filme provoacă aversiunea publicului primitiv din Orient. Aci sărutul e aproape necunoscut sau e o manifestare a indecenţei şi a depravării. Scenele „amoroase", destul de nevinovate la noi, par în Orient monstruozităţi imorale.

Lucrurile au ajuns departe. Cenzura cerută acum cu insistenţă pentru cinematografele din colonii, nu va putea repara decât foarte puţin din această situaţie extrem de tristă şi de periculoasă.

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar" manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri Sâmbătă între orele 5–6

Interesantă Distractivă Eftină - Instructivă

Au apărut până azi aproape **100 volume**

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

Lucrări originale şi traduceri din operele mai de seamă
Lei 6 volumul.

Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare din ţară

Candidatul

— Domnul are un program ?

— Desigur ! Sooctesc că nu e nevoie să vă mai spun că programul meu corespunde, din toate punctele de vedere, aspiraţiunilor alegătorilor mei!... *(Petit Parisien)*

Umanitate

— Nu îndrăznesc să vă reţin la masă!... avem ciuperci,... şi gazetele anunţă atâtea cazuri de otrăvire...

Scaunul electric

In legătură cu zgomotoasa afacere Sacco şi Vanzetti.

— Iată un aparat care funcţionează absolut fără nici un zgomot !...

(Vozrojdenie)

Adevĕrul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an	Lei 300
„ „ „ 6 luni	„ 150
„ „ „ 3 „	„ 75

In străinătate dublu

ANUL VIII.— No. 358

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică, 16 Octombrie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

OLANDA

de MIHAIL SADOVEANU

I

INTRODUCERE,

din care se vede că drumul la Amsterdam coteşte prin judeţul Alba din ţara românească

Drumul la Amsterdam şi'n Olanda trece şi prin judeţul Alba. Poate să treacă pe orişiunde fără îndoială, căci toate drumurile duc la Amsterdam; însă în dimineaţa aceia de April, când m'am văzut în gara Sebeş cu câţiva plăcuţi tovarăşi de vânătoare, nici prin gând nu-mi trecea că în Iunie împrejurările au să mă poarte în Ţara-Apelor. Era însă o legătură pe care o pricep foarte bine acuma. Nu se putea să văd Olanda înainte de a întreprinde această expediţie la cucoşi de munte.

Două lucruri într'adevăr doream de multă vreme în această viaţă. Să mă mai duc odată la vânătoare de cucoşi sălbatici şi să vizitez Olanda. Una era legată de alta, deşi eu nu înţelegeam. E sigur că am dorit şi doresc şi altele, însă deocamdată e vorba de Olanda şi de tetras urogallus, cum îi zic oamenii de ştiinţă care nu l-au văzut decât împăiat.

Vremea era frumoasă, cât poate să fie într'o zi capricioasă de primăvară, şi automobilele suiau în grabă un drum cotit şi îngust în lungul râului Sebeş. Pădurea de fagi şi ulmi de pe costişe începea să scoată muguri fragezi şi apele fremătau la cascade, sfărmând lumină şi argint lichid. Din când în când treceam prin sate cu acoperişuri de ţiglă roşie, pe lângă mori şi pive. Ne petreceau cu ochii fete desculţe, care mânau c'o vărguţă în prund boboci aurii. Munteni cu opinci şi cu ţundre ne salutau amical, deşi aveau o înfăţişare aşa de primitivă şi de sălbatică.

Mihail Sadoveanu

Din vreme în vreme, ne opream. Era la locuri rele, cu drumul rupt în spre prăpastia apei. Maşinile noastre păreau ceva străin şi fragil în domnia aceasta a puhoaielor ş'a bolovanilor. Pe lângă asta cerul era neliniştit şi schimbător. Din când în când se învăluia de nouri şi scutura ploae; dar, cum întindeam şi fixam capotele, apărea iar soarele cu lungi fulgerări ironice. La un loc de primejdie ne opream iar şi ne descopeream. Atunci eram aşteptaţi să plecăm—-şi îndată se înegura sus şi ne biciuiau stropi reci.

Am hotărît să fim cuminţi şi neîncrezători şi să lăsăm automobilele închise. Acesta era singurul mijloc ca să fie vreme frumoasă, — dar şi singurul fel de călătorie în care nu puteam vedea decât foarte puţin. Indată ce-am ajuns între costişe de brădet, locurile au început să fie impunătoare şi pustii. Intr'un loc, o stâncă se chiamă Nasu-Jidovului; într'altă parte se ridică în înălţime masa aceluiaş Jidov. Nu-i vorba de niciun crâşmar şi de niciun negustor, —ci de uriaşii care au locuit acest pământ înaintea potopului. Aceşti uriaşi numiţi Jidovi au rămas în amintirile şi poveştile poporului, ş'am auzit despre ei şi eu, în copilărie, în alte locuri, departe de-aici, tocmai de cealaltă parte a Carpaţilor, în valea Moldovei.

Apa care vine dintr'o coastă, de pe negre adâncuri, şi se izbeşte în Sebeş cu impunătoare convoiuri de bolovani, se chiamă Pârâul Dracului. Din ce în ce drumu-i mai greu şi mai aspru şi peisagiul un apocalips încremenit.

Când ajungem la gura pârâului Prigoana, pe albia căruia trebue să străbatem în judeţul Huniedoara, — suntem într'o ipostasă descoperită. La una din opriri, am hotărît că trebue să vedem ce-i în jurul nostru, — mai ales că soarele lucea de multă vreme îndărătnic, pe vechi păduri şi piscuri sure. Drumul pe aici e din ce în ce mai priporos şi undeva, la o cotitură, trebue să dăm peste cai, cu care avem să ne sfârşim ascensiunea până la casa de vânătoare.

Cum am rămas descoperiţi, se întunecă grabnic, — şi ne izbeşte întâiu o ploiţă rece. Ne prefacem nepăsători şi stăruim să n'o băgăm în samă. Atunci începe a ne bate spic de zăpadă. Pe urmă începe a ninge uşor. Când ajungem în popasul unde ne aşteaptă caii, suntem în plină iarnă. Suflă peste noi câte-un spulber de viscol, şi vuetul apei Prigoanei îl auzim şi'n brazii de sus. Când fâlfâirile spulberului se alină, rămâne o ninsoare grea, care se ţese încrucişat, ridicolă şi fără sens.

Mai ales graba acestei ierni de April, care ne-a căutat şi ne-a găsit în cotloanele munţilor, ne înveseleşte. Suntem siguri că are să contenească într'un sfert de ceas, biruită de soare, ş'are să fugă toată în văi.

Dar pădurarii şi muntenii care ne aşteaptă cu caii şi-au întors cojoacele pe dos şi clatină din cap cu îndoială. Nu se ştie. Poate să steie; poate să ningă. Aici în munte, încă n'a venit primăvara.

— In locurile de unde aţi pornit dumneavoastră, zice unul, au prins a înflori merii; aici însă poate să ningă şi să îngheţe, aşa că nouă nu ne pare rău decât dinspre partea vânătorii .

Se înţelege că noi nu punem nici un temeiu pe aceste vorbe tot aşa de lipsite de sens ca şi ninsoarea şi întreprindem cu curaj ultima etapă a expediţiei, prin albia Prigoanei, printr'un infern de ninsoare, până la 1400 de metri înălţime, unde găsim aşezarea vânătorească.

Aici brădeturile stau sub poveri de omăt. Poiana, e de un alb neprihănit, în care piciorul se înfundă până la gleznă. Şi de deasupra cade necontenit scamă, ţesându-se încrucişat şi grăbit. Nu-i bine şi plăcut în această pustie albă, — decât din pricina odăilor calde, cu sobe mari în cari ard focuri năprasnice, şi mai ales din pricina mesei întinse, pe care abureşte ciorba de pasăre. Am aflat aici că este pe lume ş'un rachiu de drojdie foarte tare, între 50 şi 60 de grade, — numit trascău, — leac bun pentru trude neaşteptate şi ierni absurde. E cel mai bun rachiu din lume — însă numai acolo sus, când te duci la vânătoare de tetras urogallus.

Tovarăşii noştri, domnii doctori Cuşuta, Dărămuş şi Stoichiţă şi domnii ingineri Sasu şi Ianoş, nu privesc cu prea multă desnădejde iarna de-afară. Ne hotărîm şi noi s'o privim cu linişte. Şi după mai multe rânduri de mâncări şi destule pocaluri de vin, ajungem s'o privim c'o indiferenţă totală. Ba suntem hotărîţi s'o şi înfruntăm şi să ieşim chiar în acea sară la pândă.

După cum sunt sigur că trebuia să mă sui la Prigoana în April, pentruca să mă pot duce în Iunie la Amsterdam, tot aşa sunt încredinţat că iarna aceia care a căzut peste noi a fost în rânduiala lucrurilor. Fără ea nu ni s'ar fi părut viaţa aşa de bună, şi vânătoarea n'ar fi avut tot hazul.

Iarna aceia, acolo sus, cădea peste alta. Căci a doua zi dimineaţă, când ne-am urcat pe sub poala de pădure la 1500 de metri, prin întuneric, a trebuit să muncim din greu ca să străbatem prin zăpada adâncă rămasă din iarna veche.

Fulguirea nouă contenise în timpul nopţii şi sta ca un pospaiu moale peste cea veche. Iar în cea veche — în locurile unde nu se putea ţine deasupra, — intram până la coapsă şi până la şold. Scoteam un picior şi cufundam altul. Eram pic de apă când am ajuns la locul de pândă, şi cetinile scuturau făină îngheţată de nea care ni se insinua între guler şi ceafă.

Pădurea se întindea prin întuneric către toate prăpăstiile şi ţancurile depărtărilor, într'o pustie neclintită şi rece, sub cerul cu stele palide. Eram numai noi singuri acolo, în locuri unde n'a sălăşluit niciodată omul, ş'a fost totdeauna trecător; ş'ascultam cu încordare şi cu atenţie să înceapă chemarea sălbăticiunii către care venisem. Imi auzeam numai inima bătând, şi sângele îmi pulsa ca un ceasornic în ureche. M'am liniştit apoi stând în neclintirea mea, ş'am aşteptat până la ziuă fără să simţesc în mine decât tăcerea singurătăţii.

— Era de aşteptat asta, îmi explică domnul inginer Ianoş, unul din vânătorii vechi ai locurilor acestora, — căci zăpada asta iute şi îngheţul din vremea nopţii au influenţat şi asupra sălbăticiunilor. In aceste zile de April, cucoşii încep a ieşi la poenile lor înfierbântaţi de dragoste, — simţind primăvara din văi. Acuma s'au oprit, — dar dacă bate azi soarele, şi în noaptea care vine nu îngheaţă, ei îşi încep iar cântecul şi chemarea .

A fost o altă rânduială. Căci după asemenea înfrângeri biruinţa are într'adevăr preţ. Ziua întreagă şi noaptea următoare au curs streşinile. Şi stelele încă luceau viu când am ieşit, pe alte cărări, în alte locuri necunoscute.

— In dimineaţa asta avem să-i auzim... îmi zise însoţitorul meu, pădurarul Loiz.

La început mi se părea că umblăm tot prin peşterile tăcerii. Numai paşii noştri sunau uşor pe cărări. Pădurea curgea afundă şi fioroasă spre prăpăstii. Cotind prin omături vechi, Loiz mă purtă o vreme spre poieni anume ştiute de el. Deodată se opri, atent, şi ridică un deget către nas.

Il întrebai şoptit:

— Auzi ceva ?

El îşi apropie gura de urechea mea şi-mi suflă foarte încet, ca o adiere :

— Se aude.

Zâmbii. Nu s'auzea nimic. Loiz, tovarăş foarte simpatic de altfel, întrebuinţa o viclenie naivă.

— S'aude, îmi şopti el iar, vârându-şi nasul în urechea mea. Mergem spre el şi ne oprim din când în când. Aveţi să-l auziţi şi dumneavoastră.

Am mai mers un timp prin hăţişuri fără cărare, — păşind cu fereală, — aşa cum vedeam că face tovarăşul meu. Apoi ne-am oprit iar.

Am stat ş'am ascultat; până ce dintr'odată şi pentru urechea mea s'a ales şi s'a deosebit un sunet încă depărtat, ca o bătaie muzicală de strună.

Se stângea un răstimp, — pe urmă iarăşi apărea : cling-cling-cling !

Atunci am avut în mine, în piept şi'n ochi, înfiorarea aceia fierbinte, pe care numai vânătorii o cunosc. Ridicai ochii spre cetini şi văzui încă stele pe cer — şi'n juru-mi o încremenire tumultuoasă de brădet bătrân şi trunchiuri rostogolite în rovini şi râpi, locuri foarte depărtate de lume şi foarte apropiate de începutul lucrurilor.

— Mergem spre el încet, — îmi şopti Loiz în ureche, — aşa cum am vorbit şi ştiţi şi dumneavoastră.

Am început această apropiere, — în care se cuprinde toată dibăcia, toată frumuseţea şi ciudăţenia vânătorii cocoşului de munte, căci lovitura de puşcă n'are nici o importanţă. Paserea-i mare cât un curcan şi stă pe-o ramură de brad, sau jos, pe pajiştea ori omătul poienii. E o sălbăticiune aşa de simţitoare, însă, încât cel mai mic sgomot al duşmanilor ei o face să tacă şi să dispară. Cât cântă însă, te poţi apropia. Atunci întinde gâtul, închizând ochii şi astupându-şi urechile. Cât tresare chemarea ei, n'aude şi nu vede : câteva clipe, cât sună cele câteva bătăi de strună.

In aceste câteva clipe, Loiz înainte şi eu după el, făceam doi sau trei paşi grăbiţi, pe urmă — cât urma tăcerea, deci atenţia tetrasului, rămâneam ca nişte stane de piatră.

Erau nişte paşi comici de dans, pe care pădurarul îi executa cu braţele ridicate, caşicum voia să-şi ia zborul. Palpita şi ţupăia, — şi se oprea. Aceiaşi mişcare comică o făceam şi eu — c'o seriozitate deplină ; căci era solemn şi trist.

Loiz cunoştea poiana unde cântă tetrasul. Mă ducea direct într'acolo — cu opriri şi salturi. Intr'un timp, ne oprirăm îndelung. Abia îndrăzneam să suflu, cu fruntea plecată şi urechea atentă. Deşi mergeam către ea aşa de ferit, sălbăticiunea simţise ceva, un vreasc rupt, o piatră mişcată, — şi stătu mult în locul ei ascultând. Credeam c'a plecat. Ii auzii însă din nou cântecul de strună.

Acuma chemarea ei începea să fie mai distinctă. O auzeam altfel :

— Cs-ţing ! cs-ţing ! cs-ţing !

Pe urmă, cu apropierea, şi acest sunet deveni mai plin, — şi apărură şi alte modulaţii. Cum izbucnea, ne făceam saltul înainte.

Intr'un timp Loiz se feri la o parte şi întinse braţul arătându-mi înainte. Din încremenirea în care mă oprisem, pe sub streşinile brazilor, deosebii întâi o poiană cu pajiştea ninsă. Şi'n marginea acelei poieni, destul de aproape, la o bătaie de puşcă, se mişca sălbăticiunea aceia care-şi cânta dragostea, chemând găinile. Făcea din când în când salturi, caşicum sărea asupra unui adversar. Işi rotea coada desfăşurând-o în evantaliu.

— Acestea-s figurile lui... îmi şopti Loiz, pe când tetrasul cânta.

Intunericul începea să pălească, totuşi în pădure stăpânea încă noaptea. Poiana era ceva mai luminată de albul omătului.

Cum priveam cu atenţie şi încântat spectacolul rar pe care-l aveam înainte-mi, auzii şi strigătul unei găini, ca o trâmbiţă prelungă şi sonoră.

Cu bătăi mari de aripi sosi din pustie, cu pene aurii lucind şi se cufundă într'un brad. Cucoşul o chemă amoros şi mai îndelung spre el, bătând din clonţu-i de fildeş, sărind spre inamicul nevăzut şi rotindu-şi măreţ cele optsprezece pene ale cozii. Penaju-i întunecos cu ape verzi-metalice, sticlia în lumina zăpezii.

Acolo, în acea poiană, caşi în altele de pe munţii singurătăţii, în unele primăveri se adună mai mulţi din sălbaticii aceştia. In revărsarea zorilor, găinile stau privind şi aşteptând din cetini, iar ei, după multe bolboroseli, figuri şi provocări, calcă apăsat zăpada cu labele lor împodobite cu pieptene de cetină şi-şi aruncă fulgere din ochii tiviţi cu roş de purpură. Săriturile lor atunci nu mai sunt jocuri: — se bat până la sânge şi până la moarte, ca să se aleagă stăpânul poienii. In asemenea ceas vulpea şi omul îi pot prinde cu uşurinţă, căci pasiunea îi face surzi şi orbi cu desăvârşire.

(Continuare în pagina II-a)

Rudolph Tegner — Hercule în luptă cu Hidra

— Asta-i invalidul... îmi zise Loiz, după lovitura mea de puşcă, pufuind şi gâfâind vesel şi înfăţişându-mi pasărea. Se repezise ca un hultan şi se rostogolise după ea pe zăpadă. — Vă rog, domnule, să primiţi felicitările mele, căci aţi lovit un cucoş pe care noi îl cunoaştem de ani de zile pentru isprăvile şi luptele lui.. I-am văzut şi asară, aici, semnul piciorului ciumpăvit, ş'am ştiut că avem să-l găsim tot în acelaş loc, în poiana unde era el stăpân... Cu această labă care s'a tămăduit după altă împuşcătură şi s'a prefăcut într'un fel de ciocan, a bătut în cap pe mulţi alţi potrivnici şi i-a rupt şi i-a sângerat cu clonţul. Acuma i s'au isprăvit zilele şi dragostele...

Paserea sta la picioarele mele, cu aripile enorme desfăşurate pe omăt. Găinile zburaseră în fulgerările zorilor spre alte plaiuri ; iar eu nu mă simţeam nici mai bucuros, nici mai fericit, decât în clipa când îl vedeam făcându-şi salturile şi figurile, în domnia lui, aşa de rar tulburată de duşmanii din văi. Pădurea era mai puţin frumoasă fără el, şi primeam cu umilinţă felicitări pe care nu le meritam însă aşa hotărîse destinul, ca să mă pot după aceia duce în Olanda, unde nici odinioară, decând e lumea, n'a cântat în primăvara amorurilor eterne marele tetras urogallus.

MIHAIL SADOVEANU

Dacă poveştile ar fi adevărate...

Pe deasupra acoperişurilor şi salcâmilor desfrunziţi, plângea în noapte semnalul stingerii la cazarma din marginea oraşului.

Apostol, copist la una din autorităţile locale, îşi ridică domol privirea din teancul de hârtii şi-şi răzimă tocul de sticluţa cu cerneală. Apoi, rămase nemişcat, cu ochii la flacăra lămpii. Vaetul prelung al cornului îi intra adânc în suflet.

In odăiţa de alături, soţia lui, cu o legătură de rufe lângă dânsa, cârpea oftând.

Margareta, fetiţa lor, în genunchi, în pat, cu palmele lipite, cu faţa spre răsărit, spunea rugăciunea de culcare. Cuvintele, în şoapte, se auzeau când mai limpezi, când mai înăbuşite:

— ... dă Doamne sănătate, pâne, sare şi noroc, mamei, tatei, mie, rudelor şi la toată lumea...

Apostol îşi acoperi ochii cu palmele. Şi ca în fiecare seară, rugăciunea copilei îi aduse un zâmbet amar în colţul buzelor. Şi pe el îl învăţase bătrâna lui mamă, cândva, să spună rugăciuni. Şi el stătuse plin de naivă credinţă în faţa icoanei de lemn. Acum însă, în toată casa numai Margareta se mai ruga. Iar când ea îşi întreba mustrătoare părinţii de ce nu se închină şi dânşii, i se răspundea:

— Noi ne închinăm târziu, când tu dormi...

Şi amândoi o sărutau lung, par'că voind să-i soarbă din suflet toată fericita neştiinţă.

Când isprăvi, Margareta trecu cu picioarele goale pe lângă masa tatălui ei. Deschise uşa şi puse ceva în săliţă. Apostol îşi ridică privirea.

— Ai să răceşti, draga tatei! Ce cauţi afară?

Ea alergă şi-i sări pe genunchi, îl cuprinse cu braţele de gât, lipindu-şi obrazul de al lui, în timp ce el o strângea la piept:

— Bucuria mea! Bucuria mea.

Dar ochii i se opriră pe teancul de hârtii. Incet, încet, cu un sărut lung în părul de aur, îşi puse comoara jos. Muiè tocul în cerneală şi clătinând din cap, îşi continuă lucrul.

Peste câteva clipe, în cele două odăiţe nu se mai auzea decât scârţâitul peniţei, foşnetul rufelor cârpite şi respiraţia liniştită a copilului care dormea.

* * *

Târziu, Apostol îşi strânse hârtiile, le cercetă cu băgare de seamă, le aşeză pe un colţ al mesei, apoi se ridică şi, întinzându-şi braţele amorţite, ieşi binişor în săliţă să vadă dacă uşa e încuiată. In întuneric, se împiedică însă de ceva. Se aplecă şi ridică un pantof al Margaretei. Un pantof scâlciat, cârpit, cu talpa ruptă. Şi de-odată faţa i se acoperi cu o duioasă lumină de înţelegere. A doua zi era sărbătoarea sfântului Niculae. Sărbătoarea când copiii îşi lasă ghetuţele la uşa casei, ca sfântul cel bun să pună în ele daruri, pentru cei ce fuseseră cuminţi.

Apostol se răzimă de zid şi cu pleoapele închise, cu respiraţia tăiată, strânse la piept micul pantof care păstra în pielea scorojită nădejdile fetiţei adormite. Apoi, îl sărută cu atâta căldură, cu atâta umilă desnădejde, încât, dacă poveştile ar fi adevărate, sărăcăciosul pantof ar fi trebuit să se schimbe într'unul cu totul şi totul de aur.

* * *

A doua zi, când lumina palidă a dimineţii de iarnă se strecura tristă în odăiţele reci, Margareta cobori încetişor din pat şi în vârful degetelor ieşi în săliţă. Ochii ei mari se opriră asupra pantofului care stătea gol, acolo unde-l lăsase. Rămăsese gol, căci... oricât de frumos ar trebui să se isprăvească această istorioară şi oricât de cuminte ar fi fost nevinovata fetiţă, sfântul Niculae nu i-a adus nimic, căci el nu aduce decât copiilor bogaţi..

Ismail, 1925. OCTAVIAN VOROBCHIEVICI

BOTEZUL

Amurg târziu. La fini e zarvă iară:
Un îngeraş pe braţele cumetrei —
Şi 'n fumul de tămâie şi de ceară
Un cârd de naşi şi toţi vecinii vetrei

La strana veche, dascălul destramă
Din slove mari, o rugăciune, şi
O candelă bronzează sub năframă
Ca luna peste bruma din câmpii.

In cântece, părintele dezleagă
Păcatu 'n apa plină de mister —
Şi dând cu mir la 'ncheeturi, încheagă
O taină sfântă între prunc şi cer.

CHIRIAC CH. DRAGOMIR

Citiţi azi
LECTURA No. 140:
Floarea literaturilor straine
GERHART HAUPTMANN
cel mai genial scriitor contemporan al Germaniei
TATĂL
O crimă pasională redată în amănunţimile ei sufleteşti
Lei 5. Scrierea complectă. La chioscari şi librari.

Un punct zoologic

— Dragostea a început să se schimbe şi bestialitatea ei a început să dispară în societatea comunistă. Intr'un viitor apropiat, ea va deveni un izvor puternic al energiei creatoare, asemenea energiei electrice. Raţiunea şi năzuinţa spre munca creatoare — iată care va fi rostul dragostei; iar nasul roman, „torsul divin", etc. vor juca un rol infim în farmecul iubirii.

Cred că dramele burgheze, care arată cum „dânsa", dintr'o cauză necunoscută, se aruncă în braţele unui ticălos şi apoi, convingându-se de ticăloşia lui, aruncă cu vitriol în obrazul altei femei care vrea să-i ia locul, — asemenea drame vor dispărea.

— Prea mult filozofezi asupra amorului, Ştefane, pentruca să poţi să-l pricepi, — mă întrerupse Fuzin; — să admitem că te-ai trezi, pe neaşteptate, împreună cu o femee necunoscută, pe o insulă nelocuită...

— Dă dracului insula nelocuită!... eu presupun împrejurări normale....

— Dar şi în împrejurări normale, amorul e determinat de puncte de atingere pur zoologice...

Mă înfuriai. Nu puteam suferi stupida încredere în sine a lui Fuzin.

— Eşti cel mai primitiv dintre bipezi: eşti pur şi simplu un dobitoc !

— Ceiace nu mă împiedică să am succes la femei de o mie de ori mai mult decât tine.

— La femei zoologice....

— La toate femeile !

Ar fi trebuit să-i vedeţi faţa plină de mulţumire de sine, pentruca să pricepeţi în acest moment pornirea mea: eram cât p'aci să-i arunc scaunul în cap...

Insă, mă stăpânii. Il întrebai numai, în culmea furiei:

— La toate femeile, ai spus ?

— Da, la toate femeile !...

— Dovezi ?...

— Oricând pot să ţi le servesc.

...Ce dobitoc obraznic!...

— Bine... Cunoşti pe Nataşa ?

— Odată sau de două ori am văzut-o la tine. Bănuesc că tu....

— Va fi nevasta mea, îndată ce îmi voi trece examenul de licenţă.

— Şi ?

— Incearcă să-i faci şi ei curte !

Fuzin suflă scrumul de pe ţigară.

— Ei ?... Nu vreau !

— Ah ! vezi ?

— Fiindcă e logodnica ta.

— Ce-are aface ? Şi dacă e logodnica mea ? Suntem doar liberi să facem ce vrem...

— N'am obicei să stric fericirea altora.

— Poftim : fericirea altora ! Ceva mai banal n'ai putut să găseşti ? Ştii tu, oare, cum se numesc cei ce se laudă în mod cinic cu victoriile lor false asupra femeilor, calomniindu-le ?

— Nu le calomniez !

— Asta-i ticăloşie !

— Ştefane, te rog..... îmi pierd răbdarea...

— Păi eu ce vreau ?... Ştiu ce-mi vei spune. Fiind un sportiv în amor, tu simţi cum te priveşte femeia ca şi cum ai simţi adierea vântului. Ea nici nu bănueşte, iar tu eşti sigur că la urma urmei se vor găsi între voi puncte zoologice de atingere. Şi tu, bine înţeles, ai şi pipăit acest punct la Nataşa, chiar de la prima vedere....

— Aşa e !....

— Dar eu îţi cer dovezi, maimuţoi lăudăros ce eşti !

Fuzin se roşi :

— Fie.! Ce fel de dovezi vrei ?

Eu jubilam, săream prin odaie şi râdeam de mă prăpădeam de mutra lui zăpăcită.

— Incearcă s'o convingi pe Nataşa să vie aci, în odaia ta şi să rămână singură cu tine o jumătate de oră.

— E foarte simplu.

— Incearcă ! Şi, bine înţeles, să nu-i spui că sunt aci. Dimpotrivă, trebue s'o încredinţezi că afară de tine, nu-i nimeni în casă.

— Fie ! O voi suna îndată.

— Dar... poate eşti dispus să renunţi ? — îl tachinai eu. — Oricum e logodnica camaradului tău de şcoală... Principiile de etică... Datoria de om cum se cade... Acestea sunt excelente portiţe de scăpare...

Nu făceam economie de venin. Savuram deliciul unei palme care se va aplica pe mutra acestui cretin încrezut.

La timpul oportun, îi prezentasem doar, Nataşei un tablou foarte precis al caracterului lui Fuzin. Ea, fată severă şi serioasă, îmi ceruse atunci să rup această prietenie. I-am spus, râzând, că mă poate influenţa oricine, numai Fuzin nu.

— Aşa, dar, dragul meu...

— Ii telefonez numaidecât; însă, în prealabil, îţi pun o condiţie: nu vei face nici cel mai mic zgomot, nu vei sparge nimic, timp de o jumătate de oră, cât voi rămâne singur cu dânsa.

— Nu cred să ai ce vorbi cu ea atâta.

— Indiferent! Imi dai cuvântul tău?

— Din toată inima !....

Fuzin apucă telefonul.

— Allo, domnişoară, daţi-mi, vă rog, 17326.

— Ai început destul de frumos.

— Mi-ai dat cuvântul, Ştefane, că nu te mai amesteci. Allo, Natalia Vasilievna ? Aci e Fuzin.. Mi-am adus aminte de buclele aurii de pe căpşorul dumneavoastră şi am sunat.....

— Ce banalitate ! Ce trivial !...

Fuzin îşi duse degetul la buze; apoi vorbi despre negelul cel mic de pe obrazul ei stâng...

Cuvintele mele nu pot reda mârşavele, greţoasele, insipidele-i fraze. O clipă am vrut să sar şi să-l pleznesc peste fruntea-i de idiot, aplecată asupra telefonului... Şi ea îl asculta... Ea suporta năvala vorbelor lui murdare !...

— Uitaţi-vă în oglindă, — urmă Fuzin : — linia trupului dumneavoastră poate face pe oricine să-şi piardă capul... Prostii ? Nici de cum ! Aşi vrea numai să stăm împreună un ceas, sau două, şi să visăm... pe întunerec... Nu, nu vă temeţi... Mânuţele frumuşele ştiu să îmblânzească bestiile...

Astfel au flecărit ei cam o jumătate de oră.

Insfârşit, el lăsă telefonul din mână :

— Peste zece minute va fi aci.

Mi-am muşcat buza şi am căutat să stau cât mai nepăsător pe scaunul meu, de pe care mă sălta în sus furia.

— Dacă vrei, voi suna să nu mai vie, — mormăi Fuzin.

— Să nu vie ? Mincinosule ! Nu era nimeni la telefon. Trebuia să pricep mai de mult că am de aface cu un mişel !....

Fuzin ridică din umeri :

— In zece minute o vei vedea aci! — zise, aprinzându-şi o ţigară.

Mă rezimai tăcut de masă, pregătindu-mă să mă răfuesc cu el peste zece minute, aşa cum acest obraznic merita.

...Soneria !...

Mă cutremurai şi-mi înfipsei unghiile în speteaza scaunului. Fuzin eşi să deschidă.

— Intraţi, poftiţi aci, Natalia Vasilievna...

Tâmplele mele se zbătură şi cercuri cenuşii-verzui îmi plutiră înaintea ochilor. Mi se păru că prind sunetul unei sărutări. Se poate să mă fi înşelat, însă auzii apoi şoaptele excitate, întrerupte de râsul caracteristic al îndrăgostiţilor. Totuşi, nu! Pe semne nervii urechilor mele m'au trădat.

— Nataşa !....

O pauză lungă... din nou râsete... apoi... o voce sunătoare, nevinovată, fermcătoare, copilărească, scumpă !...

— Am ştiut, am ştiut, Ştefane, că ai pus la cale toată gluma aceasta. La început, par'că nu-mi venea să cred. Cu ce scop ? De ce ? Doar e o mişelie ! Amicul tău n'ar fi putut s'o joace din propria lui iniţiativă. Să-şi permită el asemenea ticăloşie faţă de logodnica ta ? Nu, ghicisem că e altceva la mijloc... Aud telefonul.... Ii răspund... Banalităţi ca la comandă... Şi deodată am înţeles. Desigur, e o glumă stupidă, pusă la cale de Ştefan. Acuma, sper că eşti mulţumit, încântat, nu-i aşa? M'ai făcut să suport această umilinţă... Ai avut un capriciu, prost şi neînţeles... Frumos din partea ta !...

Vocea ei se cutremură şi note isterice apărură deodată.

— Vă place să mă torturaţi, să mă înjosiţi? Sunt gata ! Poftim ! Aţi prevăzut scena şi cu spectatori străini...

Izbucni în hohote de plâns.

Nu mai pricepeam nimic. Rămăsei ca un sac umplut cu paie, stupid, lăsându-mi mâinile să cadă în jos...

Nataşa căzu pe canapea, se apucă de gât, căutând să-şi stăpânească plânsul...

Mă aruncai în genunchi şi, căutând să-i prind mâinile, îmi blestemai grosolănia, sentimentelor, îmi imputai neîncrederea în inteligenţa şi gusturile ei... Dar, mai ales înjuram furios sălbatecile teorii zoologice ale idiotului de Fuzin.

— Am procedat foarte urât, Nataşa, — mormăi Fuzin, — dar mă scosese din răbdări.

— Tot tu mai ai dreptate ?

— Susţin numai că inteligenţa şi instinctul orb al sexului sunt două lucruri diferite.

— Dar inteligenţa are putere să controleze poznele instinctului orb ?

— Judecând după ceiace s'a petrecut aci, se poate presupune... Dar... toate acestea mai au nevoe de verificare, de control....

— De verificare ?...

Dacă n'aşi fi avut în clipa aceia în mâinile mele pe Nataşa, care leşinase — i-aşi fi dat eu verificare şi control ! Am fost însă nevoit s'o amân pentru alt prilej....

IGNAT LOMACHIN

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada No. 7 (fost Karageorgevici), recomandă următoarele cărţi interesante.

In limba franceză

—Traduceri din autori nordici —

Knut Hamsun: La faim, Victoria, Un vagabond joue en sourdine, Au pays des contes.

August Strindberg : Sonate des spectres, La chambre rouge, La danse de mort, Le songe.

Selma Lagerloff : Un vieux manoir, Livre des legendes, Les liens invisibles, Jérusalem (en Dalécarlie et Terre sainte), Gösta Berling, Les miracles de l'Antéchrist, Le merveilleux voyage de Niels Hölgersson.

Sigrid Undset : L'âge heureux.

Johan Boyer : Le caméléon, La puissance du mensonge, La grande faim, Les émigrants, Nuits claires, Le dernier Viking.

Karin Michaelis : L'âge dangereux, Femmes.

Kinck (unul dintre cei mai mari scriitori norvegiani) : Les tentations de Nils Brosme.

Din clasicul şi vigurosul *Ibsen* amintim : Brand, Peer Gynt, Solness le constructeur, Le petit Eyolf, Jean Gabriel Borckmann, Les revenants, Maison de poupée, Soutiens de la société, Les prétendants à la couronne, Un ennemi du peuple, Quand nous nous reveillerons d'entre les morts, La dame de la mer, Canard sauvage.

Autori mari englezi, în traducere franceză :

Bernard Shaw : Sainte-Jeanne, Les disciple du diable, Le héros et le soldat, L'homme et le destin.

George Moore : Confessions d'un jeune Anglais.

Joseph Conrad — minunatul scriitor englez în traducerile lui André Gide : Le Typhon, Le nègre du Narcisse, Jeunesse. En marge des marées, Lord Jim, Sous les Yeux d'Occident, Des souvenirs, Une victoire, Aventure, etc.

Autori germani în traducere franceză :

John Gallsworthy : La fieur sombre, Le patricien, Le domaine, Fraternité, Le propriétaire, Un saint.

Thomas Mann : Tonio Kröger, La mort à Venise, Tristan.

STEFAN ZWEIG : Amok, Balzac et Dickens.

René Schickelé : Le consolateur des femmes .

Arthur Schnitzler : Mademoiselle Else, Anatole, La ronde.

Rainer Maria Rilke : Cahiers de Laurids Brigge, Histoire du bon Dieu.

Hanns Heinz Ewers: Mandragore, Apprenti sorcier.

Emil Ludvig : Guillaume II.

E. T. A. Hoffmann : Les élixirs du diable.

Hermann Hesse : Siddharta.

Librăria „Hasefer" primeşte *zilnic* cele mai însemnate cărţi franceze, germane şi engleze, pe cari le vinde cu preţuri mai ieftine ca oriunde.

Vizitaţi expoziţia caricaturistului SELL, deschisă în sala „Hasefer" din str. Eugen Carada 7.

Interesantă
Distractivă **Instructivă**

Biblioteca „DIMINEAŢA"

Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare — Lucrări originale şi traduceri din operele cele mai de seamă

AU APARUT PANA AZI APROAPE 100 VOLUME

No. 1. — **Războiul balcanic** de M. Sadoveanu.
No. 2. — **Diavolul** de I. Agârbiceanu.
No. 3. — **Spitalul** de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — **Mâna Vrăjită**, de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — **Crima Lordului Arthur Savile** de Oscar Wilde (trad. de Ion Popa).
No. 6. — **Şeful gării** de A. de Herz.
No. 7. — **Lăcustele** de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — **Toamne de odinioară** de Gala Galaction
No. 9. — **Fantezii humoristice** de Edgar Poe.
No. 10. — **Secretul lui Don Juan** de Rémy de Gourmont
No. 11. — **Nuvele** de Gh. Brăescu.
No. 12. — **Viaţa lui Eminescu** de Gala Galaction.
No. 13. — **Adio** de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — **Xanthis sau vitrina sentimentală** de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — **La Montmorency** de H. Sanielevici.
No. 16. — **Imprumutul răposatei** de Blasco Ibanez.
No. 17. — **Domnişoara Roxana** de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — **Viaţa în armată** de Anton Bacalbaşa
No. 19. — **Poeme** de Ştefan Petică.
No. 20. — **Zâna apelor** de Bojena Niemtova.
No. 21. — **Surpriză** de J. Dongorozi.
No. 22. — **Poveştile lui Hinu Ion** de Sandu Teleajen.
No. 23. — **Omul cu obrazu 'ncrustat** de Jak London.
No. 24. — **Flămânzii** de I. Ciocârlan.
No. 25. — **Lupii** de Eug. Boureanu.
No. 26. — **O sărutare** de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — **Homunculus** de Al. Ciura.
No. 28. — **Viaţa mea, povestirea unei ţărănci din Rusia** de Leon Tolstoi (în rom. de V. I. Popa).
No. 29. — **Prima Turcoaică** de N. Batzaria.
No. 30. — **Patru cuvântări de Jean Jaurès** (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — **Paiaţenul** de Hans Heinz Evers.
No. 32. — **Faust, tragedie**, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — **Amintirile unui băiat de familie** de I. Petrovici.
No. 34. — **Tristan** de Thomas Mann.
No. 35. — **Amazoana, culegere de eseuri scrise cu o artă specific feminină** de Natalia Negru.
No. 36. — **Laguna** de Joseph Conrad.
No. 37. — **Descântecul** de I. Vinea.
No. 38. — **Crainquebille** de Anatole France (trad. de M. Carp).
de Drachmann (trad No. 39 — **Povestiri din Danemarca** din nemţeşte de I. Botez).
No. 40. — **In tren** de H. Sanielevici.
No. 41. — **Secretul contesei** de Regnier.
No. 42. — **Singurătate** de I. Agârbiceanu.
No. 43. — **Balzac şi Stendhal** de Brandès.
No. 44. — **Crima din str. Nopţii** de N. Davidescu.
No. 45. — **Livada de măslini** de Maupassant.
No. 46. — **Sărutul cel mai dulce** de Septimiu Popa.
No. 47. — **Din minunile instinctului la insecte** de J. H. Fabre.
No. 48. — **O mireasă la loterie** de W. A. Hoffman.
No. 49. — **Radeş** de D. N. Teodorescu.
No. 50. — **Werther** de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — **Domnul Şef** de Adrian Pascu.
No. 52—53. — **Profesiunea D-nei Warren** de Georg Bernard Shaw.
No. 54—55. — **Cum am ucis pe Rasputin** de V. Purişkevici.
No. 56. — **Nebuna** de Octav Mirbeau.
No. 57 — **Plăpumarul chior şi Taurul alb.** de Voltaire.
No. 58. — **Gazda cu ochii umezi** de George Mihail Zamfirescu.
No. 59. — **Către timpuri mai bune** de Anatole France.
No. 60. — **Nevinovata** de Heinrich Mann.
No. 61. — **Clacă şi Robie** de I. Neagu Negulescu.
No. 62. — **Odaia Ceasornicului**, de Georges Duhamel.
No. 63 — **O împuşcătură în ceaţă** de Jens-Peter Jacobsen.
No. 64. — **Un şaizeci şi şasă,...** de Salom Alechem.
No. 65. — **Livretul roşu**, de Luigi Pirandello.
No. 66. — **Familia Lewton**, de H. Sanielevici
No. 67—68. — **Viaţa părintelui Vasile Fiveischi**, de Leonid Andreev.
No. 69. — **Văzute şi trăite**, de I. Petrovici.
No. 70. — **Drumeţul din Praga**, de Guillaume Apollinaire.
No. 71. — **Floarea roşie**, de Voevolod Garşin.
No. 72. — **In tinereţe sau la bătrâneţe**, de N. Batzaria.
No. 73. — **O lună de miere**, de Israel Zangwil.
No. 74. — **Patima iubirii**, de Rabindranath Tagore
No. 75—76. — **R. U. R.**, de Carl Ciapek.
No. 77. — **Crocodilul**, de Th. Dostoewski.
No. 78. — **Micile ironii ale vieţii**, de Thomas Hardy
No. 79. — **Antigona**, de Walter Hasenclever.
No. 80. — **Un om sensibil**, de Octave Mirbeau.
No. 81. — **Viaţa şi filosofia lui Spinoza**, de Dr. Ygrec.
No. 82. — **Ochiul de Nichel** de Tudor Teodorescu-Branişte.
No. 83. — **Copilul minune** de Thomas Mann.
No. 84. — **Robii pământului**, de Simona Basarab.
No. 85. — **Oul de cristal** de H. G. Wells.

Preţul unui volum de 64 pagini Lei 6.—
De vânzare la toate librăriile şi chioscurile de ziare.

Despre vocabularul criticei

Când Sainte-Beuve era băiat tânăr, ştiinţele naturale intraseră tocmai în vârsta lor de glorie. Acest tânăr a început să studieze medicina; a urmat cursuri de anatomie, a fost extern într'un spital. Din această familiarizare cu metoda ştiinţei, nici o urmă pedantă nu a rămas în criticul literar de mai târziu. Odată sau de două ori, doar, a scris că ambiţia lui primă ar fi, să facă „istoria **naturală** a spiritelor". Altminteri a rămas credincios deplin terminologiei critice moştenite din bătrâni.

A mers, poate, prea departe, în această scrupuloasă ortodoxie; căci nu erta termeni tehnici nici măcar în studiile de etică filozofică şi teologică ale protestantului Edmond Scherer; şi cuvântul **déterminisme** l-a condamnat pe atunci Sainte-Beuve ca o mare greşeală de gust în dauna limbii literare. Disciplina secolului al XVII-lea excludea nemilos din limba literară termenii ştiinţifici. Vocabularul lumii bune — le langage des honnêtes gens, — numai cuvintele conversaţiei de salon sunt îngăduite în scrisul literar. Termenul ştiinţific sau în general tehnic, face scandal în critica literară nu mai puţin decât în poezie, unde evitarea unui asemenea cuvânt cu ajutorul perifrazei era chiar prescrisă. Se poate zice că, în această privinţă, scrisul lui Sainte-Beuve nu se deosebeşte de al lui Boileau; şi acest scris constitue un exemplu deciziv, care arată că acel vechiu vocabular a fost în stare să dea expresie pozitivă pentru o gândire nouă şi subtilă.

Taine, cu tot aparatul lui de cuvinte din fiziologie sau din chimie, a practicat, în studiile sale pur literare, aproape cât şi Sainte-Beuve sobrietatea dicţionarului clasic. Nici măcar termenii sacramentali, rasă — mediu — moment, — nu vin să ne supere, în paginele lui, prin abuz şi pedanterie. Mult ştiinţificul filozof a avut norocul să uite, în aplicaţii, rigiditatea teoriilor sale. Moderaţia gustului clasic a învins, şi în el, vanităţile vorbirii ştiinţifice.

Dar acei doui maeştri sunt oameni vechi, astăzi. Se poate uşor vedea însă că nici simboliştii, sau vre-o altă încarnare a revoluţiei literare începută acum cincizeci de ani, cu tot delirul lor lexical, nu s'au îndărătnicit prea mult să împăneze teoria şi critica literară cu vorbe noui, bizar pretenţioase. — **Verbe,** cu V mare, consacrat solemn de astăzi neglijatul şi în general neglijabilul René Ghil, nu-l mai rostesc astăzi serios sau pompos decât doar întârziaţii. Despre cuvântul **Simbol** în terminologia estetică, nu se poate spune că datează dela simbolişti. E zestre mult mai veche.

Pentru Sainte-Beuve, afectat de o specială antipatie contra limbajului filozofic şi psihologic, va fi fost poate supărător cuvântul **suggestie** şi familia lui atât de scumpă criticii literare de cincizeci de ani încoace. Chiar **psihic** şi **psihologic** vor fi apărut termeni abuzivi şi de rău gust, pentru vocabularul purist al ilustrului critic **psiholog.**

Dela fraţii Goncourt, şi mai întâi relativ la dânşii, s'a adoptat formula ÉCRITURE ARTISTE; inovaţia a fost necesară, şi deci norocoasă.

Expresii ca **anatomia stilului, fiziologia poetului, biologia romanului,** sunt aproape cu totul eşite din curs. Erau simple puerilităţi, manifestări mai mult comice ale unui pozitivism literar infirm din capul locului.

Sus pomenitul poet şi doctrinar simbolist René Ghil, a vrut să dăruiască teoriei literare cuvintele **orchestraţie** şi **instrumentare.** Aceste metafore trebue să fi fost şi inutile şi naive: succesul lor a fost foarte slab. In adevăr, nu te luminează întru nimic să compari timbrul vocalelor cu acele ale instrumentelor de muzică, deoarece timbrul oricărei vocale se absoarbe, din punct de vedere muzical, în timbrul general al organelor vocale omeneşti. Este un joc fără nici un folos teoretic să amesteci în tehnica poeziei idei împrumutate din polifonia muzicală. In poezie, polifonia e un non-sens, sau metaforă născută în mintea unui incompetent.

Nu fără mirare am întâlnit de prea multe ori într'un studiu al unui tânăr învăţat român asupra liricei germane, cuvintele **orchestrare, instrumentaţie** sau stil **simfonic.** Autorul le întrebuinţează atât de liber şi de vag, încât e cu neputinţă să afle lămurit cetitorul de ce cutare poet e **orchestral** şi **simfonist,** iar altul nu.

Noutăţi durabile în vocabularul criticei literare par să fie totuşi numai termenii luaţi din tehnica altor arte, dar desigur nu cuvinte ca acele citate mai sus, zmulse cum a dat Dumnezeu din terminologia muzicală. Astfel au ajuns indispensabile astăzi criticei literare vorbele: **arhitectură, arhitectonic, ton, timbru, linie, culoare, valori, sonorităţi, muzicalitate, acord** (ca adevărată metaforă, nu ca aplicaţie directă la „muzica" versului). Vorbele traduse din terminologia retoricei şi poeticei antice sunt, astăzi, caşi pe vremea lui Boileau, evitate pe cât posibil în critica franceză. Miroase prea rău a pedantism. Pentru a vorbi de versificaţie, termenii tehnici sunt inevitabili; dar criticii francezi se feresc să trateze în faţa publicului probleme de metrică, şi când n'au chip să evite acest domeniu, cum s'a întâmplat în cazul reformelor simboliste, criticii nu mai ştiu cum să ceară ertare cetitorului — „d'entrer ainsi dans la technique de l'art" (A. France). Aceiaşi rezervă în privinţa tehnicei versului se află şi în **Arta poetică** a lui Boileau. Şi el scria doar un tratat pentru artişti, şi nici nu era cel mai **mondain** dintre autorii vremii sale.

* * *

Impresionismul literar a adus la modă critica în ton poetic. Poemul poetului devenea pretext al unui alt poem, — al criticului. Aceste poeme ale criticilor erau când imnuri către persoana poetului — lui Mallarmé cu deosebire i s'au cântat asemenea liturghii în proză, — când istorioare alegorice aproape fără nici o legătură cu opera sau cu poetul studiat. Această modă a dispărut în scurtă vreme. Din ea au trecut câteva resturi în foiletoanele de artă, zilnice sau săptămânale. Flori şi tot felul de plante, de minerale, de animale pitoreşti sau poetice, mirosuri, tonuri muzicale, în doze uneori masive, se toarnă în capul cetitorului de cronici artistice, sub pretext de a-l lumina, prin poetică suggestie, asupra frumuseţilor unei opere.

Cetitorul brutalizat de aceste proze poetice, se clatină între admiraţie şi revoltă. Simte el, în definitiv, că educaţia lui literară este cu desăvârşire compromisă prin aceste siluiri retorice şi, în ascuns cel puţin, se zbate apărându-se contra voluptăţilor pe care vrea să i le impună lirismul foiletoniştilor.

Mai vătămătoare poate de cât metaforele violente ale criticilor debitanţi de stil poetic, este introducerea termenilor ştiinţifici şi filozofici în limbajul studiilor de artă. Resturile de stil poetic din foiletoanele de artă şi literatură se volatilizează repede în mintea distrată şi puţin riguroasă a cetitorilor obişnuiţi. Cel mult rămâne, ca drojdia acelor resturi, în capul câtorva diletanţi cu ambiţii literare ceva mai eroice, o vagă apucătură de a vorbi poetic despre artă şi artişti. Dar manifestările acestei apucături sunt rare şi timide: bunul gust actual este cu totul nefavorabil expectoraţiilor poetice în societate.

Cuvântul ştiinţific sau filozofic este mult mai puţin inocent, şi introducerea lui în proza literară implică neapărat o responsabilitate intelectuală constrângătoare. Există o întrebuinţare serioasă, şi există o întrebuinţare caraghioasă a termenilor ştiinţifici în studii sau discuţii literare.

Am cunoscut o foarte capabilă doctoră în ştiinţele naturale, care exclusese din vocabularul ei verbul **a arunca;** zicea numai: **a proiecta un obiect la o distanţă de.......** Se ştie că acesta nu-i decât un caz dintre multe altele. Am dat un exemplu feminin, fiindcă, la femei, astfel de păcate literare par mult mai dizgraţioase, sunt prin urmare mai izbitoare decât la bărbaţi. Dar, în afară de orice consideraţie de sex, în ochii Românului serios cultivat (ar trebui să zic poate: în ochii societăţii noastre bune mai vechi), a întrebuinţa termeni şi expresii din manualul de matematică sau de fizică, în afară de uzul şcolar, este semnul unui gust plebeu: e pecetea clară pe care o poartă acel speriat de cartea câtă a învăţat-o.

Semi-docţii strică în massă valoarea termenilor tehnici. Această stricare porneşte însă dela pedanţii umflaţi de vanitate, dela plebeii cu diplome de doctorat. Şi apoi oameni, mai ales oameni tineri, fără să fie pedanţi sau plebei deformaţi, se lasă, prin simplă lene mintală, duşi de curentul gustului prost şi al spiritului grosolan cărturăresc. Puţină lume ia seama că vorbele pot ajunge, prin abuz, stupide şi ridicule; iar încă mai puţină îşi închipue că sub acel abuz se ascunde sau incapacitate de a gândi riguros, sau poftă josnică de a trage pe sfoară pe naivi şi, ceiace-i mai grav, pe copiii cu deosebită dragoste de carte.

De o sumă de ani cuvântul **sinteză,** cu toată familia lui, devine din ce în ce mai caraghios. **Sinteză** este un cuvânt grecesc care se traduce exact în limbile romanice prin cuvântul **compunere.** Dacă urmărim întrebuinţarea cuvântului acestuia în convorbirile curente şi în presă, vom auzi şi vom ceti lucruri ca aceste: „sintetic" este jocul actriţelor, sintetici paşii savanţi ai balerinelor favorite, sinteze sunt balivernele parlamentare şi conferinţele populare ale vorbitorilor cu atâta pe ceas. Un capelmaistru ilustru sau pe cale de a se ilustra mişcă bagheta sintetic. In sfârşit, poeţii, regisorii, avocaţii, hirurgii, campionii de tennis, vioriştii, maeştrii de bridge, abecedarele, dramele, figurile de patinaj, loviturile de box —: dacă vrei să caracterizezi elegant şi modern vreunul dintre aceste fenomene special preţioase pentru conversaţia fină, îl proclami sintetic, şi ajunge.

Acest procedeu, de o simplicitate condamnabilă, se ridică până la treptele de sus ale vieţii intelectuale. — De exemplu, tânărul istoric literar de care am vorbit întrebuinţează — cu naivitate sau cu perversitate, nu pot hotărî, dar ambele ar fi deopotrivă condamnabile — cuvântul **sinteză** astfel, încât aproape toţi poeţii germani studiaţi de dânsul (vreo şaizeci şi mai bine) sunt **sintetici** şi **sintetizează,** de dimineaţă până'n seară. Imposibil să-i mai deosebeşti unul de altul. „Sinteza" ajunge astfel miş-maş.

Boirac, vechiu şi onest autor de manuale de filozofie, spune că întrebuinţarea termenilor sinteză şi analiză în filozofia veche şi în cea modernă a fost de aşa natură, încât e foarte greu astăzi să se dea acestor concepte o definiţie care să cuprindă înţelesurile foarte variate ale cuvintelor corespunzătoare în diferitele ştiinţe.

Această situaţie ar trebui să ne facă cu deosebire prudenţi în ce priveşte întrebuinţarea literară a acelor cuvinte. Inţeles mai precis au ele astăzi în chimie, în logică, şi poate în deosebirea pe care o face Kant între judecăţi analitice şi judecăţi sintetice; dar această din urmă deosebire este prea puţin populară, şi nu poate fi luată aici în consideraţie. Incolo, cuvântul **sinteză** mai ales a rămas prada tuturor abuzurilor absurde şi comice ale vanităţii literare curente. In marele dicţionar al lui Larousse se găseşte următoarea informaţie foarte instructivă: dans le langage VULGAIRE, **synthèse** signifie généralisation, groupement de faits particuliers... objet qui est comme le **résumé,** le résultat typique de toute une série d'objets —; ceiace înseamnează că abuzul e vechiu şi, probabil, general european. Această împrejurare nu-l scuză.

Când întrebuinţează, din simplă şi puerilă vanitate culturală, cuvintele **sinteză, sintetic, a sintetiza,** prinse la întâmplare din zvon vulgar, vorbitorul prezintă neapărat simptome care arată că el dă o valoare eminent decorativă acelor termeni. Este o netăgăduită nuanţă de emfază în pronunţarea vulgară a cuvintelor pomenite. Idee riguroasă despre înţelesul lor nu mai există în aceste cazuri de patos cultural. Simţim numai că **sinteză** înseamnează ceva bun, superior, important, şi că şade bine să cunoşti cuvântul, şi să-l pronunţi. Mai trece poate prin mintea omului, dar nu prea des, cred, ideia de rezumat, de lucru spus pe scurt, cum se zice în şcoala primară.

Criticei literare, caşi oricărei discipline teoretice, îi şade rău să adopte cuvinte de care n'are nevoie, cărora ea, adică, nu poate să le îmbogăţească înţelesul cu elemente precise din domeniul său propriu.

Sinteză şi **analiză** sunt concepte care s'au format în metodele ştiinţifice. Ele au sens clar şi rost în domeniul unor principii relativ elementare şi relativ simple ale gândirii în general. Ar trebui să înţelegem că strămutarea acestor concepte asupra unor obiecte atât de complexe şi greu precizabile ca arta şi teoria ei, nu poate fi încercată serios fără o extremă chibzuinţă. Orice obiect de artă, caşi orice alt obiect al experienţei sensibile, este o combinare de elemente infinit variate, legate prin infinite raporturi. Din punctul de vedere cel mai general considerate, adică din acel al sistemului de expresie, operele de artă sunt — cum ar zice domnul Cutare — laolaltă **sinteze** şi analize. In arta literară, elementele expresiei, cuvintele, sunt simboale, şi ca atare sinteze; iar înlănţuirea lor succesivă este neapărat o **analiză.** Aşa dar, ce sens are să spui de un anume stil, de o anume operă, de procedarea unui artist al vorbei, că sunt **SINTETICE?** Este negreşit semn de mărginire pedantă sau de nesocotinţă, să arunci astfel cuvintele, pentrucă te farmecă un prestigiu pe care li-l atribui la întâmplare — o întâmplare făcută, în anume cazuri, din neştiinţă, din nepricepere — sau, mai drept, din amândouă **SINTETIZATE.** Şi este cel puţin frivol să nu iai măcar seama că asemenea noutăţi terminologice au nevoie de specială şi cât mai îngrijită explicaţie, spre justificarea lor.

Domnul Cutare zice astăzi, mândru şi fără grije, **integral** în loc de complect; iar în loc de rezumat, **sinteză,** — şi spiritul lui adoarme îndată cu neturburabilă mulţumire. Fără să-l supărăm, ne vom servi de somnul său, pentru a observa că, vorbă nouă trebue numai atunci, când spiritul a ajuns să deosebească lămurit un nou element de cunoştinţă, sensibilă ori abstractă. Când în loc de **total, grupare, compunere, rezumat,** cuvinte deprinse de demult, modeste şi clare, omul zice SINTEZĂ, se simte că mintea vorbitorului nu gândeşte nimic specific. Şi nu-i frumos, când se simte asemenea stare de lucruri. Fiindcă nu-i frumos să se arate mintea ca o piftie, oricât ar luci ea de unsuros. Mintea e făcută să fie un aparat sclipitor, deopotrivă foarte precis şi foarte complex, care să funcţioneze cu necruţătoare şi neobosită scrupulozitate.

PAUL ZARIFOPOL

Amănunte

I

Spitalul Bisericii Trei Sfinţi e sus, pe deal, în faţa Gimnaziului. Ferestrele înalte, fără perdele, îi dau o înfăţişare de casă pustie şi curtea puţin aplecată către aripa dreaptă a clădirii e totdeauna goală şi presărată cu hârtii murdare. Toată severitatea mea de ani de zile n'a putut înfrânge obiceiurile personalului de serviciu: o fereastră se întredeschide repede şi bucăţile de vată şi hârtiile cad fluturând. Nisipul curţii e un nisip murdar, nu numai murdar, un nisip mort, adus dintr'altă parte şi deşertat acolo ca să ascundă pământul. Pământul din curtea spitalului pare putred. In zilele de ploae e cleios ca sângele şi prăfuit, fărâmiţat, dezgustător, în zilele de secetă. Am încercat să pun flori ca să'nveselesc puţin spitalul. După câte-va săptămâni grădinarul a venit la mine cu un fir adânc de desnădejde în vorbă şi'n privire.

— Domnule doctor, pământu' e otrăvit. Nu prinde nimic în el!

De atunci, când se strâng bani, trimit căruţaşii la râu să-mi aducă nisip şi caut, pe cât e cu putinţă, să ascund pământul. Din curtea totdeauna pustie urc patru trepte largi de piatră; coridorul începe chiar din uşă. E înalt şi strâmt. N'are lumină decât de la ferestrele din fund şi de-alungul lui fâşia de linoleum luceşte lipicios. Cum pătrund în coridor începe mirosul de acid fenic. La început te supără puţin. Te prefaci că nu bagi de seamă. Vorbeşti cu prima infirmieră, o femee de cincizeci de ani, înaltă, foarte slabă şi adusă puţin din spate. Iţi dă raportul cu glas aspru: băeţelul bolnav de scarlatină are mai puţină temperatură dar îl doare capul. Bătrânul chinuit de astm n'a putut dormi şi a gemut toată noaptea. Ţiganca tot n'a născut. Geme. Se-aude de aici cum geme.

Şi mirosul de acid fenic e tot mai puternic. Il simt în ochi, în urechi, în gură...

In fundul coridorului, la dreapta, este uşa sălii de operaţii: odae cu ferestre înalte şi cu masa de nichel singuratecă pe luciul cimentului dat cu gaz. Mirosul de petrol pluteşte deasupra celui de acid fenic ca untdelemnul pe apă. Ferestrele sălii dau spre curtea Gimnaziului. E încă devreme. Burniţează puţin. Sunt cei din urmă stropi ai unei ploi de vară. Băeţii n'au intrat încă. S'au adunat în ploae şi vorbesc toţi deodată. Inăuntru n'au voe; monitorii, aleşi tot dintre dânşii, aşteaptă în clasă cu carnetele în mână şi, cu superioritate copilărească, înseamnă numele gălăgioşilor cu scrisul lor naiv şi nesigur.

Afară în ploae băeţii se simt încă la largul lor. Au venit dealungul străzilor noroioase, sărind peste pârae şi acum s'au strâns, întunecaţi de teama zilei de şcoală. Au o expresie îmbătrânită, o degradatoare urmă de griji. Printre ei sunt câţi-va mai mari, cu feţele pline de bubuliţe, cu ceva nesigur şi obscen în privire. Trei, patru, îmi sunt cunoscuţi. Sunt clienţii mei. Pe când le fac tratamentul îmi povestesc în amănunt cum s'a întâmplat, şi râd cu râs fals, răspândit în odaia mea de consultaţii ca un miros urât.

Dar nu mai pot întârzia la fereastră. Infirmiera mă împinge cu privirea. Trecem prin coridor şi urcăm scara. Treptele de piatră sunt mâncate de paşi, scobite ca de un pârâu, — pârâul paşilor grăbiţi de moarte şi de suferinţă. Urc încet, cu luare aminte. Ştiu că paşii mei au ros piatra şi mă simt mâhnit. A trecut vreme... Vremea lasă urme. Când a venit la spital infirmiera era tânără. A îmbătrânit mai mult decât mine, mult mai mult. E de nerecunoscut. Ii aud glasul aspru:

— Domnule doctor, ar trebui să-i facem lucrătorului de la No. 2 o injecţie cu morfină.

— Să-i facem. Cu cât e mai puţină durere, cu atât e mai bine!

Şi glasul ei era cu totul altfel înainte

Mergea lângă mine, înaltă şi subţire, în şorţul ei alb. Avea ochi albaştri şi părul plin de lumină. Apoi se măritase cu un funcţionar de la gară care murise, câţi-va ani mai târziu, într'un accident. De atunci îmbătrânise crescându-şi cu patimă copiii, doi băieţi intraţi de puţin în gimnaziu.

Acum urcă scara puţin înapoia mea, cu pas greoi de femee obosită. Şi pasul meu s'a schimbat de atâta vreme. Urcam în fugă, atingând treptele numai pe muchii. Acuma mă ajut cu mâna de rampă şi calc cu toată talpa. Aşi putea să mă urc mai repede, dar nu vreau să-mi grăbesc bătăile inimii. Inainte, pentrucă aveam toată viaţa înaintea mea, eram grăbit. Acuma, în pragul bătrâneţei, văd că nu mai am de ce să mă grăbesc. Cu toată talpa, treaptă după treaptă, încet...

— Domnule doctor, vorbeşte iar glasul aspru înapoia mea, băeţaşul de la No. 10 l-am lăsat în grija Mariei.

Glasul spune numai atât, dar ghicesc mai departe:

...Maria n'are copii să se'nbolnăvească de scarlatină. Imi trece un gând prin minte. Mă'întorc puţin ca să văd ce efect au cuvintele mele:

— Dumneavoastră aveţi obiceiul să aruncaţi vata murdară pe ferestre. Scarlatina se ia uşor. Şcoala e alături.

Nu mai adaug nimic. Ştiu că nu mai e nevoe. Pe faţa osoasă a femeii a trecut o împietrire de spaimă.

Am ajuns sus, pe coridor. In fund, e o fereastră înaltă în rama căreia se încadrează, într'un peisaj de ploae, turla bisericii Trei Sfinţi.

De amândouă părţile coridorului câte o uşă vopsită în alb: în dreapta sala femeilor, în stânga sala bărbaţilor. La bărbaţi e tăcere. In afară de bătrânul astmatic, ridicat în sus într'un efort sterp după mai mult aer, toţi ceilalţi sunt culcaţi. Lucrătorul de la No. 2 e alb ca varul. Nu mai poate nici să geamă. Işi clatină capul la dreapta şi la stânga, în neştire. Ii vorbesc ceva. Ştiu că vorbele mele nu ajung până la el prin perdeaua de durere care ne desparte. Vorbesc, mai mult pentru mine, pe când îi fac injecţia. Braţul lui vânjos, cu vinele umflate, rămâne pe plapuma de lână, mort ca o piesă anatomică. Nu mai are nimic organizat într'însul. E un băiat tânăr cu obrazul crud ca de fată.

Bătrânul astmatic îmi vorbeşte şuerând:

— M'am luptat cu el toată noaptea, îmi destăinueşte el vorbind despre nodul care-l asfixiază şi făcând acelaşi gest dealungul beregatei. Dar de cum se face lumină răsuflu mai bine, mult mai bine.

Imi spune lucrul acesta cu zâmbet de izbândă în ochi şi cu faţa de spânzurat, vânătă şi buhăită.

Am eşit în coridor. Aşi vrea, înainte de a deschide uşa din dreapta, să mă duc la fereastră.

Dar infirmiera e lângă mine. I s'ar părea curios să mă vadă rămânând pe gânduri în faţa priveliştii neschimbate de zeci de ani a oraşului de provincie strâns între dealuri, cu case mici dealungul străzilor înguste.

In spatele nostru se aude un pas repede pe scări. E doctorul Cotran, ajutorul meu, tânăr, deabea eşit din facultate. Se opreşte roşu la faţă de graba cu care a venit.

— Am întârziat şi astăzi.

Vorbeşte cam tare. In spital vreau să se vorbească în şoaptă. Zidurile goale răsună, şi urechile sunt îndurerate. Dar doctorul Cotran e tânăr. Ochii lui mici şi vioi joacă în toate părţile. Cu toate acestea, surâsul lui e plăcut, foarte plăcut. Chiar şi infirmiera zâmbeşte.

In sala femeilor începe cineva să cânte

— No. 6, ne lămureşte infirmiera. Cântă încet şi cântecul ei linişteşte pe celelalte femei.

Intr'adevăr, glasul femeii e limpede şi cald ca o rugăciune în întuneric. No. 6, o Rusoaică, a fost găsită în gară, căzută în dosul unor stive, cu patruzeci de grade temperatură. Căpătase o congestie pulmonară. Acum mergea spre însănătoşire. Cânta, în limba ei neînţeleasă, un cântec aducător de mâhnire. Deschid uşa şi No. 6 tace. Ochii ei mari şi puţin prea nemişcaţi rămân aţintiţi asupra noastră. Zâmbeşte. Şi zâmbetul ei alunecă spre faţa tânără a doctorului Cotran. Rusoaica e o femee bălae şi cu ochii albaştri. Din aspra cămaşă de spital, umerii şi gâtul es albi şi catifelaţi. Mâna femeii e stricată de muncă, unghiile-i sunt mâncate şi roase. Dar, de la încheetura subţire, braţul e frumos. Femeia explică doctorului Cotran în româneasca ei stricată că ar vrea să se scoale puţin din pat. Ar vrea să încerce să umble până la fereastră sau până la uşă. Sângele i se ridică în obraz din greutatea de-a vorbi o limbă necunoscută. Doctorul Cotran are privirea gravă şi ţine mâna bolnavei mai mult decât este nevoe.

Alături de patul No. 6 doarme o femee micşorată de bătrâneţă. Pe perna mare şi bombată, capul ei e cât un pumn. Pielea de pe faţă i s'a sbârcit ca un măr uscat şi ochii ei, cu pleoapele străvezii, nu mai deluşesc nimic împrejur. Inima-i bate slab, şi, ca să-i găsesc pulsul, trebue să-mi strâng degetele pe mâna ei uşoară ca o pană.

II

Munca noastră de dimineaţă s'a sfârşit. Soarele de amiază înfierbântă pietrele străzilor. Mergem încet, fără să vorbim, căutând umbra prelinsă pe lângă case. Doctorul Cotran şi-a scos pălăria. Părul lui negru şi buclat, îl apără de soare. Pe chelia mea soarele trebue să strălucească. Aşi vrea să vorbesc ceva cu Cotran, dar simt că nu am nimic să-i spun. In strada Mare, pe asfaltul muiat de căldură, paşii noştri sunt tăcuţi ca pe covor. Umbra cafenelei ne primeşte cu mirosul ei de tutun rece şi cu ţăcănitul zarurilor de table.

Cotran s'a dus în fund la biliard. Il aud cum râde cu doi tineri de vârsta lui, un locotenent şi supleantul cel nou. Acesta poartă favoriţi şi merge pe stradă cu o gravitate comică la un om atât de tânăr. Dar între prieteni râde dând capul pe spate întocmai ca doctorul Cotran, stricând astfel efectul favoriţilor. Il văd printr'o oglindă îngălbenită de vreme: e depărtat, strâmb şi palid, dar ştiu că e tânăr şi cu obrajii îmbujoraţi sub părul blond.

Sunt singur la masa mea obicinuită. Am cerut un păhărel de ţuică şi câteva măsline, ca în fiecare zi. Intr'o dimineaţă mi-a trecut prin gând să număr câte pahare de ţuică am băut de când sunt aici... Aproape şapte mii... Socoteala asta m'a întristat mult. De atunci nu mă mai întreb de câte ori s'a bătut Cristu în piept spunându-mi cu acelaşi glas: **„Uite frate doctore aici mă ţine!"** — şi nici de câte ori mi-a arătat Conu Mihai Gavrileanu că pata de pe obraz i se întinde.

Cristu trebue să vie peste câteva minute. A ajuns director al prefecturii şi cu funcţionarii vorbeşte ocrotitor, trecându-şi prin barbă, cu un aer de adâncă meditaţie, degetele răşchirate. Iată-l. Nedesluşind bine feţele din umbra cafenelei, zâmbeşte din uşă:

— Bună ziua, doctore!

Se apropie repede, cu mersul lui de om prea scurt, şi pe când îmi dă mâna, comandă:

— Aperitivul!

Nu ştiu de ce îşi dă atâta osteneală. Chelnerul e lângă el, cu farfuria pregătită. Cristu, domnul director, ia o măslină între arătător şi degetul cel mare şi înainte de a o arunca în gură, întreabă: „Nu ştii ceva?!! — apoi mestecă repede, scoate sâmburele în repezeală şi continuă.

— Vine Grigore Albu pentru propagandă.

Imi vorbeşte şuerat despre omul acela pe care-l cunosc mai bine decât el. Grigore Albu mi-a fost coleg de şcoală şi vecin de bancă. Intorceam capul puţin spre dreapta şi profilul lui energic, de atunci prea masiv, cu ceva brutal într'însul, se desluşea tăiat în negru pe dreptunghiul ferestrei. Asculta cu un fel de aviditate. Ochii întunecaţi urmăreau toate gesturile profesorilor şi mâna lui greoaie, cu degetele prea groase la încheieturi aluneca repede pe hârtie, însemnându-le cuvintele.

La vârsta vorbelor de dragoste Grigore pleca ţinând

(Continuare în pagina IV-a)

ghiozdanul strâns la piept, ca un scut împotriva forfotelei de viaţă dimprejur, şi străbătea oraşul cu înfrigurare. Ajuns acasă îşi scotea cărţile cu grijă, le întindea pe masă şi îndată, fără o clipă de odihnă, se aşeza la lucru. Puterea lui de muncă ne uimise; profesorii vorbeau de el cu respect. Ştia pasagii întregi de Horaţiu şi Virgiliu, corecta calculele dela tablă în gând şi, de multe ori, spre marea noastră bucurie, complecta spusele profesorilor. Imi amintesc, într'o lecţie de higienă, o conferinţă documentară, aproape profesorală, pe care a rostit-o cu prilejul unei întrebări despre profilaxie. Profesorul, bătrânul Timea, rămas cu ochii holbaţi se uita la Grigore, ca la o minune. De-atunci trecuse vreme... Viaţa îi răsplătise oare copilăria grea de copil fără sprijin?

— E unul dintre oamenii cei mai influenţi ai partidului. N'a intrat în politică decât de doi ani şi vor să-l facă ministru. E cam de vârsta noastră.

Această ultimă vorbă a lui Cristu mă întristează şi-mi aminteşte de nenumăratele zile petrecute aci, printre oamenii aceştia pe care-i cunosc amănunţit. Le ştiu toate degradările trupurilor şi toate slăbiciunile minţilor. Câteodată caut, cu un fel de nebunie, un obraz necunoscut sub care să ghicesc o viaţă nouă.

Dar de ce să mă gândesc la lucrurile acestea acum?

Mă uit la Cristu cu o expresie de încordată atenţie, şi-l las să vorbească singur multă vreme.

III

Grigore Albu a sosit astăzi. Nu m'am putut duce la gară, ca toţi ceilalţi, având o operaţie la spital. Dar pe la unu m'am dus acasă la Conu Mihai Gavrileanu, unde se'ntinsese masă mare. Grigore Albu recunoscându-mă îndată, s'a ridicat venind în întâmpinarea mea cu mâna întinsă. Eu nu l-aşi fi recunoscut. Vârsta l-a îngroşat şi i-a congestionat obrazul, scoţând ochii mai în relief. Numai bărbia i-a rămas aceiaşi, brutală şi masivă. M'a aşezat la masă lângă el şi mi-a vorbit mult, cu vocea prea tare, de vremurile când eram vecini de bancă. M'a întrebat ce-am făcut de douăzeci şi cinci de ani de când nu ne mai văzusem şi, după ce i-am povestit viaţa mea în câteva cuvinte, mi s'a părut că pe faţa lui congestionată a trecut un surâs de satisfacţie.

Noul venit vorbea aproape într'una, cu autoritate. In afară de Conu Mihai Gavrileanu, ceilalţi aveau zâmbetele lor de poruncă. Cristu, în rarele momente, când putea spune ceva, îşi trecea cu sfială degetele prin barbă şi vorbea alegându-şi cuvintele.

Dar glasul lui Grigore Albu stăpânea îndată conversaţia.

— Omul poate fi mai tare decât destinul, declară el, răspunzând la o frază spusă de Conul Mihail Gavrileanu. Pe vremea dumneavoastră, a celor bătrâni, soarta omului era mai tare decât voinţa lui. Omul rămânea acolo unde îl aşezase întâmplarea. Ar fi fost socotit ca fărădelege să caute să se ridice mai sus. Acum e cu totul altfel. Ne scriem singuri soarta. Tatăl meu era cizmar într'o mahala depărtată dintr'un orăşel de câmpie. Clasele primare le-am făcut într'un fel de hambar care ţinea loc de şcoală. Invăţătorul văzând că am tragere de inimă m'a ajutat. Greu mi-a fost, dar am răzbit. Am scăpat din orăşelul de provincie, de mediul familiei mele umile şi încovoiate de viaţă, de toate cătuşele care mă trăgeau în jos.

Işi roti privirea împrejurul mesei şi, văzând încordarea de pe feţe, Grigore Albu urmă zâmbind:

— Am izbutit să înlătur din viaţa mea tot ce impiedica pe altul să-şi ajungă scopul. Femeile le-am plătit totdeauna şi nu m'am îndrăgostit niciodată. Cele mai mari plăceri ale mele au fost munca şi cărţile. Am cetit mult, am muncit şi mai mult, de dimineaţă până seara, făcându-mi clientelă, învăţând cum să scap din cursele adversarilor şi cum să vorbesc fără complicaţii, autoritar, în aşa fel încât să nu mai rămână loc pentru replică. Toate acestea le-am căutat în afară. N'am găsit în mine decât voinţa care nu m'a trădat niciodată. Doctorul mă cunoaşte din liceu. Am fost prieteni şi vecini de bancă. El poate să vă spună că pentru mine n'a existat niciuna din plăcerile celorlalţi copii. In serile de toamnă, când ei întârziau prin grădinile publice, eu eram de multă vreme la lucru. Inchideam ferestrele să nu pătrundă adierea moleşitoare de afară şi să nu văd cum răsare luna. Nu vroiam să mă fure nimic dela cărţile mele, dela idealul pe care trebuia să-l realizez. Şi acuma sunt aproape de ţintă... Grigore Albu vorbea mai încet decât înainte. Pe faţa lui cu trăsături puternice se lăsase o linişte stăpânitoare. Ridicase fruntea şi, privind pe deasupra capetelor întoarse către el, părea că vede dincolo de viaţa fiecărei zile, încărcată de amănunte mereu aceleaşi şi lipsite de legătură. Părea că priveşte în ţinutul unde voinţa lui aşezase totul fără complicaţii, în aşa fel încât să nu mai rămână loc pentru replică.

In tot timpul acesta Conul Mihai, subţire şi albit de vârstă, îşi plimba privirea pe portretele familiei Gavrileanu, agăţate de pereţi, şi când i se păru că musafirul a sfârşit ce avea de spus bătu din palme ca să vină un fel nou de bucate.

IV.

Grigore Albu a plecat de la mine acum un sfert de ceas.

A insistat să-i arăt armele de vânătoare, undiţele cu care pescuesc, pe Basket, pointerul meu favorit şi chiar colecţia mea de pipe. M'a rugat să-i explic deosebirea dintre o pipă bună şi una proastă, să-i precizez până la ce distanţă se poate trage cu o puşcă de vânătoare, pe ce suprafaţă se răspândesc alicele la diferitele încărcături cu ploae şi cum se face cartuşul. Am făcut în faţa lui câteva cartuşe, i-am arătat blana ursului pe care l-am împuşcat acum opt ani şi în cele din urmă am deschis albumul de timbre. Toate acestea păreau să-l intereseze foarte mult. S'a uitat câtăva vreme la puţinele cărţi care-mi compun biblioteca, la cromolitografiile prinse 'n ace cu gămălie pe ziduri şi la mobilele vechi îmbrăcate în aceiaşi catifea cafenie, roasă până la urzeală pe muchii; şi-a pus monoclul ca să vadă mai bine portretele părinţilor mei şi cu aceiaşi neschimbată gravitate a trecut în sufragerie, unde ne aştepta prânzul. Sunt trei zile de când a sosit Grigore Albu.

Nu se mai vorbeşte în tot oraşul decât de felul lui fără sfială de a spune lucrurile, de încrederea în sine pe care o arată în fiecare clipă şi de elocvenţa lui sobră şi directă.

La una din întruniri, toată sala s'a ridicat în picioare ca să-l aplaude. Sunt rare aplauzele sincere la întrunirile politice. Grigore Albu a fost primit, la sosirea lui, ca trimis al partidului. Acum e sărbătorit de tot oraşul, admirat chiar de reprezentanţii opoziţiei. A stârnit entuziasmul. Nu credeam să se poată înfăptui minunea aceasta în oraşul nostru.

La masă, Grigore m'a lăsat să vorbesc tot timpul. El mânca în tăcere, cu gândurile risipite. Imi răspundea rar, printr'un singur cuvânt şi simţeam că aşteaptă ceva nou în cuvintele mele. Când i-am vorbit de Adriana s'a uitat câtăva vreme la mine.

— Când a murit nevastă-ta?

Intrebarea lui nu părea pusă numai de curiozitate. Se simţea sub ea tremurul emoţiei. I-am răspuns simplu, cu mâhnire, cum vorbesc totdeauna de iubita mea Adriana.

La cafele, Grigore îşi aprinse ţigara de foi şi, pe când eu pufăiam din pipă, îmi spuse câteva cuvinte la care nu mă aşteptam:

— Sunt câteodată cuprins de o ciudată mâhnire. Mi se pare că mi-am greşit viaţa. Mă simt singuratec, simpatia şi admiraţia străinilor din jurul meu îmi este indiferentă şi de multe ori, pe când lucrez un discurs sau o pledoarie, îmi încolţeşte în creer întrebarea: la ce bun?

In timpul luptei, plăcerea de-a învinge preţueşte efortul. Sunt clipe când mă simt puternic. In faţa mea sute de oameni îmi ascultă cuvântul cu încordare. Ideile mele pătrund într'înşii, îi frământă, îi modelează ca pe un bulgăre de ceară. Printre oamenii în mijlocul cărora trăesc am mulţi admiratori, dar nici-un prieten. Dorinţele îmi sunt îndeplinite de teamă, niciodată din prietenie. Am obiceiul să cântăresc devotamentul celor din jurul meu după interesele care-i leagă de mine. Credeam că voi rămânea până la sfârşit fără nici-o afecţiune. Alaltăeri, când te-am văzut intrând la Mihail Gavrileanu, am simţit că prietenia pe care o aveam pentru tine în liceu a crescut în răstimpul trecut de atunci. Eşti singurul meu prieten şi am venit astăzi aici ca să te pricep mai bine.

Privirea lui Grigore devenise blândă ca pe vremea când pleca dela liceu ţinând ghiozdanul strâns la piept ca un scut împotriva forfotelei de viaţă dimprejur.

Se ridică dela masă ca să nu-i văd emoţia, se mai plimbă puţin prin casă şi pe neaşteptate, îşi luă pălăria ca să plece. Pe pragul uşii mă luă de umeri şi mă sărută. M'am uitat pe fereastră după dânsul. Câţiva trecători îl salutară. Cu un gest sigur şi autoritar îşi scoase pălăria, lăsând o clipă să-i scânteeze părul albit de vreme.

V.

Ieri de dimineaţă Grigore a leşinat în casa Conului Mihail Gavrileanu care-l găzduise. Am crezut mai întâi că e o criză de inimă. Leşinul prelungindu-se, am cerut să se facă un consult. Secretarul lui Grigore telefonase la Bucureşti şi pe la trei după amiază au sosit doi din medicii noştri cei mai cunoscuţi şi un chirurg. Până acum consultul nu a dat nici-un rezultat. Părerile sunt împărţite. Bolnavul e complect paralizat, pulsul foarte slab. Chirurgul pretinde că a avut un caz de tumoare la creerul mic cu simptome identice. Ceilalţi doctori par să încline spre un atac de apoplexie. Vor să aştepte până mâine dimineaţă ca să se convingă.

Paralizia întinzându-se şi la muşchii feţei (în obrazul bolnavului nu mai sunt vii decât pleoapele pe ochii sticloşi) şi pulsul devenind şi mai slab, doctorii au declarat că numai operaţia ar mai putea să-l scape. S'a hotărît să transportăm bolnavul la spital unde e o sală de operaţii destul de bună. Doctorii au venit cu asistenţii şi infirmierele lor. Spitalul meu forfoteşte de feţe străine. Doctorul Cotran şi-a pierdut capul. Infirmiera şi-a pus un şorţ nou şi ca prin minune curtea spitalului nu mai e plină de hârtii şi de bucăţi de vată. In sălile de jos sunt privit ca un intrus. Se pregătesc cele necesare operaţiei cu febrilitate. Sus, în sălile bolnavilor e linişte. Rusoaica priveşte pe fereastră la forfoteala din curte şi râde şoptind cuvinte ne'nţelese.

Bătrânul astmatic a murit fără zgomot într'o noapte şi bătrâna de la No. 7 s'a stins ca o flacără prea slabă. Imi fac vizitele singur şi am toată vremea să mă opresc la fereastra prin care se vede oraşul, în vale.

Mă uit cu încordare la casele neschimbate de atâta vreme. Caut parcă să văd prin pereţii închişi, prin ferestrele negre de umbra dinăuntru, timpul care se scurge peste oameni, monoton, de la zi la zi, dela prânz la cină, din somn în somn. Iarna cu zăpadă şi vânt, primăvara cu miros de ţarină udă, vara cu caldarâmul încins, toamna cu ploi nesfârşite, se perindă unele după altele fără schimbare şi viaţa trece.

Din ziua când a venit Grigore la mine, lucrurile au luat un alt înţeles. Sărutul lui a deschis în mine zăgazul închis de atâta vreme al emoţiei şi al afecţiunii. Durerea din jurul meu a început iar să mă pătrundă, întrebările vechi s'au reîntors cu o putere nouă şi iar simt cu groază neînţelesul vieţii. Nefericiţi cei ce nu ştiu să adoarmă în munca istovitoare de fiecare zi, acei pentru care întrebările rămân chinuitoare, din zi în zi mai mult, către sfârşit...

Operaţia s'a făcut. Nu s'a găsit nici-o tumoare. Doctorii celebri au plecat. M'am aşezat la căpătâiul bolnavului, în odaia cu perdelele lăsate ca să fie umbră şi-i ţin mâna într'a mea ca unui frate. Mâna lui e moartă şi nu mai simte căldura mânii mele. Gura lui nu mai poate să surâdă. Pe subţirele prag dintre viaţă şi moarte ochii lui privesc în tavan, în acelaş punct prin care poate se zăreşte departe. M'am aplecat deasupra lui Grigore să-i înapoez sărutul şi într'o ultimă clipire ochii lui s'au stins. Am rămas multă vreme lângă el fără să chem pe nimeni şi deabea într'un târziu m'am ridicat să văd pe fereastră cum se aprind luminile orăşelului ca în fiecare seară...

PAUL NEGULESCU

Prima iubire a lui Leo Tolstoi

Episodul care urmează, şi care e aproape cu totul necunoscut, s'a petrecut în viaţa lui Leo Tolstoi la întoarcerea din Sevastopol. Tolstoi venea la Moscova cu trei scopuri: întâi, să joace cărţi, al doilea să se însoare şi al treilea să-şi găsească o slujbă. Primul scop l'a găsit cu vremea degradator, pe-al doilea l'a părăsit după o discuţie cu fratele său Nicolae — până'n clipa când a început să iubească.

E interesant de observat că pe vremea aceia Leo Tolstoi nu avea despre căsătorie părerile pe cari le-a exprimat mai târziu în „Sonata Kreuzer", ci socotea căsătoria o taină sfântă, cel mai însemnat eveniment din viaţa cuiva; şi i se părea că nu va iubi pe nimeni mai mult ca pe soţia lui.

La 20 Noembrie 1855 Leo Tolstoi scria următoarele fratelui său:

„Celace mă nelinişteşte e că de patru ani trăesc departe de tovărăşia femeilor, simt că mă îndobitocesc aci la Sevastopol în armată, şi nu voi mai putea duce viaţa de familie, care mi-e atât de dragă". In această stare sufletească se afla Tolstoi când s'a înapoiat dela războ şi a cunoscut la Moscova familia Arseniew. Din familie făcea parte o mătuşă, o doamnă mondenă şi cele trei nepoate, Valeria, Olga şi Eugenia, precum şi profesoara fetelor, o franţuzoaică, mademoiselle Vergani.

Familia Arseniew locuia la ţară, la moşia Sudakowo, nu departe de Iasnaia Poliana, moşia lui Tolstoi. După o scurtă şedere la Moscova, Tolstoi se duse în Mai 1856 la moşie, vizitând în acelaş timp şi Sudakowo. In ziarul intim Tolstoi notează: „Ce viaţă frumoasă duc Arseniewii la Sudakowo". După o lună Leo Tolstoi vede pe prietenul său D. A. Giacow care-i dă sfatul să se însoare cu Valeria Arseniewa. In aceiaşi zi Tolstoi se duce la Sudakowo şi în ziua următoare scrie în carnet: „Ce păcat că Valeria e slabă şi fără temperament, dar pare să fie bună şi are un surâs bun, dureros". Arseniewii întorc vizita la Iasnaia Poliana şi Tolstoi observă: „Valeria a fost foarte drăguţă". A doua zi Tolstoi e din nou la Sudakowo şi scrie în carnet: „Valeria a cântat, a fost foarte drăguţă, a vorbit despre toalete, pare să fie niţeluş frivolă, dar nu lipsită de pasiune. Am vorbit, e drept, puţin cu ea, dar a făcut o puternică impresie asupra mea". Peste trei zile, Tolstoi e din nou la familia Arseniew, dar de data asta e nemulţumit: „Valeria a fost rău dispusă şi eu abia m'am putut stăpâni. Purta o rochie albă şi era fermecătoare. Incet-încet a devenit mai voioasă şi am petrecut în tovărăşia ei una din cele mai plăcute zile ale vieţii mele. O iubesc? Ar putea Valeria iubi pe cineva mai multă vreme? Iată întrebări pe cari nu le pot încă dezlega".

Două zile mai târziu familia Arseniew e la Iasnaia Poliana şi Tolstoi scrie în carnet: „Arseniewii au fost la mine. Valeria e o fată drăguţă; purta o rochie albă cu mâneci despicate, dar braţele ei nu mi-au plăcut. Am fost dezamăgit. Am fost ironic şi în ochii ei luceau lacrimi. A cântat apoi la clavir; nu mi-a făcut plăcere că am văzut-o atât de deprimată".

Pasiunea pentru Valeria Arseniewa creştea însă zi cu zi şi se hotărî să-şi încerce iubirea, plecând din Iasnaia Poliana spre a face o vizită lui Turgheniew. Dar înapoindu-se, se simţi din nou atras, cu putere, spre Sudakowo, şi găsim următoarele note în carnet: „Valeria a fost foarte drăguţă, iar raporturile dintre noi sunt voioase şi plăcute. Mi-e teamă însă că nu va iubi copiii, cu firea ce are. Căsătoria e un risc şi numai un om vulgar poate privi căsătoria drept o petrecere".

Luna următoare Tolstoi a vizitat foarte des pe Valeria, a cercetat nivelul ei spiritual, voind s'o cunoască deplin.

Când i se pare că are o fire agreabilă, când e desamăgit, Valeria îi pare când proastă, când bună, — într'un cuvânt nu-şi poate da seama de ea. Pe la mijlocul lunei August, familia Arseniew se duse la Moscova să ia parte la încoronarea ţarului Alexandru II, şi această călătorie a fost pentru Tolstoi o serioasă experienţă. In tot timpul absenţei, simţirea lui nu s'a răcit, cugetă mult la Valeria şi îi scrie, el cel dintâi, la Moscova. Valeria se amuză la Moscova, scrie unei mătuşe a lui Tolstoi ce succes are în cercurile cele mai alese, şi această scrisoare a fost pentru Tolstoi prima dezamăgire. In a doua scrisoare Tolstoi scrie Valeriei: „De ce ai scris acele rânduri mătuşei mele? Ştiai bine că-mi vor face rău. Voiai poate să mă faci să înţeleg, voiai să-mi spui „aşa sunt eu". A te entuziasma pentru *la haute volée* e periculos. Nu, fără glumă, iartă această scrisoare..."

Tolstoi n'a primit multă vreme nici un răspuns. A suferit, a mai scris odată, şi-a cerut ertare, şi a fost fericit ca un copil când a primit un răspuns dela Valeria. Ziua următoare, fiind la vânătoare, a trecut şi pe la Sudakowo şi a cugetat la Valeria.

Pe la sfârşitul lui Septembrie, familia Arseniew s'a înapoiat la moşie. Tolstoi devine musafir regulat, dar din însemnările rămase vedem că este şovăelnic şi nu se poate hotărî să rostească vorba definitivă.

Intr'o zi, la o vizită pe care Tolstoi o făcea Valeriei, a vorbit de profesorul de muzică Martier, pe care Valeria îl cunoscuse la Moscova şi de care se pare că era îndrăgostită.

„Ciudat, scrie Tolstoi în carnet, după această discuţie am avut un simţimânt ciudat, am fost jignit, nu puteam face nimic şi ajungeam tot mai mult la convingerea că nu eram îndrăgostit şi că Valeria nu e femeia care-mi trebue, de vreme ce se putea interesa şi de alţi bărbaţi".

Tolstoi a început să evite Sudakowo şi nu s'a mai dus pe-acolo decât după ce a primit câteva rânduri scrise de sora Valeriei. După două săptămâni, găsim următoarele rânduri în carnet: „Imi dau seama că sunt vinovat faţă de Valeria şi e nevoe de o explicaţie". Tolstoi se luptă cu propriile sale simţiri, ajutat de raţiunea prevăzătoare.

La 24 Octombrie scrie în carnet: „Am fost la un bal, Valeria era fermecătoare, sunt aproape îndrăgostit de ea, dar mă supără că sunt privit aproape ca logodnic". Tolstoi pleacă la Moscova, de unde îi scrie o scrisoare lungă. Din acea scrisoare se vede că ar voi bucuros s'o ia pe Valeria în căsătorie, dar se teme să nu fie prea deosebiţi unul de altul. După două zile găsim în carnet: „Mă gândesc mai puţin la Valeria, dar mi-e dor de ea".

Din întâmplare Tolstoi află în aceiaşi zi că flirtul Valeriei cu profesorul Martier avusese un caracter mult mai serios decât îşi închipuise, că se întâlnise în fiecare zi cu el şi că încă îşi scriau unul altuia. Această descoperire face o puternică impresie asupra lui Tolstoi. Părăseşte Moscova, pleacă la Petersburg şi la 8 Noembrie scrie Valeriei deschis şi cinstit despre relaţiile ei cu Martier, şi că n'ar putea, cu firea ei rece, vanitoasă, să ţie multă vreme la cineva.

Incet-încet, simpatia lui Tolstoi pentru Valeria se stinge şi rupe orice relaţii cu ea, întrucât nu corespundea unei soţii ideale.

Primul roman de dragoste al lui Tolstoi nu se închee cu o căsătorie. El se convinsese că Valeria n'ar fi fost fericirea lui. A fost oare Tolstoi mai norocos, mai târziu? Evenimentele de la sfârşitul vieţii lui deschid o zare întunecată. — *A.*

Cu creionul

Moartea păpuşii

Afară, întunericul a căzut în zăpadă. Unde şi unde, câteva felinare îşi măresc şi îşi micşorează lumina, de parcă trag să moară. Strada e pustie. Numai viscolul alungă vârtejuri albe, cutremurând scheletele copacilor.

Innăuntru, în camera cea mare dela stradă, Nora stă în picioare, nemişcată, rezemându-se de canapea. Nu aude veselia din jurul ei, nu aude când este strigată, nu aude nimic. Toată nu este decât ochi, — doi ochi mari, albaştri, care nici nu clipesc, de frică să nu dispară minunea.

Din mijlocul camerei a crescut un brad cum n'a mai văzut niciodată. A nins pe covorul de jos şi a nins pe crengile bradului; dar, cu toată căldura din casă, zăpada aceasta nu s'a topit.

Şi bradul a crescut până în tavan şi s'a umplut de lumânări aprinse,... de fire aurii şi argintii,... de îngeraşi,... de globuri roşii, verzi, galbene,... de cutii... Pe o creangă, o păpuşă cu părul blond, căzut în zulufi, cu ochii mari, albaştri, ca ai Norei, stă minunată parcă şi ea de celace vede.

Păpuşa priveşte la Nora şi Nora priveşte la păpuşă. Stau amândouă nemişcate, în aşteptarea lui Moş Crăciun. Şi Moş Crăciun întârzie...

— Mamă, oare pe o vreme ca asta mai vine Moş Crăciun?

— Tocmai vreme de asta îi place!

— Ah,... de-ar veni mai repede!

— Trebue să vină acum.

— Păpuşa, mamă!... Păpuşa!...

Nora tresare... Trei bătăi se aud în uşă...

Moş Crăciun intră încet, plecat de spate, cu barba albă, lungă până la genunchi. Face un pas, se opreşte, apoi mai face un pas...

Dar deodată în brad se înclină o lumânare,... lumina creşte şi se întinde depe o creangă pe alta.

Nora ţipă... Toţi sar speriaţi:

— Foc!... Foc!...

Flacările cresc mereu. Moş Crăciun se repede să răstoarne bradul, apoi ia un covor depe canapea şi îl aruncă peste flacări.

Nora se retrage în colţul de lângă sobă şi izbucneşte în plâns:

— Păpuşa!... Moare păpuşa!...

Şi deodată rămâne încremenită. Moş Crăciun nu mai are barbă. A smuls-o dintr'o mişcare, pentrucă îi luase foc. Şi Moş Crăciun nu era altul decât Nenea Luca.

Nora îşi acopere ochii şi începe să plângă mai tare:

— Păpuşa!... Arde păpuşa de vie!... Moare păpuşa!...

* * *

Târziu... Pe fereastra deschisă pentru ca să iasă fumul, intră viscolul, spulberând zăpada peste bradul răsturnat, în care păpuşa nu mai este decât ceva negru, fără nici o formă.

In camera de alături, culcată într'un pat mic, Nora plânge cu faţa îngropată în perne:

— Păpuşa!... A murit păpuşa!...

D. N. TEODORESCU

O. Briese — Ţigancă din Mangalia

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an . . .	Lei 300
„ „ „ 6 luni . . .	„ 150
„ „ „ 3 „ . . .	„ 75

In străinătate dublu

Al patrulea centenar al lui Machiavelli

Este bine stabilit că Machiavelli are un bun renume şi o proastă reputaţie. Din cauza aceasta, machiavelismul are o durată pe care puţine sisteme filozofice o cunosc. Au existat machiavelli în toate timpurile şi în toate ţările. Şi există încă în toate clasele sociale. Falsificatorii machiavelismului sunt cei mai periculoşi. Dintr'un remediu care putea fortifica, ei au făcut o otravă care omoară; de aci judecata general admisă că un Italian cultivat trebue, în mod necesar, să se plimbe cu un exemplar din **Il principe** într'un buzunar şi cu un pumnal într'altul.

Defectele-i nefiind decât o deformare a calităţilor, să considerăm pe Niccolo Machiavelli, acest pur toscan, prin marile laturi ale caracterului său. Este fiu al Florenţei, pasionat, chibzuit, fin observator. Se plimbă mult, priveşte cum se înfrumuseţează oraşul în fiecare zi, nu este însă un visător şi uşile baptiserului nu-i reţin atenţia. Tânărul Niccolo este pozitiv. Totdeauna are în mână o bucată de cretă sau de cărbune pentru a mâzgăli pereţii. Va fi scriitor, desigur, şi istoric, căci el cercetează, ascultă şi vorbeşte tuturor. El se amestecă în mulţime la picioarele scaunului de pe care tună vocea lui Savonarola. Asistă la spectacole înspăimântătoare: arderea pe rug a călugărului-profet, asasinatul lui Pazzi, bestialitatea poporului. Sufletul lui pesimist n'aşteaptă nimic dela intervenţia divină; nu crede în Providenţă.

Filozofia lui răsare dintr'o sumbră meditare fără speranţă. Totuşi nu se dedă fatalismului; un Toscan înseamnă activitate continuă. Lui îi trebue animaţia oraşelor, noutatea chipurilor, jocul ideilor. Unde să le găsească pe toate decât în piaţa Seigneuriei? Aci noutăţile sunt numeroase; ele circulă dela podul Trinităţii până la Or'San Michele, prin mulţimea mişcătoare. Iată anumite ocazii pentru a observa şi pentru a se instrui.

Viclenia lui Machiavelli îi permite să se strecoare în adunările în care circulă ideile, măreţe şi crude. Inţelege dificultăţile enorme, condiţiunile critice de care este apăsată Republica. Instinctul lui îl duce în mod iresistibil către politica generală, de unde el întrevede chiar unitatea Italiei. El întâlneşte atunci pe marele gonfalonier Soderini şi obţine situaţia de secretar al Seigneuriei, titlu care este destul de sunător. Dar era un post mediocru pentru un om de geniu. Machiavelli nu era decât un funcţionar de prefectură, care redacta scrisorile şi documentele semnate de alţii. Il cunoaştem ca un om mândru, hotărît, îndărătnic. Uneori guvernul îi încredinţa câte o misiune. Mai întâi, cu multă prudenţă, la câteva leghe de Florenţa, la Forli, la Catarina Sforza. Apoi la ducele Valentin, unde fineţea lui surprinsese viclenia Borgiilor ucigaşi. Mai târziu trece Alpii, ca ambasador pe lângă Louis al XII-lea, având ocazia să judece şi să cunoască bine organizaţia Franţei. Văzu chiar scoborîrea în Italia a armatelor regulate şi liberatoare ale lui Carol al VIII-lea.

Lacunele de care suferea Florenţa, slaba ei apărare, anarhia ei, probează marea credinţă pe care Machiavelli o purta în inima lui: dragostea lui pentru patrie, o dragoste imensă, care ar putea fi mistică dacă calitatea geniului său ar permite-o. E neliniştit de soarta oraşului său iubit şi vrea să-l pună la adăpost de pisicile sălbatice cari-l râvneau.

Şovăelnicei republici vrea să-i dea o armată şi legi. Foarte târziu adoptate, sfaturile lui Machiavelli nu putură împiedica drumul armatelor străine. Soderini fiind înlocuit, Machiavelli trebuia să dispară. Exilul este aproape de Florenţa, în valea totdeauna înverzită dela Imola. Acolo, omul acesta activ duce o viaţă neînsemnată. Indeplineşte funcţia de intendent, merge din sat în sat, printre frumoasele domenii unde ciprii alternează cu stânjineii, ceiace dă peisagiului acea notă melancolică de doliu, atât de particular Florenţei. Vorbeşte cu ţăranii, cu brutarul, cu tăetorul de lemne, viaţă pe care Machiavelli o descrie într'o scrisoare către un prieten: „După ce rătăcesc toată ziua vânând, mă întorc seara în odăiţa mea. Am mângâerea că-mi regăsesc aici mulţi amici, cărţile cu care vorbesc dela egal la egal". Amicii, Polyb şi Tit-Liviu, îl întăresc şi-l conduc spre noua lui muncă. In societatea lor el meditează asupra „lungii experienţe a lucrurilor moderne" şi caută în faptele istorice o bază filozofiei sale. Ceiace nu era decât un sentiment înăscut, devine o ştiinţă cugetată. Inăbuşit de prostia şi josnicia întâlnită în guvernământ, crede că un stat nu poate trăi într'o atare nesimţire. Atunci unde nu mai ajunge raţiunea, trebue să se întrebuinţeze forţa. Un stat se naşte prin violenţă. Creatorilor de state le trebue o forţă materială, le trebue mai ales un caracter, o voinţă fermă. Machiavelli precedează cu patru secole cugetarea lui Nietzsche. Când termină **„Il Principe"** îl trimise lui Laurent de Medicis. Un timp cartea stătu uitată pe o masă. Mai târziu de Medicis foiletă cartea şi se gândi că Machiavelli i-ar putea aduce încă servicii. Prea târziu. O adevărată moleşală cuprinse Florenţa. Machiavelli era temut şi marele patriot îşi vedea cetatea lui scumpă că doarme un somn turburat.

In locuinţa în care se retrăsese, primea nenumărate scrisori. Deşi era ţinut deoparte, era totuşi consultat într'una. Mai ales Papa Clement al VII-lea, care se interesa de o frumoasă văduvă florentină pe care o cunoscuse cândva, şi pe care Messer Machiavelli trebui s'o vadă de câteva ori. Da! şi aceste „donne-belle" au locul lor în această mare existenţă. Femeile s'au bucurat de multe ori de indulgenţa lui. Cum a ştiut să le iubească, să le ierte, să le înţeleagă! Pentru această încântătoare văduvă găsi accente lirice, ca şi Petrarca, în sonetele ce i le adresa. Severul Machiavelli a fost astfel şi un amabil cavaler.

In vara aceasta s'au împlinit 400 de ani dela moartea lui Niccolo Machiavelli.

G. P

Cugetări

A râde de orice, e naiv; a nu râde de nimic, e stupid.

Erasme

Eroii Iliadei, Achile, Ajax, Ulise, Menelau nu se ruşinau să plângă de faţă cu toată lumea; asemenea copiilor, ei plângeau când erau mâhniţi şi râdeau când erau veseli.

Dacă azi lacrimile în public nu mai sunt la modă, nu se poate spune acelaşi lucru despre râs şi despre surâs; şi precum noi ne mirăm de lacrimile eroilor antici, tot astfel s'ar mira şi ei de figurile vecinic surâzătoare dintr'un salon din zilele noastre.

Piderit

Când destinul sfărâmă jucăriile fericirii, când inima e sfâşiată de dureri, ne mai rămâne totuşi ceva: hohotul de râs !...

Heine

Nu adevărul hotărăşte gravitatea păcatelor noastre, ci opinia publică.

Vauvernargue

F. Hodler — Panou deocrativ

O DESPĂRŢIRE

La gospodărie ni s'a pripăşit o căţea.

Ni s'a înfăţişat a treia zi după debarcare, cochetând, apropiindu-se cadenţat şi piezis, cu o expresie a fizionomiei, care semăna cu surîsul. E un câine de ţară românesc din neamul oropsit ; botul fin de vulpe, gleznele dinapoi nervoase, căciula urechilor retezată din născare, o cărare dreaptă de-a lungul spinării alege belşugul blănii pe mijloc.

In 24 de ore, de când scoborîserăm din vagon s'au ivit mai mulţi solicitatori, aparţinând varietăţilor de câine din împrejurime. Ei se arătau la zăbrele, ca factorul poştal, cunoscând instinctiv inima noilor locuitori şi, ceva mai puţin romantic, atraşi de un miros de bucătărie nou. I-am fi primit bucuroşi pe toţi în gazdă, dacă insistenţa lor dura şi i-am fi adoptat pe toţi. Ocupăm o gospodărie izolată, ca o acuarelă, cu iederile uscate peste hornul vetrii şi marcată cu acel caracter de posomorîre, pe care îl poartă casele pustii, tipărit aproape sufleteşte, plumburiu, pe toate zidurile, pietrele, lemnăriile, în arbori ca şi în pământ şi chiar în ţesătura luminii, ca pe ştofa vestmintelor mânăstireşti de utrenii şi în cărţile de strană, cu frăgezimile dizolvate. Lătratul unui câine în aburul nopţii ar fi stat bine rusticului nostru aşezământ.

Au venit să se uite în curte câini bătrâni, căţei şi căţelandri. Cel mai personal dintre dulăi, cu o zbârcitură de om şi de goril dedesubtul frunţii, arbora o chică severă de muzicant, îngrijită cu cosmetic, afectat, măsurat şi pedant. El ar fi stat zece ore la zăbrele, cu condiţia să nu-l invităm să intre, poftitor şi năzuros deopotrivă. Ne îndreptam spre poartă, el se scula în picioare ; o deschideam, el pleca, depărtându-se ca un ins turburat. Când i se părea distanţa suficientă el rămânea pe loc. Inchideam poarta : se arăta la zăbrele. Această înaintare cu retrageri s'a petrecut de câteva ori şi s'ar fi putut repeta, după aprecierea noastră, un an şi jumătate cu aceeaş sterilitate, fără să ajungem să vedem câinele de aproape, fără să-l mângâiem. Dar dacă noi îi eram indiferenţi, cadourile noastre nu erau refuzate. El dispreţuia sentimentul însă căuta friptura, ca fetele contradictorii şi fanteziste, preocupate de căsătorii opulente — dificile, calculate şi orgolioase, — care pierd de mai multe ori ciasul cel bun şi în aşteptarea unui Doctor, a unui General sau a unui milionar, într'o noapte de călătorie cu vagonul de clasa III-a, sunt violate într'un hotel puturos, de către şofeurul d-lui subprefect.

Un căţel cafeniu, lung cât un sul cu burtă, cu picioarele scurte şi strâmbe, ca nişte rotile şi-a prezintat aerul lui de coropişniţă, prostănac şi ironic, zgarda şi limba; o limbă imensă şi spânzurată pe care s'ar fi zis că a găsit-o pe drum şi se duce cu ea să o mănânce. Era un simplu amator de porţii suplimentare şi nu se gândea să ne fie de nici un ajutor ; câine de bani gata, proprietate a unui morar din vecinătate. Deprins să fie satisfăcut la comandă, el intra în bătătură fără să fie poftit, triumfător ca o lingură de scos ciorba, cu coada 'n sus şi cu un cârlig în vârful cozii. El lătra imperativ o dată şi tăcea o dată şi mai lătra o dată şi mai tăcea. Poate că şi din pricina fuduliei lui nemotivate, poate că şi din pricina stăpânului, cu care se asemăna şi pe care nu-l puteam suferi, câinele mi-era antipatic. Ca să mă scap de vizitele lui fără violenţă, mi-a izbutit numai ameninţarea. Ivindu-se încă odată în curte, m'am aplecat repede la pământ, ca şi cum aş fi cules o piatră de jos. Aceste animale ştiu că pământul prezintă la suprafaţă fragmente vulcanice care pot sluji de proectile. Vanitatea câinelui şopârlă s'a prăbuşit imediat. L-am văzut schimbând automatic atitudinea eroică a cozii, l-am văzut luându-şi coada subsuoară, ca şi cum şi-ar fi închis umbrela, şi precipitându-se cu maximum de viteză, orbeşte, înapoi. Şi l-am auzit răcnind în triluri de groază şi de durere, par'că i-ar fi rămas coada la mine. Mă cunoaşte. De câte ori trec pe la moara lui, mă latră, mă înjură, păstrând însă depărtarea la care jivina ştie că piatra nu mai nimereşte sigur.

Unui alt câine, care ar fi voit să intre în raporturi cu mine, îi lipsea vremea ca să înceapă. Blana lui bălană suferea de o perpetuă mâncărime de purici. Abia sosit, el se şi învârtea, se încovoia în loc şi gura lui rînjită ca o maşină de tuns, pornea de-a lungul spinării, până la coadă, pe care de-aşişderi o melinţa amănunţit, ca un mănunchiu de cânepă aspră. Sau, îmboldit de puricile ce-i înţepa şezutul, cădea paralizat pe unul din şolduri şi nu ieşea biruitor decât ca să intre în luptă cu puricile următor. Cu toată mila inspirată de acest boem, neliniştit de purici şi înăbuşit de mâncărimi, ca un profet de idealuri, a trebuit să renunţăm la el, cugetul lui fiind mereu distrat şi tortura lui iremediabilă, târându-l dincolo de poarta noastră, dincolo de scopul în dreptul căruia se oprea o secundă.

Nu ne-am putut împrieteni nici cu aerul de fată mare tristă al unui ogar corcit, uscat ca o prăjină. Capul lui aparţinea altui animal şi coada lui de mizerie, un deget negru de 15 falange, atârna ca o sfoară cu noduri şi coinac. Singur pieptul, proeminent, lângă deosebita concavitate caracteristică a pântecului, aducea aminte rassa, din care aproximativ el se trăgea, ca un corset scump, luat la purtare în mahala, după ce cucoana l-a lepădat. Nimic nu pare odios ca o corcitură fizică sau intelectuală, care neputându-se exprima individual ci numai imitativ, serveşte, cu emfaza pieptului sau cu linia cozii, sila că-ţi aduci aminte şi compari. Ogarul din satul nostru aducea cu părinţii lui depărtaţi, ca acei copii nefericiţi, destinaţi ospiciului sau penetenciarului, concepuţi la un cias de sinistră beţie a boerului, în pivniţă sau în privată, cu femeea mută, capie sau cocoşată, care spală vasele la bucătărie. Ogarul semăna leit chiar cu un conferenţiar de filosofie mistic, pe care îl cunoşteam ; mi se părea că este însăş progenitura lui directă şi nu-mi era plăcut ca fiul filosofului să-mi servească de câine, să-mi lingă farfuriile şi să se joace cu copiii mei.

„Fetiţa" însă a fost imediat şi unanim acceptată. Spontan, am numit-o cu toţii Fetiţa, în suvenirea unei căţele graţioase şi inteligente, care ne-a murit. Genul avea schematic stilul primei Fetiţe. Aceeaşi ondulare de umeri, aceleaşi ritmuri de temperament. Intinzând mâinile mici cât nişte crăiţe, copiii, căţeaua veni la ei intimidată, pudică şi gingaşe, ca subt o binecuvântare de îngeri vii. Ea înţelese numaidecât ce i se cerea. Veni la fiecare din noi, ne spuse ceva tăcut şi emoţionant, se opri în fiecare odaie, stete în mijlocul ogrăzii. Apoi luă în primire proprietatea, inspectând-o în toate ungherele, grădina, livada, şura, podurile, grajdiul. Lătratul ei inaugural se auzi rostit sonor în încăperile goale. In treacăt, se cunoscu, pe gunoiu, cu găinile. Cercetă de jur împrejur vaca negricioasă, delicat încornorată, cu cinci robinete trandafirii la pulpă. Avu o mirare dând cu ochii de viţel, puiul cu fruntea frizată, cu pielea de căprioară şi cu botul mânjit cu lapte, desfătat de copii, incert pe picioare şi inocent. Singurul personagiu pe care nu l'a înţeles nici până azi, a fost măgarul.

O săptămână mai târziu, Fetiţa dete naştere în fân la şapte căţei botoşi, scurţi ca nişte cârtiţi. Activitatea mamei se împerechea cu vigilenţa caraulei. De două, de trei ori pe oră căţeaua face şi acum înconjurul gospodăriei, se asigură că păsările şi vitele dorm şi stăruie să capete convingeri în privinţa copiilor noştri. Indată ce unul din ei se trezeşte, fugărit în vis, Fetiţa iscodeşte pe subt ferestre. Câtă vreme a trebuit unei măsele să străpungă gingia copilului mai mic, căţeaua, ca un infirmier pregătit, a stat de pază pe prag.

Cad frunzele şi plouă, fumurile încep să se ridice din coşurile, aşezate ca nişte morminte pe case. Noaptea vine devreme, locuitorii gospodăriei trebue să plece. Incă nu s'au închis cuferele şi geamantanele : familia caută o soluţie : viitorul Fetiţei şi al căţeilor ei. Copiii sunt de părere să facem un tren cu opt vagoane mici, învelite cu vată, pentru câini şi să-l agăţăm de trenul mare. Părerea proprietarului nostru este să aruncăm căţeii şi să năpustim căţeaua în gospodăria pustie, dacă nu vrem să-i tragă el o bătaie şi să o silească să fugă. Să o luăm cu noi, acasă, nu se poate şi să plecăm fără ea ni-i cu neputinţă. Când va sufla vântul, la iarnă, prin obloanele noastre, copiii ne vor întreba ce face Fetiţa... In tăcere, ne gândim la crima noastră şi nu suntem în stare să făptuim.

O despărţire întristează sfârşitul toamnei. Copacii se scutură pe acoperişul nostru de ţiglă neagră, ca peste o gară mică de sentimente minuscule. Un tren cu păpuşi, peronul plin cu păpuşi, cari plâng în batiste mici de mătase, parfumate cu lămâiţă. Un orologiu de zahăr bate minutele de ciocolată. Oftează şi hamalii... La picioarele noastre, stă culcată pe covor, căţeaua, cu şapte câini, prinşi de ciorchinul ţâţelor ei negre. Are încredere în cinstea şi omenia noastră şi sufletul ei senin nu se îndoeşte..

Mai stăm o zi.

T. ARGHEZI

DECOR VITICOL

Miroase, autentic, a pucioasă.
Albastra vie pare un spital
In care cu microbu-i infernal
S'a 'ntins o boală rea, contagioasă...

Pe cerul liniştit şi calm un nor a
Pătat o geană roză de senin ;
Iar boabele-astringente de tanin
Le-a infectat, perfid, peronospora.

Subt raze geometrice de fier,
Inţepeniţi pe cârje de arac
Convalescenţii struguri plastic zac
In camera cu zid de spalier.

Bolnavii de Oïdium ce mor
— Ciorchini cu faţa albă ca făina —
Voluptuos şi lacom sorb lumina
Cu buzele decolorate 'n clor,

. . . .

Vierul, drept supremă doctorie,
Degeaba puse „zeamă bordoleză"
Şi fructelor infirme o proteză,
Căci rodul s'a uscat de mult în vie.

ALEXANDRU BILCIURESCU

Cronica muzicală

Al doilea concert simfonic al Filarmonicei. Reprezentaţiile Operei Române

Şcoala neorusă a fost interesant reprezentată la al doilea concert simfonic al Filarmonicei prin simfonia clasică în „Re Major" a lui Sergei Prokofieff.

Simplă şi spontană, simfonia aceasta, care e pentru prima oară audiată în România, e slab emotivă, deşi energic construită. Ritmica ei, firească şi deloc obositoare, îmbină totuşi termenii unor armonii delicate într'o politonalitate destul de expresivă.

O realizare mult mai originală am găsit în „Ma mère l'oye" a lui Maurice Ravel, elevul şi continuatorul lui Debussy.

Ravel a descoperit expresii noui pentru afirmarea impresionismului muzical. Virtuozitatea artei sale transformă elementele construcţiei debussyste adăugându-le rezonanţe şi aplicaţiuni caracteristice. Intre compoziţiile sale simfonice, „Ma mère l'oye" aduce stilizări subtile şi o deosebit de ingenioasă orchestraţie.

Inspirată dintr'o profundă simpatie pentru sufletul şi preocupările naive, dar curate ale copilului, lucrarea aceasta a fost concepută mai întâi de autor în forma unei simple suite pentru pian, la patru mâini. Mai târziu, Ravel a orchestrat-o şi a desvoltat-o pentru a constitui partitura unui balet.

„Ma mère l'oye" e o admirabilă traducere muzicală a povestirilor cu zâne şi cu feţi-frumoşi vrăjiţi, care vor fermeca totdeauna anii copilăriei. E mai mult decât o ilustrare orchestrală a mitului — topirea unei poveşti banale într'o minunată inspiraţie simfonică.

Bucata de rezistenţă a programului a fost, însă, Simfonia I-a în „Re major" a lui Gustav Mahler.

Muzica lui Mahler îşi caută adânci înţelesuri şi semnificaţii filozofice. Izvorîtă dintr'un spirit original şi frământat, opera lui simfonică străbate şi interpretează, într'o nesfârşită nuanţare de stări sufleteşti, misterul existenţei.

E o tălmăcire mistică a strigătelor vieţii; e cadrul armonic al tuturor credinţelor, sentimentelor şi idealurilor omeneşti; — imnul năzuinţelor sublime şi al prăbuşirilor dureroase, — seninul zâmbetului feciorelnic şi vedenia rânjetului hidos, — cântecul de biruinţă al fiinţei şi 'n acelaş timp răcnetul ei de moarte...

George Georgescu

Vijelii cutremurătoare şi înseninări superbe îşi găsesc proporţii de miracol în muzica aceasta de dincolo de fire. Inegalitatea ce i se presupune corespunde fatal contrastelor simfonizate. E o adecvare la temă şi la sensul ei adânc, — nu o scădere.

Simfonia I-a în „Re major" e cea mai elegiacă din producţia simfonică a lui Mahler.

In prima parte, „Langsam schleppend", instrumentele de coarde, oboiul, fagoţii, cornurile, flautul enunţă pe rând, teme noui, le desvoltă, le întretaie, le variază, urcând dela pianissimo la forte, înteţind mişcarea, schimbând tonalitatea şi revenind, în cele din urmă, la tonalitatea fundamentală.

Partea doua „Kräftig bewegt", e mai idilică decât cea dintâi. Tema e expusă de instrumentele de lemn şi reluată apoi de coarde şi de celelalte instrumente. Un acord brusc închee atmosfera pastorală, pentruca în partea treia să revină mai veselă şi mai senină.

După primele sunete înăbuşite ale tobei, contrabasul domnului Prunner (deşi neacordat) a expus admirabil tema pe care au reluat-o pe rând toate celelalte instrumente. Melodia se schimbă şi bucata se încheie într'un tempo simplu şi graţios.

Dar efectul de contrast, caracteristic muzicii mahleriene, nu putea să lipsească.

Ultima parte a simfoniei aduce o mişcare mai vie, mai tumultoasă şi acorduri prelungi prevestesc furtuna...

Execuţiunea Filarmonicei a sensibilizat cu pricepere şi avânt scânteile de artă superioară cuprinse în operele interpretate.

Maestrul Georgescu a desfăşurat, în conducerea reţinută şi sobră o concentrare plină de expresivitate.

* * *

Opera română e în vădită decadenţa.

S'au reluat până acuma, în actuala stagiune, şase piese: „Samson şi Dalila", „Ebreea", „Bărbierul din Sevilla", „Gianni Schichi", „Vasul fantomă" şi „Regele Ysului".

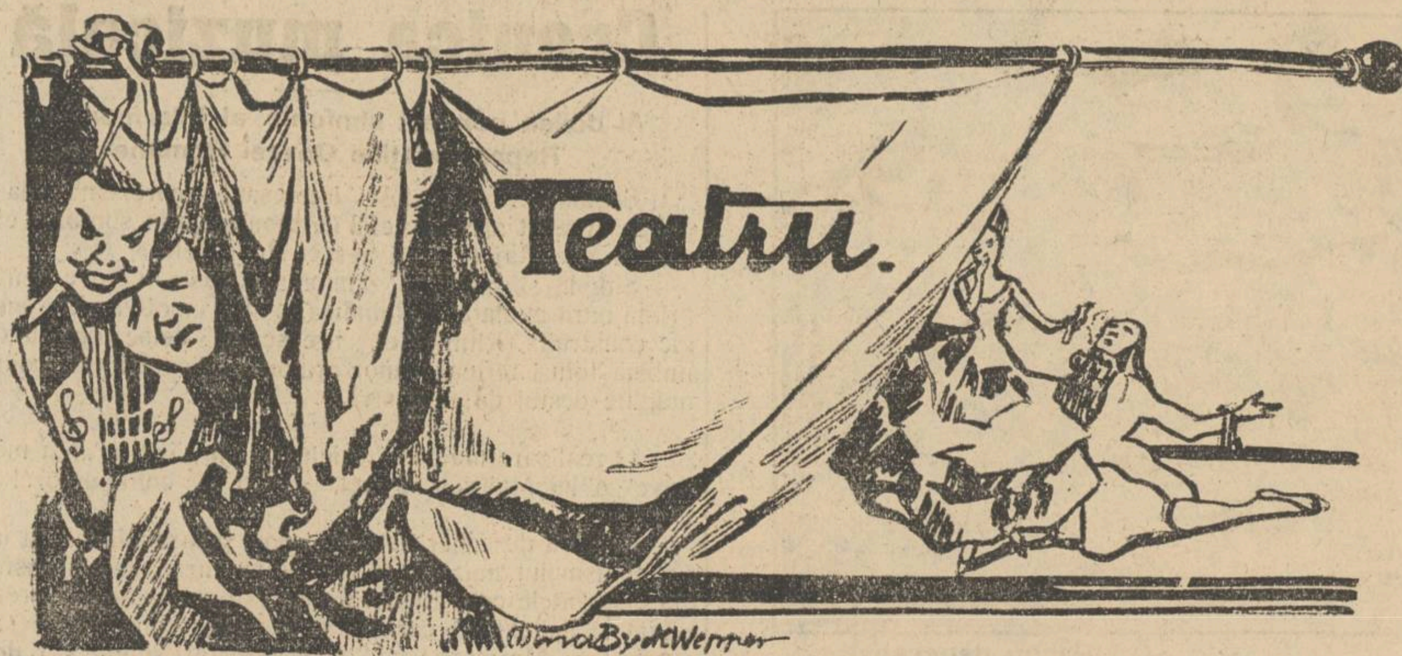
Toate aceste spectacole — afară de cel din urmă — au fost cu totul insuficiente din punct de vedere al interpretării dramatice şi muzicale. Strădaniile orchestrei şi ale direcţiei de scenă au rămas infructuoase.

Cu elemente de umplutură şi cu pregătire superficială nu se poate înjgheba o Operă de Stat.

Reprezentaţia de balet, „Invitaţia la vals" şi „La manevre" a fost deasemeni un spectacol detestabil. Figuri de bâlciu, acorbaţii de circ, joc naiv şi dezarticulat.

Corpul de balet nu e lipsit de calităţi, şi aşteptăm să realizeze ceva mai serios şi mai adevărat artistic. Numai sprinteneala d-lui Romanovski, străină de eleganţă şi de plasticitate, nu ne poate impresiona.

SERGIU INESCU

CRONICA TEATRALĂ

OMUL CU MÂRŢOAGA, piesă în patru acte, de G. CIPRIAN,— la TEATRUL NAŢIONAL

Literatura dramatică originală şi-a lărgit orizontul — vădind surprinzătoare posibilităţi — printr'o creaţiune ce străbate domenii necercetate şi rezolvă o problematică nouă.

„Omul cu mârţoaga", piesa domnului G. Ciprian, aduce în ţesătura şi dinamica ei dramatică preocupări originale, tehnică îndrăzneaţă şi observaţii inedite.

Intr'o atmosferă de muşcătoare ironie şi de profundă umanitate — în care nu adulterul întreţine interesul — autorul desvoltă un subiect puţin verosimil, dar perfect închegat din punct de vedere teatral.

Un arhivar sărac cumpără cu ultimii lui bani un cal de curse, Faraon al cincilea, o gloabă nenorocită de care proprietarul e fericit că poate scăpa. Dar mârţoaga, cu ajutorul căreia îşi închipuia că-şi va plăti toate datoriile, răspunde aşteptărilor sale optimiste printr'o constantă îndărătnicie, eşind mereu în coadă la toate alergările — şi făcând dintr'un biet slujbaş onorabil un personagiu de care râd mahalalele, gazetele şi copiii. Proprietarul îi reziliază contractul, copiii lui sunt daţi afară din şcoală, ministerul îi cere să vândă mârţoaga sau să-şi dea demisia, întrucât ridicola celebritate a gloabei atinge prestigiul administraţiei — şi însăşi soţia pentru care făcuse toate sacrificiile, îl părăseşte. El nu mai e decât „omul cu mârţoaga" de care-şi bate joc toată lumea.

Ironizat şi hărţuit de toţi, Chirică se mută la marginea oraşului şi continuă să îngrijească de mârţoaga lui, neclintit în credinţa că printr'însa va dobândi bogăţia şi fericirea.

Şi, în cele din urmă, calul, pus încet-încet pe picioare, învinge.

Chirică e bogat. Rând pe rând, toţi cei ce l-au batjocorit odinioară îl omagiază. Colegii îl roagă să se înapoieze în mijlocul lor; societăţile îl aleg preşedinte de onoare; profesorul îl roagă să trimită iar copiii la şcoala lui; nevasta se reîntoarce şi ea, pocăită — şi bietul Chirică aureolat şi fericit e copleşit de triumful credinţei sale nestrămutate.

Noutatea subiectului, originalitatea tratării şi, mai ales, descoperirea unui mediu rămas încă neexploatat de spiritul literatorilor şi al autorilor dramatici, fac din piesa domnului G. Ciprian un adevărat eveniment al anului.

Piesa are, de bună seamă, lipsuri şi scăderi.

Intr'adevăr, sub raportul logic al concepţiei dramatice, piesa evidenţiază suficiente slăbiciuni.

După un act interesant construit, în care acţiunea e bine condusă şi gradată, urmează un act îmbâcsit cu personagii episodice (care intră fără să fie anunţate şi fără să bată în uşă) — menite probabil numai să umple scena. Apariţia provincialului care vrea să vadă faimoasa mârţoagă a lui Chirică, băieţii care sar în jurul stăpânului celebrei gloabe — apariţii de care de altminteri se mai vorbeşte în piesă, — le socotim complect inutile.

O greşală care nu ştim în ce măsură se resfrânge asupra autorului sau asupra direcţiei de scenă, e luxul interiorului casei lui Chirică.

Nevasta arhivarului e o femee cochetă, capricioasă, elegantă. Dar Chirică nu are decât leafa lui. El nu-i poate satisface luxul de care simte ea nevoe. Şi atunci, luxul acesta i-l satisfac alţii. Chirică ştie, dar tace, fiindcă o iubeşte şi speră s'o recâştige prin averea ce va dobândi cu ajutorul calului cumpărat.

Admiţând că psihologia aceasta ar fi posibilă, — Chirică, consimţind să trăiască el însuşi în lux, ne apare odios. Şi-apoi, ar fi prea multă lipsă de prevedere din partea femeii să cheltuiască banii procuraţi în chip dubios pentru mobilarea luxoasă a apartamentului comun.

Deasemeni, e inexplicabil şi nejustificat gestul acestei femei, la plecarea ei cu prietenul sensual şi egoist, când, în loc să-şi pună în valiză o rochie sau un obiect de toaletă, ia trei cărţi de pe etajeră. Personagiul nu mai e astfel logic cu el însuşi. Femeia aceasta, care nu are deloc sentimentul mizeriei sale morale, nu poate fi preocupată de lectură în clipa despărţirii.

Actul al treilea e discursiv, artificial şi cu totul de prisos. Acţiunea e lăturalnică. Varlam, prietenul credincios al lui Chirică, ne expune planurile sale, dă lecţii de morală şi de psihologie, învaţă pe un inspector administrativ, venit să-l ancheteze pe arhivar, să privească lucrurile cu ochi omeneşti. E un act în care desfăşurarea acţiunii principale e inutil întârziată.

Dacă scena cu inspectorul n'ar fi fost atât de bine jucată, slăbiciunea actului ar fi eşit şi mai mult în evidenţă. Şi se va găsi oare întotdeauna un Brezeanu pentru rolul acesta?

Actul al patrulea e mai mult explicativ. Omul şi mârţoaga, contopiţi, înainte, în acelaş ridicol simbolic, s'au înălţat, deodată. Rezolvarea simbolului şi aureolarea unui om care a crezut într'un cal nu trebuia întinsă până la a se face dintr'însul un sfânt. Apoteozarea aceasta finală e un loc comun ce trebuia înlăturat. E falsă şi puerilă scena când srvitoarea şi nevasta lui Chirică *văd* în jurul capului arhivarului aureola sfinţilor.

Amestec sugestiv de fantezie şi de realitate, piesa domnului Ciprian are bune însuşiri dramatice şi frumoasă ţinută literară. Construite pe un ritm nou, corespondenţele cu realitatea se traduc simbolic, printr'o impresionantă ingeniozitate. Ficţiunea întregeşte desfăşurarea nervului dramatic. Domnul Ciprian ştie să gândească viaţa, e ironic şi pe alocurea destul de sentimental.

Deşi nu e până la urmă în centrul acţiunii, Chirică arhivarul e o figură de viguroasă consistenţă dramatică, simplu, dar puternic conturată. Mişcarea emoţiei sale crescânde, zbuciumul, resemnarea şi credinţa lui statornică în izbândă au fost redate cu talent şi adâncă intuiţie artistică de Gheorghe Calboreanu.

G. Calboreanu

Poate în unele scene a exagerat caricatura; poate vocea naturală l-ar fi scutit de unele stridenţe, — dar e neîndoielnic că drama lăuntrică a acestui personagiu nu se putea interpreta cu mai multă adâncire expresivă, cu mai multă artă simţită.

Alături de Calboreanu, domnul Sârbu a realizat o impresionantă creaţie din figura simpatică a lui Varlam.

Domnul Atanasescu, insinuant şi în nota rolului la început, — a fost fals şi obosit fără motiv în ultimul act.

Dezastruoasă a fost apariţia doamnei Tanţi Bogdan. După ce a compromis rolul Roxanei, d-sa a ţinut să ne dovedească insuficienţa mijloacelor scenice în interpretarea fadă, total lipsită de convingere a nevestei lui Chirică. Străină de emoţia conţinută a ultimelor scene, d-sa şi-a ilustrat definitiv incapacitatea de-a se impresiona şi de-a emoţiona. Numai cu rochii frumoase nu se face teatru....

H. LAZU

Spiritul lui Voltaire

Intr'un cerc de prieteni, cineva spuse lui Voltaire :

— A! Ce fericit trebue să fii cu operele dumitale!...

— Da, răspunse Voltaire : sunt fericit ca soţul unei femei cochete: toată lumea se bucură cu ea, afară de soţ!...

* * *

Cu privire la autorul unui pamflet, foarte cetit dar mediocru, Voltaire a spus:

— E mult mai bine să fii lacheul unui om de spirit decât omul de spirit al unor lachei !...

* * *

Spunându-i-se că volumele sale vor fi arse din ordin, Voltaire răspunse:

— Perfect !... Cărţile mele sunt asemenea castanelor: trebuesc coapte ca să fie mai gustoase !...

* * *

In *Melanges* Voltaire a scris că „Francezii, în timpul Cruciadelor, ajungând în ţara păgânilor au oferit un bal doamnelor păgâne".

Istoricul Velly, care se ocupa cu aceiaşi chestiune, l'a întrebat pe Voltaire unde a cetit întâmplarea cu balul.

— Nicăeri, răspunse Voltaire ; dar m'am gândit că Francezii fiind foarte galanţi, nici n'ar fi putut face altfel!..

* * *

Voltaire spunea că pentru a judeca valoarea unui scriitor îi ajunge să primească din parte-i o scrisoare de şase rânduri.

* * *

— *Academia franceză*, spunea Voltaire, e o Instituţie literară în care se primesc oameni politici, prelaţi, militari, magistraţi şi câteodată chiar oameni de litere !...

* * *

Despre femei:

— Când ai izbutit să cucereşti sentimentele nobile ale unei femei cinstite, ai şi restul !...

Curiozităţi

Revolta piticilor

In orăşelul Beltz, lângă Potsdam, în timpul reprezentaţiei date de o trupă de liliputani într'un garaj, a izbucnit un mare scandal.

Unii dintre spectatori şi-au permis glume şi aluzii ironice la adresa artiştilor. Atunci piticii, înfuriaţi, au atacat de pe scenă publicul din sală.

Un liliputan a tras cu revolverul în proprietarul garajului, omorându-l pe loc. Asasinul a fost arestat împreună cu întreaga trupă. La poliţie, arestaţii au început să plângă.

Ancheta s'a transformat într'un şir de scene comice.

Presa întreabă cam ce pedeapsă trebue să suporte asasinul liliputan ? Inchiderea lui într'o casă de corecţiune pentru adulţi e imposibilă; într'una de copii — deasemenea ; atunci — pedeapsa cu moartea, munca silnică, recluziunea ?...

Poliţia londoneză

Poliţia din Londra patrulează în fiecare noapte prin tot oraşul, în 50 de automobile blindate.

Fiecare maşină e prevăzută cu telegrafie fără fir, ceiace permite echipei de poliţişti să fie în permanentă legătură cu prefectura centrală şi cu circumscripţiile Londrei...

Negustori în cuşcă

Autorităţile revoluţionare din China au anunţat boicotarea complectă a mărfurilor japoneze.

Comercianţii cari nu vor observa această dispoziţie vor fi închişi în cuştile special amenajate în mai multe puncte prin marile oraşe chineze.

Primii pedepsiţi au şi sosit în cuşti, după ce timp de trei zile fotografiile lor au fost lipite în faţa cuştilor respective.

Fotografia, comerţul modern şi cuştile medievale — se împacă de minune în China.

Halucinaţie colectivă

In piaţa Republicei din Rouen a avut loc de curând o demonstraţie comunistă. Mulţimea asculta în linişte pe un orator, când se auziră strigăte de groază şi de uimire.

— Un nebun ! Un nebun !...

Strigătele porneau dela un grup de cetăţeni cari se uitau în sus, spre cupola celebrei catedrale din acest oraş

Emoţia se răspândi pe dată, şi miile de cetăţeni văzură, cu inima strânsă de spaimă, cum un om se căţăra printre ornamentele gotice ale turlelor catedralei. Necunoscutul căuta, evident, să profite de aglomeraţia din piaţă, pentru a-şi demonstra arta de acrobat şi a executa acastă ascensiune nebunească sub privirile cât mai multor cetăţeni.

Inălţimea cupolei până la vârful acului de deasupra crucii — e de 152 metri.

Până acum toate încercările de a ajunge la cruce, se terminau, în cursul veacurilor, cu căderea catastrofală a îndrăzneţilor cari din când în când se iveau prin Rouen.

Indată, autorităţile au decis să salveze viaţa concetăţeanului. Paznicii catedralei s'au urcat repede pe scara „rotundă" din interiorul cupolei şi au eşit, prin ferestruicile ei, căutând să-l ajungă pe îndrăzneţ. Aci, au aşteptat în zadar apariţia fanaticului sportiv, pe care mulţimea îl urmărea îngrozită.

S'a constatat că, după impresia mulţimei, omul acela nu ajunsese încă până la linia ferestruicilor.

Reflectoare electrice, foarte puternice fiind îndreptate spre cupolă n'au putut să mai descopere însă nici urmă de om pe toată suprafaţa cupolei.

Peste câteva ceasuri, toţi au priceput că mulţimea toată fusese victima unei halucinaţii colective.

Nimeni nu încercase să se urce pe cupola catedralei, deşi tot oraşul *„a văzut"* cum cineva se urcă, apărând din umbrele ornamentelor şi ascunzându-se în ele...

Peşte acuarium

Exploratorii savanţi ai fundului oceanelor au găsit în apropiere de California o nouă specie de peşte, al cărui stomac e un fel de bazin, unde plutesc vreo 300 de peştişori înghiţiţi de acest „peşte-acuarium".

Victimele sunt omorâte de acest peşte cu ajutorul unui venin, care-i ţâşneşte din corp. Apoi el îşi depozitează rezerva de cadavre în stomac unde plutesc în apă şi trec treptat prin intestine. „Peştele-acuarium" e aproape transparent şi corpul lui seamănă cu cel de meduză...

Lac cu temperatura trupului omenesc

Un lac subteran, având o adâncime de 12 metri şi temperatura apei 37 grade, a fost descoperit dincolo de Marea Caspică, în Turkestanul rusesc, lângă oraşul Ashabad. Se afirmă că cu timpul acest lac va deveni cea mai mare staţiune balneară pentru tratamentul suferinzilor de scrofule, reumatism, etc., şi că va eclipsa definitiv izvoarele termale sulfurice din Heluan.

Prânz de gală în cuşca leului

De curând doi Americani, cetăţeni ai oraşului Chicago, au făcut pariu, că vor mânca la o masă servită în cuşca unui leu. Prânzul a avut loc în grădina zoologică şi a trecut fără nici un pericol pentru aceşti doi originali. Leul a stat alături, la masă, şi a gustat cu vădită plăcere din fiecare fel de bucate. Imblânzitorul său se afla tot acolo, ceiace, probabil, a garantat succesul celor doi originali.

Matchul Tunney Dempsey în cifre

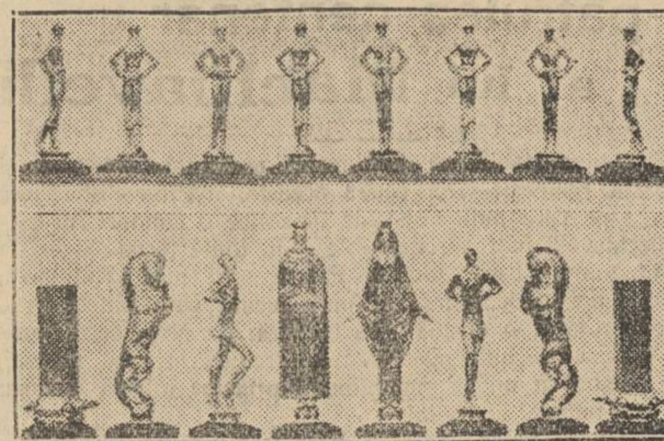
150.000 spectatori, din care 50.000 sosiţi cu trenuri din toată America, chiar în ziua matchului; 6.500 poliţişti mobilizaţi, 2.000 vânzători de bilete, 400 controlori de bilete... 150 milioane de lei — învingătorului, 65 milioane — învinsului, 100 milioane — câştigul antreprenorului... 12 persoane rămase moarte pe scaun de emoţie. Cel puţin 50 milioane de oameni au urmărit fazele matchului numai prin radio, în toate colţurile lumii....

Reclamă vie

La Viena, o casă de mode a mobilizat 12 din cele mai frumoase vânzătoare îmbrăcate în diferite costume — „ultimul strigăt al modei" purtând însă pălării absolut la fel, lucrate de acea casă.

Grupul acesta de 12 fete cutreeră străzile Vienei, ţinând fiecare când cu mâna dreaptă când cu cea stângă — ridicată în sus, o enormă pălărie de acelaş fason, căreia i se face astfel o reclamă foarte originală.

Sub acea pălărie, cele 12 vânzătoare merg şi pe timp de ploaie.

Cronica Şahului

PROBLEMA ANALITICA No. 7

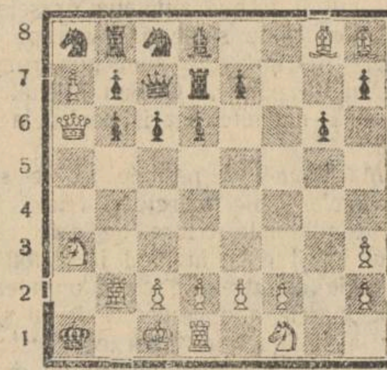
de **Iosif Schlarkò,** Timişoara

(inedită)

Dedicată d-lor Camil Seneca şi P. I. Negreanu

Negru (14 figuri)

Ra1, Dc7, Tb8 şi d7, Ca8 şi c8, Nd8, Pb6, b7, c6, d6, é7, g6 şi h7

Alb (15 figuri)

Rc1, Da6, Tb2 şi d1, Ca3 şi f1, Ng8, şi h8, Pa7, c2, d2, e2, f2, h2 şi h3

Se cere: a) Care este minimum de mutări ce trebuesc luate înapoi spre a ajunge la poziţia în care R negru a fost la „b2"; b) Construirea partidei.

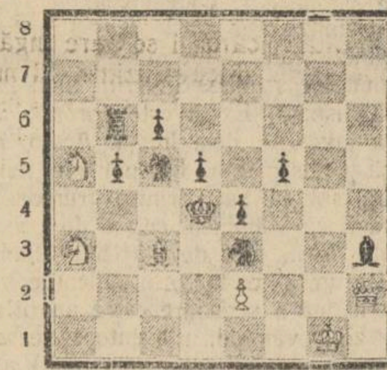
PROBLEMA No. 54

de **C. G. Gavrilov, Vâlcov.**

(inedită)

Negru (11 figuri)

Rd4, Tb6, Cc5 şi é3, Nc3 şi h3, Pb5, c6, d5, é4 şi f5

Alb (5 figuri)

Rg1, Dh2, Ca3 şi a5, Pè2

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

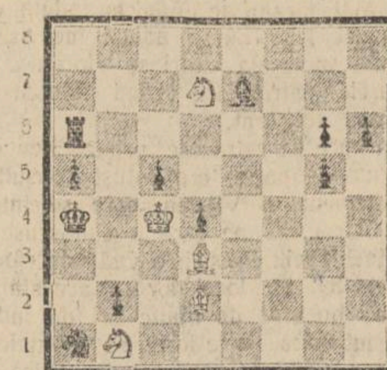
PROBLEMA No. 50

de **Camil Seneca,** Bucureşti

(Premiul I, la „Neue Leipziger Zeitung" 1927)

Negru (11 figuri)

Ra4, Ta6, Ca1, Né7, Pa5, b2, c5, d4, g5, g6 şi h6

Alb (5 figuri)

Rc4, Cb1 şi d7, Nd2 şi d3

Alb joacă şi face mat în 5 mutări

NOTA. — Această problemă care a apărut greşit tipărită, o reproducem rectificată. Termenul pentru soluţionarea ei îl prelungim cu 15 zile.

PARTIDA No. 27

Jucată la olimpiada de şah din Londra, în Iulie 1927.

Alb : **H. Weenink** (Olanda) *Negru :* **A. Pokorny** (Cehoslovacia)

Jocul celor 3 cai.

1. é2—é4, é7—é5; 2. Gg1—f3, Cb8—c6; 3. Cb1—c3, g7—g6; 4. d2—d4, é5×d4; 5. Cf3×d4, Nf8—g7; 6. Nc1—é3, Cg8—é7; 7. Dd1—d2, h7—h6; 8. 0—0—0, d7—d6; 9. Nf1—é2, Nc8—d7; 10. h2—h3, Cc6×d4; 11. Né3×d4, 0—0; 12. Nd4×g7, Rg8×g7; 13. f2—f4, Nd7—c6; 14. g2—g4, Cé7—g8; 15. h3—h4, cu o deosebită energie pionii albi pornesc la un atac decisiv; Jertfa lor aduce, pe o frumoasă cale, victoria albului 15..., Dd8—é7; 16. g4—g5, f7—f5; 17. Dd2—d4+, Rg7—h7; 18. h4—h5! f5×é4; 19. h5×g6+, Rh7×g6; 20. f4—f5!!+, Tf8×f5; 21. Né2—h5+, Rg6×g5; 22. Td1—g1+, Rg5—f4; 23. Cc3—é2+ mat.

O partidă vioaie în care celebrul problemist olandez a combinat cu multă preciziune poziţia de mat; ultimele mişcări ale negrului sunt forţate.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

CĂRŢI ŞI REVISTE

THOMAS HARDY: Micile ironii ale vieţei
(Bibl. „Dimineaţa"; trad. de D. I. Suchianu)

Socotit cel mai mare romancier al Angliei de azi. Thomas Hardy se distinge printr'o deosebită însuşire, aceia de a da amănuntului o valoare prin ansamblul din care face parte şi, pe de altă parte, prin eminenta însuşire de a trece peste amănunt şi-a vedea linia esenţială care desenează destinul unui suflet. Din acest punct de vedere „Micile ironii ale vieţii" sunt o pildă definitivă pentru felul de a gândi şi a scrie al lui Thomas Hardy.

Am reţine apoi, spre a caracteriza însăşi nuanţa destinului pe care o caută şi o alintă romancierul, nepotrivirea „ironia" dintre faptele precugetate ale omului şi marile instincte ale vieţii în luptă cu hazardul. Şi poate că cea mai mare parte din farmecul literar al scriitorului englez purcede tocmai din această sguduitoare asimetrie, din acest patetic şi iremediabil anarhism al vieţii.

Un londonez destul de bogat, Millborn vrea să repare, la declinul vieţii, greşala pe care a comis-o în tinereţe seducând o fată care se aştepta să fie luată în căsătorie. Vrea să dea o reparaţie morală. Află că fiinţa părăsită locueşte la Exonbury şi dă lecţii de muzică. Are şi o fată. Doamna Leonora Frankland refuză multă vreme să accepte o căsătorie care nu-i mai poate da nici-o satisfacţie. Primeşte până la urmă, ţinând seama că va locui cu fata ei la Londra. Logodnicul fetei, un eclesiastic, n'a bănuit niciodată că domnişoara Frankland e fructul unei iubiri nelegale. Din puritatea de suflet a lui Millborn decurg următoarele neplăceri: logodnicul află că acesta e tatăl nelegitim al fetei, se retrage, mama şi fata sunt astfel crud lovite, iar bietul Millborn priveşte îngrozit la turburarea ce-a adus în viaţa lor tihnită, la dezastrul pe care pentru a doua oară îl provoacă unor fiinţe iubite. E „mica ironie" a vieţii.....

Lipsa oricărei flori de stil, a oricărei contorsiuni de gândire face ca scrisul lui Hardy să aibă o transparenţă deosebită. Fără pateticul care zbuciumă, convingător, între rânduri, un atare stil ar părea plat. Oricare alt „stil", însă cu atare cuprins, ar părea artificial.

Traducerea d-lui D. I. Suchianu e uşoară şi curgătoare.

OCTAVE MIRBEAU: Un om sensibil
(Bibl. „Dimineaţa"; trad. de Julieta H. Blazian)

Octave Mirbeau, cunoscut mai ales prin *Jurnalul unei Cameriste* şi *Grădina Supliciilor*, are meritul incontestabil de a nu fi niciodată banal şi dulce. E totdeauna violent şi foarte adeseori penibil — citirea lui atrage ca spectacolul unei catastrofe de cale ferată, ca un incendiu sau un asasinat.

D-na Julietta H. Blazian a tradus câteva scurte povestiri din Mirbeau, în care găsim, condensate, toate însuşirile acestui scriitor. „Un om sensibil" e de fapt un om sensibil la impulsiunile lui şi căruia natura i-a stârpit orice preocupare morală, orice simţimânt de duioşie. E un exemplar „superior", după concepţia lui Darwin şi Nietzsche, un ins plin de vitalitate, căruia i se pare îngăduită, pentru satisfacerea poftelor lui, orice cruzime. El nu poate înţelege cum cea mai frumoasă spălătoreasă din târg iubeşte un cocoşat abject, tocmai pentrucă e cocoşat şi are nevoe de iubire maternă. Aruncă în prăpastie pe cocoşat şi posedă femeia în delir, ca apoi s'o arunce în aceiaşi prăpastie.

In a doua povestire „Spre Fericire", Mirbeau arată incompatibilitatea de spirit între femeie şi bărbat, chiar când sunt uniţi în cea mai deplină fericire. Autorul încheie cu o crudă luciditate, întrebătoare: „Suferinţa să fie oare singurul lucru care poate apropia pe bărbat de femeie?".

A treia povestire „Bolnavul", ne oferă spectacolul unui muribund care se crede încă departe de moarte şi care trimite flori pentru catafalcul unei fete răposate în ajun.

Materialul îngrozitor al lui Mirbeau e turnat într'un stil trepidant, violent şi crud, fără vre-un ritm, fără vre-o muzicalitate. In adâncul acestui stil pipăim mai curând intenţia decât autenticitatea. Dar tocmai această îmbinare constitue caracteristica atât de personală a vigurosului prozator francez.

Doamna Julietta H. Blazian a păstrat, în traducerea românească întocmai, înfăţişarea lui Octave Mirbeau.

DR. YGREC: Viaţa şi filozofia lui Spinoza
(Bib. „Dimineaţa"; pg. 68 lei 6)

Intr'un număr relativ mic de pagini, d. dr. Ygrec, care şi-a cucerit atâtea simpatii în marele public prin neîntrerupta sa activitate de popularizare a problemelor celor mai grele, prin reviste, ziare şi broşuri, oferă şi de data aceasta un tablou limpede al cugetării lui Spinoza. Autorul insistă din primele pagini asupra împrejurărilor care au determinat viaţa ascetică a Evreului şlefuitor de sticle şi gânduri din Amsterdam, asupra cunoştinţelor generale ale timpului. Pagini întregi din *Ethica* sunt traduse din latineşte şi redate alături de originalul prin care cetitorul ia direct contact cu gândirea lui Spinoza.

O informaţie largă i-a mai îngăduit d-rului Ygrec să ofere cetitorului, din când în când, opiniile scriitorilor celor mai deosebiţi asupra lui Spinoza, precum şi influenţa acestuia asupra unor scriitori de însemnătatea lui Goethe, Eminescu, Bergson şi alţii.

Stilul simplu şi lipsit de orice urmă de pedantism al d-rului Ygrec face ca lucrarea asupra lui Spinoza să poată fi gustată de cetitorul cel mai puţin iniţiat în filosofie.

F. Ad.

L. BARBEDETTE: — Pour l'ère du coeur
edit, „La Brochure mensuelle" Paris

Autorul acestei concentrate broşuri nu e un romantic. El proclamă totuşi drepturile inimii, în această vreme când raţiunea şi maşinismul domină cu logica lor implacabilă până la crimă.

Chiar şi intelectualismul se mecanizează.

In primele locuri ale vieţii sociale, se află ariviştii lipsiţi de cultură, sau oamenii de cultură, posesori ai unei diplome, dar lipsiţi de morală.

Mai ales pseudo-intelectualii, au găsit mijlocul să „spiritualizeze banul", menţinându-se prin compromisuri politice în situaţiie cele mai înalte.

S'a ajuns astfel, ca cele mai bune şi mai rentabile slujbe să fie monopolizate de clasele înstărite, a căror morală e atât de elastică şi ale căror interese sunt apărate inainte de toate de forţa armată.

L. Barbedette, prezentând în trăsături rapide diversele probleme sociale, economice, religioase, etice ivite *deasupra* actualei societăţi imorale, afirmă cu convingere că va sosi, după era mercantilă, era moralităţii.

Primatul „dibăciei ipocrite" va fi inlocuit cu acel al generozităţii frăţeşti. Ştiinţa şi talentul nu vor avea preţ decât atunci când vor fi puse în serviciul public. Simpla superioritate intelectuală nu va fi deajuns pentru ca cineva să aibă „puteri legale asupra celorlalţi".

Vor fi recunoscute „drepturile inimii". Un profesor care debitează zilnic aceleaşi cunoştinţe învăţate odată pentru totdeauna, nu va fi într'o situaţie privilegiată: el va fi considerat ca şi zidarul care pune cărămidă peste cărămidă.

Inainte de toate, primează *creaţia*. „Chiar dacă sunt lipsiţi de titluri, creatorii trebue să fie respectaţi; ei ştiu să dea soluţiile potrivite greutăţilor momentane; ei dau hrană nevoilor spirituale ale oamenilor"..

E adevărat că spiritul creator conduce lumea; dar „paraziţii legali" sunt în primele locuri. Deaceia, autorul cere ca şi calităţile morale, spirituale, să fie recunoscute în cadrul legal al societăţii. — *E.R.*

THÉO VARET: Le roc d'Or, edit. Plon, Paris

Problema valutară nu e monopolizată de economişti. Ea a atras şi pe un poet de pură calitate ca Théo Varet, care a tratat chestiunea revalorizării francului într'un roman.

Un roman de imaginaţie, dar cuprinzând câteva adevăruri cari sunt cu atât mai evidente într'un cadru utopic.

Autorul îşi închipue că un imens meteor din fer şi aur a căzut în ocean. Un vapor observând o nouă insulă, s'a crezut că ea s'a ivit printr'o erupţie vulcanică. De fapt, insula Féreor era meteorul căzut în ocean.

Un bancher, Rivier, care a angajat un vapor francez: Erebus II, pentru o expediţie la Polul Sud, are intuiţia genială de a trimite pe comandantul Barcot să cerceteze această insulă vulcanică.

Impreună cu comandantul, au plecat şi câţiva geologi şi chimişti care trebue să recunoască altă origină acestei insule: e în adevăr un aerolit uriaş, o mină de fier şi de aur.

Expediţia a fost făcută în taină. Bancherul Rivier apare ca un reformator genial al finanţei franceze. Spre marea uimire a lumii, francul francez urcă, lira engleză scade chiar sub *al pari*.

In cele din urmă se află secretul. Franţa, îşi cere drepturile ei de prim ocupant al insulei Feréor. Liga Naţiunilor stă la îndoială: deoarece insula a căzut din cer, ea ar trebui să aparţină tuturora! Câte pofte nu s'au deslănţuit! câte intrigi între marile puteri! Un nou războiu mondial e gata să isbucnească din cauza insulei.

Insă, ca şi cum un demiurg ironic şi atotînţelegător ar veghea asupra acestei omeniri rătăcite, insula Feréor se scufundă în ocean, la o adâncime de patru mii de metri. Războiul mondial e evitat, însă Franţa e bogată, cu finanţele solide şi cu surâsul ei graţios — de Mariană care a păcălit o lume întreagă.

Ficţiunea poetului Théo Varet, ingenioasă şi antrenantă, e scrisă într'un stil înaripat.

In vălmăşagul atâtor probleme, cari cer să fie rezolvate, această operă bazată pe un „miracol" ceresc, e reconfortantă. Chiar pentru financiari, lectura romanului ar fi nu numai amuzantă — ci, poate, şi instructivă.

Se va găsi poate un alt bancher Rivier, care să găsească o soluţie reală a revalorizării şi a echilibrului financiar.

Să ne amintim că matematicianul Poincaré a recunoscut rolul imaginaţiei în rezolvarea problemelor ştiinţifice! — *R.*

A. BAYET: Les morales de l'Evangile, colecţia „Christianisme", edit. Rieder, Paris

Spre deosebire de Alfred Loisy, Guignebert şi alţi eruditi cercetători ai religiilor, care vorbesc de „morala Evangheliei", Albert Bayet şi-a intitulat volumul: „Moralele 'Evangheliei" ca să accentueze dela început pluralismul moralei creştine. Bayet este un apărător al moralei laice şi unul dintre fruntaşii „şcolii sociologice".

Printr'o logică riguroasă şi o documentare bogată, Bayet dovedeşte că există cel puţin două morale evanghelice, ale căror principii sunt contrare.

Una din aceste morale are ca punct central ura contra lumii, mai exact: detaşarea de această lume, predicând renunţarea la bunuri şi plăceri, pacea şi refuzul oricărei violenţe.

Cealaltă morală, dimpotrivă, e situată în cadrul acestei lumi, folosindu-se de forţă, întronându-şi domnia prin vărsare de sânge, adunând bogăţii, stabilind o ierarhie socială severă.

Intr'un cuvânt, prima morală e acea a creştinismului primar, a doua e a creştinismului falsificat de biseerici. Prima e idealistă şi chiar revoluţionară; a doua morală evanghelică e realistă, apărătoare a ordinei sociale.

Alfred Bayet, crede că acest antagonism al moralelor evanghelice nu poate fi explicat prin ipoteza unui Iisus istoric, ci prin soluţia sociologică. Creştinismul a evoluat odată cu epocile sociale. Cele două morale au fost create în epoci diferite, de şcoli potrivnice, care s'au folosit de un Iisus mitic, legendar — căruia i-au dat trăsături potrivite cu interesele lor. Iisus a fost pus să vorbească în mod deosebit, după evoluţia socială în cursul veacurilor. Şi chiar dacă s'au păstrat aceleaşi cuvinte, ele au fost interpretate conform moralei dominante. — **R.**

Un nou roman al lui Maxim Gorky

In cunoscuta editură germană Malik-Berlin va apărea în curând, în nemţeşte, întreaga operă a lui Maxim Gorki. Până acuma au apărut douăsprezece volume. Primele zece volume cuprind piesele de teatru şi romanele deja cunoscute ale autorului rus: „Azilul de noapte", „Copiii soarelui", „Foma Gardeyew", „Trei oameni", „Spovedania", „Vara".

Ultimele două volume cuprind traducerea noului roman al lui Gorki: „Matwej Koshemjakin".

Critica germană numeşte noul roman al scriitorului rus „o enciclopedie a vieţii unui orăşel rusesc, în preziua revoluţiei".

Eroul principal, care dă şi numele romanului, îşi înseamnă zi cu zi viaţa lui, precum şi viaţa acelora, în mijlocul cărora trăeşte. Acţiunea se petrece într'un orăşel îndepărtat din ţinutul Volgei.

Matwej Koshemjakin vrea să facă din viaţa lui un apostolat, „vrea să devină un mic Christos". An cu an îl copleşesc însă deziluziile, amărăciunile vieţii, duşmănia şi lipsa de înţelegere a semenilor lui. Ajuns la pragul bătrâneţii, el îşi dă seama de toată zădărnicia vieţii, şi a străduinţelor care l-au mânat zeci de ani. Totuşi el nu disperă. El vede cum o nouă generaţie se ridică. Şi el îşi pune în tineret speranţa realizării unei lumi mai bune, mai cinstite, mai drepte.

„O nemărginită melancolie" — spune un critic german despre romanul lui Gorki — „se desprinde din această epopee a unui mic orăşel rusesc. E o epopee a vieţii banale de toate zilele. O afirmaţie a ei în acelaş timp. ca fundament al însăşi existenţei omeneşti. Nu este oare această afirmaţie tot ce ne-a mai rămas din filozofia noastră?". — *P.*

Romain Rolland şi tineretul chinez

„Europa" — numărul din Septembrie (Librăria Hasefer) publică o cronică semnată de J. B. Kin-Yn-Yn asupra tinerei generaţii chineze. Reproducem un pasagiu mai important din această cronică:

„Pesimismul liric din ultimii ani, precum şi influenţa lui Yo-ta-fou (un poet chinez decadent) a trecut; tineretul chinez de astăzi, angajat într'o luptă arzătoare, dovedeşte un curaj, un elan spiritual de care strămoşii noştri dacă ar reînvia, desigur, ar fi mai mult decât surprinşi.

Se poate cu uşurinţă înţelege cu ce entuziasm a fost primit de către acest tineret adevăratul eroism al lui Romain Rolland.

Jean-Christophe, cu idealismul lui nezdruncinabil, cu spiritul lui distrugător, dar şi constructiv în acelaş timp, cu pornirea lui îndrăzneaţă împotriva formulelor tradiţionale, ni l'a arătat pe autorul lui, ca pe unul din cei mai mari scriitori europeni, dar în acelaş timp şi ca pe îndrumătorul nostru. Cea mai mare parte dintre studenţii şi profesorii chinezi au cunoscut opera lui Romain Rolland în traducere engleză. Textul francez, greu de găsit în librăriile chineze, l-am văzut pentru prima oară în 1925. M'am apucat imediat să-l traduc... Cu această ocazie am scris lui Romain Rolland. Răspunsul său prietenos şi instructiv, cu data de 17 Iulie 1925, a apărut într'o revistă. Este pentru prima oară când a fost publicată în China o scrisoare-manuscris a unui mare scriitor european adresată unui intelectual din Orient.

Tot în traducere chineză a mai apărut „Vie de Beethoven", „Au-dessus-de-la mêlée" şi „Pière et Luce".

Când autorul lui Jean Christophe a împlinit 60 de ani, Mangyen, o revistă literară din Peking şi The Short Story Magazine din Ceangai au publicat fiecare câte un număr festiv".

In acelaş număr al revistei, Albert Schweitzer publică jurnalul lui de călătorie în Africa. — *P*

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"
din str. Sf. Ionică No. 5

Fiind asortată cu toată literatura curentă, sociologie şi beletristică, are de vânzare printre altele: Karl Marx *Oeuvres philosophiques* (Epicure, Démocrite şi Critique de la critique critique) 2 vol.; *Contribution à la critique de l'économie;* Jaurès: *Pages choisies, Discours à la jeuresse; Georges Sorel: Illusions du progrès;* Emil Durkheim: *Le Suicide, Les formes élémentaires de la vie réligieuses;* Eug. Varga: *Les partis social-démocrates.*

Literatură: *H. H. Ewers: Das Grauen, Alraune;* Heinrich Mann: *Die Jagd nach Liebe, Professor Unrat;* Thomas Mann: *Die Zauberberg;* Karin Michaëlis: *Die Sieben Schwestern.* — André Gide: *Si le grain ne meurt...., Voyage au Congo; J. Kessel: Terre d'amour, L'Equipage, La steppe rouge, Les coeurs purs,* (premiate de Academia franceză); Ellen Key: *De l'amour et du mariage. l'Individualisme;* Paul Valéry: *Variété, Eupalinos, Discours de receptions;* Fiodor Chaliapine: *Pages de ma vie,* Nelly-Noury: *Comment les femmes se perdent,* etc.

Din seria cu *5 lei francul* au rămas ultimele exemplare pe care le punem la dispoziţia clienţilor. De asemeni mai sunt câteva exemplare din eleganta colecţie *Beaux-Pays,* pe care o dăm cu *6 lei francul.*

D-nii profesori, studenţi şi publicişti au un rabat de 15%. Se fac expediţii în provincie, în condiţii excepţionale.

Bibliotecile, Cercurile de lectură, Cluburile literare şi toate aşezămintele de cultură să-şi procure

Umorul lui Hasdeu
de Barbu Lăzăreanu

Unde se găsesc savuroase pagini de satiră, lirism şi erudiţie, datorite Magului de la Câmpina.

Un volum format mare, pe hârtie bună cu coperta ilustrată de pictorul A. Dragoş

Lei 80

Moravuri anglosaxone

André Maurois este, printre Francezi, acel care a priceput poate cel mai bine sufletul anglosaxon şi mentalitatea foarte particulară care domneşte în Societatea britanică. Maurois scrie o biografie a lui Disraeli. Aceasta pentru lumea englezească din secolul al 19-lea. Iar în foarte savuroasele sale „Tăceri ale colonelului Bramble" ne descrie pe Englezul contemporan. Detaşăm câteva pasagii mai caracteristice:

„Pentru noi, „drepturile imprescriptibile ale omului" sunt dreptul la humor, dreptul la sporturi, şi dreptul de primogenitură".

„Pentru a interesa pe un Francez la un match de box, trebue să-i spui că este în joc onoarea naţională. Pentru a interesa pe un Englez la un războiu, nu-i mijloc mai bun decât să-i spui că războiul seamănă cu un match de box".

„Viaţa de soldat e o viaţă foarte aspră, uneori prezintând reale primejdii".

„Eu nu ştiam — spunea un Francez colonelului Bramble — că a fluera în timpul băii este un obiceiu pur englezesc" „Este un obiceiu atât de unanim la Englezi — răspunde colonelul — încât eu am cerut să mi se graveze pe mormântul meu: „Aci odihneşte un cetăţean britanic care n'a fluerat niciodată în timpul băii".

„Un tânăr telefonist englez care venise să repare un aparat deranjat, spunea: Telefoanele, domnule, sunt întocmai ca femeile... In fond nimeni nu ştie bine cum sunt. Intr'o bună zi, vezi că nu mai umblă... Cauţi pricina... N'o găseşti.... Pe urmă le scuturi bine, înjuri... şi iarăşi încep să umble..."

„Amorul Umanităţii este o stare patologică de origină sexuală care se produce adesea în epoca pubertăţii la intelectualii timizi".

„Poporul englez, care dăduse omenirii brânza de Stilton şi fotoliul în adevăr comod, a inventat, pentru salvarea noastră a tuturora, supapa parlamentară. Şampionii aleşi pregătesc, de aci înainte, pentru noi, răscoalele şi loviturile de stat, dar între cei patru pereţi ai camerei. Aceasta lasă restului naţiunii toată vremea ca să se ocupe de sporturi. Presa complectează sistemul permiţându-ne să gustăm aceste tumulturi prin procură. Toate acestea fac parte integrantă din confortul modern, şi, de aci în o sută de ani, orice om, alb, galben, roş sau negru, va refuza categoric să locuiască într'un apartament fără apă şi într'o ţară fără parlament".

„Omenirea se odihneşte pe un pat incomod. Când omul care doarme simte că amorţeşte, — se întoarce pe partea cealaltă".

Aşa se explică succesiunea de perioade liberale şi altele conservatoare; de perioade de linişte şi perioade revoluţionare. Nu-i o chestie morală, de Rău şi de bine.

„Nu pot să sufăr oamenii inteligenţi... In viaţă este desigur mult mai folositor să ştii să boxezi decât să ştii să scrii. A respecta pe şcolarii premianţi este ca şi când ai cere antrenorului de cai de cursă să prefere caii de circ".

„Dar — obiectează Francezul — dumneavoastră, care dispreţuiţi pe şcolarii premianţi, faceţi totuşi adesea citaţii din autorii clasici". — „Este cu totul altceva, răspunde Englezul. Grecii şi Romanii ne interesează nu ca obiecte de studiu, dar ca strămoşi şi ca sportsmeni. Noi suntem moştenitorii direcţi ai felului de trai al Grecilor şi al Imperiului roman. Xenofon ne amuză pentrucă e tipul perfectului gentleman britanic: mare povestitor de istorii de vânătoare şi de războae. Când citesc în Cicero: „Un scandal în înalta administraţie colonială. Grave acuzaţii împotriva lui Sir Marcus Varro, guvernor general al Siciliei", — înţelegi prea bine că asta îmi sună în urechi ca o veche afacere de familie".

„Pentru ce oare — întrebă un pastor anglican — preoţii catolici se bucură de mai mult prestigiu decât ai noştri?" „Monseniore, ascultă o parabolă: Un gentleman, odată, omorîse un om. Justiţia nu-l bănuia. Dar remuşcările îl făceau să rătăcească, plin de amărăciune. Intr'o zi, trecând prin dreptul unei biserice anglicane, i se păru că secretul său ar putea fi mai puţin apăsător dacă l-ar împărtăşi cuiva. Intră deci şi ceru vicarului să-i asculte spovedania. Acest vicar era un tânăr foarte bine crescut, fost elev dela Eton şi dela Oxford. Incântat de un aşa noroc, se grăbea să-l poftească pe cellalt: Desigur, spunea el, deschide-ţi inima. Poţi să-mi spui totul, ca unui părinte".

Cellalt începu: „Am omorît un om". Vicarul sări în sus: Şi tocmai mie ai găsit să-mi spui asta! Mizerabil ucigaş! Nu ştiu zău dacă datoria mea de cetăţean nu mă obligă să te conduc numaidecât la secţie... In tot cazul, este de datoria mea de gentleman să nu tolerez să mai stai niciun minut sub acoperişul casei mele!". Şi omul plecă. La câţiva kilometri de acolo, zări, lângă drum, o biserică catolică. O ultimă nădejde îl făcu să intre. Ingenunchie în spatele mai multor femei bătrâne care făceau coadă aşteptându-şi rândul la spovedanie. Când veni rândul său, el nu văzu pe preot, ci îi ghici prezenţa în umbră. — Părinte, zise el, nu-s catolic, dar aş vrea să mă spovedesc dumitale.

— Fiule, te ascult. — Părinte, am ucis. (Şi aşteptă efectul îngrozitoarei destăinuiri). Atunci, în tăcerea augustă a bisericii, vocea preotului spuse, cu simplicitate: — „De câte ori, fiule?"

„Crezi poate că Irlandezii doresc vre-o reformă precisă, şi că s'ar simţi fericiţi şi liniştiţi în ziua când ar obţine-o? Nicidecum. Ceiace îi încântă, este discuţia în ea-însăşi, conspiraţia în teorie... Dacă le-am da independenţa, s'ar isprăvi cu jocul, şi atunci ar trebui să inventeze altul, probabil mai periculos. Ascultă o mică poveste: Cu un an înainte de războiu, un parlamentar liberal, care vizita Irlanda, spuse, în faţa mea, unui ţăran bătrân: Ei, prietene, avem să vă dăm în curând Home Rule-ul. — Dumnezeu să se milostivească! — răspunse ţăranul — să nu faceţi una ca asta. — Cum? întrebă atunci deputatul? Nu doriţi Home Rule-ul? — Inălţimea ta are să mă înţeleagă îndată... Sunteţi, nu-i aşa, un bun creştin... Vreţi, nu este aşa, să mergeţi în Rai... Şi eu la fel... Dar n'am vrea să mergem acolo chiar în astă seară..."

„Colonelul Boulton comanda un depozit de materiale. El era responsabil, între altele, de cincizeci de mitraliere. Intr'o zi, observă că depozitul nu poseda decât patruzeci şi nouă. Toate anchetele, toate pedepsele nu putură face să se găsească mitraliera care lipsea. Colonelul Boulton era un vulpoi bătrân, care nu mărturisise niciodată vreo greşeală. El semnală atunci, în statele sale mensuale, că un trepied de mitralieră se stricase. I se trimise numaidecât un trepied de schimb, fără nici-un comentariu. O lună mai târziu, sub un pretext oarecare, înregistră scoaterea din serviciu a unui aparat de ochire pentru mitralieră. Luna următoare, ceru trei şuruburi; apoi o placă de recul, şi aşa, piesă cu piesă, îşi distruse întreaga sa mitralieră imaginară. Pe de altă parte, tot piesă cu piesă, Ministerul i-o reconstitui, fără să dea vreo importanţă tuturor acelor înlocuiri de bucăţi izolate. Atunci, Colonelul, satisfăcut, îşi trecu în revistă mitralierele, şi găsi cincizeci şi una. In timp ce el îşi reconstituia, cu răbdare, maşina pierdută, un blestemat de idiot o regăsise în vre-un colţ. Şi Boulton trebui atunci să întrebuinţeze timp de doi ani o contabilitate savantă, pentru a face să reapară, piesă cu piesă, noua maşină extrasă din neant".

D. I. SUCHIANU

INSEMNĂRI

T. Arghezi

Ultimul număr al excelentei reviste „Viața Românească" este fără îndoială unul dintre cele mai bune pe care le-a dat revista ieșană în timpul din urmă. Colaborarea domnilor Cezar Petrescu, Al. A. Philippide, Mihai Ralea, Damian Stănoiu, Demostene Botez, Bărgăuanu, etc., aduce un material bogat și foarte variat.

D. Mihai D. Ralea semnează un articol închinat „Cuvintelor potrivite" ale d-lui Tudor Arghezi. D-l Ralea este prin excelență critic. Nimic surprinzător, așa dar, că ne dă o cronică literară din cele mai alese. Critica aceasta judicioasă asupra unui mare poet al vremii noastre, nu putea stârni decât interesul întemeiat al lumii noastre intelectuale.

D. Ralea mărturisește dela început că apariția volumului de versuri al d-lui T. Arghezi este evenimentul literar cel mai important al anului. Apariția celui dintâi volum de versuri al unui scriitor și poet care se manifestă de douăzeci și cinci de ani cu o stranie vigoare și cu o atât de puternică originalitate, are o semnificație deosebită: „reprezintă un moment caracteristic de istorie literară. T. Arghezi a avut o influență considerabilă asupra tinerei noastre literaturi. Printre contimporani nu se găsește aproape nimic din structura sa sufletească, din ideile, senzațiile, felul de a vedea viața din gustul său. Tudor Arghezi a produs o revoluție în arta scrisului românesc și în proză și în versuri.

Autorul „Cuvintelor potrivite" are gusturi și predilecție de alchimist. El alcătuește universul după alte legi.

Presupune elementelor alte afinități, le leagă și le desleagă între ele după alte procedee.

Imaginația d-lui T. Arghezi, când reconstitue universul, îl prezintă condus de semne misterioase, de puteri nevăzute. El are senzația directă a haosului universal, a devenirii eterne, a descompunerii, a destinului misterios, a forțelor oarbe sau perfide care ne veghează ori ne pândesc. Marea, norii devin forțe înfricoșetoare. Are viziunea religioasă sau, mai degrabă, pe aceia magică, fiindcă Religia presupune nu numai o anumită explicație a firii și o intuiție a infinității și enigmei sale, dar și sentimentul pietății, al adorării, al venerației, care poate îi lipsesc d-lui Arghezi. Imaginea sa despre lume e a unui păgân puțin înfricoșat. Psalmii săi sînt dezolați, dar reci. Sufletul lor caută mântuirea, dar e uscat, nu mai iubește. Strigătul lor e tocmai neputința credinței. Magia, însă, oferă intuiția tuturor disponibilităților cari se găsesc peste granițele pipăitului și ale măsurabilului.

Bănuiala acestei întocmiri, capricioase și enigmatice ca soarta și ca moartea, o are și d. Arghezi. Dar o are oarecum intelectual. Imaginația sa se aprinde ca o flacără orbitoare de lumină, dar fără căldură. E din familia vracilor, a căutătorilor de esențe ultime, de elixiruri și filtre, dar nu din aceia a preoților, a sfinților și a apostolilor. In evul mediu, d. T. Arghezi ar fi fost ars de viu. El e mai aproape de Doctorul Faust decât de Saint Francois d'Assise.

Nunta dela Cana dată în judecată

Procesul institutorului care propaga Darwinismul, socotit de justiția americană ca o insultă adusă religiei, nu e singurul proces de această natură în America.

Scrupulozitatea legilor americane, devine dese ori, ridicolă.

Astfel, acum câți-va ani celebrul sculptor american Frederik Mac Monies a ridicat o statue pentru sala bibliotecii din Boston; dar abia desvelită, poliția s'a grăbit s'o aresteze și a depus-o într'o cameră obscură, iar artistul a fost dat judecății pentru ultragiu la pudoare.

Statuia reprezenta o bacantă intr'un costum foarte sumar, și, pe când poliția susținea că **„nu se poate permite statuilor să apară, într'un local public, într'un costum, care nu le e îngăduit oamenilor,** sculptorul afirma că **„nu se poate îmbrăca o bacantă romană, într'o toaletă extrasă din ultimul jurnal de modă".**

Conflictul s'a rezolvat însă repede; statuia a fost așezată într'o sală la „Metropolitan Museum of Art", unde oricine o poate admira și astăzi.

Dar cea mai sensațională dovadă a scrupulozității legilor americane, o constitue, desigur, un proces care a durat mai mult de doi ani și care e cunoscut sub numele de „procesul nunții de la Cana".

Pictorul I. François Kaufmann a expus, acum doi ani, la Expoziția Artiștilor Independenți din Waldorf, la Hotel Astoria în New-York, un tablou, reprezentând una dintre cele mai cunoscute minuni ale lui Isus: schimbarea apei în vin la nunta din Cana Galileii. Pictorul a complectat acest episod evangelic într'un mod foarte bizar, introducând două personagii moderne, foarte cunoscute în America: pe William H. Anderson (leaderul prohibiționist al alcoolului, care, în tablou, ține mâna dreaptă pe umărul lui Isus, iar cu stânga îi face semn, parcă i-ar spune: „Ce-i asta?) și pe William S. Bryan care se grăbește să verse jos apa prefăcută în vin de către Isus.

Aluziunea tabloului era evidentă, iar titlul o făcea și mai înțeleasă: „Iartă-le lor, Doamne, căci nu știu ce fac!"

De fapt, era un tablou contra propagandei antialcoolice a statului american.

Dar poliția americană, în loc să acuze pe pictor pentru faptul acesta, îl acuză pe baza art. 43 din codul penal pentru atentat la decență.

Procurorul invită pe secretarul expoziției să scoată din expoziție tabloul încriminat, până la pronunțarea justiției.

Secretarul refuză și afacerea ajunge la prima instanță, în timp ce știrea scandalului făcea să se înghesue lumea la expoziție.

Episodul evanghelic fiind incontestabil, secretarul expoziției, Baylinson, și pictorul Kaufmann cerură să se aducă la tribunal textul evangheliei Sfântului Ioan, căci spunea pictorul: **„dacă Isus Cristos, a făcut, în viața și în minunile sale, acte, pe care, astăzi, legile americane le consideră ca nelegale, atunci nici el nu poate fi făcut vinovat".**

Judecătorul obiectă că **„nu faptul istoric în sine constituia vina tabloului, ci chipul în care era reprezentat acest fapt, căci în tablou existau două persoane, despre care Evanghelia nu face mențiune și care, de sigur, nu puteau fi prezente la nunta din Cana Galileii, d-nii Anderson și Bryan, în costume moderne".**

Artistul răspunse că sunt tablouri, chiar în instituțiunile de stat, în care Isus Cristos figurează printre lucrători moderni.

Dar răspunsul acesta nu-l convinse pe judecător.

Secretarul Baylinson fu condamnat la o amendă de o sută de dolari, sau la treizeci de zile închisoare.

Societatea artiștilor făcu apel la Curtea din New-York, care, considerând tabloul ca o erezie, confirmă sentința.

Societatea făcu apoi recurs la Suprema Curte, care, zilele acestea, după doi ani și mai bine, hotărî casarea sentinței și restituirea amenzii.

Astfel, tabloul pictorului Kaufmann deveni celebru, grație reclamei făcută de poliție.

Tabloul acesta constitue cea mai bună armă de luptă contra antialcoolismului, de care s'au îmbătat legile americane. — *I. Val.*

Geniu și epoci geniale

Dr. Sommer, profesor de psihiatrie la Universitatea din Giessen, a ținut de curând o cuvântare la Viena asupra geniului și epocilor geniale.

Puterea spirituală superioară mijlociei intelectuale a oamenilor, numită „geniu" sau „genialitate", privită de unii drept miracol, de alții drept simptom neuropatic, a putut fi cercetată în ultimul timp numai mulțumită psihologiei experimentale. Această știință a izbutit să măsoare elementele capacității intelectuale și să coordoneze unele date hereditare.

Profesorul Sommer, care a luat pildă pe Goethe, pe Schiller și pe Friedrich al II-lea, ale căror tabele genealogice au fost studiate, crede că însușirea genialității apare atunci când nu două (ca la oamenii talentați) ci trei eredități spirituale fericite se încrucișează, se întrepătrund într'un individ.

Geniul nu e deci un miracol, ci e produsul unui amestec de mai multe eredități favorabile.

Tot astfel, enigmaticele epoci geniale, cum au fost epoca „Sturm und Drang" în Germania, și în Anglia epoca reginei Elisabeta, sunt datorite acelorași cauze. Renașterea florentină, de pildă, se datorește amestecului nobleții războinice longobardo-toscane cu populația autohtonă, care a dat naștere unei încrucișări fericite de însușiri. După două veacuri de amestec, însă, genialitatea a secat.

Se pune o întrebare: știința are azi mijloacele necesare spre a prevede și deci spre a provoca o genialitate sau o epocă genială?.. Profesorul dr. Sommer n'a răspuns la această întrebare. — **A.**

Căsătoria mistică a lui Lamartine

In ziua de 4 Septembrie a. c. la Mâcon, locul de naștere al lui Lamartine, s'a serbat cu obicinuita pompă, pentru a 58-a oară memoria acestui mare poet francez și „tribun al poporului", mort în 1869. Iar a doua zi, la Saint-Amour, s'a bătut o placă comemorativă pe fațada casei, unde la 17 Martie 1821, s'a născut contesa Valentina Gabriela de Glans-de-Cessia, nepoata și, după toate probabilitățile.... soția lui Lamartine.

Această taină a marelui poet rămâne nedezlegată. Doi oameni au dus-o în mormânt și ne-au lăsat numai o legendă.

Valentina a fost fiica Ceciliei Lamartine, sora poetului, căsătorită cu contele de-Glans-de-Cessia.

Rămasă văduvă, Cecilia s'a mutat cu cele trei fetițe aproape de castelul fratelui ei, iar în 1854, împreună cu Valentina, care rămăsese necăsătorită, s'a instalat în castel.

In 1862 Cecilia a murit și Valentina a continuat să trăiască la unchiul ei.

In 1863 Lamartine s'a îmbolnăvit, apoi a căzut la pat și Valentina.

Soția lui Lamartine se zbătea singură, îngrijindu-i pe amândoi și alergând zi și noapte între parter și etaj, fiindcă bolnavii stăteau separat. Munca a doborât-o în curând.

Atunci, Valentina, încă foarte slabă, a luat asupra sa toată gospodăria și îngrijirea soților Lamartine. Totuși, la 21 Mai 1863 soția poetului a murit.

Lamartine era disperat. Poeziile lui scrise atunci sunt într'adevăr perle ale liricii franceze.

Valentina a devenit stăpâna castelului.

Deși luxul domnea în castel, finanțele lui Lamartine erau pe sfârșite. Datoriile se înmulțeau, iar moșiile aduceau venituri mizerabile.

Valentina îi ușura situația făcând economii, îngrijea editarea volumelor și-l liniștea când Lamartine suferea din cauza scăderii popularității lui ca poet. Era o femeie severă, frumoasă, înaltă, cu ochi negri înflăcărați și cu voce melodioasă.

In 1869 poetul a murit. Operele sale și memoria sa au devenit un cult religios pentru Valentina. Ea a păstrat cu sfințenie moștenirea literară și mobilă a lui Lamartine. Murind în 1894, Valentina a lăsat un testament care se termina cu următoarea frază:

...Doresc să fiu înmormântată în cavoul dela Saint-Paul, unde odihnește unchiul meu. Interzic să mi se scoată de pe degetul cel fără nume al mânii mele stângi cele două verighete de aur"...

Se știe pozitiv că nici când era în viață, Valentina nu permitea să i se scoată aceste verighete.

Astfel se confirmă legenda familiei Lamartine, care ne spune că nepoata fusese logodită cu unchiul și tatăl ei adoptiv.

In castelul poetului nimeni nu spunea Valentinei *Mademoiselle*, ci „Madame".

Această căsătorie a lui Lamartine era considerată mistică. Unele rude însă afirmau că căsătoria era reală. Contele Vaux povestește că Papa Pius IX-lea i-a spus într'o zi:

— „Sunteți, așa dar, văr primar cu Lamartine? Tocmai azi dimineață i-am iscălit permisiunea de-a se căsători cu nepoata lui"...

Deși Lamartine și-a întărit căsătoria până și cu formele bisericești, totuși nici el și nici Valentina n'au divulgat nimănui ceiace s'a petrecut între dânșii. Valentina a purtat până la moarte numele părintesc. Pentru ochii lumii rămăsese numai nepoata lui Lamartine, fiica lui adoptivă, Antigona poetului...

Gerhart Hauptmann

Gerhart Hauptmann este pentru Germani, — și deci și pentru Europa cultă de acum, — ceiace a fost Goethe pentru contimporanii săi.

La noi e cunoscut mai cu seamă prin drama lui revoluționară „Țesătorii".

A fost, alături de Iohannes Schlaf și Arno Holz, întemeietorul dramei germane naturaliste.

Prima lui piesă de teatru „Inainte de răsăritul soarelui", a stârnit vii discuții prin îndrăzneala subiectului și prin modul de a-l trata, al tânărului dramaturg.

Urmară o serie de drame și comedii sociale, psihologice, istorice, simboliste, din care nu vom cita decât cele mai cunoscute: „Suflete stinghere" (apărute în traducerea d-nei E. Marghita la *Cultura Națională*), „Sărbătoarea păcii", „Inălțarea Hannelei", „Florian Geyer", „Colegul Crampton", „Blana de Castor", „Clopotul scufundat", etc.

In tinerețe Hauptmann a scris și versuri, dar nu le-a publicat niciodată în volum.

S'a distins însă pe tărâmul prozei, al nuvelei și al romanului.

Cităm: Emanuel Quint, Primăvară elenă, Apostolul, — și ultima lucrare utopistă: „Minunea din Ile des dames", în care proslăvește domnia femeii, — matriarhatul.

Actualmente Hauptmann lucrează la o prelucrare a dramei „Hamlet".

Ultimul număr al *„Lecturii"*, apărut săptămâna aceasta (No. 140), ne aduce o nuvelă a marelui scriitor, inedită în românește: „Tatăl" (Cantonierul Thiel) de un realism zguduitor. O crimă pasională, ale cărei motive sufletești sunt cercetate și redate până în cele mai mici amănunțimi, cu măestria lui de de psiholog-poet.

MARUNTE

Pictorul G. A. Pojedaev, care a lucrat câteva originale decoruri pentru Teatrul Național din București și pentru alte teatre din România, se află la Barcelona, unde va monta câteva opere rusești.

— Stagiunea Operei din Barcelona se va deschide cu „Pscoviteanca" de Rimschi-Corsacov, în regia lui A. Sanin și cu Șaleapin în rolul principal.

— Zilele acestea va apărea în editura Brănișteanu, celebra lucrare a **Alexandrei Kollontay, „Căile Dragostei".**

Renumita comisară a poporului și ambasadoare sovietică descrie în cartea de mai sus nouile concepții de dragoste din Rusia, precum și conflictele izvorîte din aceste concepții.

— Ultimul număr al revistei lunare „Belga Esperantisto" („Esperantistul Belgian"), care apare la Anvers și e răspândită în lumea întreagă, publică: „Veneră și Madonă", cunoscutul poem al lui Mihail Eminescu, tradus în limba Esperanto de domnul H. Rabinovici-București.

— In curând va apărea în traducere germană autobiografia lui Fjodor Shaliapin sub titlul „Mein Werden". Opera cântărețului rus — un interesant și emoționant document omenesc — va găsi și în Germania aceiași răspândire ca și în țările în care a apărut deja.

— In editura Brockhaus-Leipzig, va apărea la sfârșitul lui Octombrie istoria trecerii Oceanului de către Lindbergh. Titlul cărții va fi „Lindbergh povestește sborul său transoceanic". In ultimul timp doi oameni s'au bucurat în Germania de o deosebit de mare popularitate: aviatorul american și... falsul prinț Domela"!

— Se anunță în editura Karl-Reissner-Dresda un nou volum al cunoscutului desenator Heinrich Zülle. Volumul se va chema: „Das Berliner Bilderbuch".

— Editura Gustav Kiepenheuer-Postdam pregătește editarea operei complecte a lui Georg Kaiser.

— Zilele acestea se va pune în vânzare marea operă a lui Emil Ludwig „Kunst und Schicksal". Patru schițe biografice privitoare la Rembrandt, Beethoven, Weber și Balzac, formează conținutul volumului. — *P.*

Traducerea PĂRINTELUI
GRIGORIE
(GALA GALACTION)
NOUL TESTAMENT
Editura Institutului Biblic al Bisericii Ortodoxe Române
1927, București. Prețul 70 Lei

Citiți „Comoara cu povești"

„Comoara cu povești" *nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă și din nici o casă. Până acum n'a apărut în limba română o carte cuprinzând așa de multe povești, toate alese, și fiind dela început până la sfârșit împodobită cu o frumusețe de desene în culori.*

Războiul de agresiune e oprit!..

— Și-acuma, dragul meu, fii fericit că războiul nu mai e legal!..

Fericirea lor

— Ești fericit c'ai reînceput școala?
— Da, tăticule, dar... când ni se dă vacanța de Crăciun?
(L'Oeuvre)

Cu titlu oneros

— Și mai cu seamă dați-i lapte.
— Bine, doctore, dar... știi prea bine că nu suntem milionari!....
(L'Oeuvre)

Obrăznicie

— Așa dar, doamnă, iată toamna!
— Obraznicule, de-abia am împlinit treizeci de ani!
(Petit Parisien)

TIP. „ADEVERUL" S. A.. STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VI. — No. 359

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 23 Octombrie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888–1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Românii din Istria

La Abazia.

O dimineaţă plumburie de toamnă.

Urcam agale un drum tăiat în pantă repede. Admiram la fiecare pas ordinea, curăţenia şi armonia acestui colt de raiu, suspendat într'o coastă stâncoasă deasupra albastrului Adriaticei.

Tovarăşul meu de drum se opri în dreptul unui parc romantic. O vilă cochetă se zărea înecată în decorul tomnatic al frunzişului multicolor.

— Ia uite, ce frumuseţe ! ce beţie de culori!...

După prima vorbă românească, rostită în gura mare, văzurăm un om, care sta rezemat de-o căruţă cu mangal, că se apropie de noi, sfios, cu pălăria mare de pâslă în mână.

— *Bură zi !.. rog, mi se vede cuvântaţi vlaski... io's Vlah... Rumer ca voi... Rumăn.*

Am tresărit amândoi. Nu ne aşteptasem la asta. Un Istro-român.

— Dar de unde, din ce loc eşti ?

— *Io's din Jeiăni... cătun tot de Cici, Rumăni".* Şi cu mâna întinsă îmi arătă în depărtare unde albea în zare un pisc pleşuv: *Monte Maggiore.*

Mi-a spus că-l cheamă *Liţu Bâtă.*

Om cărunt, dar svelt şi ager; trăsături regulate, musteaţa răsucită, obrazul smolit, ochii mari, negri şi vii. Vorbea tare şi se uita pătrunzător drept în ochii noştri, sorbindu-ne orice cuvânt prins că seamănă cu vreunul din limba pe care el o cunoştea.

Sub un mintean gros de lână neagră, cu multe găitane descheiate, se vedea o vestă cu şireturi roşii şi cămaşa de pânză de casă din cânepă groasă.

In româneasca lui stricată amesteca vorbe italieneşti, nemţeşti şi slavone, prinse pe la târg din vremea cât a fost catană la Nemţi prin Triest şi Pola.

Mergeam încet pe lângă căruţa cu mangal trasă la pas de doi căluţi slăbănogi.

Vorbeam şi ne minunam amândoi, încântaţi de chipul cum ne înţelegeam cuvintele pe cari le rosteam răspicat şi în gura mare, parcă am fi fost surzi.

Mi-a povestit cum odată a vorbit el şi *mulerea* (nenasta) lui cu Kaiserul din România, care venise la băi în Abazia.

Mi-a spus cum în cătunele lor ie mare sărăcie, că's locuri seci, pietroase, numai *codru* (munte) şi *ărpe* (râpe). Nici apă de băut nu au destulă. *Fântâre* (fântâni) sunt prea puţine. Pânea şi-o câştigă mai mult cu creşterea vitelor, că plugul nu-i poate hrăni. Numai pe unde sunt *boschee* (păduri), unde au mai rămas petice de dumbrave, ei ard cărbuni de lemn în bocşe, mangal, pe care îl duc pe *asiri* (măgari) sau cu căruţele la vânzare prin târguri.

Sărăcia îi mână pe alte plaiuri. Unii îşi iau lumea în cap şi pleacă marinari sau fochişti pe vapoare ca şi Dalmatinii. Alţii emigrează în America, că la ei, în pământul Cicilor din Istria trebue să scoţi pâinea din piatră ca să poţi trăi.

In dreptul unei cârciume s'au oprit singuri căluţii cari trăgeau din greu căruţa încărcată cu mangal.

Nici omul nu se arăta a fi prea grăbit. Ne rugă frumos să-i facem cinste să *merem ântru că om be o ţirucă di vir bur* (să mergem înăuntru ca să bem un pic de vin bun).

Am intrat. Ne-am aşezat pe *scanie* (scaune), la o *misă* (masă), lângă *ponestra* (fereastră). Am mâncat câte un *drob* (bucată) de *colac* (covrig), *cocumeri* (castraveţi), *pomidoro* (dumade) şi am gustat câteo *ţirucă* de miere de *albire* (albine).

Se plângea bietul om că n'au şcoală românească. Că ei învaţă numai cât umblă prin lume. Nici preot n'au în cătunul lor. Rugăciunile le spun în limba croată.

— Hei! spunea el oftând, dacă domnii cei mari din România cari se duc în fiecare an la Veneţia, la Abazia şi la Karlesbad, ar trece şi pe la noi prin cătune, ar aduce o ţirucă de lumină şi de bucurie în suflete.

Cătune întregi de Români curaţi s'au pierdut. Oamenii şi-au uitat limba şi legea lor. Unora li-i şi ruşine să vorbească vechea limbă. Cuvântează numai croata şi italieana.

Şi Liţu Bâtă, mişcat, cu mâna pe inimă, ne ruga fierbinte să *merem păr la* Jeiănii lui că ne dă el *cfartir* acolo, ca să auzim cu urechile noastre cum ei şi-au păstrat graiul strămoşesc pe care numai ei cei din Jeiăni îl ţin cu dinţii orice s'ar întâmpla...

Dar vaporaşul, care trebuia să ne întoarcă la Fiume, ne chema fluerând nerăbdător jos la debarcader.

La plecare, după ce i-am strâns mâna, cu lacrimile în ochi ni-a urat un: *Domnul cu voi !*

Au trecut mulţi ani de-atunci. Cu durere mă gândeam adesea la mâna aceasta de oameni, fraţi de-ai noştri, părăsiţi, înfundaţi în coclaurile stâncoase ale Istriei — popor uitat de D-zeu şi de oameni.

Ce-am făcut noi pentru această mlădiţă ruptă din tulpina noastră şi rămasă departe între străini ?

Auzisem de cercetările întreprinse de mult de către I. Maiorescu şi mai în urmă de Burada.

Anul acesta mi-a căzut în mână un interesant şi documentat studiu asupra Istro-românilor întocmit de eruditul profesor Sextil Puşcariu.

Scrierea aceasta, fructul bogat al unor îndelungate şi minuţioase cercetări, este întocmită după o metodă critică comparativă, aşa că poate fi înţeleasă chiar şi de cetitorii cari nu au îndestule cunoştinţe prealabile de gramatică istorică. Cu'n viu interes se urmăreşte bogata contribuţie a datelor istorice şi etnografice indispensabile pentru înţelegerea desvoltărei deosebite pe care a urmat-o graiul istroromân.

Pe mulţi învăţaţi străini şi români i-a preocupat această problemă, a patriei primitive a Istro-românilor.

S'au încercat unii a stabili în mod ştiinţific raportul de înrudire al Istro-românilor cu ceilalţi Români. Părerile sunt împărţite.

D. Sextil Puşcariu aduce luminoase precizări în spaţiu şi timp ajungând la preţioase concluzii:

Istro-românii nu sunt de baştină în Istria — precum credeau unii istorici mai vechi — ci sunt numai un val aruncat la poalele lui Monte-Maggiore, în cursul marilor deslocări pe cari le-a suferit un grup numeros al neamului nostru, *Românii apuseni.*

Rupţi din trunchiul comun şi izolaţi cu desăvârşire de conaţionalii lor, Istro-românii de astăzi sunt cei din urmă păstrători ai unui dialect, vorbit odinioară de un grup însemnat de Români.

Românii sunt veniţi în Istria din Nord-vestul Peninsulei Balcanice; graiul lor este acelaş ca al Românilor păstraţi până în veacul trecut în Veglia; el continuă dialectul vorbit de Românii Apuseni.

Din punct de vedere lingvistic, acest graiu în faza lui de stingere, este foarte instructiv. Limba strămoşilor noştri în cursul evului de mijloc n'o putem cunoaşte decât din compararea celor patru dialecte despărţite geograficeşte unul de altul cu mult înainte de apariţia întâiului text românesc — căci şi istoria poporului român în întâia jumătate a evului de mijloc este învăluită în întuneric.

Din regiunile locuite odinioară de Străromâni, astăzi nu mai sunt româneşti decât cele situate la Nordul Dunărei. Aci massele Slave au fost înghiţite de Români. In schimb pe Românii Apuseni şi Răsăriteni i-au înghiţit Slavii. Numai frânturile cari au emigrat din aceste ţinuturi pe teritoriul grecesc, macedonean şi în Istria italiană mai păstrează graiul strămoşilor lor ameninţat şi el să se stingă.

JEAN BART

Lumină pe livezi

Doamnei Constanţa Marino-Moscu

Subt meri rotunzi şi tineri, pe răzoare,
S'alungă 'n iarbă fluturi mari de soare.

Pe povârniş, se umflă dâmburi mici,
De parcă tot pământul fuge 'n vale
In valuri liniştite şi ovale.
Ţărâna încă n'a uitat
Că 'n vremuri vechi a fost pe-aici
Un ţintirim sărac, de sat.

Un fir de aţă scămoşată
Prin măcieşi, s'anină, fluturând.
Vrea poate să înşire pentr'o fată
Care-a murit de cine ştie când.
Din boabe roşii de măcieş uscat
Podoabă oropsită şi târzie,
S'o poarte la vreo horă pe 'nserat,
Ori la o nuntă, care-a fost să fie...

Pe-alocuri, peste tainice morminte
De care nimeni nu-şi aduce-aminte,
Brânduşe fără frunze şi tulpină
Au răsărit ca 'n fiecare an,
Să ducă celor din pământ lumină
In cupe lungi şi reci de porţelan.

Prin cimitirul vechiu şi părăsit
In care toate crucile-au murit,
Işi plimbă norii umbra lor subţire
Şi somnoros descântă vântu 'n iarbă, –
Ori mormăe pe nas, în barbă,
Tărăgănate viersuri din psaltire,
Un popă rătăcind de-acum un veac,
Că nu i-au pus pe piept pitac
Ca să-şi plătească vama cea din urmă.

In pacea 'ntinsă ca un lăicer,
Răzbesc din munte clopote de turmă.
Şi sunetele ostenite şi uşoare
Plutind peste livezi, şovăitoare,
Rămân uitate 'ntre pământ şi cer.

Se subţiază umbrele 'n livadă.
Nu vine nimeni... Doar un corb
Se lasă greu pe vârful unui sorb
Şi, ritmic legănându-se pe-o mladă,
Alungă vremea şi-i măsoară clipele.
Prin ierburi, fluturi mici îşi strâng aripile.

Pe unde 's morţii care-au fost aici?
Cenuşa lor, sfărmată 'n colb, bătută 'n lut,
Subt streşină e cuib de rândunici
Şi în urcior e cântec ne 'nceput....
Ori poate că 'ntr'o noapte frântă,
Când rupe vântul merii prin livezi,
Când fulgeră atât de viu, că vezi
Cum firele de iarbă se frământă, —
S'or fi trezit din somnul lor de-apoi,
S'or fi privit cu ochii mari şi goi,
Dibuitori s'or fi luat de mâni
Copii cu strănepoţii lor bătrâni,
Ş'or fi pornit vârtej, cu vântu 'n faţă,
Inebuniţi de-acelaş aprig dor de viaţă.

Acum, ca şi la început,
Uitarea 'şi poartă pasul greu şi mut.
Doar într'un luminiş uitat de coasă,
Sub tufe fumurii de lilieci,
O piatră sură spune 'n slovă roasă
C'aici îşi doarme somnul cel de veci
Presvitera Sultana Răducanu,
Leat una mie şapte sute nouăzeci.

OTILIA CAZIMIR

François Lemoyne — In bae

OLANDA

de MIHAIL SADOVEANU

II

Tot introducere, sau câte capete atâtea păreri

Luna Iunie număra mai puţin de patru zile când am pornit spre acel ţărm depărtat unde au stat cândva numai pustia şi smârcurile Mării Nordului.

Olanda e o ţară foarte depărtată de noi într'adevăr; pare însă, după cât aud, că e tot aşa de depărtată şi de cele mai aproape de dânsa, printr'o mulţime de fapte şi particularităţi. M'au pus în curent cu multe din aceste fapte şi particularităţi pe deoparte unele cărţi citite; pe dealta prieteni şi cunoscuţi binevoitori, dintre care unii au fost în acea ţară a apelor, iar alţii n'au fost. Mulţi dintre cei care au fost mi-au spus lucruri puţine şi indiferente, mai mulţi dintre cei care n'au fost mi-au făcut declaraţiile cele mai impresionante.

Pornim repede, c'un Express-Orient, pe-o dimineaţă de mare lumină, cu soare covârşitor. Colţurile de mahala orientală din marginea Bucureştilor, fără nimic pitoresc însă, şi satele scitice din lungul liniei ferate nu mă interesează; căci toate preocupările ceasurilor mele deacum sunt roabe în chipul cel mai ruşinos unor peisagii vagi, pierdute în pâcla miezului nopţii.

Multe zile înainte de această oră emoţionantă a plecării, toate din juru-mi şi toţi din preajmă-mi au avut o înfăţişare deosebită. Sfaturile şi convorbirile se concentrau asupra unui singur subiect. Nimic din ce publicau gazetele nu era de actualitate, nici campionatele de box, nici isprăvile regaliştilor francezi, nici expediţiile lui Terente regele bălţilor, nici soţiile lui Haralambie Niculiţă regele munţilor; toate dispăreau în faţa unui tablou imaginar al Amsterdamului, un Amsterdam mirific deşi cufundat în ceaţă.

Mă îndreptam undeva, spre câmpii line, mai joase decât cumpăna mării. Deocamdată însă urcam în valea Prahovei, printre peisagii mărețe de munţi, cum nu pot să fie multe pe lume. Munţii lui Dumnezeu, ai soarelui, ai puhoaielor ş'ai vijeliilor se zimţuiau şi se înhorbotau pe un cer albastru de vară, pe când aşezări cochete omeneşti răsăreau la toate cotiturile.

Intr'un loc, lângă Sinaia, o moară primitivă macină cu hărnicie, frământând în spetezele roţii valuri spumoase. Morarul a scris cu păcură pe păretele morii lui, către partea lumii deci a trenului, nişte slove strâmbe care par a se ameninţa ş'a se împunge unele pe altele:

La moara mea cine vine
Tot anul îi merge bine...

Intr'adevăr acest neam dovedeşte deseori că-i poet, — totuşi autorul ar fi fost mai bine să nu se folosească de învăţământul obligator şi gratuit al Patriei, în acei munţi aşa de artistici.

Că suntem poeţi c'o uşurinţă nespusă o dovedesc nu numai morarii şi nu numai legiunile de tineri impresionişti cari ne privesc cu mândrie pe sub pălăriile lor geniale; a dovedit-o c'o zi înaintea plecării mele şi Mihuţ, băiatul cel mai mic, care n'are încă avantajul literar al abecedarului. Totuşi atmosfera acestei ţări unice, în care toate ale Domnului sunt frumoase şi toate ale oamenilor nu, — au pus stăpânire şi pe dânsul: auzind necontenit de capitala Olandei, a devenit poet, şi, închinându-se înaintea celor mai mari cu gingăşie, a declarat

Bună-ziua tată,
Sărut mâna mamă,
Rămâneţi cu bine,
Că eu plec la Amsterdamă...

In acea clipă era încredinţat că se duce. Dealtfel s'a întors îndată, ca să se joace cu mingea, cu praştia şi cu Cezar, de meserie prepelicar şi prieten.

Astăzi, când nu mă vede şi ştie c'am plecat unde a fost el, stă cugetând şi zâmbind la lucruri neştiute şi nedesluşite; apoi încearcă să explice cânelui despre ce-i vorba. Pentru dânsul Olanda e undeva peste gard, ori peste deal — într'un loc departe, de unde în orice caz te poţi întoarce foarte repede. Cum el are — ca orice copil— covorul fermecat din basmul oriental, se poate mişca după voie şi cu uşurinţă. Eu merg cu mult mai încet şi greu: abia am ajuns la Predeal, între piscuri ninse.

Frământarea aceasta titanică şi codrul de brad, ţancurile de cremene pe care plutesc vulturi cu aripile în cruce şi iarna aceea de vis peste aburul fierbinte şi florile văilor; toate depărtările negurii albastre înspre Caraiman şi Omul, înspre Peştera Ialomicioarei, înspre Negoi şi Parâng şi înspre Prigoana, unde găinile cucoşilor de munte scot pui sub cetină neagră nestrăbătută de picior de om;

Continuare în pagina II-a

spre Vrancea, spre Ceahlău, spre Căliman şi Maramureş, spre cheile Bicazului la sălaşurile păstrăvilor şi cerbilor; toată domnia feciorelnică şi pură a zimbrilor de altădată ş'a castorilor, toate le părăsesc, ca să văd lucrurile trecătoare ale oamenilor. Acestea stau în veci; acelea sunt jucării minunate. Acestea sunt ale întunecoaselor stihii; acelea sunt ale fratelui meu slab şi nemernic — aşa de slab prin natura-i vremelnică, ş'aşa de tare prin stăruinţă şi inteligenţă. Mă duc spre ele din simpatie, ca spre o iluzie şi un vis —, şi mă grăbesc căci nu sunt decât un provizorat fragil, ca toate ale noastre omeneşti şi nedurabile.

Las toate aceste zidiri ale creaţiei dintâiu, încă mărete şi nestricate; şi supt ele o lume încă nestatornică şi încă neintrată în definitivat, — cu toate clădite încă pe nisip şi sub vijelie, cu toate ale prezentului oglindindu-se într'un miraj splendid al viitorului; aşa de triste pentru cel care se duce în civilizaţia occidentului şi aşa de grele de speranţe şi vis pentru cel care se întoarce iarăşi la dânsele.

Mă depărtez c'o simţire de întristare, având în lumina ochilor caleidoscopul mărunt al celor rămase. Imi vin dindărăt, ca dela nişte mari globuri de lumină difuză, prelungiri de ace de aur. Senzaţii de telepatie şi sonorităţi radiofonice mă întovărăşesc — toate, pentru ca să-mi apară mai deosebită şi mai nouă ţara în care voiu intra şi bolta de cer sub care mă voiu opri.

Deocamdată însă

Toate-s vechi şi nouă toate...

In gară la Braşov, văd scena balconului a nemuritorului Shakespeare.

O Julietă destul de mare şi de îmbelşugată s'a suit pe o scară şi şterge cu energie geamul unui vagon de clasa a treia. Romeo, în flenduri unsuroase şi negru de fum, râde la fereastră şi-i şopteşte vorbe eterne. In esenţa lor, sentimentul şi situaţia sunt aceleaşi caşi în vechea Veronă medievală.

* * *

După ce am trecut graniţa prin câmpia ungurească şi prin Cehoslovacia, încep să se arate aşezări cu totul altfel decât ale Orientului nostru. Casele deaproape îngrijite, uliţele drepte, grădinile curate şi inundate periodic cu pompe, — ş'acele clădiri mari şi solide care au fost ridicate în alte veacuri, pe când în văile Dunărei noastre cutreierau hoardele pustiului cu torţa într'o mână şi cu fierul în alta. Astfel trecem în lungul grădinilor şi castelelor Dunării de sus şi ajungem la vechea şi melancolica Vienă. E un oraş foarte întins, cu înfăţişare încă de cochetărie. Imprejurimile-i sunt curate, prietenoase şi poetice. Toată natura — cu apa sinuoasă, cu ostroavele verzi, cu livezile văilor, — are un fel de romantism artificial care şi-a pus pecetea şi asupra locuitorilor. Pe peronul gării, siluete de femei tinere, altfel îmbrăcate decât în alte părţi ale ţărilor germane. Râd; le sticlesc ochii şi dinţii. Tineri blonzi le fac saluturi cavalereşti cu genunchiul drept înclinat, aducând pălăria într'un cerc larg întâi în jos, apoi de jos în sus. Cei care se despărţesc la peron îşi şterg ochii de lacrimi, dar râd în acelaş timp. In cercul foarte albastru arde un soare radios. Miroase a flori de salcâm. Adierile valsurilor nouă se răspândesc odată cu parfumurile, urmând, în zădărnicia veşnică pe cele vechi ale lui Lanner şi Strauss, care aŭ legănat iubirile bunicilor. Palatul împăraţilor dedemult trece ca o vedenie în singurătăţi de grădini imense — păstrând în el umbrele şi tragediile altei lumi.

Mihail Sadoveanu

* * *

Grăbind mai departe, în regiuni de tranziţie spre înălţimile de unde vine Dunărea şi unde abia au început a înflori merii, apoi mai înainte spre câmpia germană, cumpănesc în mine şi aleg toate formulele care mi-au fost servite înaintea plecării de prieteni şi cunoscuţi. Fiecare îşi avea felul său de a înţelege ţara în care trebuia să mă duc şi să petrec o lună de zile; însă ştiu că lumea nu-i aşa cum este ci cum putem noi s'o vedem. De cele mai multe ori nu-i decât o răsfrângere a stărilor noastre sufleteşti.

Voltaire cel dintâiu a aruncat asupra Olandei un stigmat arzător. Insă era jignit şi nemulţumit de librarii şi editorii de acolo, care, pe vremea aceia, aveau bunul obiceiu să contrafacă ediţiile scriitorilor celebri, fără să le servească drepturile de autor.

De aceia, plecând, a salutat Olanda cu mâna-i uscată şi a rostit printre buzele lui subţiri şi otrăvite:

— Adieux canaux, canards, canailles !

— Intr'adevăr, nu suntem nobili, a replicat unul dintre acei editori briganzi. Nici domnul Voltaire nu are în vine sânge albastru şi cu toate acestea a scris opere nemuritoare pe care noi le răspândim cu plăcere. Deşi simpli burghezi, am făcut mai mult decât nobilii din alte părţi. Căci ei şi-au moştenit pământurile lor dela Dumnezeu sau le-au furat, pe când noi am făcut singuri Olanda. Fiind aşa, — nu datorăm nimănui nimic. Nici lui Dumnezeu.

In general, totuşi, cei care au văzut ţara aceasta, au pentru dânsa cuvinte bune.

Fiecare însă o vede aşa cum poate.

Iată ce mi-a declarat un profesor de istorie:

— Ai să vezi lucruri multe, care pe mine mă lasă indiferent. Ce pot să-ţi spun eu mai interesant decât că Olanda e o ţară în care, găsindu-se ape cam multe, una din aceste ape se chiamă Issel. De pe ţărmurile acestui râu a pornit vestita şi puternica naţiune a Francilor salieni, care au întemeiat o ţară pe care o iubim şi c'o istorie aşa de celebră. Deci Olandezii şi Francezii sunt fraţi. Dealtminteri asupra Olandezilor a stăpânit Ludovic Bonaparte, fratele lui Napoleon.

Nu m'am aşteptat într'adevăr la asemenea descoperire.

— Trebuie să te înştiinţez că e o ţară peste care a suflat în veacuri duhul sfinţeniei, m'a informat un cleric; căci în ea s'a născut, într'un loc care azi se chiamă Kempen, acel faimos episcop medieval pe care l'a chemat Toma din Kempis şi care a scris capodopera mistică numită *Imitaţia lui Iisus Hristos*. A trăit într'o mânăstioară paşnică, lângă Zwole, umilit şi mic, jertfindu-se singurătăţii şi tăcerii, — şi murmurul sufletului său fierbinte sună şi astăzi între oameni sub cortul Domnului.

— Atuncea pot să adaug şi eu, a replicat profesorul, că la Nimègue a avut una din reşedinţele sale împăratul Carol-cel-Mare.

— Adevărat, s'a amestecat, ironic, al treilea sfătuitor al meu, om de ştiinţă ; şi-a ales la Nimègue reşedinţa sa acel împărat mare, ca să întreprindă creştinarea necredincioasele popoare din acele ţinuturi. Ani şi ani le-a bătut şi le-a supus, botezându-le; ele s'au răsculat arzând bisericile şi întorcându-se din nou către zeii lor cei vechi. căci erau nespus de conservatori şi tenaci; — atunci marele craiu iar i-a tăiat, i-a spânzurat şi i-a botezat. Ş'aşa i-a osândit la creştinism, amestecându-i cu sânge. Cei care au supravieţuit au oftat şi-au primit pedeapsa. Pentru toate acestea, Carol-cel-Mare a devenit sfânt şi neamurile mlăştinilor i s'au închinat, având groază de el ca de un demon; până ce însfârşit a venit o vreme când iar au lepădat legea lui şi s'au făcut reformaţi.

Eu pot să vă dau nume mai interesante decât ale acestui zugrumător. In Olanda, la vechea universitate din Hardewyk, şi-a susţinut teza de doctorat marele botanist Linné. La Harlem, a trăit Laurenţiu Koster, inventatorul tiparului. La Amsterdam, ca lucrător la o diamanterie şi mucenic în această viaţă s'a chinuit ş'a cugetat cândva Spinoza. Pot să vă mai adaug pe Erasm şi pe Grotius.

— Imi daţi voie? interveni cu linişte cel mai deaproape prieten al meu. Toate aceste sunt nişte nume. Dacă nu sunt îndestulătoare ale dumneavoastră, hai s'adăugim pe un Remebrand, un Hals ori un Vermeer. Ca pictor, am să-mi iau libertatea să vă semnalez un fapt mai semnificativ decât toate pentru starea de civilizaţie a poporului acestuia. Olanda, domnilor, este o ţară în care demult s'a înfiinţat o „societate pentru protecţia peisagiului"...

— Hm! am făcut eu cu oarecare nelinişte şi nedumerire.

— Vrai o altă definiţie atunci? m'a mângâiat altul. Olanda e curtierul Europei Centrale.

— Dumnealui,—a intervenit vărul meu, generalul adjutant — priveşte chestia dintr'un punct de vedere al afacerilor; aşa cum şi ceilalţi domni au privit numai câte o faţă a chestiei. Daţi-mi voe, ca om imparţial şi de lume, să vă spun că am călătorit în ţara reginei Wilhelmina şi am aflat-o interesantă. Am găsit însă că nu prea are distracţii.

Le-am mulţumit tututror cu emoţiune pentru lămuririle pe care mi le dădeau şi am băut câte un pahar de vin. Nu înţeleg ce rost avea vinul, cu toate acestea l-am băut, dintr'un obiceiu puţin înţelept pe care-l au oamenii când se adună la un loc. Această plăcută otravă nu ne-a dat nici ea vreo deslegare.

Şi acum, apropiindu-mă de hotarul ţării râvnite, scrutam în mine din nou toate aceste definiţii hotărîtoare: în dosul lor nu vedeam nici ochii Olandezilor, nici flegma lor faimoasă, nici peisagiul de grădini despre care alţii tot aşa de bine intenţionaţi mă informaseră.

Ca să dau o soluţie chestiei, trebuia s'o văd şi eu, să-mi fac o părere şi să dau o formulă. Iată un adevăr foarte simplu, la care încă nu mă gândisem. Dar mă gândeam la el acum, cu cât peisagiul german devenea mai uniform şi câmpia se întindea mai fără relief şi mai tristă spre ceaţa Nordului. Un vânt rece şi neprietinos venea dintr'acolo şi nourii depărtării desigur că scuturau ploaie de brumă pe întinderi. Bănuiam înainte, pe ţărmurile acelea joase, un fel de primăvară nehotărîtă ca'n zilele Dochiei la noi. In margini de sate observam meri abia înfloriţi, şi de bună-seamă că florile splendide ale sudului aici n'au ce căuta: se'mbolnăvesc curând şi mor.

Cu toate acestea ştiam că am între cărţile pe care le luasem cu mine un volumaş rar, cu îngrijire tipărit, acum două sute de ani, în teascurile dela Amsterdam. Il găsisem în biblioteca unui bătrân boier ieşan şi-l răsfoisem în fugă. L-am scos şi i-am mai cetit odată titlul: cam lung, însă spune tot ce trebue să spue, — ba chiar ceva mai mult decât trebue.

LE JARDIN
DE HOLLANDE

E tipărit în franţuzeşte.

GRADINA
OLANDEI
plantată şi împodobită cu
flori, fructe
şi plantaţii de portocali;

în care se învaţă cum poţi ridica şi cultiva tot soiul de flori dintre cele mai curioase; precum sunt laleaua, garoafa, zambila, zarnacadeaua,
urechea ursului
şi cum poţi să le înmulţeşti, să produci altele nouă şi să le aperi în chip sigur şi îndemânatec de moarte, etc.

De asemenea un tratat exact şi curios; în care se vede cum trebuie să sameni, să răsădeşti, să faci fecunde şi să înmulţeşti tot felul de arbori;

Tot aşa cum să-i tai bine şi cum să-i ţii într'una în stare de rodnicie.

La care s'a mai adaos Noua grădină a Hesperidelor în Ţările de jos, sau cultura şi folosul alămâilor şi portocalilor, etc.

Totul după lungă experienţă, dat la lumină pentru interesul public.

Ediţie nouă, revăzută, corijată şi adaosă cu aproape o treime de observaţii nouă.

Amsterdam
Fraţii Watstein, 1721.

Iată o mărturie care nu se dezminte, deşi-i aşa de veche. Vra să zică în mlaştini neprielnice şi subt cer de iarnă târzie, oamenii aceştia îndărătnici creiază flori şi cresc portocali. Şi fac asta de câteva sute de ani.

Probabil că se distrează şi cu alte ciudăţenii, aşa încât vărul meu generalul adjutant n'are dreptate.

MIHAIL SADOVEANU

Citiţi „Comoara cu poveşti"

„Comoara cu poveşti" ***nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă şi din nici o casă. Până acum n'a apărut în limba română o carte cuprinzând aşa de multe poveşti, toate alese, şi fiind dela început până la sfârşit împodobită cu o frumuseţe de desene în culori,***

Din viaţa dansatoarei Isadora Duncan

Celebritatea dansatoarei Isadora Duncan, una din cele mai înzestrate reprezentante ale dansului de artă din ultimul timp, a început odată cu noul veac, cam pe la 1900. A dansat la Carl-Theater din Viena cu picioarele goale — venise atunci din America şi avea numai douăzeci şi doi de ani — şi apariţia ei a provocat o mică revoluţie în public şi în critica de artă. Unii vedeau în originala dansatoare profetesa unei arte pure, alţii credeau că e goană după originalitate şi senzaţional. Fapt e că numele Isadorei Duncan a devenit popular, iar dansurile ei atrăgeau cu putere tot mai multă lume. Oricine lua parte la spectacolul dansului oferit de tânăra americană, pleca cu impresia că trăise câteva ore de înnaltă artă.

Artista spunea pe-atunci că nu învăţase niciodată să danseze, că era o autodidactă. Se conducea mai cu seamă după atitudinile diverse ale Bacantelor şi Vestalelor de pe vasele greceşti şi etrusce. Apoi însufleţea acele figuri clasice. Trebue să amintim că izbutea mai puţin în redarea furiei Bacantelor decât în redarea tipului cast şi blând al Vestalei.

Fireşte, Isadora Duncan a creat un curent. Am putea spune, din nenorocire. Căci imitatoarele ei luaseră numai înfăţişarea exterioară a artei, nu şi forţa lăuntrică a creatoarei. Dansul cu picioarele goale a devenit modă, gătelile tot mai libere până la dansul nud ilustrat de Olga Desmond şi imitat de toate femeile lipsite de talent, dar inzestrate cu... plastică atrăgătoare.

Calea triumfală a Isadorei Duncan a cuprins întreg globul. O glumă a timpului spunea că artista dansase în toate marile oraşe ale Europei, în afară de Neapole, căci n'a voit să danseze cu picioarele goale pe un vulcan.

Mai târziu, Isadora Duncan obosită şi amărîtă de numărul cel mare al imitatoarelor, s'a retras de pe scenă, întemeind o şcoală de dans, întâi la Berlin, apoi la Paris. A fost nefericită în viaţa ei particulară. A făcut o căsătorie nepotrivită, s'a despărţit şi a păstrat lângă ea pe cele două fetiţe, una de patru şi alta de şase ani, — care au murit căzând cu automobilul în Sena. Isadora Duncan a văzut cu ochii ei înnecul fetiţelor. Se pare că această întâmplare a zdruncinat echilibrul sufletesc al Isadorei, care a voit să ofere publicului spectacolul durerilor ei. A alcătuit un intermezzo coreografic şi a mimat pe Niobe. Parizienii au simţit lipsa de gust a unui astfel de spectacol; s'a produs un scandal, şi dansatoarea a pierdut mult din simpatia de care se bucura în publicul şi societatea bună din Paris.

Câteva luni mai târziu atenţia opiniei publice a fost atrasă de un nou scandal Duncan. Artista pusese în scenă la Nisa o sinucidere cam teatrală. Gătită în costumul ritual al preoteselor grece, cu brăţări de aur la mâini şi picioare s'a aruncat — într'un loc foarte puţin adânc! — în mare. Fără nici-o osteneală, a fost salvată de un marinar englez. Motivul disperării fusese gelozia. Eroul, un tânăr muzicant rus.

In timpul războiului mondial, Isadora Duncan a vizitat oraşele înzestrate cu monumente antice şi a rămas câteva luni la Atena. Antipatia ei pentru Nemţi — căci n'a putut uita falimentul şcoalei ei de dans dela Grunewald — a făcut-o să ia parte la agitaţiile în favoarea unui războiu al Greciei alături de Aliaţi. Spre a aprinde entuziasmul războinic în inimile grecilor, se spune că ar fi dansat goală pe străzile Atenei.

După încheerea păcii s'a stabilit la Paris, înconjurată de un cerc de admiratori, puţin numeroşi. Şi-a căutat apoi norocul în Rusia bolşevică, dar s'a înapoit la Paris desamăgită şi fără nici-un succes material.

In ultimul timp îşi exprimase dorinţa să vie să danseze la Viena, unde a fost înţeleasă dela început şi preţuită la adevărata ei valoare. Gândul acesta nu l-a mai putut duce la îndeplinire. Cine ştie dacă n'ar fi fost o nouă dezamăgire. Viena de azi nu mai e Viena din 1900 — şi nici Isadora Duncan nu mai era fermecătoarea copilă de două-zeci şi doi de ani. Moartea ei tragică a pus capăt tuturor dezamăgirilor.

A.

Anecdote

La birt

Clientul. — Domnule, peştele ăsta n'are nici-un gust. Acum opt zile am mâncat la dumneata un peşte admirabil !

Chelnerul. — Mă miră ! E acelaş peşte !...

Pedeapsa cu moartea

Villiers de l'Isle-Adam dorea ca protocolul execuţiilor capitale să se schimbe precum urmează. In clipa când ajutoarele călăului, apucând pe condamnat de umeri il apleacă spre buştean, un jandarm să se prezinte pe eşafod şi să ofere călăului un plic cu pecete oficială. Şi călăul cetind scrisoarea, să spună osânditului: „Eşti graţiat !" Apoi, instantaneu, să-i tae capul.

Astfel — declară Villiers de l'Isle-Adam — acel om care, poate, e şi nevinovat ar muri fericit.

Program

La serbarea expoziţiei agricole s'a stabilit următorul program :

Ora 10 : Sosirea vitelor premiate.
Ora 11 : Primirea persoanelor oficiale.
Ora 12 : Masa comună.

Interesantă
Distractivă Instructivă

Biblioteca „DIMINEAŢA"

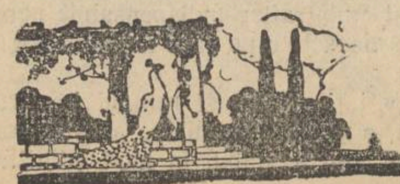
Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare — Lucrări originale şi traduceri din operele cele mai de seamă

AU APARUT PANA AZI APROAPE 100 VOLUME

No. 1. — **Războiul balcanic** de M. Sadoveanu.
No. 2. — **Diavolul** de I. Agârbiceanu.
No. 3. — **Spitalul** de P. I. Jouve (**trad. de Victor Ion** Popa).
No. 4. — **Mâna Vrăjită**, de Gerard de Nerval (**trad. de** Eug. Boureanu).
No. 5. — **Crima Lordului Arthur Savile** de **Oscar Wilde** (trad. de Ion Popa).
No. 6. — **Şeful gării** de A. de Herz.
No. 7. — **Lăcustele** de Gleb **Uspenski** (**trad. de M.** Sevastos).
No. 8. — **Toamne de odinioară** de Gala Galaction.
No. 9. — **Fantezii humoristice** de Edgar Poe.
No. 10. — **Secretul lui Don Juan** de Rémy de Gourmont.
No. 11. — **Nuvele** de Gh. Brăescu.
No. 12. — **Viaţa lui Eminescu** de Gala Galaction.
No. 13. — **Adio** de H. de Balzac (**trad. de Alice Ga**brielescu).
No. 14. — **Xanthis sau vitrina sentimentală** de **Albert** Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — **La Montmorency** de H. Sanielevici.
No. 16. — **Imprumutul răposatei** de **Blasco Ibanez.**
No. 17. — **Domnişoara Roxana** de Anatole France (**trad.** de N. Davidescu).
No. 18. — **Viaţa in armată** de Anton **Bacalbaşa**
No. 19. — **Poeme** de Ştefan Petică.
No. 20. — **Zîna apelor** de Bojena **Niemţova.**
No. 21. — **Surpriză** de J. Dongorozi.
No. 22. — **Poveştile lui Hinu Ion** de **Sandu Teleajen.**
No. 23. — **Omul cu obrazu 'ncrustat** de **Jak London.**
No. 24. — **Flămânzii** de I. Ciocârlan.
No. 25. — **Lupii** de Eug. Boureanu.
No. 26. — **O sărutare** de J. H. Rosny (**trad. de M. Carp).**
No. 27. — **Homunculus** de Al. Ciura.
No. 28. — **Viaţa mea**, povestirea unei **ţărănci din Rusia** de Leon Tolstoi (în rom. de **V. I. Popa).**
No. 29. — **Prima Turcoaică** de N. Batzaria.
No. 30. — **Patru cuvântări** de Jean Jaurès (**trad. de D.** I. Suchianu).
No. 31. — **Paiajenul** de Hans Heinz Evers.
No. 32. — **Faust**, tragedie, de Goethe (**trad. de Iosif** Nădejde).
No. 33. — **Amintirile unui băiat de familie** de **I. Petrovici.**
No. 34. — **Tristan** de Thomas Mann.
No. 35. — **Amazoana**, culegere de eseuri **scrise cu o** artă specific feminină de Natalia **Negru.**
No. 36. — **Laguna** de Joseph Conrad.
No. 37. — **Descântecul** de I. Vinea.
No. 38. — **Crainquebille** de Anatole France (**trad. de M.** Carp).
No. 39. — **Povestiri din Danemarca** de Drachmann (trad. din nemţeşte de I. Botez).
No. 40. — **In tren** de H. Sanielevici.
No. 41. — **Secretul contesei** de Regnier.
No. 42. — **Singurătate** de I. Agârbiceanu.
No. 43. — **Balzac şi Stendhal** de Brandès.
No. 44. — **Crima din str. Nopţii** de N. Davidescu
No. 45. — **Livada de măslini** de Maupassant.
No. 46. — **Sărutul cel mai dulce** de Septimiu Popa.
No. 47. — **Din minunile instinctului la insecte** de **J. H.** Fabre.
No. 48. — **O mireasă la loterie** de W. A. Hoffman
No. 49. — **Rades** de D. N. Teodorescu.
No. 50. — **Werther** de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — **Domnul Şef** de Adrian Pascu.
No. 52—53. — **Profesiunea D-nei Warren** de **Georg Ber**nard Shaw.
No. 54—55. — **Cum am ucis pe Rasputin** de **V. Purişkevici.**
No. 56. — **Nebuna** de Octav Mirbeau.
No. 57 — **Plăpumarul chior şi Taurul alb**, de **Voltaire.**
No. 58. — **Gazda cu ochii umezi** de **George Mihail Zam**firescu.
No. 59. — **Către timpuri mai bune** de **Anatole France.**
No. 60. — **Nevinovata** de Heinrich Mann.
No. 61. — **Clacă şi Robie** de I. **Neagu Negulescu.**
No. 62. — **Odaia Ceasornicului**, de Georges **Duhamel.**
No. 63 — **O împuşcătură în ceaţă** de Jens-Peter **Jacobsen.**
No. 64. — **Un şaizeci şi şasă,...** de Şalom Alechem.
No. 65. — **Livretul roşu**, de Luigi Pirandello.
No. 66. — **Familia Lewton**, de H. Sanielevici.
No. 67—68. — **Viaţa părintelui Vasile Fiveischi**, de **Leo**nid Andreev.
No. 69. — **Văzute şi trăite**, de I. Petrovici.
No. 70. — **Drumeţul din Praga**, de **Guillaume Apollinaire.**
No. 71. — **Floarea roşie**, de Voevolod Garşin.
No. 72. — **In tinereţe sau la bătrâneţe**, de. **N. Batzaria.**
No. 73. — **O lună de miere**, de Israel Zangwil.
No. 74. — **Patima iubirii**, de Rabindranath Tagore.
No. 75—76. — **R. U. R.**, de Carl Ciapek.
No. 77. — **Crocodilul**, de Th. Dostoewski.
No. 78. — **Micile ironii ale vieţii**, de Thomas Hardy
No. 79. — **Antigona**, de Walter Hasenclever.
No. 80. — **Un om sensibil**, de Octave Mirbeau.
No. 81. — **Viaţa şi filosofia lui Spinoza**, de **Dr. Ygrec.**
No. 82. — **Ochiul de Nichel** de Tudor Teodorescu-Branişte.
No. 83. — **Copilul minune** de Thomas Mann.
No. 84. — **Robii pământului**, de Simona Basarab.
No. 85. — **Oul de cristal** de H. G. Wells.

Preţul unui volum de 64 pagini Lei 6.—

De vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare

Baha'i

Ce este Bahaïsmul?

„Am pus în tine din esenţa Luminei mele şi tu te-ai înjosit. De vei fi drept, te vei întoarce la locul tău. Inainte de orice este Dreptatea".
Baha'U'Llah: Cuvinte ascunse.

Că în Persia sfâşiată de anarhie, în plină decadenţă morală, politică, economică, a apărut un profet, un mântuitor, este lucru firesc; dar ca mii de oameni din elita naţiunilor civilizate să adopte noua religiune şi să se devoteze răspândirii ei, este ceva neaşteptat la prima vedere şi este un fenomen care luminează, pentru ochiul filosofului, atmosfera groasă de întuneric şi nelinişte adusă în lume de scăderea credinţei religioase. Gânditori, artişti, regi, oameni de acţiune, simpli muncitori, pretutindeni, se interesează de *Bahaïsm*.

Societăţi de propagandă, cu statute, cu sediu legal, cele mai multe cu organ de publicitate, s'au alcătuit, până acum, în următoarele ţări: Persia, Canada, Anglia, Franţa, Germania, India, Egipt, Suedia, Brazilia, Italia, Turkestan, Turcia, Palestina, Tunis, Rusia, Austria, China, Elveţia, Japonia, Australia, Siria. Se cuvine dar, şi nu-i prea degrabă, ca şi România să caute să-şi dea seama, cercetând cu atenţie această nouă problemă mondială.

Dar, ce este „Baha'i?"

Iată cum au fost rezumate principiile doctrinei:

Toate religiile au aceiaşi temelie.

Religia trebue să apropie oamenii, nu să-i învrăjbească.

Religia să fie de acord cu ştiinţa.

Căutarea imparţială a adevărului şi părăsirea superstiţiilor şi a prejudecăţilor.

Pacea universală printr'o jurisdicţie şi o reprezentanţă internaţională.

Aceleaşi drepturi şi pentru bărbaţi şi pentru femei.

Obligativitatea instrucţiei pentru toţi.

Fiecare să muncească şi mai ales cu scop de ajutorarea aproapelui.

Nu trebue să mai fie oameni prea bogaţi, cât vor mai fi muncitori vrednici, pieritori de foame.

Predarea în toate şcoalele din lume a unei limbi universale.

Aşa dar, doctrina aceasta este şi ea *esoterismul lui Ed. Schuré,* cunoscuta frumoasă sinteză.

Abdul Bahà
„Primul-Paznic al Cauzei Baha'i"
Cavaler al Imperiului Britanic, născut în 1844 mort în 1921

Doctrina a fost formulată de un iluminat în Persia, acum vreo 60 de ani, cam în acelaş timp când chimistul *Berthelot* la Paris admitea explicarea materiei prin *animismul* alhimiştilor medievali. Şi dacă ne gândim că *Bergson* nu respinge ipoteza fiinţii sufletului independent de materie, atunci vedem că faimoasa idee a lui *Claude Bernard,* care a apărut, pe vremuri, atât de îndrăzneaţă, tinde să se verifice. Intr'adevăr, *„poetul-mistic, fisiologistul şi filosoful încep să vorbească aceiaşi limbă".*

Nimic nu se mai opune credinţei în Dumnezeu, de când se verifică mereu slăbiciunea materiei prin ea înseşi, în acelaş timp cu atotputernicia ei prin credinţă. *Coué* de pildă, făcând cu trupul omenesc minuni, în aceleaşi împrejurări în care ştiinţa se arată neputincioasă, a servit cauza lui Dumnezeu mai mult de cât toţi părinţii Bisericii, cari au păzit sfinţirea dogmei revelate.

Bahaïsmul, ca orice religie s'a născut în mijlocul unui popor, care, la un moment dat, trăia de câteva generaţii într'o deosebită tensiune nervoasă. Dela 1844 până la 1850, Persia nenorocită a ascultat înfrigurată de nădejdi nedesluşite cuvântul inspirat al unui tânăr, numit *Bab,* care vestea un trimis al lui Dumnezeu şi o lume mai bună. In 1850 *Bab* sufere martirul, deoarece se vede că este o fatalitate a religiunilor dominante să-şi îngreueze lupta exaltând puterile celor care o combat.

Moartea silnică a lui Bab şi a câtorva sute de adepţi ai săi, a pregătit admirabil Persia pentru fecundarea învăţăturii „mântuitorului" anunţat de Bab şi care apare în persoana lui *Bahà'U'Llah,* fondatorul doctrinei. Acesta a propovăduit 40 de ani, în mijlocul celor mai mari persecuţiuni, dar cu formidabil răsunet în popor. Moare în 1892 în exil în Palestina, lăsând „paznic al cauzei", pe fiul său *Abdul Baha.*

Constituţia mahomedană din 1908 pune capăt persecuţiunilor, al căror bilanţ este aşezarea unei noui religiuni cu preţul a douăzeci de mii de martiri.

Abdul Baha în 1911—12—13 a cutreerat Europa şi America pentru răspândirea doctrinei, iar în timpul războiului mondial a desfăşurat o extraordinară activitate de reconfortare morală, ceeace i-a adus, în ajunul morţii, în 1920, o consacrare oficială: Regele Angliei l'a învestit *cavaler al Imperiului Britanic.* Nepotul său de fiu, *Shoghi Effendi,* este astăzi *„Cel dintâiu paznic al cauzei".* El trăeşte la *Haifa,* unde a murit *Abdul Baha.*

Se afirmă că sunt în lume, astăzi, vre-o două milioane de *Bahaişti.* In *New-York* se pregăteşte înălţarea unui măreţ templu. Arhitectură artistică şi simbolică: Şase temple reunite în cerc, ce se deschid sub un dom central. In templele laterale se vor sluji principalele religiuni, iar sub cupola din mijloc, se va explica contopirea lor în Bahaism.

Bahà'U'Llah a fost desigur un suflet mare şi o minte rară. Să nu pierdem din vedere că el a avut, acum şaizeci de ani, intuiţia pacifismului prin Liga Naţiunilor şi Justiţia internaţională, întocmai aşa cum ne străduim astăzi să-l înfăptuim. Deasemenea este cel dintâiu care a văzut şi propovăduit nevoia unei limbi universale, fiind astfel precursorul d-rului Zamenhof, autorul limbei *esperanto.*

Bahaïsmul merge spre neantul uitării sau spre neantul gloriei; dar de-ocamdată a pus temeinic Persia pe calea regenerării, ceiace este o realitate preţioasă.

D. V. BARNOSCHI

Moartea copiilor

In preajma sărbătorilor, se ivise o boală ciudată, care ucidea, ca Irod, numai copiii şi de preferinţă pruncii. Bolnavul era cuprins de fierbinţeli şi încremenea în leagăn, înainte de-a fi putut să fie chemat medicul şi întrebat. In câteva săptămâni, o mare parte din copiii oraşului nostru fuseseră împachetaţi, ca dantelele, în cutii albe, lungi şi duşi în pământ.

Organizaţiile medicale de Stat, stătură deocamdată, cum se spune la război, în expectativă, ceeace înseamnă că laşi morbul să te atace, ca să te lămureşti, şi te retragi atâta timp cât nu este nevoie de comunicat. In viaţa modernă, cu totul pervertită de presă şi publicitate, s'a ivit într'adevăr, obligaţia comunicatelor. Nu te poate vizita o epidemie, că numaidecât, vrei sau nu vrei, opinia publică, cu totul nepregătită în cele medicale, te sileşte să te explici, atunci când o tăcere integrală este, din înalte raţiuni ştiinţifice, nepricepute vulgului, de preferat.

Opinia publică ţi se înfăţişează în forma unui ziarist, în studiile căruia nu se află nici patru ani de medicină şi de spital. Intră nepoftit şi impertinent şi te roagă să grăieşti. Ce credeţi domnule profesor, întreabă el, oglindindu-se, în dreptul nasului, într'un carnet şi sprijinindu-se într'un creion: ce credeţi, domnule profesor, de noua maladie?

Ce putem crede, noi, noi corpul medical, despre o boală care nu a mai fost şi pe care nu o cunoaştem. Evident, noi nu credem nimic, însă nu putem nici descuraja aşteptările, nici desiluziona opinia publică. Pe cariera medicului pluteşte întotdeauna o ghicitoare: ce s'ar întâmpla dacă într'o bună zi, iniţiat, publicul ar înţelege că marea ştiinţă a medicinii este pe trei sferturi compusă din păcăleli? S'ar mulţumi el să nu mai recurgă la serviciile noastre sau ne-ar doborî, te pomeneşti, firmele şi ne-ar alunga cu bolovani? Eu, unul, care sunt nu numai un medic dar mai ales un savant, mă zbat, în secret, între sugestie şi îndoială şi dacă s'ar întâmpla, Doamne fereşte, să cad bolnav, nu aş primi cu entuziazm să mă las examinat de un coleg. E adevărat că natura studiilor şi a reflecţiilor mele, aplicate în special psichiatriei, au determinat la mine sporirea până la absurd a scepticismului profesional.

Dar gazetarul care mi s'a prezintat în laborator, mi-a cerut şi o fotografie. Cu toate că nu sunt unul din cei mai frumoşi călători ai planetei, mă satisface să-mi figureze cât mai des fotografia în textul marilor cotidiane. Nu fumez, nu joc cărţi, nu cheltuiesc, am o singură slăbiciune: portretul la gazetă. Presa nu e chiar atât de dispreţuit pe cât suntem noi aduşi să vedem, ori de câteori, vorbindu-se de noi, chiar în termenii cei mai acceptabili, evocarea numelor noastre se face neînsoţită de clişee.

Intrebările ziaristului ignorant mă lasă cu desăvârşire perplex: Dacă aş fi naiv m'aş situa de-a dreptul în faţa lui şi i-aş spune:

— Vezi domnule, obrazul meu, aci dinaintea dumitale? Ziaristul mi-ar răspunde:

— Il văz, domnule Profesor.

— Ei bine, i-aş replica eu, ia-l violent la palme. Pune mâna pe călimări şi aruncă-mi-le în cap. Ia irigatorul din cui şi trânteşte-mi-l în cap. Ridică scuipătoarea şi dă-mi una în cap cu ea. Ia-mă de cap şi dă-mă cu el de păreţi... Nu ştiu nimic, Domnule! sunt un dobitoc! nu ştim nici unul nimic! suntem nişte dobitoace! nişte vite savante.

Dar asemenea limbaj mă feresc să-l ţiu faţă de presă: abia mi-l schiţez în imaginaţiune. Confraţii mei, ca un singur om s'ar ridica împotriva mea, m'ar decreta nebun şi m'ar închide. Este cu neputinţă să spui adevărul asupra unui meşteşug, îndătinat, de a omorî lumea cu profit.

Dimpotrivă, pe figura mea consacrată se iveşte la apropierea presei, un surâs şi nu acord însemnătate alarmei care a pornit presa la mine. Ca să mă pot odihni, debitând, spăl distrat o canulă, flambez un speculum sau mângâi chelia lui Hipocrat, fondatorul congregaţiei, părintele şi inventatorul celui mai sinistru şi mai ridicul apostolat.

— Te miri că mor atâţia copii, stimate Domn. Intâi, ce este moartea, altceva decât o transformare a unei vieţi într'altele mai numeroase. Al doilea, liniştiţi publicul, căci nu este în fond nimic, boala este una din cele mai normale maladii. Departe de-a ne fi necunoscută, cum se afirmă pripit, această maladie, care vă emoţionează, este una din cele mai vechi. Toţi copiii cari în trecut nu au murit de scarlatină, de difterie, de vărsat şi de alte câteva maladii, au sucombat cu absolută certitudine din cauza ei. In realitate, numai ritmul s'a schimbat. De aceea constataţi că medicii se ţin în rezervă, neputând urma publicul pe calea unei grave superstiţii. Mai mult, medicii încă nu o tratează, atât este de banală maladia, de care se vorbeşte acum atât de mult. Ne găsim cam în situaţia autorităţilor americane, care cunoşteau perfect vinovăţia asasinilor Sacco şi Vanzetti, cu 7 ani înainte de a fi aflat-o Europa şi care nu i-au executat decât atunci când Europa s'a alarmat de caracterul suspect al unei deţineri ilimitate. Boala ne este familiară, însă refuzăm să ne ocupăm de ea, subt injoncţiunile morţii repetate şi presiunilor din afară.

Totuşi, o să vă spun ce trebuie făcut, nu după ce boala s'a declarat,—de asta nu ne îngrijim deocamdată, — dar înainte, adică în momentul şi în momentele consecutive când copilul este perfect sănătos. De altfel, adevărata ştiinţă nu e aceia care acţionează ci aceea care contemplă; ceeace este adevărat şi în municipalitate. Primăria nu are datoria să curete oraşul după ce s'a murdărit — ori ce prost ştie să facă aşa. Rolul ei este cu mult mai superior. Primăria explică ce va fi murdăria când oraşul se va murdări şi trece la acte mai importante; călătorii în Anglia şi Olanda, asociaţii de Primării, pentru a se da un avânt puternic artei oratorice şi raporturilor dintre naţii, devenind astfel, Primăria, un instrument de diplomaţie internaţională şi încetând de a fi o vulgară întreprindere de tulumbe, mături şi sacale.

O să vă spun ce trebue să învăţaţi publicul să facă în aşteptarea boalei şi a obştescului sfârşit. Până acum o lună nu am crezut în eficacitatea serului Klein, care şi acum cred că nu are nici o valoare ştiinţifică, cu deosebirea că acum îl recomand călduros, pentru că s'a obicinuit lumea cu ideea şi nimic nu-i mai curativ ca ideea. Faceţi dacă vreţi, injecţii cu serul Klein, sau nu faceţi, căci tot una e, deşi este mai bine să se facă aceste injecţii dacă publicul doreşte, cu toate că şi dacă nu le face, bolnavul nu se simte cu mult mai rău.

Voiţi să ştiţi cum se produce maladia, semnele maladiei. Intr'adevăr, ele sunt absolut caracteristice şi, fără să te fi specializat, cunoşti numaidecât că nu poate fi vorba decât de o singură boală, aceea care vă interesează. Intâi, bolnavul are temperatură, îl doare capul, îi piere pofta de mâncare. Al doilea, moare chiar a doua zi. Dacă nu murea, primul medic chemat punea diagnosticul precis; dar dacă bolnavul a murit, pentru ce să mai inzistăm?

Tratamentul preventiv este cel mai lesnicios. Această boală se propagă contrariu tuturor celorlalte boale, prin găurile naturale ale corpului uman, de sus în jos şi de jos în sus. Supraveghiaţi gura şi nasul şi, paralel, şezutul. Pe când nasul are două nări şi este întrucâtva mai greu de administrat, fratele lui, şezutul, prevăzut cu o singură nară, se disciplinează mai uşor. Ungeţi nasul cu gomenol însă nu pensulaţi cu gomenol şi celalt orificiu. Este de ajuns ca acesta din urmă să se păstreze închis, la răcoare. In ceeace priveşte gura, recomandaţi sugacilor să nu înghită numai decât şi învăţaţi-i să mestece exact, întru cât este bine cunoscută natura antiseptică a salivei. De câte ori pruncul strănută, prindeţi-i strănutul într'o linguriţă de compot şi vărsaţi conţinutul la canal, spălând linguriţa cu apă de Vichy fiartă, care nu se aruncă în acelaş canal ci pe fereastră. In genere, este mai bine ca după ce a fost spălată şi flambată, să se arunce şi linguriţa, însă din balcon. Bolnavii mai prevăzători aruncă din balcon tot serviciul, care este preferabil să poarte o marcă reputată, de pildă Cristofle. Din toate tacâmurile se va păstra însă o furculiţă, care ne va servi să scoatem dopul dela viitorul flacon cu gomenol. Reţeta precisă a gomenolului este: 50 de picături de vaselină lichidă, în care se amestecă de aproape 5 picături de gomenol plus o picătură de aer, ce trebue menţinută la fundul flaconului, pentru a izola lichidul de cifra în grame, întipărită dedesubtul sticlei în relief.

Bolnavul se va servi la scris şi citit excluziv de mâna stângă, mâna lui dreaptă fiind prea des întrebuinţată şi copiii suferind de un nărav detestabil, de-a striga „pişa!" şi de a-şi duce mâna dreaptă la părţile încă negenitale, însă totuşi genitale mai târziu (la popoarele meridionale mult mai de vreme) — infectând-o.

Cel mai recomandabil mijloc ar fi, ca timp de doitrei ani, cât va mai dura maladia, nouii născuţi să fie obligatoriu cusuţi. Nu uitaţi că marea terapie consistă în astuparea radicală. Am comunicat la Academie că jos cusătura s'ar face cu un fir de mătase roşie, după ce a fost bine flambată, ca să înlăture orice posibilitate de bacili. Gura este suficient să fie înseilată într'un singur punct, la mijloc, atârnându-se de o cheotoare un clopoţel, ceeace ar permite urmărirea bolnavului cu auzul dela distanţă. Cine are telefon, pune în legătură clopoţelul cu telefonul medicului său. Cât despre nări, le tencuim cu puţin ipsos. Urechile pot rămâne libere, întrucât ele nu comunică direct nici cu intestinul nici cu stomacul.

Dar repetaţi publicului, părinţilor, să nu se alarmeze. Boala nu se ia dela unul la altul ci numai de către unul singur dela nimeni. Am examinat familii cu câte unsprezece copii, din care şase erau bolnavi şi cinci sănătoşi.

Modul de propagare este, după mine, plafonul şi, după alţii petrolul lampant. Virusul merge pe sus, la un nivel fix de 60-85 centimetri, ceeace explică de ce atinge fiinţele mici, de ce copiii sunt atinşi pe când părinţii scapă. Recomandaţi cititorilor să evite a căuta lucruri pe sub pat şi să-şi procure pentru copii tocuri înalte, de preferinţă picioroange, schimbând astfel nivelul: sau să-şi culce copiii pe casă. Aş recomanda acoperişul Ateneului Român.

Şi, să nu se mai ţie copiii culcaţi. Un prunc instruit nu mai suge în poziţia orizontală, în care bate unda virusului, ci în picioare.

Băgaţi de seamă să nu se strecoare greşeli de tipar. Săptămâna viitoare, voi face noi declaraţii.

T. ARGHEZI

Cronică feminină

Deformări profesionale

Inainte de a intra în tratative pentru vre-o comandă de ghete, e de mare folos să arunci o ochire asupra vitrinei cizmarului. Aici, se ştie, rămâne expusă încălţămintea **greşită.** Cu cât vitrina e mai bogat şi mai variat ornată, cu atât trebue să inspire mai puţină încredere în abilitatea stăpânului. După acest simplu criteriu mi-am ales astă-vară un cizmar şi n'am greşit. E drept că nici vitrina lui nu era perfect deşartă.

Acum câteva zile, trecând pe-acolo, am intrat din nou pentru...

Dar o cronică feminină care începe cu o vizită la cizmar poate da loc la curiozităţi pe care-i totdeauna prudent să nu le laşi nesatisfăcute. In materie de renunţări, acestea din domeniul modei provoacă cele mai numeroase şi mai periculoase tulburări din lume. De-aceia, fiindcă ne vom depărta oarecum, nu de loc, de subiect, să începem cu ceiace am sfârşit: vizita amintită.

Vorbeşte — să-l numim — pantofarul, căci pretutindeni în magazin sunt pantofi şi numai pantofi. Picioarele vor umbla deci şi în iarna aceasta neprotejate, ghetele rămânând un obiect utilizabil numai în vitrinele cu **Solduri.** Totuşi, noul pantof se urcă puţin: talpa piciorului nu se mai zăreşte deloc, nici degetele, şi chiar distanţa dintre degete şi baretă s'a acoperit cu o căpută mică, încheiată cu şireturi. Cât despre toc, el a devenit un fel de aparat gimnastic pentru elasticizarea vinelor piciorului, obligate să se desdoae dimineaţa până la doi centimetri de pământ şi să se încordeze seara pe înălţimi de opt centimetri. Acesta din urmă va fi subţire, dar drept: **cuban,** fără ondularea faimosului Louis XV. In războiul dintre culori, cea beige a detronat din nou pe cea gris.

Toate aceste importante ştiri, le-am aflat, cum am spus, la urmă. Intrasem pentru altceva, ca să cumpăr acel obiect, adică cele două obiecte de lemn lustruit care întreţin fineţea pielei pantofilor în orele de repauz, obiecte de care poate n'ar trebui să se vorbească, aşa cum nu se vorbeşte de acelea care întreţin fineţea pielei femeilor. Pachetul fiind cam greu, l-am rugat pe cizmar să mi-l trimită acasă.

— Adresa o aveţi, am zis şi pornisem spre uşă.

Dar cizmarul s'a luat după mine perplex:

— Domnişoara?...

Nu-i niciodată plăcut să-ţi pue întrebarea aceasta un om pe care l-ai cunoaşte dintr'o sută. E drept căă cizmarul meu are ca semn distinctiv un ochiu de sticlă bombat care-ţi aminteşte fără greş persoana odată cu nevoia copilărească şi în cazul de faţă nejustificată, de a te da puţin înapoi.

Dar un ochi de sticlă ar fi poate necesar unui Chinez, ca să-l putem deosebi de alt Chinez; între noi, europenii, ajungem, din fericire, la rezultat, mult mai uşor.

De-aceia am răspuns, poate cam supărată:

— Cum? Nu mă cunoşti? Am lucrat aici astă-vară.

— Vă rog... Mă scuzaţi... Parcă... Nu ştiu...

Şi în acest timp privea insistent pantofii mei. Nu din timiditate. Un om timid îşi priveşte de preferinţă pantofii lui. I se vedea dealtfel uşor în privire numai silinţa de a mă recunoaşte.

Cum nu aveam în picior pantofii lucraţi de dânsul, am încercat să-i aduc privirile în sus, obrazul fiind în mod obişnuit partea după care ne recunoaştem unul pe altul.

— Domnule Cutare...

Cizmarul a ridicat asupra mea o privire alunecată şi vagă, aşa cum ai privi un plafon fără ornamente, apoi şi-a întors-o din nou, expresivă şi plină de interes, asupra pantofilor.

Atunci, i-am spus cum mă chiamă. Am observat însă numaidecât că nici numele nu părea a fi pentru cizmarul meu un mijloc de-a recunoaşte oamenii.

— Nu ştiu dacă găsesc adresa. Mai bine daţi-o din nou. Să nu se confunde.

— Bine, domnule! Ai uitat? Pantofii beige deschis, fără baretă, după un model adus de mine...

— A! Dumneavoastră! Ştiu, cum nu! Desigur că avem adresa! Aşteptaţi un moment!

Şi trecu după tejghea unde găsi numaidecât în registru numele căutat.

— Bună-ziua, domnule!

Nu rostisem eu salutarea, ci o doamnă care intra, o doamnă foarte grăbită şi foarte scump îmbrăcată, lucru pe care nu l-am văzut din primul moment, dar l-am simţit din felul cum a intrat doamna şi cum a împrăştiat în magazin pe **Bună-ziua!** ca şi cum ar fi poruncit dela uşă: **Atenţiune,**

De după tejgheaua şi registrul lui, cizmarul îi vedea rău... pantofii. Eşi de acolo, şi îndată, salutul, abia schiţat la început, se completă cu o îndoitură de şale aproape periculoasă.

— Sărut-mâna! Poftiţi, poftiţi! Libereazǎ scaunele, băete! Luaţi loc vă rog!...

— Doamna e o clientă veche, se întoarse el spre mine, vădit tulburat.

Işi permise apoi să îngenuncheze în faţa doamnei şi să mângâe pielea întinsă şi mătăsoasă a celor doi pantofiori în care răbdau cuminţi şi curmate de baretă două picioruşe cărnoase.

— I-aţi păstrat bine... sunt frumoşi... îi netezea el cu duioşia unui tată care şi-a dat copiii de suflet.

— Acum aşi vrea o pereche pentru mantoul de toamnă. Ce se poartă? Ai jurnale? Arată-mi tot ce-i mai nou.

Şi atunci a început discuţia de modă pe care am rezumat-o mai sus.

Desigur, data viitoare voi avea precauţiunea clientei vechi de a mă prezenta la cizmarul meu cu pantofii lucraţi de dânsul. Modelul e dealtfel simplu şi cunoscut acum, poate că cizmarul a mai făcut de-atunci zece perechi la fel. N'are a face. Ei capătă, se vede, în mintea lui, odată cu fiecare stăpân nou, însuşiri misterioase: au ochi, nas, zâmbet, trăsături care nu se mai uită, cu mult mai sigure decât acele ale nobilei figuri omeneşti pe care o oră de supărare sau de veselie, o pălărie mai mică sau mai strâmb aşezată, parvine s'o schimbe.

Intr'o sală de bal, unde clienţii lui credincioşi s'ar întruni mascaţi, cizmarul meu ar evolua fără nici-o încurcătură, dând fără greşală fiecărei perechi de tineri pantofi dansatori numele şi pronumele din registru.

ALICE GABRIELESCU

In căutarea gării

Până acum trei ceasuri eram încredinţat că plecarea dintr'un oraş, în care te-ai oprit în treacăt, e cel mai uşor lucru, şi niciodată nu mi-ar fi trecut prin minte că s'ar putea să fiu într'o profundă eroare. Următoarea întâmplare însă m'a făcut să văd că eram pe o cale greşită şi socotesc că e bine să vă povestesc păţania mea pentruca dumneavoastră, iubiţi cetitori, să trageţi învăţămintele menite să vă ferească de peregrinări şi neplăceri asemănătoare.

Voiam să părăsesc oraşul de munte V. în care am stat câteva zile la un prieten burlac şi atât de distrat încât atunci când îi ceri o lămurire, care se raportă la viaţa de toate zilele, trebue să faci exact pe dos de cum te-a sfătuit el, sau să-ţi închipui că n'ai auzit răspunsul. Dar să vă dau o dovadă.

Intr'o seară, după ce am băut vre-o două halbe şi am supus unei critici acerbe femeia şi eternitatea iubirii, mă întrebă brusc:

— Mergem la cinema? E un film cu Valentino!

— Haidem!

După ce am trecut prin tot felul de străzi am ajuns în faţa unei case întunecate care nu semăna cât de cât cu un cinematograf. Aici, prietenul meu bătu de câteva ori în uşă, dar văzând că nu i se deschide, îmi zise resemnat:

— Azi n'avem noroc, dar mâne garantat că-i facem un pockeraş.

— Ce pocker?

— Cum: ce pocker? Dar pentru ce am venit aici? Eşti amorezat?

— Parcă ne-a fost vorba să mergem la cinema?

— La cine...? Te-ai cherchelit?

— Deloc. Era vorba de Valentino... de Fiul Şeicului...

— Drace! Mi se pare că ai dreptate.

De aceia, ştiind ce preţ au informaţiile sale, mi-am luat valiza, i-am zis: la revedere, şi am plecat fără să-l mai întreb încotro e gara. Pentrucă nu cunoşteam oraşul, după vre-o treizeci de paşi, am stat puţin în loc şi am căutat să-mi aduc aminte caracteristicele arhitectonice şi municipale ale străzilor pe care am venit dela gară. Dar n'am reuşit să-mi amintesc decât de o librărie în vitrina căreia se răsfăţa o păpuşă şi un chioşc de ziare pe care era lipit un afiş de circ, — indicaţii pe care le-am socotit neîndestulătoare.

Ca să nu pierd trenul, tot căutând gara, m'am gândit că e bine să iau o trăsură. M'am plimbat în sus şi în jos, am aşteptat — în zadar; nici un vehicul nu se ivea. Am trecut o stradă, am cotit la stânga, apoi am luat-o înainte, fără să întâlnesc nici-o trăsură. M'am uitat la ceas. Mai erau optzeci şi şapte de minute până la plecarea acceleratului. Deşi aveam timp destul, m'am hotărît să mă grăbesc fiindcă sunt o fire ciudată, — îmi place să fiu de vreme la gară ca să-mi pot studia viitorii tovarăşi de călătorie. De aceia m'am adresat unui trecător:

— Vă rog, unde-i cea mai apropiată staţie de trăsuri?

— Tocmai pe strada Panora, în partea cealaltă a oraşului. Dar puteţi lua tramvaiul

— De unde?

— A treia stradă pe dreapta, vă duce direct la Cascadă.

— Ce cascadă?

— „Izvorul Vieţii"... e admirabilă... O Niagara!...

— Domnule, eu vreau să mă duc la gară!

— La gară? N'ai tramvai. Adică este, dar acum nu circulă. Aşa e, domnule, când în consiliile comunale se face politică în loc de gospodărie. Cine crezi dumneata că e primar aici? Dacă ţi-aş spune, nici nu m'ai crede! Un pălărier domnule! Unul care ştie să-ţi spună că pălăria îţi stă de minune când ea nu poate să acopere nici măcar un început de chelie. Cum vrei să meargă administraţia bine? Cum? Şi cine-ţi închipui că e vinovat?

— Guvernul!

— Noi, domnule! Eu, dumneata, Ionescu, Popescu. Dacă nu i-am lăsa să-şi facă de cap, ai avea acuma tramvai cu care să te duci la gară. Eftin şi democratic, nu să dai o sută de lei la trăsură; că nu toată lumea e „feciorul lui Nababu". In Germania fiecare para e socotită. D'aia Nemţii au ţinut patru ani în frâu pe Aliaţi şi d'aia nouă nu ne dă străinătatea nici-un cinci, cu toate că cerşim pe la toate porţile. Că suntem mână spartă... Cum o să-ţi dea bani? Ii eşti frate? Ii eşti rudă? Nu! Atunci? Poate că n'am dreptate, ai?

— Multă! Să fie o educaţie a opiniei publice...

— Parcă vedeam că dădeai din cap, ca şi cum ai fi zis: „Un zevzec! ce tot îndrugă?"

— Dă-mi voe..., îmi pare rău!... eu te aprobam... dacă toţi ar gândi...

— Apoi eu ce ziceam? In loc să fim solidari, se găsesc, aşa, câte unii, care te iau peste picior.

— Eu?

— Salutare, domnule, salutare... să-mi mai scrii pe o cărămidă poştală.

Şi pe când cetăţeanul mergea, furios, în sus pe strada Porţii, eu o luai, cam nedumerit, în direcţiune contrară. După câteva minute întâlnii un gardist care, îndată ce văzu că vin drept spre el, mă salută respectuos.

— Să trăiţi!

— Bunăziua! Ai putea să-mi spui încotro e gara?

— Care?

— Aveţi mai multe?

— Două.

— Cea de călători... vreau să..

— Gara cea mare, atunci?

— Da, tocmai!

— Apoi, înainte până la statuia sfărâmată, ocoliţi gradina publică, de-acolo la dreapta şi iar la stânga, până în şoseaua Gării. Dar de ce nu luaţi o trăsură?

— N'am găsit nici-una.

— Dacă veneaţi cu cinci minute mai 'nainte găseaţi una goală,... sau poate chiar aţi întâlnit-o?

— Nu!

— Una cu un cal murg şi altul bălan,... cu un vizitiu cu mustaţa albă şi adus de spate?

— Nu, n'am văzut-o.

— Păcat. Poate n'aţi observat-o?

— Nu cred!

— Atunci a găsit muştiriu, că birjile aici sunt rare. Da', cine ştie, poate găsiţi alta.

— Nu-i exclus. Ai un chibrit?

— Cum să n'am? Mai cere un boier, — mai domnu' Şef...

— Mulţumesc! Fumezi?

— De, dacă voiţi dumneavoastră...

I-am lăsat cele nouă ţigări din pachetul atunci desfăcut şi am plecat mai departe, salutat, până în pământ, de vajnicul apărător al ordinei publice.

Incepuse să fie cald, şi valiza, deşi o mutam dintr'o mână într'alta, mi se părea tot mai grea. După calculele mele parcursesem jumătate din traectul descris de sergent, când, spre a controla dacă n'am greşit itinerarul, m'am adresat unui paşnic cetăţean care se uita la toate vitrinele, atât pentru a-şi îndrepta cravata cât şi pentru a studia dacă a fost bărbierit bine:

— Domnule, iertaţi-mă dacă...

— Mă rog, mă rog...

— Până la gară, mai e mult?

— Păi ce căutaţi p'aici? Gara e în vestul oraşului şi aici sunteţi la nord.

— Cum?

— Cine v'a îndreptat încoace?

— Sergentul dela...

— Ce vreţi să ştie un vardist? Au vre-o pregătire? Ei atâta ştiu: să te jecmănească în lege când nevoile te mână pe la autorităţi şi să te lase nemâncat prin mijlocirea bucătăresei!

— Asta, cam aşa e! Dar poate or fi şi excepţii!...

— Sunt, sigur că sunt! La urma-urmei ce vreţi să facă? Cum ar putea să trăiască din leafa pe care le-o dă statul? Ştiţi cât au pe lună? Opt sute de lei! Ce-i de mirare dacă nu sunt aşa cum ar trebui să fie? „Gură de om, gură de câne, cere pâne" după cum zicea Vlahuţă!...

— Depărăţeanu!

— Eu ştiu că e de Vlahuţă!

— Vă înşelaţi, e din: „Vara la ţară"... începutul strofei douăzeci şi şapte...

— Ei, asta ştii că-mi place? Carevasăzică, eu, om bătrân, serios, cu situaţie, cu copii însuraţi — eu n'am dreptate, şi dumneata, tânăr, abia eşit de pe băncile şcoalei, ştii neapărat mai multe ca mine?

— N'am zis asta!

— Dar ce, eu sunt surd?

— Nu... dar... vă asigur că nici....

— Hei, prietene, abia creşti. Ce ştii din viaţă? N'ai învăţat de ţara în care tinerii au ucis pe cei bătrâni, de frânghia de nisip? Ei, ce se făceau fără bătrâni? Mâncau papara?...

— Sigur!... uşor n'ar fi fost!...

— Să ştii dela mine că s'apropie sfârşitul lumii, pentrucă odată ce nu se mai respectă părul alb însemnează că pământul a devenit un turn al lui Babel, şi trebue să vie un potop că nu mai merge. Adu-ţi aminte de ce ţi-am spus!...

— De, nu zic, drept e... dar...

— Dar dumneata nu vezi? Nu vezi ce se petrece în toate ţările? Hoţii, asasinate, cutremure, catastrofe!

— Nici înainte nu era altfel!

— Dă-mi voe! Dar cucoanele cu rochii până la genunchi şi tunse bărbăteşte?

— Emanciparea!

— Eu, în tinereţea mea, umblam trei ani până izbuteam să-i spun un cuvânt de dragoste celei pe care-o iubeam, iar voi, azi vă vedeţi, mâne dimineaţă vă cununaţi şi după masă, — la tribunal, dacă nu plecaţi care încotro!...

— Ce poţi să faci? Vremea se schimbă!

— Eu ce spun? Dacă băiatul face primele lecţii de nud pe trupul măsii, atunci cum să nu dea cu barda 'n Dumnezeu, când se face mare? Cine să-l oprească? Aşa-i că n'are cine? Sănătate!... lumea asta nu-i pentru mine!

Şi, într'adevăr, acuma mergea repede şi fără să se mai uite la vitrine. Findcă dela el n'am căpătat nici-o îndrumare practică, am pornit înainte, după vechiul itinerar.

După câteva minute de drum răsări înaintea mea o librărie. M'am uitat la ea dar nu semăna cu cea din amintire. Am intrat înăuntru. Patronul mă întâmpină surâzând, iar practicantul, care se oprise cu un teanc de cărţi în braţe, mă salută îndatoritor.

— Cu ce vă putem servi? — mă întrebă domnişoara vânzătoare înclinând cochet din cap ,dând dădui bunăziua.

— Mi-ar trebui o hartă; vreau să...

— Aveţi mare noroc! Chiar adineauri mi-a sosit un atlas celebru, interveni patronul.

— Nu, am nevoie numai de harta acestui oraş.

— N'o avem! Insă vă putem da harta topografică a României întregite, lucrată de Marele-Stat-Major. Poate că v'ar sluji...

— Nu-mi ajută la nimic.

— Dar pentru ce vă trebue?

— Vreau să mă duc la gară şi...

— Păi, nimic mai simplu: treceţi vis-a-vis, mergeţi pe Bulevardul Regal, tăiaţi piaţa din faţa Prefecturii, ocoliţi catedrala, o luaţi pe lângă băile Eforiei, apoi ţineţi drept pe Calea Domnească până la gară.

Am mulţumit şi am plecat. M'am uitat din nou la ceas. Mai aveam patruzeci de minute. Dacă nu găseam repede o trăsură riscam să pierd trenul. Dar nimic. Am luat-o la picior pe noua cale şi am mers cu încăpăţânare şi bucurie, fiindcă vedeam că trec pe aceleaşi străzi de unde plecasem. Deci eram pe drumul cel bun. Pentrucă pe lângă mine tocmai trecea un subcomisar îl întrebai:

— Mai e mult până la gară?

— Poftim?

— Până la gară... gara mare?

— Toate drumurile duc acolo!

— Dar cel mai scurt?

— Eu n'am timp să măsor străzile. Cred că n'aveţi pretenţia asta?

— Nu, dar poate ştiţi care e drumul cel mai drept care, totodată, e şi cel mai scurt.

— Vă rog... mie să nu-mi daţi lecţii, că acuma vă fac să mă cunoaşteţi!...

— Nu ştiu ce....

— Să nu ziceţi că nu v'am atras atenţia!

— Nu m'aţi înţeles! Eu....

— Am înţeles bine ce-am înţeles! Vă rog să mă urmaţi!

— De ce?

— Fără vorbă! altfel chem sergentul şi n'are să vă placă deloc cu gabrioleta la mână.

— Pe mine? Dar n'am făcut nimic care...

— Ai făcut, n'ai făcut, asta are să se vadă din procesul-verbal de ultraj.

— Desigur că glumiţi! La revedere!

Am pornit înainte, în drumul meu. După câtiva paşi auzii:

— Sergent!

— Ordonaţi!

— Pune mâna pe amicul cu geamantanul!

M'am întors indignat.

— Ce însemnează purtarea asta?

— M'aţi insultat!

— Eu? Am să vă dau în judecată! Asta e abuz de putere!

— Carevasăzică, a doua oară ultraj în exerciţiul funcţiunii!

După un sfert de ceas mă aflam în faţa şefului circumscripţiei — un bărbat de vre-o patru-zeci de ani, brun cu ochi negri şi chiar frumos — împreună cu subcomisarul care-i raporta cu relativă exactitate întâlnirea noastră, denaturând însă înţelesul cuvintelor — fapt care mă făcu să protestez energic.

Domnul Şef se uită la mine, mă măsură din cap până'n picioare şi începu să-mi ia interogatoriul. Atitudinea mea hotărâtă şi ameninţarea că mă voi adresa justiţiei, îl determină să-mi ofere un scaun şi să schimbe cu totul tonul când îi spusei că sunt din Bucureşti. Incruntat, se adresă subalternului:

— De ce nu evitaţi conflictele?

— Domnule Şef, eu...

— Nu vreau să aud nimic!... te rog să nu-mi mai faci buclucuri! Asta să fie ultima oară când mai vii cu astfel de reclamaţii!

Rămaşi singuri, domnul Şef se desbrăcă de orice autoritate. O sonerie vibră prelung şi un sergent intră în grabă.

— Ghiţă, două dulceţi! Ai venit?

— Vă rog..., dacă e pentru mine...

— A, nu!... faceţi-mi plăcerea. Carevasăzică bucureştean, ai?

— Da.

— Atunci d'ai noştri. Daţi-mi voe, Necşulescu Aurelian. Trăiască Bucureştii... Admirabil oraş domnule!... plin de viaţă!... acolo simţi că trăeşti! Mă crezi că în Capitală mai niciodată nu dormeam acasă?

— Cred! slujba e mai grea.

— Ce slujbă? Femeile domnule, femeile!... Cum naiba să dormi acasă, când sunt atâtea femei?... Pune-le aici Ghiţă! Aşa!... Şi cum iţi spuneam... Pe Emilian îl cunoşti?

— Care? Cel dela Justiţie?

— Nu, dela Războiu. Straşnic băiat! Era în stare să bea două zile şi două nopţi fără să doarmă. Dar să-l fi văzut la femei... Avea un fel de a vorbi că o zăpăcea ori cât ar fi fost de tare! Nu e vorbă că şi el era bărbat frumos... dar cu mine nu putea să se măsoare... Aveam mai ales pe nevasta unui... dar nu-ţi spun că poate o cunoşti... Aşa femeie n'am mai întâlnit... nici nu ştii când trecea noaptea...

— Şi pe-aici am auzit că sunt..

— Sigur! Sunt destule, dar degeaba... n'au şicul bucureştencelor. Ai văzut pe-aici femei din Bucureşti?

— Am întâlnit.

— Ei? Poţi să faci vre-o comparaţie?

— Sunt multe deosebiri.

— Nici nu se pot asemăna. Când vezi o femeie din Capitală uiţi să-ţi mai vezi de treburi... cum mi s'a întâmplat şi mie...

— Serios?

— Pe onoarea mea! Dar nu mi-a părut rău.

— Cred, mai ales dacă era „bine"!

— Dumnezeiască. D'aia zic: bine-i de cel care-i liber! Câte prilejuri n'am pierdut din pricina afurisitei de funcţii. De-o blondă, mai ales are să-mi pară rău câte zile voi avea. Dar am întâlnit-o prea târziu!... ar fi trebuit să plec după ea şi n'aveam pe cine să las în locul meu... era în drum spre gară...

— Ca şi mine! Imi daţi voe să..

— Nu se poate!

— Acceleratul pleacă la zece şi optsprezece minute.

— Să fii sănătos. Pe ăsta l-ai pierdut. E zece şi zece.

— Păcat!

— Pleci cu al doilea. E şi mai puţin aglomerat.

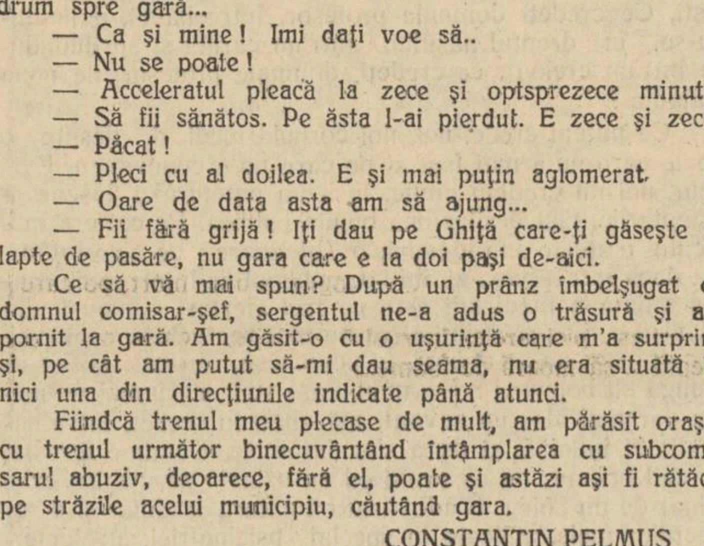
— Oare de data asta am să ajung...

— Fii fără grijă! Iţi dau pe Ghiţă care-ţi găseşte şi lapte de pasăre, nu gara care e la doi paşi de-aici.

Ce să vă mai spun? După un prânz îmbelşugat cu domnul comisar-şef, sergentul ne-a adus o trăsură şi am pornit la gară. Am găsit-o cu o uşurinţă care m'a surprins şi, pe cât am putut să-mi dau seama, nu era situată în nici una din direcţiunile indicate până atunci.

Fiindcă trenul meu plecase de mult, am părăsit oraşul cu trenul următor binecuvântând întâmplarea cu subcomisarul abuziv, deoarece, fără el, poate şi astăzi aşi fi rătăcit pe străzile acelui municipiu, căutând gara.

CONSTANTIN PELMUŞ

Cugetări

Buna reputaţie se spune că e rezultanta opiniei celor mai mulţi; dar această opinie e o prostie. Trebue deci să comitem prostii? Nu. Dar să nu comitem lucruri prea cuminţi.

Stendhal

Vrei să fii cunoscut de toţi? Nu lua aminte la nimeni.

Publius Syrus

Nu răspândi zvonuri mincinoase!

Exodul

Care om mare a scăpat de batjocura contimporanilor săi? Cu cât e mai mare, cu-atât săgeata criticei îl atinge mai uşor. Piticii sunt greu de atins.

Heine

Calomnia ucide de trei ori: pe calomniator, pe cel care primeşte cuvintele calomniatorului şi pe calomniat.

Talmudul

Suntem atât de orgolioşi, încât am voi să fim cunoscuţi de tot pământul şi chiar de oamenii care vor trăi când noi nu vom mai fi în viaţă; şi suntem atât de naivi, încât stima a patru-cinci persoane din jurul nostru, ne amuză şi ne mulţumeşte.

Pascal

O doamnă aflând că un poet celebru scrisese o satiră în care batjocurea toate doamnele dela Curte, s'a simţit foarte jignită că era singura care nu fusese pomenită. Se plânse cu multă amărăciune; şi poetul, îndatoritor, adăugă şi pentru ea câteva stihuri în care e-adevărat, pătându-i cinstea, îi măgulea în schimb vanitatea

Cervantes

Poporul mă fluera, ştiu; dar eu mă aplaud.

Horaţiu

Dacă oamenii într'adevăr de valoare care doresc gloria ar cunoaşte pe toţi cei ce formează „publicul", ar dori-o cu mai puţină râvnă sau n'ar dori-o deloc.

Leopardi

Cel care a asemuit gloria cu umbra, a nimerit-o mult mai bine decât credea. Caşi umbra, adesea, gloria merge înaintea omului şi e adesea mult mai lungă decât statura lui

Montaigne

Aprobarea universală o cucereşte numai omul mediocru.

Montesquieu

Centenarul lui Sarcey

Intreaga presă franceză sărbătoreşte centenarul naşterii lui Francisque Sarcey, fostul mare cronicar dramatic al ziarului „Le Temps", omul cel mai viu criticat, dar şi cel mai temut din întreaga epocă.

Fie că a fost iubit sau detestat, nu se poate nega locul preponderent ocupat de Sarcey, timp de o jumătate de secol, în presa franceză. El a fost printre cei dintâi care au ilustrat profesiunea de critic teatral. A fost un foarte mare maestru al cronicei şi un critic necontestat. A fost bârfit, a fost acoperit de injurii, dar Sarcey a dominat totdeauna cu talentul lui remarcabil şi cu înalta lui cinste, competinţă şi sinceritate.

Cinstea lui: căuta să vadă toate spectacolele, era cel dintâi sosit şi cel din urmă plecat.

Competenţa lui: cunoştea temeinic întreg repertoriul contimporan şi educaţia lui clasică i-a permis să citească şi să studieze, în original, operele lăsate de cei vechi; înzestrat cu o memorie excepţională, niciodată vre-un critic dramatic n'a fost mai abil în stabilirea apropierilor, în semnalarea similitudinilor sau în indicarea reminiscenţelor, — şi la nevoe, în denunţarea plagiatelor.

Sinceritatea lui nu cunoştea margini. Işi spunea gândul, fără rezervă, fără restricţiuni sau eufemisme. Cu un bun simţ de burghez francez, formula judecăţi cu unica dorinţă de-a învăţa ceva pe cetitorul care-şi pusese în el toată încrederea.

Duşmanii lui, care nu erau puţini, îl acuzau adeseori de incomprehensiune, de rea credinţă atunci când se ridica în contra pieselor exotice. Dar dreptatea o avea Sarcey. Astăzi se poate constata, cu atât mai uşor.

După aproape treizeci de ani de la moartea lui, Franţa caută încă un cronicar dramatic de autoritatea lui Francisque Sarcey.

Cele mai multe din cronicile sale au fost strânse în colecţia **Quarante ans de théâtre**, în şapte volume.—**g. b.**

Romeo şi Julietta

— Istoria şi legenda —

Oraşul Oxford va organiza, în curând, în celebra bibliotecă „The Bodleian", o expoziţie shakesperiană; cel dintâi „infolio" al operelor ilustrului scriitor, va reapărea, cu această ocazie, în faţa publicului. In acest „infolio" se găseşte cea mai populară piesă a autorului, nemuritoarea dramă care este **Romeo şi Julietta.** Profesorul Drake asigură că data apariţiei acestei piese e anul 1593, în timpul căruia Shakespeare ar fi scris, de asemenea, şi **Visul unei nopţi de vară.**

Povestea acestui amor care graţie lui Shakespeare a ajuns până la noi, nu este operă pur imaginară. Romeo şi Julietta au existat într'adevăr după cum afirmă istoricul Girolamus dela Corte în a sa istorie a Veronei. Căpitanul Bréval, care a studiat în amănunt analele acestui oraş, declară că a vizitat şi mormântul îndrăgostiţilor din Verona. El încredinţează, de asemenea, că Shakespeare, în drama lui, nu s'a depărtat prea mult de adevăr, în ceeace priveşte numirile, personagiile şi împrejurările. Călătorul Hermann Friedlander, care a locuit în Verona, pela 1815, povestea următoarele: „Mai înainte de a părăsi oraşul, am fost să vizităm mormântul de marmoră al îndrăgostiţilor Romeo şi Julietta, pe care i-a făcut nemuritori bardul englez. Se găseşte în grădina unei biete văduve, lângă o fântână, adumbrit de smochini şi viţă de vie, cu prea puţine rămăşiţe din adăpostul de odinioară, din care numeroase bucăţi au fost smulse, ca amintire, de nenumăraţii vizitatori".

De altfel, eroii unei drame atât de pătrunzătoare, nu se putea să nu încerce inspiraţia poeţilor şi romancierilor epocii. Cu o jumătate de secol mai înainte ca Shakespeare să-şi fi scris drama sa, povestea lui Romeo şi Julietta fusese tratată de Luigi di Porto, gentilom din Vicenţa, într'un roman care a apărut tocmai în 1535, câţiva ani după moartea autorului; romanul acesta, tipărit la Veneţia, avea titlu **G'ulietta** şi a apărut în mai multe ediţii. In 1554, Bandello publică, la Lucques, o nouă versiune a aceleaşi povestiri. Nu mult timp după aceia, Pierre Boisteau publică, în franţuzeşte, un roman, care, cu oarecari diferenţe de amănunt, se întemeia pe aceiaş naraţiune italiană.

In 1562, inspirându-se din romanul lui Pierre Boisteau, poetul englez Arthur Brooke scrise o poemă intitulată „Tragica poveste a lui Romeus şi Julietta", cuprinzând un rar exemplu de credinţă sinceră, cu sfaturile subtile şi practice ale bătrânului călugăr şi cu tristul lor rezultat. Scriitorul Painter a tradus, de-asemenea, în proză, romanul lui Boisteau, pe care l-a intitulat: **„Rhomeo şi Julietta"** şi care a apărut în al doilea volum al colecţiei ce se numea „Palatul Plăcerilor".

Se poate presupune că Shakespeare a cunoscut romanul lui Painter, dar împrejurările următoare pot mărturisi că drama lui a fost inspirată, mai ales, de poema lui Arthur Brooke:

1. — In poemă, prinţul Veronei se numea Escalus şi acest nume figurează deasemenea şi în drama lui Shakespeare, pe când în traducerea lui Painter după Boisteau, el se numeşte signor Escala şi, uneori, lord Barthomeu of Escala.

2. — In romanul lui Painter, familia lui Romeo se nunueşte Montechio pe când în poema lui Brooke, ca şi în drama lui Shakespeare, numele ei este Montagne.

3. — Curierul trimis de călugărul franciscan Laurenţiu să ducă o scrisoare lui Romeo, spre a-l informa despre locul în care Julietta se va deştepta din somnul ei, se numeşte, în traducerea lui Painter, Anselme; în poemă şi în dramă fratele John este însărcinat cu înmânarea acestei scrisori lui Romeo.

Incidentul lui Capuleto, făcând lista invitaţilor la masa lui, se găseşte şi în poemă şi în drama lui Shakespeare, dar nu se face nici-o indicaţie, nici la Painter, nici în romanul italian al lui Luigi di Porto.

Reşedinţa Capuleţilor, în Porto şi Painter, se numeşte Villa Franca, în poemă şi în dramă: „Freetown".

Şi în felul acesta, nu numai că marele dramaturg a orbit lumea prin imaginaţia sa, dar a ştiut să fixeze idile trăite, care, deşi cunoscute în epoca lor, ar fi reintrat în complectă uitare dacă bagheta magică a geniului său nu i-ar fi dat caracter de umanitate profundă şi universală, le-ar fi dat caracter,

G. B.

A. Cehov

Un prost

Afacerea avea loc la una din ultimele şedinţi ale Curţii cu juri.

Sala, antreurile şi sălile erau pline de public; n'ar fi avut unde cădea un măr...

Pe banca acuzaţilor stă meşcianinul*) Sidor Şelmeţov individ ca de vreo treizeci de ani, cu o mutră vioaie de ţigan, cu ochi şireţi. E acuzat de furt cu efracţie, escrocherie, folosire de acte false.

Nelegiuirea din urmă se complica prin apropierea de titluri ce nu-i aparţineau. Il acuză substitutul de procuror. Numele acestui substitut e legiune. Semne şi calităţi deosebite, care să-i dea popularitate şi un onorar solid, nu le avea nici pe departe: e ca toţi cei de seama lui. Vorbeşte pe nas, litera k n'o rosteşte, la tot momentul întrebuinţează batista.

De altfel toate aceste virtuţi nu-i micşorează întru nimic demnitatea cuvântărilor.

Apără avocatul cel mai celebru şi popular, cunoscut de întreaga lume. Discursurile lui minunate se citează, familia lui se rosteşte cu evlavie.

In romanele proaste care se sfârşesc cu complecta absolvire a eroului şi aplauzele publicului, joacă un rol însemnat. In aceste romane familia lui se trage din tunete, din fulgere şi alte stihii impunătoare.

După ce substitutul reuşi să arate că Şelmeţov e vinovat şi că nu merită indulgenţă, după ce explică totul, după ce convinse şi zise: „am isprăvit", se ridică apărătorul. Toţi işi ascuţiră urechile. Se făcu linişte .Avocatul începu şi... începură să joace nervii publicului. Avocatul scoase înainte gâtul lui negricios, lăsă capul într'o parte, clipi din ochi, ridică mâna, şi o dulceaţă neînţeleasă se vărsă în urechile atente. Limba lui se juca cu urechile ca o balalaică. Chiar după primele două-trei fraze, cineva din public scoase un „ah!" zgomotos, şi o damă fu scoasă din sala şedinţii. Peste trei minute preşedintele fu nevoit să se întindă către sonerie şi să sune de trei ori. Grefierul, cu nasul înroşit, se învârti pe scaun şi începu să privească ameninţător publicul montat. Toate pupilele se lărgiră de aşteptarea pătimaşă, la frazele următoare, feţele se îngălbeniră şi se lungiră. Dar ce era cu inimile? Ce era?... Acestea clocoteau şi băteau toba...

— Noi suntem oameni, domnilor juraţi, să judecăm deci omeneşte! — zise între altele apărătorul. — Inainte de a se prezenta în faţa domniilor voastre, omul acesta a îndurat trei luni de închisoare preventivă. Timp de şase luni femeea a fost lipsită de soţul iubit, ochii copiilor nu s'au uscat la gândul că de lângă dânşii lipseşte scumpul lor tată! O, dacă aţi fi văzut dumneavoastră pe aceşti copii! Sunt flămânzi, fiindcă n'are cine-i hrăni, plâng, fiindcă sunt adânc nenorociţi... Dar uitaţi-vă, mă rog! Ei întind mânuţele către domniile voastre, rugându-vă să le întoarceţi pe tatăl lor. Ei nu sunt aici, dar vi-i puteţi închipui (Pauză)... Concluzia... Hm... L-au aşezat alături de hoţi şi de asasini... Pe dânsul! O victimă a bănuelii! (Pauză). Trebuie numai să-şi închipue cineva chinurile lui în această închisoare, departe de soţie şi copii, ca să... Dar ce să mai vorbim?..."

In public se auziră plânsete. Incepu să plângă o fată cu o broşă mare la piept. După ea începu să plângă vecina ei, o bătrână...

Apărătorul vorbea şi vorbea... Faptele le trecea cu vederea, apăsa mai mult asupra psihologiei, şi psihologia, ştiţi şi singuri, lucrează miraculos: joacă pe orice coardă.

— A cunoaşte sufletul lui înseamnă a cunoaşte o lume deosebită, aparte, plină de acţiune, mişcare... Am studiat această lume... Studiind-o am studiat, vă mărturisesc, pentru întâia dată, omul. Am înţeles omul... Fiecare mişcare a lui arată că în clientul meu am onoarea să văd pe un om ideal...

Grefierul încetă de a se uita ameninţător şi băgă mâinile în buzunar după o batistă. Mai scoaseră din sală încă două dame. Preşedintele lăsă în pace clopoţelul şi-şi puse ochelarii, ca să nu se observe o mică lacrimă adunată în dreptul ochiului stâng. Toţi recurseră la batistă. Procurorul, această piatră, sloiul acesta de ghiaţă, cel mai insensibil dintre organisme, începu să se sucească neliniştit în fotoliu, se înroşi şi începu să se uite sub masă... Pe sub ochelari începură să-i lucească lacrămi...

„Trebuie să renunţ la acuzare", — se gândi. „Să pătesc asemenea fiasco!..."

— Uitaţi-vă la ochii lui! — urmă avocatul. (Bărbia îi tremura, vocea tremura, şi prin ochi pătrundea un suflet care suferea). Ar putea oare aceşti ochi blânzi şi gingaşi să pornească cu sânge rece la o crimă? O, nu! Aceşti ochi plâng! Sub aceste pomete de calmuc se ascund nişte nervi fini! In acest piept grosolan bate o inimă ce e departe de a fi de criminal! Şi dumneavoastră, oamenii, veţi îndrăzni să spuneţi că e vinovat?

Aici nu se mai putu stăpâni nici acuzatul. Ii veni şi lui momentul să plângă. Incepu să clipească din ochi, începu să plângă şi să se mişte cu neastâmpăr.

— Sunt vinovat! — zise, întrerupând pe apărător. — Vinovat! Imi mărturisesc vina! Am furat şi am ticluit înşelăciuni! Sunt un ticălos! Banii i-am luat din cufăr, iar blana furată i-am spus cumnatei s'o ascundă... Mă căesc! Sunt vinovat de toate!

Şi acuzatul arătă cum s'a petrecut toată afacerea. L-au condamnat . . . .

După sfârşitul procesului o mulţime de apreciatori, prieteni şi admiratori înconjurară pe apărător. Urmară tot felul de manifestări.

— Vă mulţumesc, domnilor! — răspunse apărătorul la entuziasmul comun. Dar succesul meu n'a fost întreg! De altfel nu-i greşeala mea... Dacă acuzatul nu s'ar fi grăbit cu mărturisirea, l-ar fi achitat... A dat greş. Nimic nu-l împiedeca de a-şi mărturisi crima şi după achitare. Dacă-i prost...

Trad. din ruseşte de A. FRUNZA

*) Termin care arată una din cele patru stări sociale, fundamentale, din Rusia veche: nobilime, negustorime, orăşenime măruntă *(meşciansivo)* şi ţărănime.

**) Derivaţie dela terminul *şelma* (germ. sehelm): pehlivan, pungaş. (N. trad.).

Arcadie Avercenco

Aventura lui Mişa

I.

Mişa, un băieţaş de vreo opt ani, cu părul blond şi cârlionţat, se hotărî să moară de foame. Voia să se ascundă îndărătul paravanului din camera mătuşii Asia şi acolo să flămânzească îndelung. Veşnicele observaţii pentru un măr mâncat fără voie, pentru o ceaşcă spartă îi distrugeau nervii. Eri chiar, mama i-a tras o palmă fiindcă a spart sticla de parfum. Apoi l-a gonit din salon. El s'a trântit pe jos şi a început să plângă.

— Ia nu mai face teatru — i-a spus mama. Eşi afară!

Şi fiindcă el nu se mişca, l-a luat de mână, l-a tras în altă odaie şi l-a lăsat într'un colţ întunecos. Profund jignit, s'a strecurat de acolo, s'a aşezat tăcut pe divan şi a început să se gândească cum ar putea să se răzbune pe o mamă aşa de îngrozitoare.

De ce l-a jignit? Era un copil bun. Nu umbla cu picioarele goale prin casă, nu-şi necăjea surioara. Şi tot îl certa.

— „Grozav aş vrea să ştiu — gândi el — ce vor spune ei când vor da peste cadavrul meu ! Vor ofta, vor plânge, vor ţipa. Mama are să strige: „Lăsaţi-mă lângă el! E vina mea. Eu l-am ucis !" Dar are să fie prea târziu — el are să fie mort de mult, după paravan.

Se duse în camera mătuşii şi se aşeză în colţ după paravan. Işi spuse numaidecât că poza aceasta nu se prea potrivea unui om care voia să moară de foame. Se culcă, deci, pe jos şi întinse picioarele.

— Din ce cauză mor eu? — zise Mişa. Nu poţi să te aşezi şi să mori aşa. Trebue să fii bolnav.

Apăsă tare cu mâna pe pântece, până ce simţi că-l doare ceva înăuntru.

— Slavă Domnului — îşi spuse Mişa — sunt bolnav. Dar cum au să-l găsească? Trebuia să aibă o poziţie impresionantă. Işi aminti de fotografia unui mort, pe care o văzuse într'un jurnal ilustrat.

Intinse picioarele, încrucişă mâinile, închise ochii şi aşteptă.... să moară de foame...

II.

Deodată se auziră paşi, tuşa Asia intră cu un cunoscut al ei, ofiţerul Kondrat Grigorievici.

— Numai pentru o clipă!—zise ea. — Pe urmă trebuie să plecăm.

— Nastasia Petrovna! — se rugă ofiţerul, — zece minute... Ne vedem atât de rar, şi totdeauna în prezenţa altora. Am să înebunesc!....

Lui Mişa îi se sburli părul în cap. Ofiţerul înebuneşte... Trebuie să fie îngrozitor aşa ceva... Când înebuneşti, sări prin odaie. Te arunci pe jos, muşti, zgârii... Ce-are să se întâmple dacă nebunul are să-l găsească pe Mişa, după paravan?!

— Copilării, Kondrat Grigorievici ! — zise tuşa aşezându-se liniştită pe divan, spre marea surprindere a lui Mişa.

— Nastasia Petrovna — strigă ofiţerul înlănţuindu-i mânile. — Eşti o femee fără inimă.

— Oho! — gândi Mişa, — ce-ar mai spune ăsta dac'ar cunoaşte-o pe mama!

— De ce sunt rea şi fără inimă? întrebă tuşa. Nu găsesc de loc...

— Aşa ! răspunse ofiţerul. — Nu găseşti că trebuie să fii fără inimă ca să chinueşti un bărbat ?

— Cum l-o fi chinuind? — gândi Mişa.

In cameră era tăcere. Nu se auzea nici un strigăt. — Unde era chinuit cineva? Privi cu băgare de seamă printr'o crăpătură a paravanului. Tuşa stătea liniştită pe divan; ofiţerul lângă ea, cu capul plecat, se juca nervos cu pudriera de pe măsuţă.

— Dacă sparge pudriera, îşi primeşte el porţia! — îşi spuse Mişa, amintindu-şi de chestia cu sticla de parfum.

— Eu te chinuesc ? — zise tuşa uitându-se râzând la ofiţer. Cum? Te rog lămureşte-mă Kondrat Grigorievici.

— Nu simţi ? — întrebă ofiţerul.

Tuşa Asia luă oglinjioara ce-i atârna la gât de lanţul lung de aur, şi începu s'o învârtească atât de repede, încât lanţul şi oglinda formau o cruce de aur.

— Asta e straşnic! gândi Mişa. Trebuie s'o încerc şi eu.

Uitase de mult că trebuie să moară ; alte planuri îi treceau prin minte. Se putea lega cutia de pineze, de pildă, cu o sfoară lungă, apoi învârteşti tare... Ar fi ceva mai straşnic decât să învârteşti lanţul de aur..

III.

Spre mirarea lui Mişa, ofiţerul nu se interesa deloc de oglinda învârtită. Duse mâna la inimă, şi apoi cu glas tremurat:

— Nu simţi.... nu bănueşti.... în adevăr nimic?

— Nu, răspunse liniştit tuşa, lăsând să cadă oglinda pe genunchi.

— Nastasia Petrovna.... te iubesc... te iubesc....

— Hait! Asta-i bună! — îşi zise Mişa. — Atuncea începe să înebunească ; a îngenunchiat... dar, de ce oare ?

— Nastasia Petrovna! bâlbâi ofiţerul, mă gândesc mereu la dumneata... Nu dorm nopţile... spune.... ah!.... dumneata... tu... tu! Mă iubeşti tu?

— Ei, şi asta! —se miră Mişa. — Acum îi spune *tu*. Doar nu e servitoarea lui, tuşa Asia!

— Răspunde-mi, se rugă ofiţerul, am să te port pe braţe.... N'am să îngădui nici praful să se atingă de picioarele tale...

— Ce-o mai fi vrând? gândi Mişa.

— Spune! Mă iubeşti? — întrebă ofiţerul. O vorbă... Da?

— Da... răspunse ruşinată tuşa, acoperindu-şi faţa frumoasă cu mâinile.

— Mă iubeşti... pe mine... numai pe mine? întrebă ofiţerul agitat şi-i luă mâna. Nu iubeşti pe nimeni altul?

Mişa nu-şi credea ochilor.

— Numai pe ofiţer? şi pe el, pe Mişa?... Şi pe tata—pe mama?... Bun! când tuşa are să vină să-l sărute, n'are s'o lase, — fiindcă nu-l iubeşte...

— Şi-acum — zise tuşa — pleacă! Am stat prea mult singuri.... Nu e frumos...

— Nastia! strigă ofiţerul cu duioşie luându-i mâna. — Draga mea, comoara mea.... sunt gata să-mi dau viaţa... să mă jertfesc pentru tine.

Aceste cuvinte plăcură mult lui Mişa, căci îi plăcea eroismul. Vedea în minte următoarea scenă dramatică:

Pe un eşafod stă ofiţerul cu mâinile legate... Călăul îmbrăcat în roşu se plimbă împrejurul eşafodului cu un topor ascuţit în mână... Tuşa plânge...

Deodată călăul ridică toporul.. capul cade însângerat şi călăul râde...

— Ah! zise tuşa — mi-e ruşine... Când mă gândesc că am să fiu soţia dumitale...

— Ce fericire! strigă ofiţerul. Ne vom căsători; — ne vom face o căsuţă; vom avea copii...

— Copii? — zise Mişa — Ciudat... Mama are, cucoana dela al treilea etaj are... Numai tuşa Asia nu are copii. Se vede că nu se poate fără bărbat, fiindcă numai el câştigă bani.

— Hai, du-te, dragul meu! — zise tuşa.

— Plec, comoara mea! — răspunse ofiţerul. Dar, o sărutare... numai una...

— Ce face atâtea fasoane? gândi Mişa. — Să-l pupe! Parc'ar fi cine ştie ce mare greutate!.... Pe sor' mea o pupă toată ziua.

— O sărutare ! se rugă ofiţerul. Pentru o sărutare mi-aş da jumătate din viaţă...

Mişa văzu cum ofiţerul îmbrăţişa pe tuşa Asia, cum îi apleca capul înapoi şi cum o săruta... Apoi începură să se sărute mereu... Mişa era în dilemă.

— Ce dracu ? ce înseamnă asta ?... Se pupă ca copiii mici...

Ar fi vrut să-i sperie, să strige tare:

— Ce faceţi aici?

Dar tuşa se desfăcuse din braţele ofiţerului şi fugise afară...

IV.

Mişa rămase iar singur în colţul lui întunecos, după paravan. Se ridică şi trase cu urechea. Alături era zgomot.

— Aduc samovarul!.... Se pune de ceai... Pe mine n'au să mă cheme.... Poţi să mori de foame aici....

— Mişa! — se auzi glasul mamei. — Vino să-ţi bei ceaiul!... Unde eşti Mişa?... Vino la ceai!...

Mişa se strecură repede în coridor, şi intră apoi în odaie cu un aer de om jignit.

— Unde-ai fost? întrebă mama. Te-am căutat peste tot....

— Acum are să-mi ceară ertare! — gândi Mişa.

— Vino să-ţi bei ceaiul! zise mama. — Vrei şi lapte?

— Ah ! gândi Mişa, Dumnezeu s'o ocrotească. Dacă ea a uitat, am să uit şi eu. Mama e bună.... Imi dă să mănânc, îmi cumpără haine...

Stătu tot timpul adâncit în gânduri. Deodată se repezi la mamă-sa, zicându-i:

— Mamă, dă-mi o sărutare..

— Ah! pupăciosule! strigă mama, râzând. — Na.

Mişa o sărută şi se aşeză iar la locul lui, gândindu-se:

— Ce e o sărutare? Nimic însemnat.... şi pentru o sărutare vroia ofiţerul să-şi dea jumătate din viaţă! Nu zău, noi bărbaţii suntem uneori tare proşti.... Pentru o sărutare vrem să ne dăm jumătate din viaţă! Caraghios !...

Luă pe furiş încă două bucăţi de zahăr şi le aruncă repede în paharul cu ceai...

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"

din str. Sf. Ionică No. 5

Are de vânzare printre cărţile de literatură, — în franceză: Joseph Conrad: **Typhon, Lord Jim, Une Victoire, Nostromo, Gaspar Ruiz**; John Galsworthy: **La fleur sombre, Fraternité, Le Proprietaire**; Iohan Bojer: **La grande faim, Le Dernier Viking, Sous le ciel vide; Lydia Seifoulina:** VIRINEYA; Marcel Proust: **A l'ombre des jeunes filles en fleurs** (şi întreaga serie din **A la recherche du temps perdu**); **Jules Romains: Les copains, Mort de quelqu'un, Mariage de le Trouhadec.** In germană: **Gorki: Erlebnisse und Begegnungen, Meine Kindheit**; Heinrich Mann: Die Jagd nach Liebe; Stefan Sweig: **Verwirrung des Gefühle, Amok**; Upton Sinclair: **Samuel der Suchende, Man nennt mich Zimmermann, Der liebe Pilgerfart, Die Wechsler,** etc., etc.

Printre cărţile de sociologie şi economie politică: **Julius Deutsch: Wehrmacht und Sozialdemokratie**, Hilferding: **Finanzcapital**; Heinrich Schulz: **Die Mutter als Erzieherin**; Max Adler: **Die Aufgabe der Jugend in unserer zeit**; Valeriu Marcu **Rebell und Demokratie,** etc., etc.

Damian Stănoiu

Damian Stănoiu este un nou nume în literatura română. Apariţia lui a dat ocazie unei anumite confuzii. „In căutarea unei parohii", — bucata de debut a autorului („Viaţa Românească", No. 1, 1927), — a fost pusă în seama d-lui Pătrăşcanu sau a părintelui Gala Galaction. Numele ieromonahului a fost luat drept un pseudonim al unuia dintre scriitorii de mai sus. Faptul acesta este desigur cea mai favorabilă recomandaţie pentru debutant.

Scriind alături de numele lui Damian Stănoiu cuvântul debutant, trebue să facem imediat anumite rezerve. Dacă prin debutant se înţelege un scriitor începător, un scriitor, care, dibuind încă, îşi caută forma definitivă, fixarea sa în cadrele cerute de talentul său, atunci Damian Stănoiu nu este un debutant. „In căutarea unei parohii", ca şi „O anchetă", n'au nimic din ceeace, obişnuit numim opera unui începător. Autorul celor două bucăţi nu debutează, ci, ajuns la maturitatea sa scriitoricească, creiază deja.

Figuri ca Artemie ieromonahul şi călugărul Averchie („In căutarea unei parohii") au drept necondiţionat de încetăţenire în literatura română. Galeria eroilor creiaţi de autorul lui „Thimotheiu Mucenicu" s'a îmbogăţit cu nouă exemplare. Iar diferitele tipuri pe care autorul, în lungile şi plinele de peripeţii peregrinari ale lui Artemie la face să apară, sunt cunoştinţele noastre de fiecare zi. Dar oare „părintele protopop" din „O anchetă" nu este el frate bun cu „Popa Trăsnea" a d-lui Patraşcanu ? Smeritul „contabil al Casei Bisericii, domnul Zamfirescu", arhimandritul Glicerie, — stareţul — defensorul şi tot şirul personagiilor care se perindă în faţa cititorului („O anchetă") nu trăesc ele oare cu aceiaşi putere ca ori şi ce tip caragealesc ?

Damian Stănoiu ştie să observe şi să redea, în lumina justă, fructul observaţiilor sale. Având simţul ridicolului, el ştie să prindă nota comică a personagiilor şi a situaţiilor. Gândiţi-vă numai la câteva din întâmplările părintelui Artemie sau la unele scene din „O anchetă" sau din ultima bucată apărută, „S'a certat maica Natalia cu maica Vitalia". Humorul lui Damian Stănoiu are ceva sănătos, plin de viaţă, dar nu o singură dată cu o puternică tendinţă de satirizare. Nota satirică — acest lucru trebue remarcat — nu atinge câtuşi de puţin însă obiectivitatea de privitor imparţial a autorului. Această calitate măreşte desigur valoarea documentară a scrisului său.

Viaţa monahală ni se înfăţişează prin scrisul lui Damian Stănoiu în toată realitatea ei omenească, fără nici o încercare de înfrumuseţare artificială. El ne dă icoane dintr'un colţ de viaţă aparte, pe care puţini o cunosc. Şi faptul că acest colţ de viaţă ne este prezentat aşa cum trăeşte el, drept un cadru în care lăcomia şi abuzul unora stă alături de mizeria altora, în care „lumescul mahalagism", caracteristic pentru viaţa noastră socială, nu dispare, în care oamenii cu aceleaşi scăderi şi lipsuri îşi trăesc viaţa după aceleaşi legi naturale, ca şi restul muritorilor, — e unul din marile merite ale lui Damian Stănoiu. Purtător de cuvânt al unei lumi deosebite, aportul pe care el poate să-l aducă în literatură, nu este neînsemnat. Să aşteptăm.

Damian Stănoiu este numai la începutul carierei lui de scriitor. Inceputurile sunt promiţătoare. Aşteptarea noastră — judecând după aceste începuturi — se pare că nu va fi zădarnică. Urmând cărările bătute de doi înaintaşi de seamă — Caragiale şi Patraşcanu — să sperăm că debutantul de azi nu se va opri la jumătatea drumului. Apariţia lui de astăzi în literatură noi o salutăm.

RADU BOLDUR

Experienţe cu oamenii

Cetim zilnic sacrificiul pe care unii oameni îl fac cu viaţa lor, expunându-se tuturor experienţelor cerute de ştiinţă. S'a emis opinia că oamenii osândiţi la muncă silnică pe viaţă pentru crime sau fapte odioase, să fie puşi în slujba ştiinţei. Dar, cum vechea înţelepciune orientală spune: „Totul a mai fost...", nu e de mirare să găsim în istoria oamenilor, fapte asemănătoare.

Dr. I. R. Spinner citează următoarele fapte în „Biologische Heilkunst." Mitridate, regele din Pont, despre care se spune că era imun la otrăvuri, astfel că a şi scăpat de o încercare de a fi otrăvit, a ajuns la acest rezultat făcând experienţe asupra sclavilor şi osândiţilor. A izbutit să câştige imunitatea împotriva otrăvei şerpilor la o mare doză, în chip experimental, fiind chiar întemeetorul acestei terapii. Sfatul celor zece din Veneţia a făcut la 1450 experienţe asupra felului celui mai „bun" şi mai „uman" de a ucide pe criminali. S'au încercat un soiu de bombe care aruncate în cămin, exală o aromă plăcută care ucide sigur.

Regele Carol al IX-lea spre a încerca puterea de vindecare a unui antidot, a dat unui tâlhar să înghită arsenic şi sublimat, apoi antidotul. Tâlharul s'a zbătut în chinuri groaznice, cerând să fie mai bine spânzurat. Furios, regele a aruncat în foc toată cantitatea de „antidot".

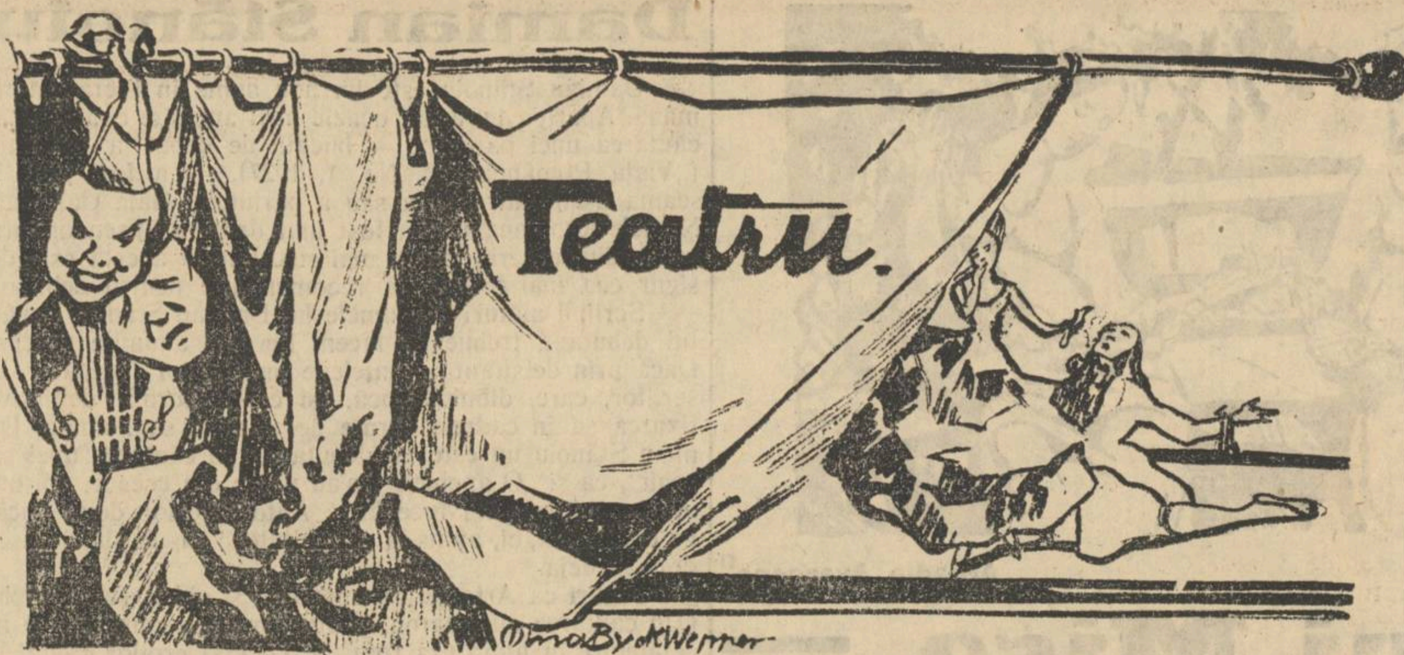
Consiliul comunal din Paris a hotărît ca în fiecare an să se acorde facultăţii de medicină, pentru disecţie, cadavrul unui osândit la moarte, cu obligaţia ca facultatea să indice anticipat cum să fie executat delicventul. In veacul al 16-lea disecţia era încă un lucru rar. In 1559, regele Ferdinand a oferit, ca o mare favoare, alchimistului Curţii, Thurneysse, cadavrul unei femei — ceva cu totul rar, căci abea în 1720 s'a mai disecat o femeee în Olanda.

Osândiţii care scăpau cu viaţă în urma experienţelor erau graţiaţi. Ludovic al XIV-lea trebuia să fie operat. Regele refuză operaţia, întrucât era prea riscant pe vremea aceia, când nu se cunoştea nici-o narcoză. Spre a risipi temerile regelui, au fost adunaţi la un loc toţi osândiţii la moarte, care sufereau de aceiaşi boală. Li s'a dat să aleagă între operaţie şi ştreang. Vre-o doisprezece au fost operaţi, s'au vindecat şi au fost eliberaţi. Acest rezultat a convins şi pe regele Soare, care s'a lăsat operat şi s'a vindecat.

Nu acelaş lucru s'a întâmplat şi cu cei trei osândiţi la moarte, din Ceylan, cărora li s'a administrat o mare doză de limbrici. Li s'a dat un antidot, dar au fost totuşi spânzuraţi, spre a se vedea dacă nu cumva a fost atacat ficatul. Ceiace nu se putea face fără disecţie.

In Jugoslavia s'a întâmplat de curând un caz şi mai concludent de care au vorbit toate ziarele şi care a adus în discuţie problema „uciderii pentru experienţe". S'au scos, cu voia sa, ucigaşului Krajan, glandele seminale, spre a întineri cu ele un bătrân medic rus. In schimbul glandelor i s'a acordat graţierea — dar ar fi fost între timp graţiat şi fără să se lase betegit. Cazul se află acum în faţa instanţelor judiciare din Jugoslavia.

Şi în America există această alternativă. Osândiţii la închisoare pot scăpa de pedeapsă dacă se supun unor experienţe de alimentare. Dar experienţele cu alimente sintetice au trebuit să înceteze, întrucât pedepsiţii preferau hrana din închisoare, durerilor produse de experienţele acestea.

CRONICA TEATRALĂ

FAMILIA BLISS, comedie în trei acte de NOEL COWARD, — la TEATRUL REGINA MARIA
CAMARAZII, dramă în patru acte de AUG. STRINDBERG, — la TEATRUL CARAGIALE

Teatrul Regina Maria a reprezentat comedia lui Noel Coward „Familia Bliss". O piesă bogată în situații comice și extrem de spectaculoasă.

Intr'o excelentă interpretare ni s'a înfățișat o familie ai cărei membri sunt toți exaltați și prost crescuți.

Doamna Lucia Sturza-Bulandra a realizat cu minunate mijloace firești rolul unei actrițe bătrâne, retrasă benevol din teatru, dar care, în desele clipe când are nostalgia scenei, joacă teatru cu toți ai casei și chiar cu invitații.

D-na Lucia Sturza-Bulandra

Doamnele Leny Caller, Irina Nădejde și Catușa Elwass, domnii Manolescu, Enescu și Constantinescu au jucat cu vervă, fantezie și umor — realizând o desăvârșită coordonare de ansamblu și un admirabil spectacol de comedie.

Teatrul Caragiale continuă linia spectacolelor mediocre.

Cu reprezentarea parodiei lui Strindberg, „Camarazii" d-na Dida Solomon ne-a oferit un nou prilej de-a constata slăbiciunile trupei și lipsa de serioasă pregătire a realizatorilor tehnici.

Strindberg vedea între femee și bărbat o necurmată luptă: femeia, robită bărbatului prin actuala formulă socială, se frământă continuu, uneori învinge, pulverizând voința sexului opus, — de cele mai multe ori e îngenuchiată de realitatea luptei bărbatului, de puterea lui morală sau de însăși calitățile lui de bărbat.

Problema acestei eterne dispute între sexe o reia Strindberg și în „Camarazii", dar o desfășură fără cursivitate și elan, fără adâncirea situațiilor și violenta conturare a sensibilităților opuse.

Războiul stupid dintre doi soți artiști izbutește cu uimitoare ușurință să înlăture interesul problemei. Piesa e obositoare, și efectele sunt anulate prin lungimi și repetări de situații asemănătoare, care tind toate să răstoarne ipoteza Norei ibseniene, învederând că egalizarea sexelor e o imposibiltate morală și materială; femeia va avea întotdea una nevoe de sprijinul puternic al bărbatului, și în clipa când îi va lipsi acest sprijin ea se va prăbuși, fiindcă nu e în stare să se conducă singură în viață.

Misoginismul lui Strindberg e evident și în această piesă: femeile toate sunt rele; minciuna e unicul lor suport sufletesc; sunt invidioase, intrigante, perfide, imorale.

E cam exagerat... Nu se poate întemeia o sentință atât de generalizată pe câteva personagii sumar caracterizate. Dar piesa trebue judecată în intențiile ei. Și sub acest raport, este cea mai slabă din creațiunile dramatice ale lui Strindberg.

Atmosfera de realism simbolic în care d. I. Sternberg a stilizat spectacolul nu ne-a impresionat, deși direcția de scenă a mărturisit cu orgoliu rău mascat filiațiunea procedeului lui Stanislawsky.

Ritmul impus de d. Sternberg e nepotrivit: acțiunea lâncezește. Scăderile piesei es și mai mult în evidență.

Interpretarea a fost rigidă, inexpresivă, străină de intensitatea dramatică în clipele de emoție și lipsită de seriozitate în cele de brutalitate.

Doamna Dida Solomon și domnul Valentineanu au jucat fără convingere.

Doamna Luncescu a fost suficient de antipatică.

O parțială înțelegere a rolului a dovedit doamna Ignătescu.

Singur domnul Hociung a fost mai omenesc. E inexplicabil cum un actor cu atât de generoase resurse a fost ținut atâta vreme în umbră. Glasul, ținuta scenică, seriozitatea și căldura interpretării unui rol secundar, din care d-sa a făcut un adevărat moment emotiv, îl indică hotărît pe d. Hociung pentru rolurile cu răspundere.

Plastica domnului Maxy a reușit să intereseze ochiul, — dar numai atât...

Experiențele Teatrului Caragiale sunt, desigur, interesante și publicul intelectual oarecum le apreciază. Se depune acolo o muncă sinceră, entuziastă, — și dacă mijloacele de realizare n'ar fi extremiste, și ar corespunde entuziasmului, suntem convinși că succesele n'ar mai fi conștient ratate prin ușurință și superficialitate...

H. LAZU

Cronica muzicală

Al treilea concert simfonic al Filarmonicei și ultimul concert dirijat de domnul George Georgescu a fost închinat exclusiv școalei ruse.

Programul a fost bine alcătuit ,dar n'au fost alese cele mai reprezentative bucăți ale muzicii rusești.

Din Petre Ilici Ceaicovsky, autorul operei „Eugen Oneghin" și contimporan — în școala națională — cu Rimsky-Korsakov și Balakirev, Filarmonica a executat la acest concert Simfonia IV-a în Fa minor.

Simfonia începe cu un *andante sostenuto.* Motivul principal e pe rând reluat și amplificat de toate instrumentele, apoi urmează o temă secundară și partea întâia se termină într'un ritm agitat de sincopă.

Partea doua, *andantino in modo di canzona,* pregătește atmosfera unui *scherzo* cu pizzicatto de coarde, în care strălucirea jocului de sunete susține tema, iar în final dominanta aduce culoarea muzicii populare rusești.

Simfonia aceasta a lui Ceaikovsky e puțin unitară ca inspirație melodică și stil, și nu prea interesantă ca realizare simfonică. Subtilitatea și grația muzicii lui Ceaikovsky nu apare în această simfonie ca un ecou prea sonor al marei stepe.

Igor Stravinsky a fost reprezentat în program prin două plastice și colorate fragmente din muzica de scenă a baletului „Petrușca".

Concertul s'a încheiat cu „Capriciu spaniol" de Rimsky Korsakov. Muzica lui Korsakov a strălucit și cu acest prilej prin ritmica ei nouă, prin compoziția ei spontană și originală, printr'un minunat mozaic de formule melodice.

Orchestra Filarmonicei a tradus cu multă viață și preziciune textul simfonic și gestul interpretativ al dirigentului.

SERGIU INESCU

Colțul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada No. 7 (fost Karageorgevici), recomandă următoarele cărți interesante.

Noutăți literare, franceze:

Josué Jéhouda: De père en fils (la tragédie d'Israël); **La Fouchardière:** Cherchez la femme, Florian Le Roy: Bonne soeur des chemins (primul roman din seria Les écrivains du nouveau siècle); **Ernest Pascal:** Le cygne noir; **Novalis:** Journal intime; **Kikon Jamata:** Les huit renommées (cu ilustrațiuni de Foujita); Lydia Sejfoulina: Virinea (din viața femeii în Rusia de astăzi); **Victor Marguerite:** Ton corps est à toi... (precum și precedentele romane: La garçonne, Le compagnon, Le couple, etc.) **Jean Cocteau:** Opéra; **Montherlant:** Mort de Pérégrinos; **Henri Barbusse:** Les Judas de Jésus; La vie de Delacroix par **Courthion; Chaliapine:** Pages de ma vie; **Erasme:** Colloques choisis (ultimul volum din „Scripta manent").

Câteva cărți noui (studii, essai-uri)

Charles Péguy: Lettres et entretiens; **Jean Dorsenne:** La vie sentimentale de Gauguin; **André Maurois:** Quatre études anglaises; **Maurice Kahn:** Emile Zola et Anatole France; **Bernard Shaw:** Bréviaire du révolutionnaire; **P. E. Martel:** La rencontre de Cervantès et du Quichotte; Paul Souday: Marcel Proust—André Gide—Paul Valéry; Pierre Liévre: André Gide; Manuel Devaldes: Maternité consciente; Marchand-Weinstein: Le cinéma en Russie; Dr. S. Freud: Essais de psychanalyse; André Tardieu: Devant l'obstacle (L'Amérique et nous); **Chestov:** Philosophie de la tragédie; Vladimir Solovieff; Trois entretiens sur la religion, la morale et la guerre.

Paul Valéry: opere.

Am reușit să ne procurăm următoarele volume de **Paul** Valéry: Charmes (versuri), La jeune Parque (versuri), Album de vers anciens (versuri), Monsieur Teste (complect, proză).

Ultimele cărți germane

Hanns Heinz Ewers: Meine Trockenlegung.

Egon Erwin Kisch: Der rasende Reporter in Russland oder: Zaren, Popen, Bolschewiken.

Ilya Ehrenburg: Trust D. E. oder Die Geschichte der Zerstörung Europas.

Curiozități

Antidotul gazelor asfixiante

La Londra, într'un institut-laborator special, înființat pentru combaterea gazelor asfixiante, a fost descoperit un gaz care permite omului prevăzut cu o mască de acest nou sistem, să respire timp de două ore, fără nici un pericol, gazele asfixiante întrebuințate în război.

Antidotul nicotinei

Un chimist berlinez, profesorul Neuberg a reușit să dovedească că fumatul tutunului are urmări vătămătoare nu din cauza nicotinei, ci fiindcă nicotina țigării e nedespărțită de alcoolul metilic. El crede că experiențele ulterioare vor ajunge la găsirea unui procedeu, prin care tot alcoolul metilic va fi eliminat la timp din tutunurile fermentate. Ca rezultat deci, fumatul nu va mai fi, în curând, aproape deloc vătămător omenirii.

Moravuri marine

Un caz care amintește istoriile marine povestite de scriitorii secolului trecut, s'a întâmplat de curând în marina comercială americană.

Un ofițer englez, Fred Thomas, fiind demobilizat și negăsind nicăeri un serviciu, s'a angajat ca simplu marinar pe vasul petrolifer american „Myghathan", comandat de bătrânul „lup de mare", căpitanul Crowley. La cea dintâi furtună, Fred Thomas, fost infanterist, n'a putut să se țină în picioare și a căzut pe conducta de aburi. Leșinând din cauza căderii, carnea brațelor i-a ars până la os.

Lipsit de orice ajutor, Thomas a zăcut pe podea timp de două zile, și căpitanul Crowley l-a mai amenințat că-l aruncă peste bord, deoarece gemetele nefericitului ofițer împiedicau somnul oamenilor. Apoi, Thomas a fost pus în lanțuri, lăsat pe covertă, la soare, și la fiecare gemăt era stropit cu apă din ordinul căpitanului. Rănile lui s'au infectat, și ofițerul a pierdut complect cunoștința.

Când vaporul a ajuns la Haïti, Thomas a fost lăsat în spital, unde medicii au reușit să evite amputarea ambelor mâini.

Astăzi, Thomas nu mai are mâna stângă, iar în cea dreaptă abia poate să țină obiecte ușoare.

Insuși Chamberlain a cerut guvernului american pedepsirea căpitanului Crowley, care singur a reînviat trecutul moravurilor marine, — și despăgubirea lui Thomas, care e însurat și are și un copil.

Zgomotul inimii

Profesorul Hamblow dela Universitatea din Pensylvania (Statele Unite) a construit un aparat care înregistrează complect orice sunet, mișcare sau zgomot produse de inima omului și le face să fie auzite de 10 milioane de ori mai tare.

Această multiplicare e datorită unui sistem de microfoane și macrofoane, — și mulțumită ei medicina va putea să distingă cele mai mici afecțiuni ale inimii.

Presimțirea la animale

Dezastrul cutremurului din Crimeia ne-a dat prilejul să constatăm că animalele presimt cu câteva ore înainte cutremurul. O comisiune de neuro-patologi și psihiatri, trimisă din Moscova la Ialta, a înregistrat următoarele fapte și fenomene.

O broască țestoasă a încetat să mănânce cu 5 ceasuri înainte de cutremur și a început să umble alarmată prin casa agronomului de ocol, unde trăește de 14 ani.

Intr'o gospodărie a unei moșii sovietice de stat, caii au încetat să mănânce. Veterinarul, invitat în grabă, n'a găsit nici un simptom de îmbolnăvire, însă a constatat o enervare inexplicabilă a cailor.

Pretutindeni caii își ciuleau urechile, sforăiau și se smunceau dintr'o parte în alta, fără vre-o cauză, cu mult înainte de catastrofă. Și doar se știe acuma că acea puternică și singură zguduire care a durat numai două secunde, n'a fost precedată de clătinări sau zgomote mici.

Aparatele seismografice n'au înregistrat decât lovitura principală. Insă vacile mugeau și căutau să iasă afară din grajd cu 3—4 ceasuri înainte; toate pisicile au dispărut din case și nu s'au reîntors decât peste trei zile, flămânde și slăbite de rătăcirea prin păduri; cânii lătrau spre pământ, urlau și se lipeau de picioarele oamenilor, etc.

Dar cel mai sensațional fenomen s'a produs la Balaclava. Aci mai mulți câni au fugit pe malul mării și au început să latre și să urle spre întinsul albastru al Mării Negre. Localnicii au crezut că aceștia simt apropierea cadavrelor plutitoare — întâmplări atât de obicinuite în 1918—1920, când populațiile de pe coastă fuseseră adeseori măcelărite și aruncate în mare.

De astădată nu s'a văzut însă nimic, și nici o barcă, nici o pânză nu se afla la orizont. Dar cânii lătrau și alergau extrem de alarmați. Peste câteva ore s'a produs cutremurul, iar în direcția în care lătrau cânii, s'au ivit deasupra apei izbucniri de gaze carbohidrogene, care s'au aprins încurând dela un rug făcut de pescari, au explodat stârnind furtună, și au continuat apoi să ardă, pe măsură ce eșeau din crăpăturile produse de cutremur în fundul mării.

Căsătoria la 16—17 ani

La „Zags"-uri — secțiile stării civile din Rusia Sovietică („Zags" —„Zapisi actov grajdanscago sostoianiea" — Inregistrarea actelor stării civile), — în ultimul timp se observă o mare afluență de tineri de ambe sexe în vârstă de 16 și 17 ani, care doresc să-și înregistreze căsătoriile, ceiace după actualele legi rusești e cu neputință, termenul fiind stabilit la 18 ani. Graba tineretului se explică prin faptul că Comitetul Central Executiv discută problema reducerii acestui termen. Se proectează stabilirea unui nou principiu: la 16, 17 sau 18 ani, doritorii de a se căsători vor trebui să aibă vârsta egală, adică băiatul de 16 ani nu poate lua decât fata de aceiași vârstă. Iar după 18 ani nu se va mai cere egalitatea vârstei, cu alte cuvinte băiatul sau fata după 18 ani, pot să se căsătorească cu persoane de 20, 30, 50 ani, etc.

Partizanii acestor măsuri se intemeiază pe ultimele lucrări făcute de savanții psiho-fiziologi sovietici, care au constatat că o pereche de tineri, având chiar numai 16 ani fiecare, continuă să se desvolte fizicește și sufletește în mod normal; pe când diferențele de vârstă chiar între 19 și 16 ani, duc asemenea perechi spre anumite extenuări și neînțelegeri în traiul comun.

Deoarece presa discută cu aprindere toate acestea, tineretul semi-analfabet a crezut că s'au și admis căsătoriile între cei de 16 și 17 ani. Motivele celor ce se adresează lui „Zags", sunt mai ales: sarcina, dorința de a se uni cu unul care pleacă departe, etc...

Cronica Șahului

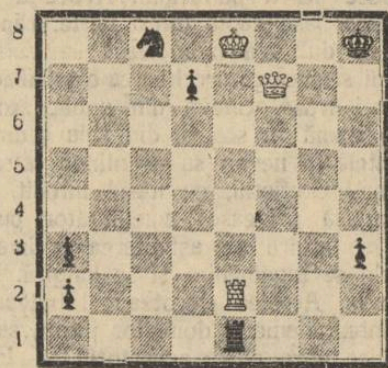
PROBLEMA No. 54

de **W. v. Holzhausen,** Magdeburg.

(Dedicație pentru cartea jubileului de 50 ani a Federației germane de Șah).

Negru (7 figuri)

Rh8, Té1, Cc8, Pa2, a3. d7 și h3

Alb (3 figuri)

Ré8, Df7, Té2

Alb joacă și face mat în 4 mutări

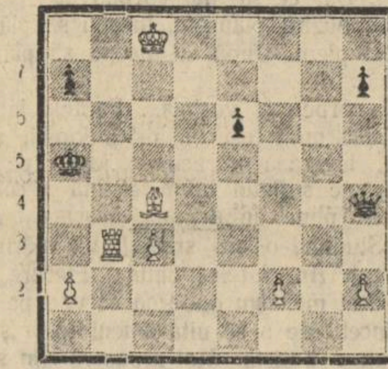
STUDIUL No. 6

de **S. Kaminer,** Moscova

(Weltspiegel 1927)

Negru (5 figuri)

Ra5, Dh4, Pa7, e6 și h7

Alb (7 figuri)

Rc8, Tb3, Nc4, Pa2, c3, f2 și h2

Alb joacă și câștigă.

NOTA. — Publicăm această problemă în locul celei cu No. 54 din Cronica trecută, pe care o anulăm.

PARTIDA No. 28

A treia din match-ul pentru campionatul lumii.

Alb: **Capablanca ;** *Negru:* **Alechin**

Apărarea indică

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. Cg1—f3, b7—b6; 3. g2—g3, Nc8—b7; 4. Nf1—g2, c7—c5; 5. 0—0, c5×d4; Cf3×d4, Ne7×g2; 7. Rg1×g2, d7—d5; avansarea pionului e prematură și constituie o greșală care e exploatată magistral de campionul lumii. Mai bine ar fi fost Cc6. 8. c2—c4, é7—é6; 9. Dd1—a4+, Dd8—d7; mutare care pare naturală dar care, în realitate ușurează manevra de câștig; mai bun era Cb8—d7. 10. Cd4—b5!, Cb8—c6; 11. c4×d5, é6×d5; 12. Nc1—f4, Ta8—c8; 13. Tf1—c1, amenință să câștige calitatea prin Cc7+. Negrul preferă să jertfească două figuri pentru turn și pion și joacă în acest scop 13....., Nf8—c5. 14. b2—b4, obligat căci altfel negru face rocada și scapă de primejdie. 14...., Nc5×b4; 15. Tc1×c6, Tc8×c6; 16. Da4×b4, Cf6—é4; 17. Cb1—d2, Cé4×d2; 18. Db4×d2, 0—0; 19. Ta1—d1, Tc6—c5; 20. Cb5—d4, Tf8—é8; 21. Cd4—b3, Tc5—c8; 22. é2—é3, Dd7—a4; 23. Dd2×d5, Tc8—c2; 24. Td1—d2, Tc2×a2?? In „Neues Wiener Journal" maestrul Kmoch remarcă în rubrica d-sale: „Capablanca își sacrifică ultimul său pion de pe aripa damei și inscenează, numai cu D, N și C, un irezistibil atac asupra aripei regelui, *bazându-se pe faptul că D adversarului nu va putea veni la timp în ajutor, etc.".* Credem însă că dacă negrul ar fi luat pionul cu D ar fi zădărnicit combinația albului și — după cum observă mai departe chiar d. Kmoch — ar fi putut câștiga în finală cu T și doi pioni liberi legați contra a două figuri. 25. Td2×a2, Da4×a2; în modul acesta negrul și-a plasat rău D, iar albul își poate continua nestingherit planul său, care, de aci încolo, prin manevrele frumoase ale figurilor, constituie un adevărat studiu. 26. Dd5—c6!, Te8—f8; 27. Cb3—d4!, dama neagră este acum complect izolată. 27...., Rg8—h8; pentru a face loc turnului. 28. Nf4—é5!, cu amenințarea N×g7+, R×N; Cf5+, Rg8; Df6 și câștigă. 28...., f7—f6; 29. Cd4—é6!, Tf8—g8; 30. Né5—d4!, amenință C×g7!! față de care nu există nici o apărare. 30...., h7—h6; o încercare zadarnică; negrul e pierdut! 31. h2—h4!, Da2—b1; 32. Cé6×g7!!, Db1—g6; dacă juca T×g7 pierdea prin D×f6, Dh7; Df8+, Dg8; N×g7+ etc... iar dacă juca R×g7 pierdea prin D×f6+ urmat de mat în două mutări. 33. h4—h5!, Dg6—f7; 34. Cg7—f5, Rh8—h7; dacă juca D×h5 urma D×f6+, Rh7; Dé7+, Rg6; Ch4+ etc... 35. Dc6—é4!, Tg8—é8; 36. Dé4—f4, Df7—f8; 37. Cf5—d6, Té8—é7; 38. Nd4×f6, Df8—a8+; 39. é3—é4, și negrul a cedat după câteva mutări.

CORESPONDENȚA

Fălticeni. — B. C. — Nepublicabilă.

Iași. — O. C. — No. 1 are dual 1. D×f4+; No. 2. Nu publicăm deocamdată probleme inverse, dealtfel e și slabă; No. 3. Insolubilă prin 1...., C×b3; No. 4. (în 3 mutări) are dual 1. b8D.

Roman. — T. A. — Nepublicabile. Căutați deocamdată să rezolvați probleme.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

CĂRŢI ŞI REVISTE

LUC DURTAIN: „Quarantième étage",— N. R. F. Paris 1927

Probabil că tabloul vieţii din Statele-Unite ale Americei, pictat în nuvelele lui Durtain, e exact şi corespunde realităţii. E de regretat numai că autorul a lucrat atât de brutal şi violent la faţa locului, după natură.

Subiectul ne interesează, şi autorul merită încredere.

Insă, în acelaş timp, încercăm un sentiment neplăcut, fiindcă ni se oferă adevărul într'o formă pe care nu o putem accepta.

După Durtain, în America s'au mecanizat complect traiul şi morala, oamenii şi relaţiile dintre dânşii; tâmpenia s'a transformat în lege, făţărnicia s'a proclamat sacră; viaţa s'a simplificat în chip uimitor dar i s'au şi mărginit ţelurile, toate scopurile imaginabile...

Acestea sunt impresiile unui scriitor francez, culese în timpul şederii lui în America. Ele confirmă ceiace am cunoscut înainte; şi, totuşi aceste cunoştinţe, ne fac să nu mai recunoaştem America. Suntem ispitiţi să nu-l credem pe Durtain, tocmai fiindcă prevedem dinainte toate cele povestite de dânsul. Forma de nuvelă cere povestirii să fie preconcepută şi executată artistic. Durtain ar face mai bine să-şi aştearnă impresiile într'o formă de teoreme geometrice primitive. Recunoaştem că ceiace Durtain a supus observaţiei sale: moravurile, oamenii, viaţa, lucrurile, — sunt în America extrem de schematice; însă, aceasta nu înseamnă că şi observaţiile lui, rezultatele scrise, trebue să fie schematizate. Ceiace a văzut acolo autorul e într'adevăr simplificat şi mecanizat; dar scriitorului nu-i este îngăduit să-şi simplifice mecanic transpunerea artistică. Chiar atunci când un artist ne zugrăveşte ceva patrat sau rotund, el poate să nu lucreze cu rigla sau compasul.

Din nefericire, Durtain întrebuinţează în cartea lui, numai compasul şi linia.

O nuvelă mai lungă se numeşte „Crima din San-Francisco"; celelalte două sunt mai scurte. In toate trei, autorul îşi ilustrează „părerea-i inertă", ce are despre bigotismul american sau despre mulţimea americană nediferenţiată. Spunem „părerea inertă", fiindcă nu-i vedem formarea şi creşterea; ne dăm seamă că autorul şi-a alcătuit-o dinainte, apoi şi-a sprijinit-o prin ilustrare; sau a aplicat-o la câte o anecdotă destul de plată, parcă scornită, inventată (prima nuvelă, mai ales).

Nici-unul din personagiile lui Durtain nu trăeşte. Toţi eroii acestei cărţi par străini de realitate, şi autorul, ci insuşi ,fiind subiectul viu al impresiilor lui americane, e absent. Cartea aceasta nu e un succes scriitoricesc. Totuşi ea merită atenţiunea a două categorii de oameni: a celor ce admiră America, şi a Americanilor care dispreţuesc Europa.

Cartea conţine oarecum un adevăr obiectiv, deşi inexpresiv, departe de a fi nou, şi lipsit de formă artistică. La urma-urmei, după cum spune Chesterston, nu putem fi traşi la răspbundere: cum şi cu ce armă ne-am războit; ci ni se va cere altceva: pentru cine sau pentru ce am ridicat armele. Durtain loveşte în plin, dă greş destul de des, însă el distinge unde e duşmanul şi unde e prietenul. E puţin pentru ca posteritatea să-l admire, dar deajuns pentru ca contimporanii să-i poarte recunoştinţă... — N.

ROMA Anul VII — No. 3

In vremurile acestea grele pentru orice manifestare artistică, viaţa unei reviste impresionează în mod deosebit şi fiecare număr eşit de sub teascurile tipografiei înseamnează o biruinţă. De aceia salutăm cu simpatie apariţia revistelor noui şi primim, cu bucurie, vestea că ele — cu toate neajunsurile materiale — continuă să trăiască.

Ultimul număr al revistei „Roma" se prezintă, din punct de vedere technic, în excelente condiţiuni. Tipărită curat şi pe hârtie bună ea este o desfătare pentru ochi. Formatul deasemeni, ni se pare bine ales. Fără exagerare se poate spune că, în această privinţă, ea e rudă de aproape cu „Gândirea", care nici ea nu are numărul de cititori pe care ar merita să-l aibă.

Păcat însă că nu putem spune aceleaşi cuvinte bune şi despre partea redacţională. Numărul pe care-l avem în faţa noastră nu cuprinde nici o traducere din scriitorii italieni, exponenţi ai culturii cu care vrea să ne înfrăţească revista domnului Ortiz. In schimb, ni se servesc studii — nu mai puţin de trei — la care lectorul desigur că se uită nedumerit, — şi nu fără dreptate. Un studiu chiar de mare valoare — ceiace nu-i cazul aici — nu slujeşte de loc cititorului când opera scriitorului comentat îi e necunoscută. In cel mai bun caz el foloseşte snobilor care pot să facă lux de citaţii şi erudiţie fără să-şi dea osteneala de a citi opera scriitorului studiat. Autorului însă nu i se face un serviciu. Dimpotrivă.

Că literatura italiană nu-i cunoscută, e notoriu. O raită prin librării e pe deplin edificatoare. De unde cărţile franceze, engleze şi germane stau cel puţin pe picior de egalitate cu cele româneşti; volumul italian e aproape o raritate. Afirmaţia noastră se mai poate controla şi prin influenţa neînsemnată asupra literaturii româneşti.

Credem că, pentru propagandă, trebue să dai tot ce-i atractiv şi punerea lectorului în contact cu producerile spiritului italian ar folosi mult mai mult decât „studiile" care îndepărtează şi pe cititorul cel mai puţin pretenţios. Sfătuim redacţia să dea publicului traduceri bune din marii clasici italieni şi moderni — afară de D'Annunzzio, care e prea cunoscut pentru valoarea operei sale — şi „Roma" va deveni nu numai revistă cu cititori, ci va înrâuri în chip fericit mişcarea noastră culturală.

Şi de ce trei studii *începute* când ar fi fost mai bine să ni se dea un singur studiu, dar *întreg?* Bunăoară, cel al domnului *C. Radu,* care făgădueşte să fie foarte interesant. Obicinuit chiar nuvelele lungi şi romanele, când apar în serii, nu-s citite decât în ziua când lectorul are la îndemână şi sfârşitul. Studiile, fiind mai puţin atrăgătoare, vor fi uitate. Ş'atunci de ce s'au mai tipărit? Ca redacţia să fie sigură că ele vor trece neobservate? Ca să facă plăcere autorilor? Nu-i prea puţin?

Preocupările vrednice de luat în seamă ale publiciştilor de talent grupaţi în jurul revistei „Roma" trebuesc îndreptate nu spre inutila comentare a unor autori abia cunoscuţi la noi, ci către apropierea simpatiei publicului românesc prin cunoaşterea efectivă a operelor de seamă ale marilor scriitori italieni.

Shaw, Galsworthy şi Arlen

Gerald Reitlinger caută să stabilească într'un articol asupra cunoscuţilor scriitori: Shaw, Galsworthy şi Arlen („Der Querschnitt", numărul din Septembrie — Libraria Hasefer) care este aportul acestor trei scriitori în literatura engleză.

Mai întâi, el stabileşte trăsătura caracteristică, comună acestor trei scriitori „care, atât în ceeace priveşte gustul, cât şi părerile, se deosebesc foarte mult". Această caracteristică comună, el o găseşte în următoarele puncte: întâiu „în tendinţa şi arta lor „d'épater le burgeois" în snobismul lor — această mare revelaţie — dar mai ales în misiunea pe care o cred ca primită dela Dumnezeu, de a pune lumea pe calea cea adevărată".

Dar fiecare dintr'înşii are desigur şi laturile sale specifice.

„Bernard Shaw", spune Gerald Reitlinger, a apărut ca o cometă la începutul unui nou secol, într'un timp când tineretul englez era fericit şi mândru, pentrucă era conştient de puterea lui". Rolul şi scopul criticii şi ironiei lui Shaw a fost tocmai să arate dacă în adevăr toate lucrurile merg atât de bine în Anglia, încât mândria şi fericirea tinerelor generaţii engleze să fie justificate.

Vorbind despre autorul lui „Forsyte Saga", Reitlinger spune: „Din cei trei autori amintiţi, Galsworthy merită cel mai mult să fie luat în serios... când citim cărţile lui, numai atunci vedem toate împrejurările care ne-au împiedicat să ne îndeplinim visurile tinereţii, numai atunci recunoaştem nedreptatea care ne otrăveşte viaţa..."

Romanul adolescenţei

Literatura clasică şi chiar cea naturalistă — spune d. Octav Botez într'un interview acordat revistei „Complex" — aveau în primul rând în vedere omul adult, format, în care viaţa sufletească are o fisionomie precis conturată, în mare parte stabilă şi definitivă.

In contrast violent cu raţionalismul clasic şi mai ales cu intelectualismul mecanist al generaţiei naturaliste, epoca noastră e irezistibil atrasă de tot ce e primitiv, spontan, nedifinit, în devenire...

Or, tocmai aceasta e una din trăsăturile caracteristice ale adolescenţei, anotimp al vieţii de o afectivitate nelămurită, tulbure, adesea impură, dar atât de bogată în posibilităţi.

In acest domeniu atât de cultivat azi în Apus, Ionel Teodoreanu e la noi un inovator.

Oricare ar fi defectele ce se pot reproşa romanului său: naturalism prea minuţios, abuz de lirism, imagism preţios şi artificial, el rămâne nu mai puţin o operă de o puternică originalitate, plină de mari făgăduinţi.

Un fapt merită să fie remarcat cu deosebire. Pe când în romanele franceze ale adolescenţei la Gide, Lacretelle sau chiar Roger Martin du Gard, autorii amestecă în opera lor unele concepţii şi reflecţii, „Medelenii", lipsiţi de acest balast teoretic, au ceva mai natural şi mai spontan.

Unele spirite puritane s'au scandalizat de atmosfera afrodisiacă a romanului.

Dar deşteptarea subită şi violentă a simţurilor, erotismul obsedant cu variatele lui aspecte nu sunt oare din notele specifice ale adolescenţei? Câteva din scenele riscate sau îndrăzneţe nu au în ele nimic indecent sau pervers şi sunt salvate printr'un suflu imens de poezie păgână şi naturalistă.

Corespondenţa lui FRANZ IOSEF

Doctorul *Otto Ernst,* a selecţionat din archivele Vienei, tăinuite până în prezent opiniei publice, mai multe scrisori din cele câteva mii scrise de împăratul Franz-Iosef. Ceiace surprinde în aceste scrisori, care au şi defectul de a nu fi prezentate în ordine cronologică, este faptul că ele răsfrâng aşa de puţin din firea omului ca şi din personalitatea împăratului.

E curios totuşi între altele, cum băieţandrul afectuos şi încântător din scrisorile din prima tinereţe devine asprul şi neînduratul administrator pe care l-au cunoscut supuşii săi. Este foarte adevărat că puţine capete încoronate au fost într'o situaţie mai grea de cât acest împărat şi apoi nu trebue să uităm că el s'a format sub infuenţa şi tutela lui Metternich, omul cel mai reacţionar al vremei. Că el nu era omul la înălţimea evenimentelor, lucrul e cert, dar, din scrisorile publicate, se vede cât de conştiincios s'a silit el să-şi îndeplinească misiunea. In tot cazul, se explică de ce a domnit atâta vreme şi a fost atât de popular. A trăit înfrângerea Austriei în două războaie, a ştiut să suporte în mod demn această înfrângere cu o adevărată artă şi a avut norocul să moară înaintea căderii definitive a vulturului austriac.

Se crede că era desbrăcat de orice simţire omenească, şi că era indiferent la soarta şi mărirea Austriei. Din scrisorile lui se vede însă mai ales la începutul domniei, o grijă deosebită pentru sinistraţii din diferitele sale provincii. In ceace priveşte soarta Austriei, trebue să recunoaştem că împrejurările externe îl depăşeau.

Abia suit pe tron se găseşte în faţa revoluţiei Ungariei, iar în Italia are a-face cu fel de fel de conspiratori, dela dramaticul Mazzini, la înflăcăratul Garibaldi; Apoi, între altele, se găseşte următoarea telegramă a împăratului către doamna von Schrate, metresa oficială a lui Franz Iosef:

„Impărăteasa Vă invită să luaţi masa cu noi mâne la orele trei după prânz".

Şi în acelaş timp scrie împărătesei:

„Cele mai sincere mulţumiri pentru scumpa voastră scrisoare. Am telegrafiat la Hietzing (unde era metresa sa) chiar acum şi sper să am răspunsul astă seară".

Problemele de tot soiul pe care i le pune viaţa sunt destul de greu de rezolvat, şi Franz Iosef se luptă cum poate să găsească o dezlegare; trebue să-i fie deci îngăduită şi patima lui pentru vânat. Acesta e sportul favorit al tuturor regilor, din toate vremurile.

In tot cazul, volumul acesta de scrisori, e un document ce merită să fie răsfoit. — *I.*

Iarăşi Rasputin

Prinţul Felix Jussupoff, care a jucat rolul cunoscut de toată lumea, în sfârşitul tragic al lui Rasputin, publică, în **Revue de Paris,** amintirile lui asupra faimosului călugăr, a cărui apariţie la curtea lui Nicolae al II-lea a însemnat începutul acelor teribile nenorociri pe care a avut să le sufere Rusia. El lămureşte că, fiind martor al evenimentelor tragice desfăşurate în jurul tronului imperial, vrea să facă cunoscut, astăzi, adevărul, aşa cum îl cunoaşte. Este cea dintâi mărturie directă a unuia dintre actorii dramei intime, care stă la originea imensei tragedii ruseşti.

Prinţul Felix Jussupoff arată cum a căpătat Rasputin un ascendent extraordinar asupra împărătesei prin mijlocirea d-nei Wyrubova. Aceasta, după numele ei de fată: Ana Tanceff, era fiica şefului cancelariei particulare a împăratului. Fiind odată rău bolnavă, visă că împărăteasa Alexandra Feodorovna intră în camera ei şi-o luă de mână. Deşteptându-se, se simţi mult mai bine şi n'avu după aceia decât o singură dorinţă, să-şi realizeze visul. I se vorbi despre Ana Tanceff împărătesei care, într'o clipă de înduioşare, se duse la ea, ceiace exaltă şi mai mult spiritul tinerei fete. In realitate, această intrigantă era de o inteligenţă mediocră, incultă, dar nu era lipsită de viclenie. Impărăteasa, mişcată de afecţiunea ei, o luă pe lângă sine. Ana Tanceff se căsători, în timpul acesta, cu locotenentul Wyruboff, şi cum această căsnicie nu fu tocmai fericită, împărăteasa se interesă tot mai mult de soarta ei, până ce-i acordă prietenia şi încrederea absolută. Prinţul Jussupoff afirmă că Wyrubova nu era demnă de această încredere, căci avea o mentalitate de fată în casă, căutând prin toate mijloacele să-şi câştige graţia stăpânei. Cu toată puţina ei inteligenţă, îşi dădu bine seama, că, fiind în strânse legături cu împărăteasa, influenţa ei va creşte. Aceasta se întâmplă, însă, numai după ce Rasputin vrăji pe Alexandra Feodorovna cu farmecele lui mistice; numai atunci înţelese Wyrubova până la ce punct putea să-şi exploateze situaţia şi-şi dădu seama că se născuse într'însa setea de dominare, când deveni marea prietenă, persoana de încredere a împărătesei şi singura intermediară între dânsa şi călugărul parvenit.

Grigorie Rasputin era, după cum se ştie, un simplu ţăran din satul Pokrovskoia, unde-şi petrecu tinereţea şi unde căpătă reputaţia de sfânt. El aparţinea, de fapt, sectei „khlistovsto", care nu admitea nici preoţi, nici biserică şi care-şi intemeia doctrina pe impresiile sexuale, amestecând revelaţiunile divine cele mai înalte cu pasiunile cele mai bestiale. „Rasputin, spune prinţul Felix Jussupoff, era personificarea acelei forţe obscure care se degajă din mocirla vieţii şi poartă în ea germenul distrugerii morale. In el se pregăteau calamităţile care trebuiau să se deslănţue asupra Rusiei. Rasputin era încarnarea bolşevismului ce se anunţa". Iată şi portretul lui Rasputin, aşa cum l-a văzut întâia oară, în casa unui prieten:

„Era de statură mijlocie, indesat, dar slab. Braţele-i erau de-o lungime puţin obişnuită. Pe capul lui mare şi ciufulit, se zărea, puţin deasupra frunţii, o largă cicatrice care, după cum am aflat mai târziu, era urma unei lovituri primită în timpul banditismelor sale din Siberia. Părea să aibă patruzeci de ani. Imbrăcat cu un caftan şi cu pantaloni largi, purta cizme cu carâmbi înalţi. Faţa lui, încadrată de o barbă neregulată, era vulgară; trăsăturile grosolane, nasul lung; ochii lui mici, de un gris transparent, cu privirea fugarnică, se înfundau sub o pereche de sprâncene stufoase. Părea, totuşi, că nu-i lipsit de oarecare bun simţ. Dar, deşi avea destulă prezenţă de spirit, se simţea în persoana lui oarecare jenă, neîncredere, teamă; părea totdeauna că-şi pândeşte interlocutorul".

Wyrubova, de o parte, Rasputin de alta, cea dintâi servindu-se de influenţa celui de-al doilea, iată cele două sinistre figuri pe care le descoperim în pragul revoluţiei ruseşti. O femee incultă, dar vicleană şi însetată de putere; un ţăran grosolan, în prada tuturor viciilor, dar având remarcabile facultăţi de observaţie şi un minunat dar al prefăcătoriei, — aceştia au fost stăpânii Rusiei în cei din urmă ani ai regimului imperial. Aceştia au pregătit, în realitate, catastrofa, şi au făcut-o inevitabilă, iremediabilă. — G. B.

O carte manuscris

Arnold Bennett a scos de curând, la Londra, în editura casei *Benn,* două volume reproducând în facsimile manuscrisul romanului său: *„The old wives",* împodobit cu ilustraţii şi miniaturi în culori, care-i dau aspectul manuscriselor de odinoară cu minunatele lor *„enluminures"*.

Interesul cel mare însă al acestei publicaţii, stă în revelaţiile pe care paginile scrise de mână le fac asupra felului de a compune al autorului. Manuscrisul a fost reprodus cu cea mai mare fidelitate, nici o pagină din original nu a fost distrusă sau scrisă din nou.

Sunt multe pagini corectate şi scrise pe deasupra şi e foarte interesant de remarcat că aceste corecturi s'au făcut toate spre a simplifica şi a face stilul mai concis.

Mai multe adjective au fost tăiate şi ori de câte ori se introduce un cuvânt într'o frază se scoate altul ceva mai departe; nicăiri nu se vede o reconstruire totală atât în ideie cât şi în formă. Pare că opera a eşit compusă gata din capul autorului, ca Minerva din capul lui Jupiter. Aceasta explică poate de ce romanul acesta foarte cunoscut se citeşte cu atâta plăcere şi uşurinţă.

Poate că obiceiul de a imprima manuscrisele în facsimile ar aduce cu sine dificultăţile de neînlăturat ale unei scrieri ce nu se poate descifra, cum e cazul pentru multe scrisuri ale oamenilor mari.

Dar Arnold Bennett are o scriere mai mult decât citeaţă: estetică. El a învăţat caligrafia şi a încercat să reproducă cele mai fine şi mai perfecte modele de scris. încă din 1908. Scrierea sa e limpede şi foarte atrăgătoare şi manuscrisul său înlătură imputarea lui John Ruskin împotriva tipografiei, care paralizează tendinţa de a comunica creaţiunea literară pe diferite căi în acelaş timp. Preţul cărţii, care e în două volume e de şase şilingi, ceiace nu e mult pentru un bibliofil. — *I*

Utopistul Ghandi

Există un om despre care se poate spune fără blasfemie că, de la apariţia lui Iisus, e cea mai curată, cea mai divină figură a conştiinţei omeneşti: indianul Ghandi. I se zice Mahatma. In limba indiană înseamnă **marele suflet,** adică se regăseşte în toate sufletele :**sufletul sufletelor.**

E urât. Nas coroiat, gură cu dinţi lipsă. Trupul slab, arămiu e acoperit cu un şorţ în jurul coapselor. Şi totuşi e frumos. In figura lui ard doi ochi negri, mari, copilăroşi pentru omul de 58 de ani şi tot timpul un surâs aşteaptă şi apare. un surâs fermecător. Nici o poză rituală nu înjoseşte pe acest martir, nici o rechizită episcopală. E un om gol.

Şi sute de milioane de oameni ascultă de el. E de ajuns să mişte buzele şi toţi sunt ai lui. Invăţătura lui: slujba ţesătoriei, munca la roate de lemn, pentru ţesutul îmbrăcămintei împotriva industriei engleze. Altă învăţătură: sfinţenia vacii, simbolul existenţei. El propovădueşte castitatea şi „non-cooperarea" prin pasivitate faţă de dominaţia engleză.

Profetul Ghandi e astfel în acelaş timp om de stat Trăeşte ca un cerşetor. „Toată viaţa lui, spune Tagore, ar putea fi un alt nume pentru ceiace numim jertfă". Locueşte într'un târguşor Saharmati şi doarme pe o bucată de lână azvârlită pe cărămizi crude. Drept căpătâi, cărţi. O masă mică de scris. Pereţii goi. Un cufăr. In cufăr sunt două basmale ţesute de el: toată averea lui Ghandi. Trăeşte ca cel din urmă paria. Se hrăneşte cu puţin orez şi lapte de capră, struguri uscaţi, lămâe şi nuci. Mănâncă numai de două ori pe zi, la răsăritul şi apusul soarelui. Nu bea alcool, nici ceai, nici cafea. Doarme până la patru dimineaţa. Şi înainte de răsăritul soarelui se duce la malul râului Saharmati; aci, laolaltă cu ai săi, cu Kasturhai soţia lui, care n'avea decât doisprezece ani, când a luat-o în căsătorie, cu discipolii „Universităţii naţionale", — cântă psalmi religioşi din Gita şi Upanişade. Apoi urmează o zi de ascetism. In închisoare — şi el a stat multă vreme la închisoare — nu era prea mare deosebire între viaţa deacasă şi cea din celulă. Şi tot astfel trăeşte de patruzeci de ani.

Strămoşii lui au fost oameni bogaţi, tatăl său a fost ministru de finanţe. Ghandi a primit acasă educaţia obicinuită, apoi după sfatul unui brahman a fost trimis la Londra să studieze dreptul. Inainte de a pleca — avea 18 ani — a jurat în faţa preotului că se va feri de femei, de carne şi de vin. A lăsat acasă soţia şi un copil. La Bombay, pe vasul care trebuia să-l ducă la Londra, a întâlnit întâii europeni. La Londra nu putea dormi de dor de-acasă şi dacă n'ar fi găsit un restaurant vegetarian ar fi murit de foame. Prima cuvântare a ţinut'o la o societate vegetariană. După examenul de drept, n'a voit să mai stea nici 24 de ore între străini: a plecat cu primul vapor. A încercat să profeseze avocatura la Bombay. Ciudat avocat: nu voia nici clienţi nici procese. Voia numai dreptate. Murea de foame. In 1908 un mahometan era să-l ucidă. Ghandi n'a voit să apară nici ca martor împotriva atentatorului. „Acest om, zicea el, s'a înşelat. Credea că sunt vinovat faţă de el, şi a căutat să se despăgubească după mintea lui. De-aceia rog să fie lăsat în pace căci cred în el şi vreau să-l iubesc". S'a petrecut atunci ceva nemaiauzit: Atentatorul a scris o scrisoare lui Ghandi prin care mărturisea că-l respectă şi va lupta cu fanatism alături de el. Trei sute milioane de oameni se supun azi lui Mahatma, regele neîncoronat al Indienilor. El a cucerit acest popor cu o singură armă: iubirea.

A luat în casa lui pe fata unui paria, pe orfana Laksmi. Şi a crescut această copilă „infamă" ca şi cum ar fi fost a lui. Era o emblemă pentru cei şapte sute de mii de fraţi şi surori socotiţi în India murdari şi infami. Prin acest simplu fapt Ghandi a revoluţionat ţara. Revoluţie prin iubire.

Căci asemenea oricărui apostol, Ghandi e revoluţionar. Revoluţia lui se împlineşte fără violenţă. Prin exemplu. A scris în revista „India tânără" toate învăţăturile pe care le profesează, la universitate. Propovădueşte în popor. Invaţă pe Indieni ţesătoria. După credinţa lui, nimic nu poate uni India mai mult, din punct de vedere social şi naţional, ca ţesătoria casnică: prin ea se va face unificarea şi împăcarea socială, se va dobândi independenţa economică. A făcut un autodafeu al mătăsurilor şi stofelor eşite din fabrici. Predică reîntoarcerea la unealtă şi la evul-mediu. S'ar părea ceva naiv, dacă nu chiar ceva absurd. Ghandi cere însă mai mult: eliberarea de sub dominaţia engleză. **Fără violenţă.** Nimeni să nu plătească birul, să nu se ducă la recrutare, să nu primească vre-un serviciu public. In vederea acestei porunci Mahatma s'a purificat, rugându-se şi postind douăzeci şi una de zile. Ciudată împreunare: rugăciune, post şi scop politic! Şi omul gol a apărut în mijlocul poporului său, învăţându-l ţesutul şi ţesând el-însuşi. Totuşi la Chauri-Chara a avut loc o revoltă şi au fost ucişi câtiva poliţişti. Ghandi s'a recunoscut vinovat în faţa judecătorilor.

Dezbaterea procesului care a avut loc în faţa judecătorului Bloomfield, a atins o înălţime morală necunoscută. Ghandi a renunţat la orice apărător şi a declarat: „Am voit să evit violenţa, dar am fost pus în situaţia să aleg sau să mă supun unui sistem care face cel mai mare rău patriei mele sau să iau asupră-mi pericolul izbucnirii furiei populare. Ştiu că poporul indian îşi pierde uneori cumpătul; mă doare în adâncul sufletului şi mă găsesc aci ca să primesc nu o pedeapsă uşoară, ci poate pe cea mai grea. Nu cer graţie şi nu invoc nici o circumstanţă uşurătoare, ci mă supun bucuros oricărei pedepse. Ceiace am făcut e, după lege, o crimă grea, mie mi se pare însă că e suprema datorie a oricărui indian"... Apoi a arătat cum ani de zile a fost alături de Anglia; dar speranţele puse în Anglia nu s'au împlinit şi războiul a devenit inevitabil... acel război fără violenţă, care a degenerat în acel caz unic. După ce Ghandi a isprăvit de vorbit, judecătorul a declarat, emoţionat: „Sunt dator să te osândesc la şase ani, dar nimeni nu ar fi mai fericit decât mine, dacă ar fi posibil să scapi mai repede din inchisoare"... La plecare, judecătorul a salutat pe osândit. Acesta s'a aplecat surâzând, s'a aplecat cu mâinile împreunate în faţa obrazului, dinaintea judecătorului care-l osândise la şase ani închisoare.

Ghandi a stat şase ani în închisoarea de la Jeroda. Nu i-a fost prea greu. A avut cu sine roata de ţesut şi cărţile. „Sunt fericit ca o pasăre", spunea el.

Trăeşte şi azi, cu acelaş suflet. Acest revoluţionar utopist nu se bizue pe violenţă. Utopia lui Ghandi se bizue pe infinită iubire: e utopia grandioasă care deschide cerurile şi mângâe pământul. — A.

INSEMNĂRI

Zola şi „contrazicerea" lui France

Acum patruzeci de ani, a izbucnit în Franţa o dispută literară foarte interesantă între Anatole France şi Emile Zola, pe care abia acum o lămureşte Maurice Kahn, în lucrarea sa: **Anatole France et Emile Zola.**

Când Emile Zola, instaurând tirania naturalismului, a publicat **La Terre,** câţiva scriitori, discipoli credincioşi până atunci, au dezaprobat cu mult răsunet pe maestrul lor, declarând că se retrag dela şcoala naturalismului excesiv al lui Zola. Acest **manifest al celor cinci** a apărut în August 1887 în **Figaro** şi era semnat de: Bonnetain, J. H. Rosny, Lucien Descaves, Paul Margueritte, Gustave Guiches. Se ştie că în afară de Bonnetain, care a murit curând, ceilalţi patru au retractat mai târziu acest protest din tinereţe. In orice caz manifestul celor cinci a făcut mult zgomot şi o săptămână mai târziu, Anatole France şi-a publicat în **Le Temps,** vestitul articol asupra operei **La Terre,** retipărit apoi în vol. I din **La Vie litteraire.**

Anatole France atacă fără milă pe Zola „un nenorocit care ar fi fost mai bine dacă nu se năştea".

Ii reproşa lipsa de gust, observaţia eronată, retorica, ignoranţa totală a frumuseţii cuvintelor şi-a lucrurilor, obscenitatea gratuită.

Zola, probabil atins de severitatea criticei, a publicat imediat **Le rêve.** A urmat un nou articol al lui France, subt titlul: **la pureté de M. Zola,** în care Zola e satirizat cu spirituală cruzime: „Autorul „Visului" mărturisi într'o zi umbrei sale, dorinţa de-a părăsi tina lumii pământeşti şi de-a se înălţa spre cer; şi-a doua zi, toţi Parizienii ştiură că i-au crescut aripi... Puritatea l-a costat scump pe d. Zola: a plătit-o cu tot talentul său. Nu se mai găseşte nici-o urmă în cele trei sute de pagini din **Le rêve...** Şi admir cum poate fi atât de greoi, când este atât de plat..."

Dar critica lui France nu s'a oprit aici, cum au crezut detractorii săi, care n'au cunoscut decât aceste prime articole şi apoi elogiul funebru pronunţat în 1902, la moartea acestui om „bun" şi „profund moral", cum i-a zis France.

France a fost acuzat de contrazicere şi de atitudine josnică pe nedrept, căci din articolele critice de mai târziu, rămase în umbră, surprindem pe măsură ce talentul lui Zola se contura, schimbarea impresiilor lui France, evoluţia aprecierilor lui.

Intr'un articol din 1891, cu privire la operele **Le Débâcle** şi **l'Argent.** Anatole France a schimbat total tonul şi vorbeşte cu stimă, chiar cu admiraţie, de ele şi de autorul lor: „noul roman al d-lui Zola este o operă masivă ,greoaie, dar solidă, didactică, enciclopedică... Trebuie să recunoaştem că inteli,genţa acestui viguros muncitor se lărgeşte şi se luminează pe zi ce trece. A arătat deja, pe ici, pe colo, în **Germinal** mai ales, că avea simţul epic şi instinctul massei".

Iar cu ocazia unui articol asupra lui Feuillet: „altădată am exprimat în cuvinte tari, oroarea pentru atentatele naturalismului împotriva majestăţii naturii, pudoarea sufletelor, sau frumuseţea formelor...

Chiar d. Zola, cel care a declarat o luptă atât de aprigă împotriva idealismului, este uneori un mare idealist; el se ridică la simbol, e poet". In altă împrejurare, France a recunoscut că **l'Assomoir** este admirabil ca culoare şi viaţă şi că l-a cetit de mai multe ori.

Astăzi, graţie lui Maurice Kahn, Anatole France nu va mai fi nedreptăţit, şi aşa zisa lui contrazicere e pe deplin lămurită—: un om cu gustul atât de fin nu putea iubi arta lui Zola, dar iubea prea mult literatura pentru a nu recunoaşte talentul incontestabil al lui Zola. — **St.**

Şi Napoleon împărţea premii literare

Moda premiilor literare şi erorile juriului sunt vechi. N'au lipsit nici din imperiul lui Napoleon I.

La 1804 s'a instituit în Franţa **Premiul decenal:** din zece în zece ani, în ziua de 18 Brumar, însuşi împăratul avea să distribuie premii scriitorilor, artiştilor şi savanţilor.

Erau treizeci şi două de premii dintre care 19 de 10.000 franci şi 16 de 5000 fr., — şi fiecare gen literar avea un mare premiu. Erau premiate şi traducerile cele mai bune

Juriul, compus exclusiv din membrii Institutului, avea două grade: un juriu — compus din preşedinţii şi secretarii permanenţi ai Institutului care judeca toate operele, — şi un altul care funcţiona după genuri, şi revedea operele după specialitate, aprobând sau dezaprobând prima hotărâre. Iar deasupra tuturor era aprecierea Impăratului.

Prima solemnitate a fost fixată pentru 1810, în palatul Tuileries, unde trebuia să aibă loc cu mare pompă.

De curiozitate citâm operele şi autorii care urmau să fie premiaţi de această instituţie, dacă evenimentele nefavorabile n'ar fi desfinţat-o.

S'au socotit demne de premiat: tragedia **Les Templier,** de Reynourd, traducerea **Eneidei** şi a **Paradisului pierdut** de Delille, **Catehismul universal** de Saint-Lambert, poemul **Vestala** de de Jouy (care a fost premiată şi ca cea mai de seamă operă, cu muzica de Spontini), etc.

Chiar pe vremea aceia, premiile date de autorităţi erau suspecte. Lucrările laureaţilor lui Napoleon nu se bucurau de-o apreciere prea bună în ochii adevăraţilor cunoscători. Este probabil o lege naturală care vrea să dovedească îngâmfaţilor deţinători întâmplători ai puterii că ceiace se potriveşte de minune pentru crescătoriile de găini sau pentru hergheliile de cai, rămâne fără folos în domeniile superioare ale spiritului. — **St.**

Casa lui Holbein

La Basel, în cartierul Sf. Ioan, pe faţada casei cu No. 22, s'a pus o piartă comemorativă, de bronz, care să amintească că în acea locuinţă a trăit din anul 1528 şi până la moarte, *Hans Holbein* cu soţia sa Elsbeth şi cei doi copii ai săi, imortalizaţi în renumita pictură din muzeul acestui oraş.

Adevărata locuinţă în care a trăit Holbein, nu mai există astăzi, dar după actul cumpărării, conservat în arhivele oraşului, s'a putut stabili cu preciziune locul proprietăţii sale. — *Şt.*

Moartea lui Scheffhauer

Hermann George Scheffhauer, un scriitor german-american foarte talentat (volumul său „Corabia Şampaniei" e tradus în toate limbile), s'a sinucis la Berlin după ce, cuprins de un acces de furie, ucisese pe secretara lui, Ecaterina Mayer, fiica unui general rus emigrat.

Ecaterina Mayer n'avea decât 28 de ani. Ea fu surprinsă de Scheffhauer în bucătărie, unde prepara scriitorului cina obisinuită. Pentru acest omor el s'a servit de un cuţit de bucătărie.

Scheffhauer era în vârstă de 52 de ani. Bănuiala că ar fi la mijloc o dramă amoroasă e exclusă, de oarece scriitorul era bolnav de nervi şi spunea prietenilor că secretara îi pune otrăvuri în mâncare. Scheffhauer era vădit înclinat spre mizantropie. Ecaterina Mayer nu se distingea prin frumuseţe sau prin calităţi mari, fiind o fată muncitoare, tristă şi banală.

Scheffhauer, născut la San-Francisco, s'a pregătit pentru cariera de arhitect, apoi pentru cea de literat.

La izbucnirea războiului, el a plecat în Germania, a renunţat la supuşenia americană, şi de atunci apăra cu înverşunare politica şi dreptatea germană, căutând, în ultimii ani, să reabiliteze Germania în ochii opiniei publice americane, şi să stimuleze amiciţia acestor două popoare.

Acum un an Scheffhauer s'a despărţit definitiv de soţia lui.

Firea lui extrem de nervoasă şi iritabilă, nu l'a împiedecat să scrie mereu lucruri optimiste şi uneori umoristice. — *N.*

Chiar între maeştri...

Chiar între maştri şi chiar în Franţa, de unde luăm „le savoir vivre" ne e dat să găsim pilde neplăcute de îngustime de spirit şi atrofie de gust.

Iată bunăoară ce scrie pitorescul poet şi romancier *Henri de Regnier,* de la Academia Franceză, despre *André Gide,* originalul moralist — poate unul din cei mai de seamă de azi — şi care probabil din pricina originalităţii lui nu va intra niciodată la Academie. Prilejul e dat de apariţia celor trei cărţi „Marcel Proust, André Gide, Paul Valery" de *Paul Souday.*

„Domnul Paul Souday, cu toate restricţiile şi rezervele pe care le face, are asupra lui André Gide o părere care poate fi discutată, dar care riscă să fie contrazisă de viitor. Nu neg d-lui Gide o oarecare valoare literară iar unele din primele lui lucrări nu sunt lipsite de merit. Sunt lucruri bunicele în *Nourritures terrestres* şi în *La porte étroite,* dar cum e cu putinţă ca d. Souday să dea o importanţă oarecare unei platitudini ca *La symphonie pastorale* sau elucubraţiilor absurde ca *Les caves du Vatican* şi *Les Faux-Monnayeurs?* Din fericire semnalează, spre a le combate, şi paginile desgustătoare care se pot citi în *Si la grain ne meurt.* Cum se poate ca domnul Paul Souday să se lase captivat de mediocritatea pretenţioasă a acestui mediocru prozator ?"

Şi aşa mai departe...

Desigur nu e locul aci şi nici n'avem căderea să luăm apărarea acelui „mediocru prozator" care a scris cel puţin două sau trei capo d'opere incontestabile şi ale cărui lucrări sunt aşteptate şi urmărite de intelectualitatea a două continente ca tot atâtea evenimente literare. Lipsa de înţelegere — ca să nu zicem insensibilitatea — lui Henri de Régnier faţă de un scriitor atât de caracteristic ca André Gide, se datoreşte probabil (probabil, căci nu cunoaştem anecdotica literară pariziană) „insensibilităţii" lui Gide pentru opera — poetică şi prozaică — a ilustrului academician. — *A.*

Sherwood Anderson

Sherwood Anderson s'a născut la 1876 în Kemden (Ohio).

Mama lui era o femee foarte ciudată. „Intr'o zi, povesteşte Anderson, un borfaş s'a furişat în casă să fure şi puţinul ce aveau. Mama l-a prins şi l-a bătut până ce hoţul plângând, s'a rugat să-l erte şi să-i dea drumul. Atunci s'au îmbătat amândoi şi au plecat împreună, cântând..."

Tatăl lui Anderson era o haimana şi nu era bun de nimic. Avea însă darul povestirii. Multe a învăţat dela dânsul tânărul Sherwood. In cartea sa, „Povestea unui povestitor". Anderson spune că tatăl său ar fi putut să ajungă un mare povestitor. „Imi place să povestesc. Şi tata era ca mine, dar el avea talent..."

Anderson s'a ţinut multă vreme departe de scris. A fost păzitor, cârciumar şi s'a ocupat cu tot soiul de afaceri.

In timpul acesta însă, mocnea într'însul pasiunea de-a trăi, o pasiune neţărmurită pentru pasiuni.

Anderson îşi dă seama că nu mai poate fi om de afaceri. El trebue să repare nedreptatea. Trebue să se lase în voia firii sale, trebue să spună poveşti, deschis, fără frică. „Precum un beţiv iubeşte băutura aşa îmi place mirosul cernelei şi priveliştea coalelor de hârtie albă". S'a regăsit pe sine şi de-aceia în scrierile sale va vorbi despre oameni care se regăsesc.

Şi ce-a regăsit în sine?

„O fiinţă care conţine simplicitatea unui suflet de copil şi complexitatea unui creer de adult" — spune criticul Iohn Colins. Da. Anderson e şi simplu şi misterios şi naiv şi experimentat şi primitiv şi civilizat.

E un poet delicat. Adevăratul, realul în viaţă nu e pentru el suma tuturor lucrurilor şi a tuturor întâmplărilor. Nu. Este faptul că omul extrage din toate lucrurile şi întâmplările, frumosul, caracteristicul, viaţa.

Anderson e erotic. Sexul are pentru el o însemnătate deosebită şi nu e ca la predicatorii de morală „anatema vieţii" ci însăşi tema vieţei Din cauza aceasta subiectele lui Anderson sunt un amestec de goană după frumos, după caracteristic, după sexualitate.

Carl Van Doren afirmă că „Anderson vede o dramă mişcătoare în străduinţa individului de a se libera de modă, de imitaţie. Şi la el lucrul acesta nu e ceva întâmplător. Ca American, îl interesează în chip deosebit America — ţara în care de 20 de ani fierbe răscoala în contra mecanicizării, împotriva tiraniei majorităţii".

„Femeile şi bărbaţii în opera lui Anderson sunt victime ale societăţii, numai pentrucă se găsesc în societate. Religia, iubirea, prieteniile, tendinţele lor nu-şi găsesc expresia potrivită; de-aceia se amărăsc ori se agită".

Lui Anderson nu-i place să trăiască într'o lume unde atâţia oameni se complac în inexistenţă. A trăi, înseamnă, pentru el, a creia mereu forme noui.

Erotismul lui Anderson: toţi eroii lui sunt stăpâniţi de dorinţa aproape patologică a apropierii sexuale. Aceasta nu mai este expresia omului civilizat, care dă naştere tiraniei, majorităţii, ci aceia a omului primitiv care se luptă cu puterile naturii. Când, de pildă, omul de afaceri din romanul său „Multe căsătorii" cheamă la dânsul pe soţia şi pe fiica sa şi li se arată gol trupeşte şi sufleteşte, nu este un capriciu stupid al autorului ci simbolul „individului ca sex" care la poetul Anderson a devenit o figură vie.

Stilul lui Anderson e simplu şi epic, — şi totuşi se simte că povestitorul nu e om din popor, ci un om cult, care s'a familiarizat cu cugetarea.

„Anderson e sclavul cuvintelor; dar nu e numai sclavul, ci şi stăpânul lor, — căci le poate desfăşura frumos şi le îmbină cu artă. Există o muzică în stilul său; o muzică care nu e clasică şi totuşi place. Ii lipseşte, însă, concentrarea, puterea de a face un întreg din diversele sale părţi".

Anderson e poet. Tablourile sale sunt dureroase. Eroii săi vorbesc mai mult cu îndoială decât cu disperare.

Incă o trăsătură vrednică de amintit e modestia, un fel de zi însorită, ce întâlnim pretutindeni în romanele şi povestirile sale...

MARUNTE

— La Stockholm a murit compozitorul Hardtfeld, care a cules timp de 20 de ani cântecele ocnaşilor din Siberia.

— Muzeul lui Cehov din Ialta a suferit foarte mult din cauza cutremurului care a distrus Riviera Crimeii.

— Cu ocaziunea aniversării a zece ani dela instalarea regimului sovietelor în Rusia, guvernul din Moscova a publicat un decret prin care se amelioarează situaţia muncitorilor intelectuali : scriitorii, artiştii, pictorii, sculptorii, arhitecţii şi savanţii vor avea aceleaşi drepturi, în ceeace priveşte plata chiriei şi educaţia şcolară a copiilor, ca şi muncitorii şi slujbaşii statului.

— Cu prilejul vizitei sale în Capitală marele romancier francez *Maurice Dekobra* va ţine Vineri 28 Octombrie o singură conferinţă la Ateneul Român despre „Amorul cosmopolit" (Rapsodie des Sleepings).

Biletele s'au pus în vânzare Vineri 14 Octombrie la magazinul Jean Feder.

— Duminică 30 Octombrie c. se va deschide la Ateneu, expoziţia pictorului Emilian Lăzărescu.

— In cursul lunii Decembrie 1927, va apărea în Editura Cărţii Româneşti, ultimul volum din ciclul „Medelenilor" intitulat „Intre vânturi". Eroina principală a acestui volum este Olguţa Deleanu. Volumul va avea 400—450 de pagini.

— La „Teatrul Mic" se va juca toată săptămâna în curs până Vineri 21 Oct., inclusiv, „Ginerile d-lui prefect"; Sâmbătă 22 Octombrie, premiera „Altul la rând", comedie în 3 acte de Yves Mirande şi Mouezy-Eon, cu d-nii Mişu Fotino, G. Chamel, R. Lăzărescu, Voiculescu, etc. şi d-nele Marietta Rareş, Maria Mohor, Renée Annie, Silvia Dumitrescu, etc...

BIBLIOGRAFIE

Gh. Lohan. „Din Limba Engleză", cu o prefaţă de d. I. Botez, profesor de Literatură Engleză la Universitatea din Iaşi, Lei 250.

Societatea de mâine, Anul IV, No. 39 şi 40.
America, vol. XXII, No. *212, 213* şi 214.
Cultura Poporului, Anul VII, No. 207.
Complex, Anul I, No. 8.
Cosinzeana, Anul XI, No. 9—10.
Zorile, Anul VII, No. *2—3.*

In curând vor apărea zilnic

Bilete de Papagal

cea mai mică foaie cotidiană scrisă de

Tudor Arghezi

şi câţiva camarazi.
Preţul unui exemplar : 2 lei.
Abonamente lunare (30 de numere) 60 lei.
In provincie se trimite foaia numai la cerere.

Toată corespondenţa, cereri de foi, abonamente, etc. se vor trimite pe adresa „Bilete de papagal", Tipografia Cartea Medicală, Bd. Elisabeta No. 5 (Palatul Eforiei), Bucureşti.

Citiţi, azi

LECTURA No. 141:

Floarea literaturilor străine

VIRGILIO BROCCHI

ACUL DE CAP

Lei 5.— Scrierea completă. La chioşcari şi librari.

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar" manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5–6

Punctul nevralgic

— Drum lung, un om dela ţară, boală...
— Dar lemnele cât au să coste iarna asta?
(L'Oeuvre)

Inapoere

— Ce plăcut e la noi acasă!
— Da, într'adevăr, e foarte plăcut.
...Ia spune-mi, te-ai gândit unde ne ducem iarna asta?
(Le Journal)

Simplu

— E foarte simplu, dragul meu : dacă pleci din Italia, capeţi 18 luni de închisoare... Dacă te vei înapoia, vei fi împuşcat... Iar dacă rămâi aci, poţi fi oricând asasinat !...
(L'Oeuvre)

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an	Lei 300
„ „ „ 6 luni	„ 150
„ „ „ 3 „	„ 75

In străinătate dublu

ANUL VIII.— No. 360

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 30 Octombrie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888-1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

PROCESUL

Fragment din romanul „Intre Vânturi", ultimul volum din seria „La Medeleni"

de **IONEL TEODOREANU**

Dănuţ pledase întâiul proces, alături de domnul Deleanu. Invidiat de toţi camarazii de vrâstă ai baroului. Debutase la Curtea cu Juri, într'un proces celebru în analele proceselor scandaloase.

Acuzatul, om cu vază în societatea ieşană, moşier bogat, îşi violase propria fiică, trăind cu ea maritalmente vreme de trei ani. Intr'o zi, fata fugise cu un tânăr vecin de moşie la Iaşi. După o noapte petrecută la hotel îşi denunţase părintele.

Pledau patru celebrităţi penale ale baroului ieşan, în frunte cu domnul Deleanu. Debutantul Dănuţ era supranumerar.

Opinia publică era de perfect acord cu Justiţia şi chiar cu opinia particulară a propriilor apărători ai incestuosului: acuzatul era un monstru; fata, o victimă. Dar acuzatul era foarte bogat, aşa că patru avocaţi trebuiau să lucreze în răspărul opiniei publice şi al intimei lor convingeri, pentru a obţinea onorarii de achitare.

Avocaţii angajaţi se mărginiseră să citească actul de acuzare, copioasă relatare a faptelor, însoţită de aferentele consideraţiuni juridice. Dănuţ copiase întreg dosarul, cu mâna lui, şi câteva nopţi în şir, cu creionul nuvelelor şi al poemelor, meditase grafic problema pe care trebuia să o rezolve dintâi în faţa curiozităţii lui de viaţă, şi apoi — în faţa judecătorilor. Lecturile din Freud, şi în special teoria „complexului Oedip", îi dăduseră sugestii preţioase pentru deslegarea acestui proces.

Moşierul incestuos avea o biografie relativ normală. La treizeci de ani se căsătorise cu o fată de şaptesprezece ani, pe care o idolatrase. Cu ea avuse un singur copil: fata care-l adusese pe banca acuzării. După patru ani de căsnicie, fusese înşelat, adică aflase. Işi bătuse şi alungase soţia necredincioasă, trimeţând fetiţa la o soră a lui din Bucureşti. Nu vroia să mai ştie nimic despre fetiţă. Ii trimetea bani, dar atât. In timpul răsboiului, fetiţa rămasă la Bucureşti în timpul ocupaţiei germane, dovedise, pare-se, după spusa mătuşei care-o creştea, aptitudini categorice pentru desfrăbălare.

După răsboi, moşierul se recăsătorise cu o văduvă frumoasă şi săracă. Intre timp, sora lui dela Bucureşti, alarmată de moravurile şi independenţa sfidătoare a nepoatei, o expediase tatălui ei, cu o scrisoare edificatoare. In clipa revederii, copilul de odinioară, devenise femee, exactă reproducere în castaniu, a mamei ei roşcate, demult plecată în străinătate unde i se pierduse urma. Pentru fată, în casa părintească, începu o viaţă de severitate neîndurată. S'ar fi zis că ispăşea nu numai purtările ei, ci şi păcatul mamei. Inchisă la moşie, nu vedea pe nimeni, nu eşea nicăeri, era controlată clipă cu clipă, şi pe deasupra pusă la învăţătură sub priveghierea tatălui ei şi a mamei vitrege.

Dănuţ lămurise, analizând microscopic toate amănuntele acestei intimităţi în trei, ecoul şi revanşa vechii gelozii, premergătoare păcatului descoperit al mamei, îmbinându-se surd cu severitatea bărbaţilor, în genere, pentru tot ce-i în legătură cu apetitul sexual al fiicelor lor tinere. Această severitate a **tatălui**, e întotdeauna deosebită de a mamei, căci tatăl vede cu o incomodă scârbă, că şi copilul lui e tot **femee**, şi replica acestei scârbe nemărturisite — care dă ceva impur atitudinei faţă de copilul-femee — e excesul şi brutalitatea posomorită în severitate.

Ionel Teodoreanu

Moşierul işi supraveghiase exclusiv fata. Amănunt pe care Dănuţ îl reţinuse, dându-i toată valoarea, căci această excluzivitate în supravegherea fetei dovedea o detaşare de femeia lui, în ce priveşte gelozia. Natural, văduva frumoasă şi săracă, prudentă atâta vreme cât cea mai mică nesocotinţă i-ar fi periclitat situaţia, profitase de relaxarea supravegherii în ce-o privea. Profitase din cale-afară, căci fusese prinsă şi expulzată ca şi întâia femee, — **dar calm.** Nici bătae, nici scandal. O simplă constatare cu jandarmi a adulterului, şi isgonirea din casă, lăsându-i timp să-şi facă bagajele.

Rămas singur la ţară cu fata lui, moşierul devenise mai sever. Nemai având înlocuitor pentru îndeaproapea supraveghere, şedea tot timpul acasă, încruntat, rigid, taciturn, poruncitor, lovind fără cruţare la cea mai mică nesupunere.

Renunţând la o evadare imposibilă — ferestre cu gratii, uşă închisă cu cheia şi cu lacăt pe deasupra — fata, în plin clocot de nubilitate, văzând în tatăl ei nu tatăl — un tată nu se improvizează prin severitate — ci temnicerul ei, **bărbat**, găsise calea de îndulcire a vieţii ei, aşa cum i-o indica poruncitor natura: să-i devie simpatică, să-l îmbuneze, să-l moae, să facă din el un tovarăş cât mai agreabil în lipsa altora.

După o săptămână, ceteau şi vorbeau împreună. Mai mult, feciorul care-i servea la masă — martor în proces — văzuse pe stăpânul său râzând.

După două săptămâni eşeau împreună la plimbare, călări sau cu docarul. Amândoi supravegheau munca ţăranilor de pe moşie.

Intr'o zi, rochiile, gătelile şi fardurile cu care venise dela Bucureşti, trecuseră prin surpriză în odaia ei. Până atunci erau sechestrate în odaia tatălui ei.

De-atunci, zi cu zi îşi pierdu aspectul de penitentă, luându-l pe acela de femee care înveselind intimitatea mohorită a unui bărbat izolat, devine floarea şi stăpâna casei.

Conştiinţa ascensiunii în dominaţiune creiază nu numai la femei, ci la toţi oamenii publici, elanul abuziv, temerar. Intr'o zi fata propuse tatălui ei o călătorie în doi la Bucureşti. Scena se întâmpla seara, la masă.

— ...Odată s'o 'ncruntat boeru de-am crezut s'o sfarmă! I s'o umplut vinele pe frunte, s'o făcut roş ca sfecla, o strâmbat capu'n jos, şi o plecat dela masă cu şărvătul la gât, ca un om beat. Musca nu zbârnâia.

Aşa spunea feciorul, martor al acestei scene.

In aceiaşi seară, fata — nu mai era închisă — bătuse, în halat de noapte, la uşa etacului părintesc.

— Ce vrei? răsunase după o lungă tăcere, un glas cavernos.

Fata deschisese uşa. Se apropiase de pat.

Tăcere.

Se aşezase pe marginea patului.

Tăcere.

Venise cu părul despletit pe spate. Se aplecase cu obrazul pe obrazul tatălui ei.

— Nu mai ştiam, dragă băete — gemuse în fundul cancelariei închisorii, omul bătrân către Dănuţ —; nu mai ştiam ce-i cu mine. Era lângă mine, trup lângă trup, femeia pe care o iubisem...

Plângea, ştergându-şi ochii turburi plini de vinişoare sanghine, cu degetele tremurătoare.

— ... pe care am iubit-o în tinereţa mea.

Fără gemăt, fără protestare, fata devenise amanta tatălui ei.

— ... Dragă băete, să-mi fi spus odată: „Ce faci, tăticule?", — scuipam pe mine şi mă zvârleam în apa Prutului...

Trei ani, fata fusese amanta tuturor nopţilor tatălui ei. Călătoriseră împreună în străinătate. Rochiile, în garderoba ei erau val neîntrerupt. Capriciile ei deveneau imediat faptă. Exasperată de conştiinţa păcatului oribil, virilitatea omului bătrân răspundea frenetic femeii tinere de lângă el.

Coaptă sexualiceşte nu prin dragoste, ci prin viciu, dela o vreme, fata se blazase de formula pe care o presimţea incompleetă, şi dorise dragostea idilică. Cunoscuse un tânăr vecin de moşie. Fugise cu el.

Raţiunea denunţării? Mai presus de toate, panica de-a nu fi prinsă şi ucisă. Vinele umflate pe fruntea bătrânului lubric în braţele ei, şi glasul cavernos, o urmăreau neliniştitor. Condamnarea lui la temniţă însemna liniştea şi libertatea ei.

Dar teama de scandal? Tânărul cu care fugise, îndrăgostit ideal de graţia nevinovăţiei ei, o descoperise, natural, femee coaptă, demult cadenţată de dragoste. Dramă între ei. Dar fata — femee — prefăcuse drama în tragedie, ea devenind eroina, tânărul, spectatorul îngrozit. El denunţase — revolta lui n'avea capacitatea omucidă: era şi student la Drept pe deasupra, — fata recunoscuse şi narase. Fusese siluită, după cazne, după luptă, după ameninţări cu revolverul. De ce nu denunţase? Era supravegheată strâns, şi ameninţată cu moartea.

Acesta era procesul. Ordonanţa Definitivă, Rechizitorul şi Actul de Acuzare, nu erau decât o reeditare cu amplificări şi comentarii juridice, a interogatoriilor fetei.

Acuzarea era fata; acuzatul, tatăl. La mijloc, avocaţii. In faţa Justiţiei. Iar cerul, podelele şi zidurile erau opinia pubică. Sala era pavată, decorată şi clădită cu opinie publică în opinia publică.

Magistraţii proectaseră şedinţă secretă. Dar deasupra tuturor puterilor constituite, sunt femeile. Femeile Iaşului obţinuseră şedinţă publică pentru acest spectacol.

Apărătorii decretaseră singura soluţie salvatoare: nebunia. Aveau şi un punct de razăm într'o întâmplare care coincidea cu debutul raporturilor incestuoase. O cădere în cap de pe cal, a moşierului, de pe urma căreia zăcuse în pat câteva zile, rămânând cu ticuri faciale şi cu insomnii febrile. Dealtfel, un avocat poate dovedi oricând nebunia clientului său. Cu atât mai uşor e de dovedit nebunia unui monstru.

Dănuţ nu era consultat. El n'avea nici glas, nici vot în acest conciliabul care se ţinea dealtfel în ultimul moment, pe coridorul Curţii cu Juri, în preajma closetelor: singurul loc neinvadat de public.

Ochii spectatorilor — în majoritate, femei: mame; şi fete: studente — aveau luciri tulburi. Dar vorbele şi murmurele erau indignate.

Dănuţ era trist. O tristeţă care-l paraliza. Văzându-l palid şi abătut, domnul Deleanu, cu o înduioşătoare solicitudine, îl ocrotea cu braţul, îmbărbătându-l.

— Dacă nu te simţi în vervă, lasă, Dănuţ. Lasă-l pe tata. Asta cu glas încet şi cu ochi copilăreşte buni.

Şi subit redevenea alt om, impulsiv, agresiv, neastâmpărat, impunându-şi ritmul întregii desbateri, comentând cu glas tare lectura Actului de Acuzare, răsturnând cu o replică râs în sală, oţet pe magistraţi.

Preşedintele venise hotărît să imprime desbaterilor gravitate, decenţă, dramatică sobrietate. Cu neputinţă! O simplă ochiadă a avocaţilor, subliniind caracterul echivoc al unei fraze din Actul de Acuzare, deslănţuia hopuri săltăreţe de râs sughiţat, cu batista la gură.

Clopoţelul suna.

Dar acest râs al sălii nu putea fi potolit decât cu pompele de incendiu. Era nechezatul cu nări dilatate şi ochii în friguri, al sexualităţii stârnite.

Gravitatea lui Dănuţ între gesticulările neîntrerupte ale confraţilor, impresiona agreabil pe femeile romanţioase. Şi tinereţea lui palidă cu păr castaniu. Se simţea lins de priviri din sală. Era îngreţoşat.

Interogatorul începu. Acuzatul îşi pierduse vorbele, calmul rostirii silabelor. Din buzele sale eşea un gemăt neputincios, bâlbâit. Articulaţie de mut în care sunetele desnădejdii sunt ca cioturile pădurilor tăiate. Masca şi gemătul convulsionat ale acestui om bătrân îţi dădeau fiorul care suflă ger la rădăcina părului şi încreţeşte spinarea. Şi totuşi nimeni nu spunea: „Lăsaţi-l. E penibil. E odios. Să tacă. Să se isprăvească odată".

Intrebările stăruiau amănunţite, ochii sălii străluceau, la pândă.

Bătrânul rupea sunete din gura cutremurată. Oedip cu grozăvia faptelor în ochii arşi cu ferul roş, aşa privea, aşa era.

Apariţia fetei — adusă pe sală din camera martorilor — produse o explozie succesivă de capete, ca a bidoanelor de benzină — apoi de murmure. Insfârşit o tăcere holbată de mulţime în faţa eclipsei de soare, pietrifică pe fiecare cu gâtul întins, cu ochii bulbucaţi, cu urechile căscate. Curiozitatea hâise toate chipurile ca o enormă oglindă convexă în care întreaga mulţime s'ar fi oglindit. Uitaseră să mai tuşească. Tăceau, strâmbi.

Fata se drapase în negru, ca o văduvă. Trecu prin mulţime cu genele plecate. Ochii tuturora o dezbrăcau. In clipa când se opri în faţa Curţii, te mirai că nu-i goală ca un hrean trecut prin dinţii răzătorii. Păstra încă o atitudine de călugăriţă, cufundată în evlavie. Mânile încrucişate pe batista pregătită — alb pe negru —; umerii plecaţi, capul înclinat, cu efect negru de gene pe fuga de palori a obrajilor până 'n ovalul bărbiei. Bărbaţii, în treacăt, îi zăriseră sânii de profil: aveau vibrant contur. Din spate îi vedeau gleznele subţiri în ciorapi negri pierzându-se cărnoase, pulpe, în negrul flotant al rochiei deajuns de scurte ca să dea trupului, în contrast cu subţiimea gleznelor, aspect de corolă pe tulpina ei. Văzută din spate, părea o pariziană orfană de război — filmată pentru străinătate — când vine să depună un buchet de violete — cu batista la gură — pe mormântul Soldatului Necunoscut.

Fără să fie întrebată de nimeni, începu în şoaptă, cu ochii plecaţi, frământând batista.

— Mai tare, — îndrăzni un glas.

— Mai tare! Nu s'aude nimic! — murmură corul sălii, cu ochii devoranţi şi urechile flămânde.

Clopoţelul sună.

— Vorbeşte mai tare, domnişoară. Nu-ţi fie teamă! Intoarce-te cu faţa la domnii Juraţi, — vorbi Preşedintele cu glas scăzut, ca la ureche.

— Juraţii au faţa, noi spatele. Tristă meserie!, — trecu o şoaptă dinspre banca avocaţilor.

Preşidenţialul clopoţel clipi, briliantul inelarului sclipi.

Tot în şoaptă dar mai umflată — ca aluatul dospit, când buzat, întrece marginea vasului — fata urmă. Nu era deprinsă încă să vorbească în public.

Şi deodată, fără legătură narativă, imprecaţia izbucni, însoţită de mână ca nechezatul calului de vârful suliţei, în plin atac.

— ...Omul acesta, monstrul acesta, şi-a bătut joc de virginitatea mea...

Dănuţ notă: **„Virginitatea mea.** Restul e secundar pentru ea".

Glasul se iuţise, cu stridenţe care împroşcate din şoaptele de până atunci, surprindeau ca un ardei blând la început, îngrozitor de iute deodată.

Publicul o urmărea cu ritmul de gâfâire al pasiunii. Juraţii deveniseră numai ochi. Perechi lângă perechi, suspendate 'n aer. Un singur jurat, chel, ştirb, fără dantură, cu bărbia hâită 'n sus, îşi aplecase urechea din stânga cu mâna, întorcându-se în profil. Acea singură ureche între cele unsprezece clipiri de ochi, era monstruos coşmar, un fel de ochi păros al tâmplei, cu aripi de carne răsucită.

Mişcările fetei, liberate de constrângerea premeditată, căpătaseră elasticitatea revelatoare a trupului şi impetuozitatea roşie a sângelui. Descria caznele îndurate, căci monstrul de mult o pândea. De ce alungase din casă pe nevasta lui? De ce-o închidea într'o odae cu zăbrele şi lacăt la uşă? De ce-o ţinea nemâncată? De ce-i îngropase tinereţa într'un mormânt?

— ...Acest paianjen cu chip de om mi-a supt tinereţa, mi-a mâncat viaţa...

Şi pe mama ei, sărmana, o bătuse şi o alungase din casă „monstrul", „satirul", „fiara cu chip de om".

Vorbea pe nerăsuflate. Il acuza, îl acuza, îl acuza, cu trepidaţia mistreţului mâniat. O ură uscată, fără de lacrimi, vehementă, impudică. Un dans al pântecului sufletesc. Era atât de trivială în gest, vorbă şi glas — deşi frumoasă şi foarte tânără — încât omul dintre puşti, tatăl şi amantul ei, acuzatul cu păr alb şi faţa vitriolată de privirea publicului, — ridică deodată spre ea ochi de mort care-ar vedea din nou lumea, o clipă numai, cu o mirare putredă: aşa dar el era **tatăl** acestei fete...

Inchise ochii viermănoşi.

Fata văzu şi sprijinită de aprobarea tuturora, clamă:

— Un singur lucru trebuia să faci: să te ucizi. Să nu mă tărăşti aici, pe banca infamiei, în faţa lumii.

— Straşnic temperament! — comentă banca apărării, apreciind temperamentul feminin, nu cel oratoric.

Umerii obrajilor i se înroşiră, violent fardaţi de beţia sonoră. Fiecare întrebare însemna pentru ea un avânt de trambulină. Riposta lung, sacadat, îmbelşugat, ambalându-se, făcând din fiecare răspuns un zoer cu lături aruncat în obrazul tatălui ei, — reluând cu nouă vigoare, amănunte repetate de mai multe ori.

In clipa când Preşedintele o invită să se retragă, fără să-şi dea seamă, stăpânită de beţia ritmică a interogatoriului, avu pasul lubric saltat al dansatoarei care se coboară de pe masă, în aplauzele şi duhoarea de vin şi patimă a bărbaţilor excitaţi, cu tamburina dansului, devenită în mâna ei talger pentru chetă. Batista-i era uscată. Ochii foarte strălucitori. I se oferi un scaun. Se opri alături de el, cu mâna pe spetează, arătând unghiile ascuţite, lăcuite purpuriu, unghii implântate parcă într'o inimă vie. Şedea cambrată, c'un şold proeminent, cu sânii vii. Nu-şi găsea astâmpăr. Numai patul, dansul, răcnetul, beţia sau crima, ar fi putut-o uşura.

— Oribil spectacol, papa! S'a dat pe faţă adevăratul monstru al procesului.

— Taci, Dănuţ. Să nu te-audă cineva!

— ...?

— Tu nu vezi! A cucerit sala.

O cucerise într'adevăr. Ochiul rutinat al domnului Deleanu, văzuse just. Sala vibra. Rechizitorul procurorului nu mai avea nevoe să dovedească nimic.

După audierea martorilor, procurorul se rezemă exclusiv pe „tragedia acestui copil fără mamă, prostituat de propriul ei tată"; pe „accentul adevărului şi-al suferinţei" cules din gura unui copil căruia atât îi mai rămânea: strigătul desnădejdii.

— ...Nu mă adresez juraţilor, mă adresez reprezentanţilor tuturor părinţilor, cetăţenilor care-au fost copii părinţilor de eri... cetăţenilor cari sunt părinţii copiilor de astăzi... Acest om... Degetul procurorului fu ţeavă de revolver.

— ...Acest om pe care nu-l acceptă nici mormintele părinţilor, nici leagănul neprihănit al copiilor, trebuia să piară dintre noi. Altminteri Dumnezeu din cer îşi va întoarce faţa dela pământul făpturilor sale.

Şedinţa fu suspendată pentru felicitări. După avizul unanim, procurorul — un vibrant glas de bariton, cu musteaţă brună — se întrecuse pe sine.

Intâia cădere de cortină a tragediei avea aplauzele sale, — palme pe sufletul lui Dănuţ.

Şi apărătorii îl felicitară pe procuror, aprinzându-şi ţigările dela acelaşi chibrit, cordiali.

Condamnarea exista în sală, ca zidurile, ca podelele, ca scaunele, ca ferestrele.

Intr'o astfel de atmosferă, avocatul rutinat ştie că juraţii câştigaţi de procuror, hotărîţi să condamne, trebue, mai întâi, să uite complect, tot ce s'a întâmplat până atunci. In mintea lor, procesul să dispară ca o rândunică în albastrele somnolenţe ale cerului. In primul rând, activitatea liminară a pledoariei trebue să se concentreze asupra memoriei juraţilor, făcându-i passe magnetice. Avocatul trebue să surprindă pe juraţi, să-i minuneze, să-i uluiască, printr'o introducere depărtată de proces, ca Polul Nord de Polul Sud. Avocatul trebue să distreze, să încânte, să dispună, să ademenească prin şagă, anecdotă, glumă, haz şi consideraţii generale — pe înţelesul tuturora şi în consensul eternei banalităţi. In acest fel, juraţii, buluc, vor merge pe alt drum decât acel al procesului — cu fanfara în faţă, 'n cadenţă unanimă — până departe, hăt departe, unde

Continuare în pagina II-a

Correggio — Leda

avocatul îi va lăsa dezorientaţi să se reculeagă. Fiecare dintre ei se va simţi orfan, ostenit, gata de somn, conciliant şi preocupat numai de el, de binele lui, de comoditatea lui. Astfel narcotizaţi şi izolaţi, cu pleoapele grele, juraţii trebue din nou treziţi, căci dacă adorm de-abinelea, procesul e pierdut. Atunci răsună un tunet vocal, din senin, răstit, crâncen, haîn, care are efectul sărurilor englezeşti — săruri de lavandă în amoniac — destupate sub nas. Juraţii tresaltă: ce s'a întâmplat? Cine s'a supărat? Sunt ameninţaţi? Viaţa lor e în primejdie?

Nu! Nu! Nu!

Pledează avocatul, surâzând serviabil dezmeticirii lor, ca un conductor de tren în compartimentul somnului deputăţesc, dar indignat pe ceva sau cineva. E agreabil să vezi un orator care-ţi surâde, că distruge cu tot focul artileriilor verbale, pe altcineva. E măgulitor să fii stimat de un om „tare", a cărui putere ucigătoare, corozivă, contondentă şi explozivă, se exercită în faţa ta, pe spinarea altcuiva.

Juraţii simt atunci că trebue să-l asculte pe acest om primejdios, să-l urmărească reverenţioşi, să-l aprobe cu capul, să nu-l indispue, să nu-l irite, să nu şi-l facă advers. Avocatul deci, în această atmosferă, e ca un taur intrat într'un bal, ale cărui dansatoare, văzându-l, dezbracă hainele roşii, arborând cele mai albe danturi şi cele mai intime steaguri albe, cele mai benigne fizionomii, cele mai calmante atitudini.

Sigur pe urechea şi ochiul juraţilor, avocatul se ocupă de craniul lor. Dacă trepanaţia reuşeşte, juraţii achită; dacă nu, avocatul va cassa la Inalta Curte „această Decizie strigătoare la cer".

— Aveţi cuvântul.

Dănuţ se ridică. Tinereţa încruntată din faţa juraţilor, nu era nici mască de avocat cu buza pe halba elocvenţei, nici statuară tăcere de orator. Faţa urei, pumnii strânşi ai revoltei. Primele vorbe fură [illegible] aruncate în judecători. Domnul Deleanu, palid cum fusese Dănuţ înainte de-a se ridica — îşi plecase fruntea pe braţele încrucişate deasupra pupitrului. După întâile vorbe aruncate ca de-o catapultă, ridică fruntea. In această clipă regăsea în Dănuţ vibraţia Olguţei. Uită complect că e avocat, nu-şi mai dădu seamă de formidabila gafă profesională a lui Dănuţ, şi redeveni studentul tânăr de odinioară, cu ochii săgetând sub scutul agresiv al frunţii. Peatunci, aşa era şi el în faţa oamenilor. Tinereţa lui în contact cu viaţa devenea trâmbiţa revoltei.

Lapidaţi, după uimirea prealabilă — care dilata mirări cum se deschid umbrele — juraţii începură să se răsucească în fotoliile mâncate de molii.

Dar norul trecuse, lăsând în fizionomia sălii dezordinea grindinei mari. Toţi erau solidari împotriva unui singur om: avocatul. Acuzatul fusese uitat la părete, ca un copil la colţ, când se ceartă părinţii.

Decongestionat de furia acumulată dealungul orelor de tăcere, Dănuţ îşi începu pledoaria cu altă gafă, mai formidabilă decât cea dintâi: o întrebare, aruncată în plin obraz fetei care-l privea încadrată de capetele spectatorilor.

— ...Dar dumneata, dumneata care ţi-ai condamnat tatăl la moarte, de ce nu te-ai sinucis?

Clopoţelul sună, exprimând indignarea obştească.

— Domnule avocat, n'aveţi dreptul să insultaţi o femee nenorocită, — răspică Preşedintele, avântându-şi capul peste masă.

Domnul Deleanu sări ars, dar în salt îşi schimbă fulgerător fizionomia, îmbrăcând un zâmbet inocent:

— Intrebarea mânie n'are, domnule Preşedinte. A întrebat băiatul, n'a ordonat...

O gargară ilară transformă sala, solidarizând-o glumeţ cu avocaţii împotriva magistraţilor.

Hopul trecuse.

Intrebarea lui Dănuţ fusese explozia indignată a unei idei.

O reluă calm, arătând pe îndelete că actul sexual pentru o fecioară se traduce prin durere, prin teroare, prin revoltă fiziologică. Inaintea plăcerii — cardinală vieţii feminine, — fecioara cunoaşte actul sălbatec, lovitura organică, pe care trupul o primeşte cu o mirare înfricoşată, crispat. Acest dintâi contact sexual, pentru fecioara îndrăgostită, e un sacrificiu pe care-l face plăcerii bărbatului iubit. Intâia apropiere de bărbat, e o deziluzie. Dulceaţa strângerii de mână şi a sărutării, devine deodată agresiune brutală. Femeia care-a acceptat, se teme de omul iubit după ce a fost trupeşte iubită, şi numai masca recunoştinţei bărbatului ostenit alături de ea, redevenit prevenitor şi calm, atenuiază spaima femeii care-a văzut în braţele ei metamorfoza sărutării în muşcătură, a dezmierdării în strivire, a vorbei în gemăt dezarticulat, — a turturelei în gorilă. Intâia reacţie a femeii, posterioară actului sexual, e revolta, deviată prin conştiinţa sacrificiului. Ultima reacţie e măgulirea, cu un aţâţător fior de spaimă.

Dar când actul consimţit îndeobşte, e zmuls prin viol, de către un om de care te desparte o îndoită repulsiune sexuală — a legăturii filiale, şi a vârstei — când omul care te îndurerează e un monstru, atunci revolta e pură, şi ia proporţiile demenţei.

Ucizi, răzbunându-te.

Sau te ucizi, ca să dispari dimpreună cu greaţa de tine şi de ai tăi.

Dănuţ arată că revolverul — sub ameninţarea căruia fata pretindea că fusese violată — era un corp distinct de trupul acuzatului. Un om nu poate iubi cu revolverul în mână. Poate cel mult obţine consimţământul iniţial, cedarea. Odată obţinute, odată dorinţa devenită act, revolverul, în chip firesc, iesă din mâna şi mintea celui preocupat de actul dragostii, absorbit de el.

De ce nu-l folosise atunci, în clipa de istovire a bărbatului din braţele ei, desfiinţându-l sau desfiinţându-se? Căci după săvârşirea actului, în clipele imediate, raportul de forţă era inversat: bărbatul, dominator înainte de act, era istovit prin plăcere, şi istovirea sexuală a unui om vrâstnic echivalează cu o letargie, cu o apatie în tot cazul, care-l face inofensiv, — pe câtă vreme femeia, în plin clocot al urii, al scârbei, al desnădejdii — e o forţă atunci născută, o energie atunci isbucnită, ale cărei manifestări niciodată nu pot fi pasive.

Care era reacţia fetei, posterioară actului? Pasivitatea? Melancolia? Desgustul debil? Dar aceste reacţii echivalează cu o resemnare, cu o consimţire. Or, fata pretindea că luptase mereu, ceas cu ceas, clipă cu clipă, pe câtă vreme revolverul neutilizat dovedea contrariul.

Vrasăzică, principalul izvor de informaţii al acuzării — victima — era suspect. Adevărul în genere nu e un atribut al victimelor; nici de data aceasta nu era.

Cu această suspiciune, Dănuţ revizuise întregul proces.

Incepuse cu o expunere a teoriilor lui Freud, explicând semnificaţia complexului Oedip.

— Cine-i Freud? întrebă un confrate pe altul.

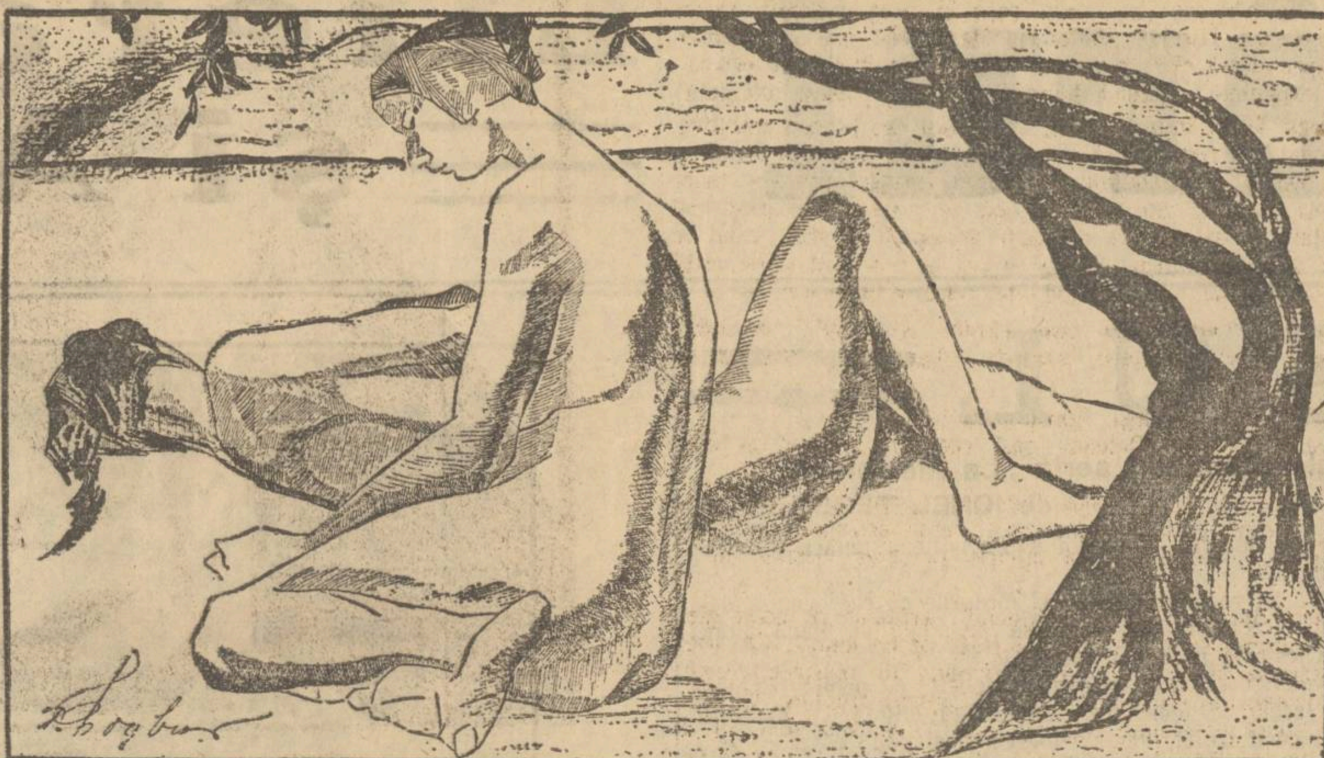
— Un jidan parşiv

— Aa! Se explică!

La lumina teoriilor lui Freud, Dănuţ întreprinsese biografia paralelă a părţilor din proces. Tăgădui că ar fi existând „glasul sângelui".

Rumoare în sală. Clopoţelul preşidenţial.

— Domnule avocat, sunteţi prea tânăr ca să cunoaşteţi „glasul sângelui."

— Intr'adevăr, mulţi părinţi iubesc în virtutea „glasului sângelui" pe copiii prietenului casei! — ripostă tare Domnul Deleanu, cu degetele în răscroiala mânecilor jiletcii, privind cu fruntea toată sala.

Râsete, cu ochii la alţii.

Dănuţ urmă, arătând procesul de latentă formaţiune a dragostei părinteşti, care nu apare ca trăsnetul. Arătă că dragostea părintească se naşte din contactul zilnic, că e o însumare, o totalizare a treptatului ataşament de copilul pe care-l vezi crescând sub ochii tăi. Că părintele care nu şi-a văzut copilul din clipa când era un aluat de carne şi un trii de greer, umanizându-se treptat în forme graţioase, devenind copil, ocrotit de el; distrat de el cu poveşti, cu minciuni; dezmierdat şi adormit de mâna lui; veghiat când e bolnav nopţi de-arândul cu sfâşietoarea şi neputincioasa milă a omului mare pentru copilul dezarmat în faţa suferinţei; când, într'un cuvânt, nu şi-a retrăit copilăria alături de copilul lui, — acel copil, devenit mare, e copilul său prin voia întâmplării, dar nu prin perspectiva amintirilor înduioşate. Faţă de acel om, care e copilul său, părintele, dacă nu e făţarnic, va avea reacţia normală raporturilor dintre oameni necunoscuţi. Il va evalua, faţă de criteriile, preferinţele, slăbiciunile şi antipatiile înrădăcinate în el. Ii va fi simpatic, antipatic sau indiferent, ca orşice om pe care l-ar întâlni, exterior egoismului său. Va avea obligaţii faţă de el. Desigur. Dar obligaţiile sociale nu creiază stări sufleteşti conforme cu natura acelor obligaţii. Plăteşti impozite statului nu fiindcă-l iubeşti, ci fiindcă n'ai încotro: de ochii lumii, sau de teama sancţiunilor legale.

Mai departe, Dănuţ arătă că psihologiceşte acuzatul nu era tatăl fiicei sale.

Şi dela această nuanţă, porni în analiza bărbatului bătrân, singur la ţară cu fetiţa turburată de nubilitate. Această fetiţă, iccană castanie a tinereţii mamei ei roşcate — deosebite prin culoarea părului, dar înzestrate, cu aceiaşi feminitate neliniştitoare — reprezenta pentru tatăl ei momentul culminant al tinereţii lui, momentul când îşi izgonise prima soţie, cu violenţa epileptică a pasionaţilor sanghini. O izgonise, — dar o dorea. Dacă n'ar fi plecat în străinătate, pierzându-i-se urma, desigur că ar fi rechemat-o, supunând-o aceluiaşi regim penitenciar la care-şi supusese fiica trimisă dela Bucureşti pentru purtări rele. Tratamentul fetii, făcea să apară în viaţa conştientă a bătrânului, o energie, un elan brusc dispărut în sufletul obscur, în sufletul subteran. Trecutul şi prezentul se îmbinau, răscolind sufletul tulbure al adâncimilor. Fata lui era fiica lui pentru mintea lui clară, trează, normală, socială. Dar fundul sexual al sufletului vedea în ea o femee care-l făcuse să sufere, care-l putea încă şi necontenit face să sufere. Tratamentul fetii era o răsbunare, o gelozie, deghizate nu numai pentru alţii, dar chiar pentru conştiinţa lui morală, în severitate părintească.

Femeia de-a doua, descoperită şi ea adulterină, fusese expulzată calm. Indignarea raţiunii o îndepărtase din casă, nu scârba şi revolta dragostii înşelate.

De acum înainte, acuzatul şi victima erau singuri. Ajungând la acest punct, Dănuţ declarase:

— Domnilor judecători, mă simt dator, înainte de a începe analiza care-mi pare decizivă, să arăt, că nu urmăresc jignirea acestei nenorocite fete; nu voi pretinde şi nu pretind că fata, conştient, a sedus pe tatăl ei...

Sala murmură revoltată, caşicum ar fi declarat contrarul.

Dănuţ vorbea de două ore, într'o atmosferă ostilă. Simţi din nou îndemnul tristeţei: Du-te de aici. Lasă-i. Du-te.

Dar în faţa lui, dintre puşti, un om bătrân îl privea cu evlavie. Era o îngenunchiere în privirea acelor ochi.

Urmă. Cunoaşterea amănunţită a dosarului, informaţiunile culese dela acuzat şi martori, îndelunga lor meditare, şi elanul acela imaginativ graţie căruia putea mula orice decor, — îi dădură vorbele care creiază o atmosferă cu toate particularităţile ei. Descrise curtea boerească, odaia fetei, sofrageria, etacul bătrânului. Descrise cum ai descrie mobile şi lucruri concrete, gândurile fetii, prizonieră într'o odae, sub privegherea ursuzului temnicer. Arătă, în această situaţie, cât de natural şi feminin era gândul fetii de-a îmblânzi, de-a capta bunăvoinţa — evita cuvântul seducere — bărbatului de care depindea exclusiv. Şi zugrăvi, făcând un prudent uz de mărturia feciorului, treptata transformare a fetei din clipa când — prizonieră până atunci — devenise stăpână, şi vertiginoasa prefacere a bătrânului, când după ani de mahmureală, care-i sculptaseră zbârciturile, începuse să râdă la masă.

Cine-l îmblânzise? **Fata lui? Sau femeia** din casa lui? Evident, femeia, căci surpriza cu gătelile fetii, sechestrate, din ziua sosirii ei dela Bucureşti, şi restituite pe furiş, vorbea clar: Fii femee. Na-ţi hainele care te vor face mai frumoasă în ochii mei.

Refăcu scena din sofragerie. Faţă în faţă la masă. Râd, glumesc. Şi deodată, fata, cu glasul care desigur că avea accentul mieros şi prefăcut al glasului mamei ei — când îl înşela fără să ştie — vorbise:

— Ia-mă la Bucureşti, tăticule.

Sili pe juraţi să vadă scena. O apropie de ochii lor, ca la cinematograf când filmul subliniază un tablou, izolând prin mărimea dimensiunilor şi intensificarea luminii două personagii principale a căror mimică trebue să fie urmărită cu deamănuntul.

Şi astfel dădu deplinătate, accentului sinistru al mărturiei feciorului:

— Odată s'o'ncruntat boerul, de-am crezut c'o sfarmă. I s'o umflat vinele de pe frunte, s'o făcut roş cum îi sfecla, o strâmbat capul în jos, şi o plecat dela masă, cu şărvătu la gât, cu capu'n jos, ca un om beat. Musca nu zbârnâia.

„Odată s'o încruntat boerul..." Se prăbuşise bucuria lui, calmul de până atunci. Fata nu era mulţumită cu el împreună. Gândul ei se ducea tot spre Bucureşti: oraşul unde începuse să arate purtări rele.

„...de-am crezut c'o sfarmă..." Inviase panica, groaza din trecut — de pe vremea primii lui soţii. Inviase mama. Fata din braţele lui era strigoiul femeii de odinioară. Ar fi sfărâmat-o desigur, dar venise congestia. Plecase dela masă cu şervetul de gât, roş ca sfecla — adică vânăt — împleticindu-se ca un om beat. Instinctiv intrase în etac unde se răsturnase sau se prăbuşise în pat.

Dănuţ arătă că în momentul primei furii, acuzatul ar fi putut deveni ucigaşul copilului său.

— Şi uşor de achitat, — complectase în surdină domnul Deleanu, cu aprobarea confraţilor.

Dar că năvala sângelui, congestia cerebrală îl împiedicase să-şi exteriorizeze furia. Aşa numai se explica libertatea fetii, din acea seară. Căci dacă era teafăr, ori o ucidea în prima furie, ori reintrona cu sporită îndârjire vechiul regim penitenciar.

Ce căutase fata la el în odae? Solicitudine filială? Teama de pedeapsă şi frica recentă, erau prea vii ca să mai încapă alături de ele îngrijorare pentru viaţa omului care fusese şi putea să redevie temnicerul ei. Dealtfel — invocase iarăşi mărturia feciorului — fata îşi continuase masa, cu fruntea încreţită, plecase la ea în odae, se dezbrăcase, se despletise... Reintrase deci în normal, — **dar preocupată.** Hotărîrea de-a intra în etacul tatălui ei, o luase desigur, fără să-şi dea seama de semnificaţia ei, în clipa când dezbrăcată, în cămaşă de noapte, cu halatul de noapte pe umeri, despletindu-se în faţa oglinzii, se gândise — în faţa oglinzii — că hainele dezbrăcate puteau din nou să fie sechestrate, că frumuseţa ei putea din nou să fie zidită într'o odae. In faţa oglinzii femeile măgulite de icoana lor, întotdeauna simt acuta nevoe a admiraţiei bărbăteşti, nevoia de-a se valorifica în ochii virili. O imagină satisfăcătoare, în singurătate, pentru femeia dublată în oglindă, înseamnă mai ales o părere de rău, un regret, traduse printr'un oftat, printr'o privire visătoare. Ar dori ca oglinda să devie subit fereastră, vitrină sau scenă. Aşa dar, în faţa oglinzii care-o arăta frumoasă şi ameninţată iar de vestejire în singurătate, se gândise la omul bătrân, pe care-l domina e câtva timp, şi simţise că aşa cum era — frumoasă ca în oglindă — trebuia să se ducă şi să recâştige locul pierdut sau periclitat.

Până aici, Dănuţ arătase că totul putea fi controlat şi confirmat prin mărturii. Reconstituirea lui era sinteza vie a spuselor martorilor. Din clipa când fata intrase în etacul bătrânului, martorii dispăruseră.

Dar Cuvier când reconstituise, orientându-se după un os găsit, sau chiar o sfărmătură de os, specii animale ale altor ere, de mult dispărute, se folosise de martori? Acea logică a naturii intitulată de el „Legea corelaţiunii formelor", înlocuise spusa martorilor oculari. Aceiaşi lege a corelaţiunii formelor, dă putinţă investigaţiunii juridice să pătrundă veridic, acolo unde martori n'au fost, şi să reconstituiască logic — nu arbitrar — fapte necunoscute.

Dănuţ căutase să reediteze scena, căreia fata îi da o versiune agreabilă acuzării, — în conformitate cu psicologia generală şi cea momentană a personagiilor.

Moşierul, în clipa când fata bătuse la uşă, era desigur încă ameţit de congestie. Altminteri, furia şi teama nu l-ar fi lăsat să stea întins în pat, în timp ce fata liberă, necontrolată, putea să fugă.

Bătaia fetei în uşa etacului, era întâiul sunet viu, care-l solicita. Căci până atunci, de când se sculase dela masă, „nu zbârnâia musca": aşa spunea feciorul.

Fata intrase.

— Ce vrei?

Incă nu se desmeticise. Tălmăcirea acestui „ce vrei?" e: „Cine-i? Ce-i?", a omului trezit din somn. Complect treaz, moşierul i-ar fi spus acelui care-l doborise la pat, „Eşi!" sau: „Ticăloaso!".

Imperativul sau înjuria, ar fi dovedit complecta revenire la normal. Interogativul, în acea clipă, însemna abea un început de deşteptare.

Fata se apropiase de pat. Işi aplecase obrazul pe obrazul lui, aducându-i parfumul părului în nări, şi căldura unui trup de femee tânără, alăturat lui. Omul acesta doborît de congestie, înainte de-a fi stăpân pe mintea lui, pe luciditatea lui, se **deştepta fals** în congestia sexuală. Lângă el era o femee care-i dezmierda obrajii. Lângă el, reinvia parfumul de odinioară al femeii care-l înşelase. Surd, mânia se deştepta, dar gestul ei în trupul slăbit şi mintea aiurită, nu era decât val moale, dezmierdare, pipăire, apropiere posesivă de trupul de alături.

In epoca nubilităţii, fetele plâng, râd şi roşesc foarte uşor. Mişcările sângelui sunt vânt printre trandafiri. O atingere mai lungă de un trup bărbătesc, le poate da o moleşală dulce ca sinuciderea în apă caldă, prin tăerea vinelor.

Din atingerea acelor două trupuri, se născuse pe nesimţite acordul ritmic al sexualităţii. Nici unul dintre ei — nici fata, nici tatăl — nu ştiau ce se va întâmpla. Trupurile lor val cu val, îşi impuneau legea:

— In acea clipă — comentă Dănuţ — un trup de bărbat se împreuna cu un trup de femee, în cavernă. Noţiunile de tată şi fiică ale civilizaţiei nu puteau să existe, căci cele două trupuri erau în afară de civilizaţie. Incestul nu s'a născut atunci ci numai după înfăptuirea actului, şi s'a născut în conştiinţa tatălui şi a fiicei, redeveniţi oameni în clipa desperechierii. Faptul fiind anterior civilizaţiei şi moralei, care-l penalizează, nu era păcat în clipa când l-au făcut. Incestul a luat naştere în amintirea lor, posterior înfăptuirii lui...

— Domnule Preşedinte, nu-l lăsaţi, nu-i daţi voe, apăraţi-mă!

Răcnetul fetii cu mânile la cer, cu trupul zmuls din mulţime, avu efectul loviturii cu coada biciului în crupa calului: Sala cabră, coalizată împotriva lui Dănuţ. Indignarea se născu în acea clipă, dar cu efect retroactiv. Toţi aveau aerul să spue: Cum de-am tolerat până acum să fie insultată, în auzul şi sub ochii noştri, această biată fiinţă!

Clopoţelul sună.

Procurorul se ridică.

— Domnule Preşedinte, mă fac ecoul conştiinţei tuturora, cerându-vă să luaţi cuvântul domnului avocat. Morala publică e jignită...

— Dar cea particulară? răsună deasupra tumultului, glasul domnului Deleanu.

Clopoţelul devenise clopot de incendiu.

— Evacuez sala.

— Evacuaţi „ecoul conştiinţei tuturora", domnule Preşedinte, zâmbi domnul Deleanu; sau invitaţi-l să fie calm.

— Domnule Preşedinte, mă pun sub ocrotirea dumneavoastră.

— Rămâneţi acolo, domnule Procuror General. E un adăpost inviolabil.

— Domnule Preşedinte..

— De ce-aţi eşit? Achille avea un călcâi vulnerabil. Dumneavoastră aveţi două.

Captivată de ripostele repezi, sala devenise iarăşi spectatoare.

— Urmaţi, domnule avocat, dar ţineţi seamă de ce-aţi văzut, — interveni Preşedintele către Dănuţ arătând cu palma spre sală.

Până în momentul întreruperii, Dănuţ crezuse, văzând încordarea generală, concentrarea tuturora, că a izbutit să impue adevărul cu reliefuri tari, sigure, că toţi îl văd, îl recunosc. Işi dădu seamă de enormitatea erorii lui. Il urmăriseră nu cu atenţie, dar cu pasiune — revăzând ochii lor de-atunci, le măsură lubricitatea — fiindcă palpitarea spre pornografie îi delecta profund. Ceiace căutau ei în vorbele lui, era fiorul erotic, tabloul impudic, fresca păcatului oribil. Plastice, vorbele lui — pentru el — erau un auxiliar al analizei, pentru ei, un tablou în sine, un scop.

Pledoaria lui mai avea încă multe analize. Vroia să le arate că singurul fapt care putea fi examinat din punctul de vedere al legii penale, era debutul incestuos. Căci legea penală nu pedepseşte incestul, ci violul, adică actul sexual zmuls prin violenţă, împotriva consimţământului celui care-l suferă pasiv. Că această violenţă este elementul substanţial al violului, deci existenţa sau inexistenţa ei va include sau exclude din prevederea penală faptul respectiv. Cum însă, convieţuirea de trei ani, călătoriile în străinătate împreună, libertatea fetei din acel timp, eleganţa şi buna ei dispoziţie, excludeau accentul zilnic al violenţei, dovedind dimpotrivă o complacere dacă nu o resemnare pentru menajul incestuos, — singurul moment în care crima ar fi putut lua naştere era momentul primului contact sexual. Vroia apoi să le explice raţiunea acestui lung menaj incestuos, psicologia fetei excitată de păcat, îmbătată de revanşa dominaţiunii totale asupra celui care fusese temnicerul ei şi al mamei ei; dorinţa fetei de a-l ruina, dovedită prin decăderea grabnică a unei mari averi. Vroia apoi concomitent cu evoluţia fetei, să o arate şi pe a tatălui, ros de remuşcări, amânând mereu o sinucidere reparatoare, al cărei gând mereu îl făcea să guste din păcatul noapte cu noapte mai ispititor, mai de jar. Vroia, într'un cuvânt, să ridice în faţa lor acea mare statură de gheţar plutitor a fatalităţii, şi să le dea fiorul spectacolului a doi oameni, normali dealtminteri, mişcându-se mărunţi şi nemernici în umbra îngheţată şi uriaşă a fatalităţii care i-a întâlnit în drumul ei. Din acest punct de vedere vroia să ceară achitarea lui penală şi compătimirea nenorocirii acestui om, pentru care achitarea însemna caşi ocna, o definitivă excludere — şi poate mai dureroasă — din rândurile sociale.

Mai vroia să analizeze raţiunea denunţului după trei ani. Vroia să le arate cum se născuse în sufletul fetei care trăia trupeşte în viciu, nostalgia idilei, adică a unei noui forme de iubire, de viaţă. Amestecul oportun al tânărului vecin de moşie; descoperirea acestuia, că fata pe care o iubise idilic dar pe care o dorea trupeşte, nu era fecioară. Jignirea vanităţii lui de senior sexual. Abilitatea instinctivă, de esenţă pur feminină, a fetei, care prefera e să dea în vileag drama, devenind eroină de tragedie, decât să fie socotită de cel pe care-l iubea, banală fată cu aventuri...

Era inutil.

— Voi fi scurt, Domnilor Judecători, părăsind aceste analize omeneşti care pe dumneavoastră vă indignează şi pe mine mă întristează adânc, — şi voi descinde în Codul Penal.

Examină glacial faptul, din punct de vedere strict juridic, şi ceru achitarea cu un ton care le spunea: Faceţi ce vreţi.

Şedinţa fu suspendată, rămânând în continuare pe după masă.

— Măăă, cinică e generaţia asta de după răsboi! Nu respectă nimic! exclamase un avocat către altul.

In trăsura care-i ducea la masă, domnul Deleanu îl sărută pe Dănuţ, punându-i în buzunar un plic în care era tot onorarul primit de el pentru proces, şi-i împărtăşi următoarea reflecţie:

— Dragă Dănuţ, în avocatură, ca să-ţi poţi permite să spui Justiţiei adevăruri de talia celor spuse de tine, trebue să fii avocat bătrân şi celebru, — dar atunci nu le mai spui. Eu însă te rog să rămâi aşa cum eşti, câtă vreme voi fi lângă tine.

* * *

La nouă, şedinţa fu redeschisă. Adevăraţii avocaţi se simţeau datori să repare gafele de după amiază. Intâiul ridicat la bară găsi locul ocupat de reputaţia lui. Zâmbi c'o înclinare a capului, zâmbetelor care-l omagiau unanim. Chipul său ar putea fi numit: visul unei halbe de bere. O jovialitate sanghină; ochi mici verzui, sfredeliţi de râs şiret; fălci masive, gest care bate publicul peste umăr şi burtă. Era vestit pentru inteligenţa şi abilitatea lui de scamator judiciar. O pledoarie pentru el era un joc de-a „uite popa, nu e popa". Achitările pe care le obţinea, erau aplauze traduse în Decizii de achitare, răsplată personală acordată meritelor lui. Plătit împărăteşte, avea cultul exclusiv şi mărturisit al onorarului. „Chiulul clientului", acest diavol fabricat de Satan anume pentru avocaţi, îl lăsa în pace. Pleda bine — spunea el — numai când simţea onorarul în buzunar. Şi pleda numai bine: tot el spunea. Pledoriile lui aveau rădăcinile în pungă.

Incepu, elogiind cu hîrdăul şi lopata, meritele literare — sublinierea o făcuse cu ochiul — ale predecesorului său la bară, fiul ilustrului confrate Iorgu Deleanu, adevărata glorie penală a baroului românesc.

— ....Forma aleasă a tânărului meu confrate, florile de stil, cultura generală de care ne-a dat amplă dovadă, ne fac să presimţim în domnia sa, un demn urmaş al ilustrului său tată...

Uitase că domnul Deleanu e alături.

— Dragă amice, n'am murit încă. Fii te rog gentil şi amână necrologul. Cât despre fii-meu, devreme ce eşti numai avocat, lasă pe critici să-i comenteze literatura.

Inghiţi ilar, ca un şpriţ dat duşcă, deşi oţetit, această întrerupere, şi continuă, arătând că dacă tinerii întrec pe bătrâni prin cultură şi prin formă literară, în schimb bătrânii deţin experienţa vieţii, pe care tinerii n'o au. In numele acestei experienţe de viaţă, cerea încrederea juraţilor. Pledă iresponsabilitatea. Acuzatul era nebun, deci beneficia de faptul

Continuare în pagina III-a

justificativ prevăzut de art. 57 din Codul Penal.

Deschise catastrofal ca prăbuşirea unui edificiu american cu vre-o cincizeci de etaje, căderea moşierului în cap de pe cal. De-atunci începuse „să-l lucreze" nebunia. Acest fel de înnebunire, în limbajul său se numea: „traumatic". Deci „nebunie traumatică".

Un vapor nu poate trece printr'o ureche de ac. De aceia sufletul nu şi-a ascuns adâncurile, ridicând ziduri de stâncă. O simplă ureche de ac desparte sufletul aparent — accesibil tuturora — de sufletul adânc, accesibil uneori numai unor anumite minţi. Cine trece prin această ureche de ac intră în suflet; cine trece pe alături, merge cât vrea, dar pe alături de suflet aşa că e foarte greu să distingi pe acei care-a intrat, de cel care trece pe alături, fiindcă amândoi înaintează cu egală viteză în aceiaşi direcţie.

Publicul admira siguranţa evoluţiei acestui barosan transatlantic. Urechea de ac era în ochii lui Dănuţ, goală, tragic goală, ca un cer.

Pledoaria dovedea nebunia. Problema pusă de avocat era următoarea: Poate să trăiască trei ani un nebun în societate, fără ca nimeni să observe că-i nebun? Şi o rezolva cu exemple din istorie şi viaţa de toate zilele. Preşedintele Wilson al Americei, condusese lumea, şi totuşi medicina descoperise ulterior că era nebun „în lege", „nebun de legat". Cutare concetăţean, bine cunoscut domnilor juraţi care-s vechi şi distinşi ieşeni, — frecventator al berăriei Azuga, patru ani băuse halbe, — şi fusese dovedit nebun. Urmară anecdote, aluzii, istorioare vesele, amintiri.

Şedinţa devenise o petrecere în familie, captivată de convorbitor. Aşteptai tava cu dulceţi, cafeluţele. Auzeai parcă undeva, clănţănitul sticlelor îndesate în căldări cu gheaţă. Acest om, al cărui suflet nu cunoştea tăcerea, straniul, şi toate acele mirări care te fac să presimţi lumina de lună a nebuniei, — vorbea despre nebunie, pitoresc. Elementele ei le desprindea din paharul cu vin. Pentru el, nebunia era o beţie de lungă durată ,care pe unii îi face zgomotoşi şi febrili, pe alţii, taciturni şi apatici.

Această nebunie pe care o dovedea pe înţelesul tuturora, era acceptată cu filosofice înclinări de cap, ca un parastas după care urmează praznicul.

Avocatul următor, dându-şi seamă că publicul nu s'ar fi supărat ca melodia să fie bissată, reluă motivul pledoariei predecesorului „ilustru", aducând tot aportul său de amintiri personale. Astfel, defilă în faţa juraţilor familia de nebuni notabili, a oraşului Iaşi. E foarte agreabilă excursia printre amintiri. Solidarizează pe cei de faţă, dându-le un trecut comun. Ii măguleşte pe de-asupra, fiindcă între atâţia nebuni, ei singuri — cei de faţă — sunt normali, şi încă foarte inteligenţi şi perspicaci ,devreme ce avocatul îi încredinţează că nu psihiatria — „ştiinţa nebunilor scrisă de... oameni bizari" — ci ei, oamenii „cuminţi" pot fi judecătorii, arbitrii unor astfel de „chestiuni".

Al treilea avocat, nemaiavând ce spune, vorbi o oră, făcând generalităţi despre sufletul omenesc, pornind dela Hamlet: „A fi sau a nu fi". Pledoaria sa avu caracterul muzicei de sacrificiu din antracte. Dădea răgaz auditoriului să-şi sufle nasul, să tuşească, să-şi scarpine ceafa sau coşul de pe frunte, să caşte, să-şi dezmorţească încheeturile, — să-şi mai caute puţin de sufleţel.

Domnul Deleanu se ridică într'o tăcere deferentă. Magistraţii luară în fotolii o nouă poziţie, cercând să şi-o impue definitiv; juraţii din primul rând se rezemară cu coatele pe genunchi, sau se înfipseră mai îndesat în fotolii; cei din rândul al doilea se proptiră de spetezele fotoliilor din faţă, făcând cu suflarea lor clizme călduţe cefelor din faţă; procurorul, răsucindu-şi larga mânecă a robei, îşi pregăti hârtia şi creionul.

Inainte de-a arunca bomba — pledoariile domnului Deleanu întotdeauna aduceau surprize care dădeau procesului o nouă întorsătură — domnul Deleanu proclamă existenţa „glasului sângelui". Se îndoia, de sigur, de existenţa acestui glas, în sinea lui, — dar vorbea gândindu-se la Olguţa, căci vorbele lui aveau o duioşie concentrată, un adevăr, o căldură, care dovedeau marea lui iubire părintească pentru Olguţa, nu existenţa „glasului sângelui". Asta pentru Dănuţ. Domnul Deleanu izbutise să impue tuturor celorlalţi, bătaia lui de inimă, cu fiecare vorbă în care această rară inimă de tată bătea.

Spre deosebire de majoritatea marilor avocaţi, ale căror pledoarii aduc idei, argumente suverane, şi ritmuri oratorice, domnul Deleanu aducea mari emoţii umane. Ii înşela desigur, fiindcă inima lui o vedea pe Olguţa, pe când ceilalţi vedeau paternitatea în genere, — dar emoţia vorbelor sale, veridică, răscolea sufletele, expulzând orice impuritate. Era un elan de înălţare purificatoare. Respirau aer curat.

Aşa că în clipa când domnul Deleanu afirmă că nici-un părinte nu poate fi amantul fiicei sale, incestul nu mai exista.

Dar rămânea acuzatul.

Urmând, domnul Deleanu arătă că incestul e un fapt atât de monstruos, încât istoria omenirii, care uită chiar fapte glorioase printre atâtea de care pomeneşte, înalţă pe incestuoşi la înălţimea faptului istoric, spânzurându-i ca pe Iuda în faţa întregii posterităţi. Vorbi despre Papa Borgia, amantul Lucreţiei Borgia, arătând în trăsături generale fizionomia Renaşterii, cu arta ei supremă care nu era decât fastuoasa convulsiune a unei străfunde destrăbălări. Şi argumentă persuaziv, că incestul Borgilor, era fapta expresivă, rezumativă a unei epoci, nu fapta unei familii. Astfel, consemnând numai incestul istoric, nu şi pe cel normal colectivităţilor nomade şi popoarelor primitive, făcu din incest un semn culminant al destrăbălării unei epoci, cum ar fi ciuma bubonică în promiscuităţile orientului.

Cu această premisă, analiză moravurile neamului românesc, prea tânăr ca să fie conrupt. Patriotismul ipocrit al sălii era mai dinainte convins, dar şi foarte măgulit de această analiză. Trecu imediat, abrupt, folosind atitudinea publicului, la biografia acuzatului. Fiu de răzeşi moldoveni, ridicat prin munca lui. Tinereţă studioasă, laborioasă. Viaţă curată. Prima căsătorie: act de om normal, care după ce şi-a făcut avere, vrea să aibă un cămin.

Izgonirea femeii necredincioase: act de om intransigent, profund moral, care nu poate accepta în căminul său impuritate. A doua căsătorie, de după război: dorinţa de aşi rechema fiica, dându-i o mamă, un cămin complect.

Şi arătă astfel, ajungând la momentul violului, ce insolit devenea acest act în viaţa unui om care îmbătrânise curat.

Aruncă bomba. Toţi, judecător de instrucţie, procuror, cameră de punere sub acuzare, opinie publică, avocaţi, — plecaseră dela premisa legală că fata e copilul tatălui său. De ce? Fiindcă actul de stare civilă făcea această constatare. Dar actul de stare civilă dovedeşte numai în faţa legii paternitatea. Această paternitate e formală. „Pater semper incertus..." au spus cel mai lucid: Romanii.

Era într'adevăr victima fata acuzatului?

Oul lui Columb, dar numai Columb îi dăduse stabilitate.

Ai fi zis că toată sala se născuse în acea clipă. Era un început de viaţă zâmbitor mirată. Faţa procurorului se lungise, ochii se micşoraseră. Părea că respiră hrean. Juraţii oftară. Se ridicase o lespede de pe inimile lor. Deveniră holbaţi şi guşaţi.

Pentru domnul Deleanu, a dovedi era natural ca deschiderea buzelor în clipa vorbei. Le dovedi deci, că fiica nu era copilul acuzatului. Refăcu biografia primului menaj. Femee tânără cu **păr roş**; om prea copt şi prea mohorît pentru arzătoarea ei tinereţă. Adulterul descoperit era **un adulter,** dar logica arată clar că nu era întâiul. Dealtfel, care era raţiunea expedierii copilului deîndată ce mama fusese alungată?

Iarăşi vorbi tatăl Olguţei, cu aceiaşi emoţie comunicativă. De copilul tău rămas fără de mamă, nu te desparţi. Devii tu mamă pentru el. Mânuţele lui numai, întinse spre tine, sunt singurele rădăcini care te mai leagă de viaţă, atunci când eşti desgustat de ea. Să te desparţi de copil în clipa când ai pierdut dragostea mamei? Dar atunci ar fi trebuit să se ucidă cel care deslega ultimul nod de bucurie al vieţii lui.

Nu! O alungase din casă fiindcă era copilul păcatului. Alungase păcatul matern, alungase deîndată şi via lui amintire.

Juraţii erau convinşi. Aprobau pe faţă.

Totuşi, domnul Deleanu găsi accentul profund al unui argument neprevăzut.

— Aţi văzut, domnilor, pe acest copil, aici, sub ochii noştri, în faţa părintelui său. Şi aţi avut dovada peremtorie că fiinţa care condamnă la moarte pe acest bătrân, nu e fiica sa.

Reluă din nou „glasul sângelui", arătând că acest glas domină sufletul cu prezenţa lui uriaşă, ca un munte. Că orice s'ar întâmpla în vale, muntele rămâne în picioare. Oricât şi-ar duşmăni un copil părintele, cu oricâtă dreptate, în clipa când îl vede la stâlpul infamiei, bătrân şi dezarmat, va fi alături de el, împotriva străinilor, cu mila dacă nu cu fapta, cu lacrima dacă nu cu pumnii.

Iar vorbea tatăl Olguţei.

— ... De două ori glasul sângelui a fost mut: în clipa când acuzatul a devenit amantul victimei, şi în clipa când această femee a dat ea cea dintâi cu piatra în amantul ei. Aceşti doi oameni — părinte şi copil în faţa legii civile — în faţa Legii sângelui sunt doi străini.

Replica procurorului bătu la uşi zăvorite, cu stăpânii plecaţi de-acasă.

După ce-şi isprăvi rezumatul desbaterilor, Preşedintele, magistrat călit în lupte judiciare, se adresă acuzatului cu un ton care izbuti să îmbrace solemnitatea clipei:

— Acuzat, eşti om bătrân, curând vei da socoteală de faptele dumitale, altui judecător, mai mare decât noi. In numele acestui Judecător te îndemn să răspunzi: Iţi recunoşti fiica sau nu?

Tăcerea veni ca o paloare.

Dănuţ zări capul domnului Deleanu: şi-l aplecase, greu. Nu mai era avocat, era tatăl copiilor săi.

Apoi, ochii lui Dănuţ se întâlniră cu ai acuzatului. Nu putea să-i urle: „Recunoaşte că eşti tatăl ei. Fii ultimul om drept. Spală-ne de ticăloşie".

Nu putea. Dar era palid, cu obrazul subţiat, căci ochii acuzatului se întoarseră dela el, pironindu-se în podele.

— Nu ştiu...

Fu achitat de Minciună, ticălosul care fusese cel mai curat dintre ei, el, cel legat de stâlpul infamiei, până în clipa când învins de oameni, intrase în rândurile lor, dându-le ce meritau: efigia minciunii lor.

IONEL TEODOREANU

NOŢIUNI

Ca să faci literile bine trebuie să scoţi limba imediat ce pui creionul pe hârtie şi să o învârteşti după zulufuL literii pe care o scrii. Când ajunge condeiul să atingă punctul cel mai înalt, ajunge şi limba la nas.

* * *

Un bun croitor taie cu foarfeca şi rumegă în acelaş timp. După cum îşi mişcă o falcă sau două şi după cum îşi ţuguie gura sau şi-o întinde, ucenicul ştie dacă meşterul lui croeşte acum gulerul, jiletca, mâneca sau pantalonul şi anume în ce punct al clientului se găseşte.

* * *

Mi-ai cerut să-ţi fac un moş: ţi-am făcut un moş. Mi-ai cerut să iasă la plimbare cu raţele şi ţi l-am desinat cu trei raţe după el. Ai mai vrut un melc: ţi l'am făcut; un automobil: e gata; un pom: s'a făcut. Acum îmi ceri să pun şi trei pachete cu unt în peizaj.

Fetii mele îi lipseşte spiritul critic.

* * *

Domnul Primar s'a învoit cu d-l Ministru, d-l Ministru s'a învoit cu d-l general, d-l general s'a învoit cu Regele şi Regele cu Profesorul. D-l Profesor s'a învoit cu Băcanul şi Băcanul s'a învoit cu Tata. Ideea de Stat şi ordine socială. Ţine, Boule, pe dreapta!

* * *

Codul Penal. Să nu mai dai cu piatra în geamul Domnului Şef de cabinet, că te iau de urechi. Il loveşti în viaţa privată, care începe dela sticlă şi transperant.

* * *

Tutunul face rău, dar face şi foarte rău şi rău mai puţin. Nu fuma. E mai bine să fumezi trei ţigări decât zece, dar e mai bine zece decât douăzeci şi este recomandabil să nu fumezi o sută de ţigări pe zi, mărginindu-te la 90. Idealul este să fumezi ţigări fără nicotină sau o ţigaretă de gutapercă îmbibată cu aucaliptol.

* * *

Literatura face bine. E mai bine să scrii zece pagini decât două şi mult mai bine să scrii 250 decât 40. Idealul este să scrii cincizeci şi şapte volume şi să continui. Tot îţi pare rău; cel puţin să intri în marea melancolie.

* * *

Elefantul e un cuier ambulant pentru pălărie, pardesiu şi umbrelă. Marii exploratori africani nu aveau unde să-şi puie bagajele şi s'au rugat la Dumnezeu până ce l-a făcut.

* * *

Ingerii sunt nişte fiinţe rezervate văzului preoţesc şi oamenilor bătrâni. Tot părintele elefantului i-a făcut şi pe ei. Numai că a întrebuinţat două materiale deosebite: muşama pentru elefanţi şi cauciuc de cameră de aer pentru îngeri. Ingerii se umflă cu pompa de bicicletă.

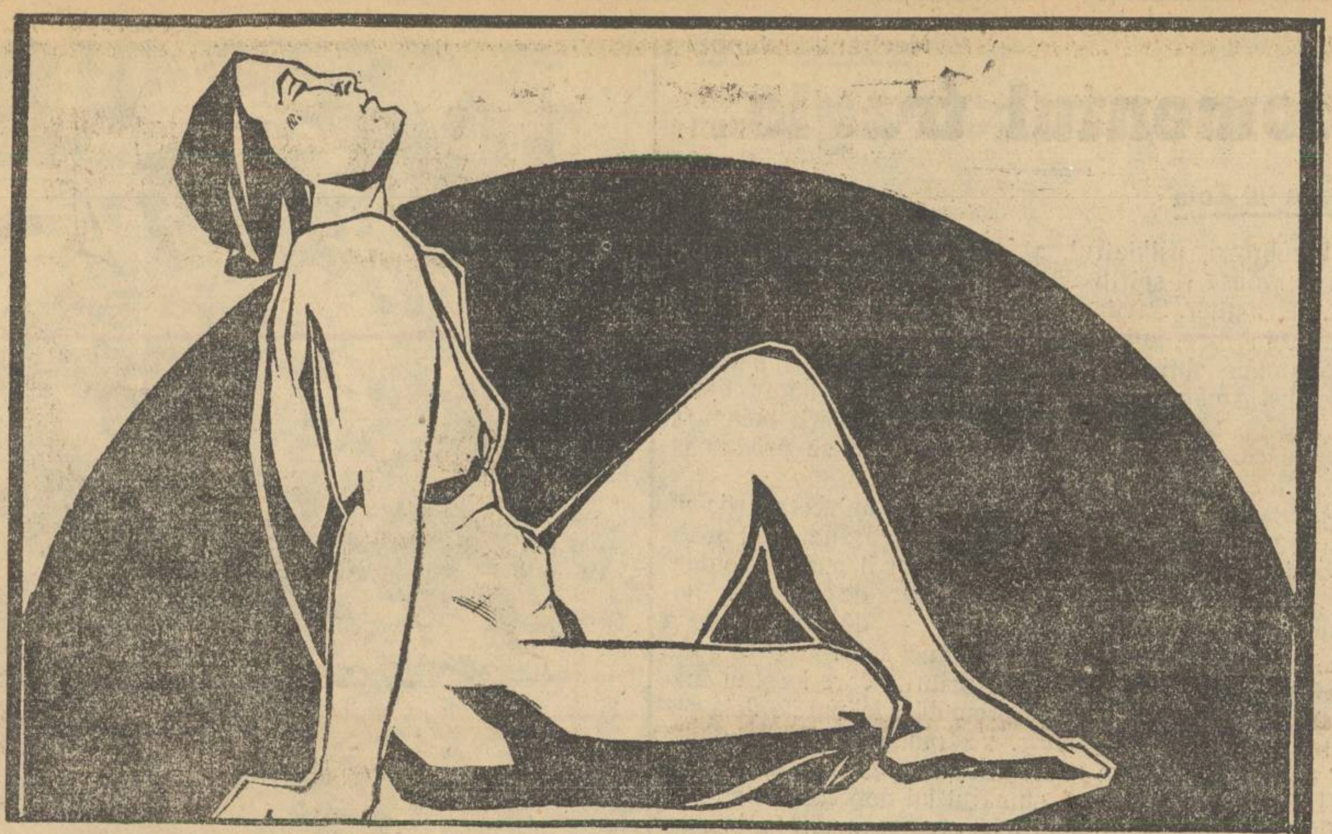
* * *

Din pielea care a rămas dela elefanţi Dumnezeu a făcut şoarecii şi din plasticul pneumaticelor pe om. Când a scuipat ca să-l frământe, pământul era de gumă. Scuipatul a trecut însă la Eva, care a suferit de umezeală.

* * *

Ca să poată lăcrima şi el, piciorul a inventat sudoarea.

T. ARGHEZI

PLASTICA

EXPOZIŢIA PICTORULUI EUSTAŢIU STOENESCU

Inapoiat de curând din Paris, unde, se pare, a fost întâmpinat cu destulă înţelegere, pictorul Eustaţiu Stoenescu a deschis la Cartea Românească prima expoziţie a noului an plastic.

Artistul expune bucăţi puţine şi vechi. Portrete vândute, cu rame ce trădează o epocă nu tocmai actuală, peisagii — între acestea, câteva „Veneţii" interesant concepute — naturi moarte, flori şi studii.

In pretinsele poeme de culori care vor să interpreteze o nedefinită viziune artistică, d. Eustaţiu Stoenescu nu aduce o notă prea originală.

Impresiunile d-sale în faţa naturii sunt vagi, laterale, comune.

E. Stoenescu — Pictorul Şt. Popescu

Alături de notaţiile cromatice şi lineare, tablourile nu fixează nici-o sensaţie caracteristică, nici-o nuanţă deosebită de sentiment.

Prea puţin remarcăm, printre cele cincizeci de pânze expuse, înţelegerea estetică a formei prin alăturarea impresiilor plastice şi colorate.

Marinele acestui pictor au multă mare, pământ puţin şi cer aproape inexistent, — linia orizontului confundându-se cu marginea de sus a cadrului. E o notă nouă, dacă nu e un truc al artistului pentru a se feri de desen.

Naturile moarte înprospătează întrucâtva calităţile materiei, dar nu sunt întotdeauna fericit compuse.

Cele mai slabe lucrări sunt, însă, cele în care artistul vrea să se specializeze : portretele.

Afară de chipul pictorului Ştefan Popescu, care ni se pare realizat, celelalte portrete sunt neisprăvite, lipsite de viaţă lăuntrică, lucrate într'o manieră veche şi rigidă.

In linia conducătoare a plasticei d-sale, d. Stoenescu păstrează încă reflexele cele mai contestate ale artei grigoresciene.

Nu e o imitaţie, şi totuşi e ceva mai mult decât o simplă afinitate.

Dragostea aceia neţărmurită pentru materia care se acumulează pe încetul în imaginea obiectului, caracteristică picturii grigoresciene, n'o întâlnim însă la d. Stoenescu.

Incercând să dea semnalul reacţiunii împotriva exagerărilor moderniste, d. Stoenescu a căzut definitiv în platitudine.

Factura, numai cea de suprafaţă, împrumutată dela Grigorescu, nu poate salva prestigiul unei opere care nu se razimă pe o disciplină interioară.

Pentru d. Stoenescu obiectul nu devine simbol pe pânză, pentru că înainte de a-l proecta în afară, nu l-a organizat în sufletul d-sale.

Arta aceasta face un simplu oficiu mecanic, nu unul spiritual.

Insuficienţa ultimelor lucrări se datoreşte, astfel, unei lente şi imprecise concentrări a elementelor sensibile în viziunea d-sale plastică unde, realizându-se un univers rezumat, nedesluşit şi prea puţin complex, traducerea lui în forme şi culori s'a făcut după acelaş mediocru tipar al fotografiei colorate, retuşată numai parţial de sporadice sclipiri originale.

Pictura aceasta minoră lasă în sufletul contemplatorului o impresie dureroasă de efort zădarnic.

Intrezărind luminişuri tăinuite şi răzleţe de talent, elanul lipsit de pasiune — necunoscându-şi calea — se iroseşte în poticniri.

In cadrul liberei aprecieri estetice, orice privire critică va mărturisi fără şovăială că arta d-lui Eustatiu Stoenescu nu închide în ţesătura ei plastică firele preţioase ale unor imagini nouă şi nici elementele substanţei sufleteşti care constitue un stil personal.

Evocările stinghere de valori ilustrative dovedesc suficient că d. Stoenescu n'a ştiut să dea spiritului său pictural orientarea utilă spre ţelurile adânci ale artei, care sunt, în primul loc, plasticizarea ideii şi expresivitatea lăuntrică

H. BLAZIAN

Cronica muzicală

FESTIVALUL BEETHOVEN

Filarmonica a înregistrat o frumoasă izbândă, prelungind şederea maestrului George Georgescu printre noi, pentru festivalul Titanului dela Bonn care a încheiat ciclul de simfonice dirijat anul acesta de fostul director al Operei Române.

Vădit indispus, la început domnul Georgescu n'a izbutit să ne convingă nici de genialitatea muzicii beethoveniene nici de puterea de pătrundere a interpretării d-sale.

Oboseala dirigentului s'a transmis şi sălii.

După Uvertura la „Egmont" şi chiar după simfonia a opta, publicul a aplaudat fără entuziasm, — dar s'a recules la simfonia a cincea.

Orchestra Filarmonicei a ştiut să aprofundeze textul muzical, realizând preţioase accente de expresivitate melodică şi de armonie luminoasă.

Uvertura la „Egmont" — puternica dramă a lui Goethe care l-a inspirat pe Beethoven — pregăteşte desfăşurarea subiectului, rezumând momentele dramatice în acorduri susţinute şi viguros gradate dela cântecul de suferinţă, la răzvrătire şi triumf.

Exprimând în tonuri şi'n fraze muzicale lupta pentru libertate a eroului lui Goethe, uvertura aceasta a lui Beethoven a marcat începutul muzicii programatice.

In simfonia a opta teme noui se împletesc şi se suprapun într'o colorată construcţie de sunete armonizate.

Brodată pe o minunată fantezie spirituală, simfonia aceasta câştigă în auditori o bună dispoziţie şi o împăcare fericită prin melodica ei senină.

Un contrast şi o clipă de emoţie conţinută a adus simfonia a cincea. Se ştie că simfonia aceasta a fost scrisă de Beethoven în primii lui ani de boală, în cele dintâi zile când a început să simtă în ureche „spăimântătoarea zbârnâitură".

Henri Visconte — Beethoven

Toată sfâşietoarea durere a unui destin tragic, tot chinul unui suflet întunecat se înăbuşă în peisagiul stranillor melodii din această simfonie.

Era lupta dintre noapte şi lumină, — şi sentimentul de adâncă melancolie ce se desprinde din această muzică e semnul de întrebare pe care Beethoven l-a adresat destinului.

SERGIU INESCU

Herbert Eulenberg

Momentul tragic...

In viaţa lui Zola

Lombrozo, psihiatrul, a fost primul care a cercetat viaţa nervoasă şi spirituală, suferinţa specială a oamenilor mari, a artiştilor. Savantul Möbius din Leipzig a urmat pilda lui Lombrozo, autorul cărţii „Geniu şi nebunie" şi a făcut anatomia sufletească a lui Goethe, Schopenhauer şi Nietzsche. Amândoi au făcut recunoaşterea fruntariei care desparte un spirit perfect sănătos, de un spirit bolnav şi numeroasele „contrabande" sufleteşti care se produc pe neaşteptate.

Iată cazul lui Emile Zola, a cărui aniversare de un sfert de veac dela moarte s'a serbat de curând. Nu-i lipsea nimic şi totuşi îi lipsea totul. Nervii lui îl puneau totdeauna în agitaţie. Tot timpul era chinuit de „mania numărului" — denumire dată de el — de nevoia de a număra tot ceeace vedea: treptele unei scări pe care urca, ferestrele casei de peste drum, trăsurile care-i eşeau înainte pe bulevardul pe care se preumbla, felinarele dela periferie... El, liberul cugetător, s'a molipsit de o anumită prejudecată, după care unele cifre sunt purtătoare de noroc. La început credea că numărul lui norocos e trei. Mai târziu fraţii Goncourt îl făcură să creadă în numărul şapte. Această manie a numărului trebue să fi fost o consecinţă a surmenajului sau a simţului de observaţie sleit. Zola şi-a îmbogăţit sistematic tezaurul de observaţii, cercetând şi adunând cu o tensiune de voinţă neobicinuită toate amănuntele necesare creării unui roman. Când scria o carte cu oameni de ţară, nu se ocupa cu nimic altceva decât cu viaţa la ţară.

In afară de mania numărului, pe Zola îl mai chinuia o ciudată presimţire a morţii lui penibile — teama de asfixie. Nu putea suferi nici o constrângere fizică, mai cu seamă la gât. Gulerele tari, Zola spunea că sunt unelte de tortură. Hainele pe care le comanda trebuiau să fie totdeauna largi. Teama de asfixie era atât de mare încât după momentele de emoţie intensă, se îmbolnăvea de anghină. Un scrib plătit l'a atacat odată pe Zola şi memoria tatălui său, cu prilejul procesului Dreyfus, în favoarea căruia lupta marele romancier. Zola s'a îmbolnăvit brusc de anghină, care era cât pe-aci să-l răpue. Dar energia şi spiritul lui, care se ridica totdeauna deasupra slăbiciunilor trupului, i-au îngăduit să ducă lupta până la capăt. Cu toată emotivitatea-i bolnăvicioasă, a dovedit că posedă o forţă morală neobicinuită, care inspira respect chiar adversarilor. Dar toate măsurile lui de pază împotriva asfixiei, fură uitate în noaptea morţii. Dormea într'o cameră cu soţia sa, în rue de Bruxelles, la parter. Odaia era încălzită de un cămin, care se astupase. Doamna Zola observase că miroase a fum şi voi să stingă focul. Dar scriitorul zise râzând: — „Nu vezi că focul s'a stins? Nu te mai lăsa şi tu molipsită de ideia mea fixă cu asfixia!" In acea noapte, nesimţindu-se bine a mai avut puterea să se ridice. Dar a căzut jos. A doua zi a fost găsit pe covor. Cald încă, dar mort. Soţia lui a scăpat. Gobelinul la poalele căruia a fost găsit Zola, arăta urmele luptei unui Hercule cu Hidra.

In viaţa lui Tolstoi

Se mai pot citi şi azi cu folos părerile lui Lombroso asupra formelor pe care le-au luat maladiile sufleteşti ale marelui scriitor rus. Tolstoi a suferit — ca să întrebuinţăm un termen modern — de schizofrenie. Momente neaşteptate de mare veselie, o veselie aproape copilărească, despre care pomeneşte şi Gorki, în amintirile lui despre Tolstoi, alternau cu răstimpuri de neagră melancolie. Sensibilitatea lui era asemenea cerului Rusiei, mai mult cenuşiu decât albastru. Tolstoi era torturat de contrazicerea fundamentală care exista între învăţăturile şi felul lui de viaţă. Ultimii treizeci de ani ai vieţii au fost o luptă neîntreruptă cu soţia pe care în acelaş timp o iubea destul de mult: luptă pentru întrebuinţarea veniturilor depe moşie sau din cărţi. Tolstoi voia să se conforme ideilor lui comuniste şi să împartă ţăranilor tot ce câştiga, chiar sumele necesare întreţinerii familiei lui. Soţia, femee harnică şi înţeleaptă, voia să oprească din veniturile soţului măcar atât cât era necesar pentru creşterea şi buna educaţie a celor doisprezece copii, în special a celor şase băeţi câţi au rămas din nouă. Tolstoi care era de părere ca omul să înveţe cât mai puţin căci roadele învăţăturii sunt dăunătoare ca şi mărul din paradis, se opunea cu tărie ca veniturile lui să fie cheltuite în chip atât de nebunesc. La urmă a lăsat soţiei moşia şi dreptul asupra operelor, aşa cum erau în 1881. El a rămas să locuiască în două camere inferioare. Se hrănea numai cu plante şi lapte de iapă. Purta haine ţărăneşti. Toată familia îl socotea nebun. Suferinţele lui se găsesc însemnate în chip zguduitor în piesa „O lumină arde'n întunerec".

S'a pus adeseori întrebarea de ce n'a fugit, cu mult înaintea morţii, în una din numeroasele mânăstiri depe întinderea uriaşă a Rusiei? De ce a aşteptat până la vârsta de 82 de ani, ca să fugă la soră-sa, călugăriţă în guvernământul Kaluga?

Poate că afecţiunea dureroasă care-l lega de soţie, teama ca femea să nu-şi ridice viaţa, cum îl ameninţase de câteori îi spusese că vrea să plece, îl reţinuse atâta vreme la Iasnaia Poliana, pe moşia părintească. Teama de moarte care-l chinuise de timpuriu, alături de viaţa lui dublă, l-a împins să fugă la soră-sa, călugăriţa, în ajunul morţei lui. Voia să plece undeva. Nimeni nu ştia unde. Uriaşul bănuia că-l pândeşte moartea. O presimţea. A murit într'o odaie sărăcăcioasă a unei gări de provincie, Astapowo, într'o dimineaţă cenuşie de Noembrie din 1910.

Există o imagine mişcătoare, unul din cele mai mişcătoare tablouri pe care le avem cu privire la Tolstoi. Nu e o fotografie a scritorului, una din nenumăratele fotografii existente. Tabloul reprezintă o femee, şi a fost reprodus în cartea fiicei lui Tolstoi. „Fuga şi moartea lui Tolstoi". Femeia e soţia pe care bătrânul nu vrea s'o mai vadă. Ea stă afară, în faţa casei de lemn acoperită de zăpadă şi priveşte printr'o fereastră îngheţată spre soţul care horcăe în agonie, şi care n'a voit s'o lase înăuntru. Nu se vede faţa femeii. Se văd numai umerii încovoiaţi,—căci femeia plânge.

A.

Boris Pilneac

Orig'nea Soarelui Japonez

(„Gheişele" şi „Oyranele" din Ioshivara)

Speluncile „civilizaţiei" şi „Câmpul Fericirii"

Am fost prin casele de toleranţă şi prin spelunci — la Moscova, Berlin, Londra, Constantinopol, Smirna şi Shanghai. Pretutindeni am văzut goliciunea definitivă a lucrurilor, pe care tot omul s'a înţeles să le ascundă, iar Europeanul le pune în legătură cu cinstea însăşi. Prin aceste cartiere, unde decide alcoolul şi pofta, bătaia de joc şi călcarea în picioare a personalităţii umane, s'a ajuns demult la un bloc de violente convulsiuni. Viciile, blestemul, murdăria, mârşăvia şi sifilisul — prefac acolo focul psiho-fiziologic al omului în scurm, nimicind viaţa până la ultimele limite.

Şi am mai fost la Ioshivara, în cartierul caselor de toleranţă din Tokio. Ioshivara, — înseamnă: „Câmpul Fericirii".

Ioshivara m'a uluit, ca nimic altceva în lume, prin enigma ei neînţeleasă. Cartierul acesta se scălda în lumină. Prin străzile-i înguste treceau copii, elevi, cumpărând câte ceva şi vorbind liniştiţi între dânşii; treceau şi mamele lor, iar sub vişini, în colibe şi corturi, negustorii îşi vindeau marfa; bărbaţii treceau la lucru sau se întorceau dela muncă acasă.

Totul se petrecea aci ca ceva obicinuit. Nu era decât mai multă lumină şi mai mare ingliesuială. Lângă case, la grătarele cu samovare, şedeau bărbaţi, cari îşi încălzeau aci mânile, fluerând şi sâsâind: la dânşii se pot răsfoi colecţiile cu fotografiile „oyran"-elor (prostituatelor).

Intram adesea în aceste case, unde alcoolul nu e cunoscut, unde domneşte liniştea şi lumina; unde eram invitaţi să ne descălţăm, — şi ne descălţam...

(Cu Europenii şi cu Americanii care nimeresc în stare de beţie la Ioshivara, se întâmplă deseori că ei preferă să umble din casă în casă, desculţi, toată noaptea, numai în ciorapi, fiindcă le e lene să-şi încalţe ghetele la fiecare eşire şi să le descalţe la intrare!)...

Aci, femei în vârstă se plecau înainte-ne până la picioarele noastre, şi ne conduceau apoi într'o odaie, unde ni se servea ceai. Ne aşezam jos şi atunci — veneau „dayor"-ele şi „oyran"-ele, delicate, politicoase, ca toate Japonezele, treze, drăgălaşe, calme, zâmbitoare şi sănătoase.

Copiii depe stradă care treceau de obiceiu pe lângă aceste case, negustorii de afară şi femeile ne-îmbătate normale şi politicoase din interiorul caselor, — tocmai aceste elemente ne făceau să rămânem uluiţi. In creerul nostru se înrădăcina parcă o idee puternică: „tartuşele" din Smirna sau „Nachtlocal"-urile din Berlin sunt ceva normal şi necesar pentru Europeni, pe când Ioshivara pare ceva nepriceput şi monstruos chiar.

Statul Japonez şi amorul prostituţiei

Numai după cutremurul din 1923 au fost desfiinţate serbările din Ioshivara, când veneau aci zeci de mii de oameni şi când femeile Ioshivarei, împodobite cu flori de vişin treceau în procesiune pe dinaintea poporului adunat care alegea dintre ele pe cea mai frumoasă „Oyran".

După acel cutremur, cea dintâi autorizaţie pentru reclădirea caselor distruse, a fost dată — Ioshivarei. Atunci, câteva ziare, conduse de câţiva Japonezi înstrăinaţi prin cultura universală, americanizaţi sau europenizaţi, au dus o campanie înverşunată împotriva Ioshivarei. Naţionalismul era invocat aci într'un mod cu totul fals: cum că existenţa Ioshivarei înjoseşte capitala Japoniei în ochii călătorilor străini.

Aceşti reformatori n'au vizitat, se vede, speluncile şi casele de toleranţă din capitalele statelor de rasă albă. Simţul şi mintea japoneză sănătoase au biruit însă acea propagandă, şi au stabilit un adevăr neclintit: Ioshivara e socialmente necesară pentru sănătatea naţiunii şi în primul rând — pentru păstrarea bazelor pe care se reazemă viaţa familială din Japonia.

Patentele şi licenţele prin care statul acordă „oyran"-elor dreptul de a profesa prostituţia, sunt un articol absolut moral în veniturile din bugetul Japoniei. Toată creaţiunea literară a naţiunii se bazează pe subiecte legate cu Ioshivara. Piesele clasice teatrale, toate, fără excepţie, conţin cel puţin epizoade din viaţa acestui cartier.

Fiecare casă din Ioshivara are istoricul ei propriu, lung şi respectabil, iar cartierul întreg îşi scoate anale istorice. Oraşul Fukaoka e mândru de o fiică a lui: aci a apărut acum trei mii de ani cea dintâi prostituată, care era o nobilă „Samuray"; mormântul ei e venerat, şi la el se fac mari serbări anuale.

Când întrebaţi o fetiţă dintr'o familie foarte cum-se-cade: — „Când vei creşte mare, ce vrei să fii atunci?", — ea vă răspunde: — „Vreau să fiu femee în Ioshivara"...

Dacă aşi afla într'o zi că trăesc din banii unei surori prostituate şi dacă nu m'aş împuşca, — desigur că tot restul vieţii m'ar chinui mustrările de conştiinţă. Insă, de aş fi Japonez — m'aş fuduli cu asemenea situaţie!

O parte din femeile Ioshivarei intră acolo din chemare, din înclinaţie; altele sunt pur şi simplu vândute de bărbaţi, de părinţi, de fraţi. Apoi peste câţiva ani, rămase încă tinere, ele părăsesc cartierul acesta şi se reîntorc la bărbaţii lor sau la rude; unele aduc şi mulţi bani strânşi. A fi femee din Ioshivara nu-i o ruşine sau o infamie. Prostituţia e aci o marfă, cu care se face un întins negoţ pentru a complecta bugetul familiei.

Cultul şi metafizica sexuală

Naţiunea a avut grijă ca opera prostituţiei să fie într'o stare înfloritoare. Nu există prostituţie particulară, ci una etatizată. Pe sălile caselor sunt vase cu hipermanganat, fixate de pereţi. La expoziţii şi în vitrinele magazinelor sunt expuse orice fel de injectoare, „catetere", sondagii şi aparate de higienă sexuală; şi tot aci, în mare număr, se găsesc organe sexuale fabricate din carton, ilustrând clipă cu clipă actul sexual sau bolile şi infirmităţile sexuale. Alături — tot din carton — grupuri reprezentând viciile sau procesul fecundării şi al ivirii unei vieţi nouă în interiorul unui organizm de femelă — animal ori femee...

E imposibil ca o femee care vrea să practice individual prostituţia, să obţină vreodată o autorizaţie personală sau o licenţă pentru deschiderea unei case de toleranţă. La Tokio toate prostituatele sunt adunate la Ioshivara; în alte oraşe ele populează cartierele care poartă alte nume.

Sexul totdeauna se reazemă pe metafizică. Până acum în urmă, prin templele Japoniei existau preotese: „prostituate divine". Cadrele lor se formau după chemare sau şi după naştere, în ordine ereditară. Cu ajutorul lor, bărbaţii ajungeau în contact cu Dumnezeirea.

„Tay-You" — e titlul suprem al prostituatei. Patriarhul Hongandzei al Japoniei e însurat cu o principesă imperială. Titlul lui e — „Acela care şade pe Piele de Tigru". Acestuia aparţine dreptul să „aibă" pe „Tay-You" şi, în anumite zile din cursul anului, „Tay-You" îl vizitează pe Hongandzi...

In genere, poporul japonez priveşte actul sexual ca ceva legitim şi sacru, nu secret, jenant sau ruşinos. Cultul fallic se păstrează în Japonia aproape intact.

Scriitorul Musakodzi, o celebritate, trăeşte prin „ménage en-quatre". El a discutat foarte mult în presă acest mod de viaţă, aducând exemple şi fapte din propria-i experienţă. Şi pe aceleaşi coloane scria, în aceiaşi chestie, soţia sa.

Cu mine a avut loc următorul caz: dorind să fac o călătorie prin munţii vulcanici, eu, în naivitatea bonomiei mele, am invitat o pereche de prieteni japonezi să mă însoţească. Bărbatul s'a scuzat: era ocupat; iar soţia lui m'a înştiinţat a doua zi prin translator, că poate pleca cu mine numai în calitate de amantă.

Supremaţia bărbatului. „Mekake" şi „Gheişele"

Cultura sexuală bărbătească constitue în Japonia o lume aparte, exprimată literar şi plastic foarte luxos şi colorat. Insă cultul elementelor bărbăteşti nu duce atât de des în Japonia la homosexualism, ca în China.

Morala şi traiul poporului japonez i-au dovedit, că femeia niciodată nu e independentă; ea aparţine întâiu părinţilor, mai exact — tatălui, apoi e o proprietate a bărbatului; iar după aceia — a fiului celui mai mare. Femeia pe care destinul a făcut-o mamă — e numai mamă, fiindcă copiii sunt ceva sfânt pentru poporul japonez.

Femeia nu are dreptul să geamă în chinurile naşterii. La nuntă, părinţii îi fac cadou: un cuţit şi icre de peşte. Icrele o stimulează spre fecunditate, iar cuţitul îi aduce aminte de autoritatea bărbatului: ea trebue să se supună lui în toate, altfel — cuţitul îi va tăia firul vieţii.

Când femeia e însărcinată, ea îşi duce bărbatul la... Ioshivara. Insă femeia poate fi stearpă; atunci, sau divorţul desparte pe soţi, sau soţia găseşte bărbatului o „mekake", adică o concubină — servitoare sau pe jumătate sclavă, ai cărei copii trec apoi drept copii legitimi ai soţiei. Foarte mulţi demnitari japonezi, miniştri şi parlamentari, îşi au şi astăzi „mekake"-lele lor...

Dar bărbatul are nevoe de frumos, de eternul feminin. Ii trebue prietenia cu o femeie inteligentă, cu o femee-amică, o femee tovarăş, sfătuitor: atunci el merge la „gheişe". Cultura occidentală n'a cunoscut vre-un institut analog cu acel al gheişelor; doar hetairele Elladei antice...

In „căsuţa Ceaiului", bărbatul e primit de femei frumoase, care i se vor închina cu mare artă, care vor avea cu dânsul o lungă „ceremonie de ceai". In conversaţie plăcută, veselă, spirituală şi fără griji, vor trece câteva ceasuri. Gheişele îi vor cânta din gură şi din „seamisen" sau din „Koto" multe melodii tradiţionale; apoi îi vor înveseli privirea cu dansul.

Pe pragul casei se află o grămăjoară de sare albă — simbolul purităţii şi al pudităţii. Gingaşe şi zâmbitoare, femeile îl vor mai trata pe oaspete cu „sake" — rachiu de orez, o băutură alcoolică uşoară, de care însă ele nici nu se ating. Cu graţie şi delicateţă, ele îi vor refuza să bea „sake" împreună.

Trad. de A. N.

Citiţi, azi
LECTURA No. 142:
Floarea literaturilor străine
BJÖRNSON
— Genialul scriitor şi apostol norvegian —
PULBERE
Romanul tragic al unei falşe educaţiuni
Lei 5.— Scrierea complectă. La chioşcari şi librari.

„Anormalul" în literatură

„Anormalul" a invadat literatura. Tipurile care poartă stigmatele degenerării abundă. Charlus al lui Marcel Proust („A la recherche du temps perdu") şi Edouard al lui André Gide („Les faux monnayeurs") — ca să ne mărginim la două exemple dintr'o mie — sunt figuri centrale din operele capitale ale celor doi prozatori francezi. Când se aduc învinuiri, mai ales lui Gide, că el cultivă, — cu predilecţie, — în literatura lui anormalul şi că, mai mult, face şcoală în această direcţie, aceste învinuiri nu sunt lipsite de temeiu. Că aceste critici privesc lucrul dintr'un punct de vedere strâmt, vom căuta să arătăm mai jos.

Thomas Mann — necontestat unul dintre cei mai mari romancieri ai Germaniei — a scris „Der Tod in Venedig". Subiectul romanului îl formează dragostea unui bătrân pentru un copil, dragoste lipsită însă de caracter patern. Autorul german a ştiut să pună întreaga acţiune a eroilor într'o lumină mult mai simpatică, în orişice caz, mai puţin violentă şi crudă, decât Gide sau Proust. Dar — şi lucrul acesta este caracteristic — a simţit nevoia să se ocupe de un fenomen trecut cu atâta uşurinţă din manualele de patologie psihiatrică în literatură...

Titlul unuia dintre ultimele volume ale lui Stefan Zweig — „Verwirrung der Gefühle" — dă o indicaţie suficientă asupra conţinutului său. Autorul lui „Amok" nu a putut să se sustragă atmosferei create de predecesorii lui: ultima bucată din volum este istoria tragică a unui bătrân profesor, a cărui viaţă e distrusă de viciul incurabil.

Am citat, nu fără intenţie, numai scriitori de mâna întâia şi cu renume mondial. Pentru concluziile noastre acest amănunt trebue reţinut.

Intr'o editură germană a apărut de curând un volumaş al lui Hans Siemsen: „Die verbotene Liebe" (Dragostea oprită. Verlag: die Schmiede, Berlin — Libraria Hasefer). Autorul este destul de cunoscut.

Hans Siemsen vrea să dea în „Die verbotene Liebe" mai mult un document omenesc, decât pagini propriu zise de literatură. (Vezi comentarul dela sfârşitul volumului). Subiectul cărţii lui Siemsen îl formează o serie de scrisori ale unui tânăr vicios şi complect degenerat care într'o formă simplă şi meşteşugită îşi descrie viaţa lui plină de zbucium şi înfrigurare, plină de mizerie şi ticăloşie.

Făcând abstracţie de valoarea literară şi documentară a operei lui Siemsen, reţinem numai concluzia la care ajunge autorul: criteriul după care astăzi oamenii, caşi legea, judecă viciile, perversiunile omeneşti, este strâmt, greşit, nedrept. Este necesară o nouă morală, larg cuprinzătoare, larg înţelegătoare.

Dacă morala curentă are nevoe de o adâncă şi substanţială revoluţionare — şi necesitatea unei astfel de schimbări nu o negăm — desigur că nu din punctul de vedere cerut de Siemsen ea se impune. Aceasta este însă o chestiune care nu se poate trata în treacăt. Este interesant de remarcat însă că anormalul, încetăţenit în literatură, cere astăzi şi o morală proprie. Lucrul e natural şi logic, dar mai ales el e caracteristic pentru stadiul unei culturi, al unei întregi atitudini.

Când se caută explicarea importanţei de care se bucură „anormalul" în literatura actuală, numai în simţurile atrofiate ale câtorva scriitori, procedeul e desigur simplu şi comod, dar tot atât de superficial.

Literatura a reflectat şi reflectează totdeauna starea unei anumite culturi, care îi slujeşte drept bază. Ea este unul din domeniile de manifestare ale unei atitudini în faţa vieţii, nu numai din partea unor indivizi izolaţi, ci a unui întreg sistem de simţire, de gândire, de valorificări morale. Teatrul, poezia, romanul au urmat cu fidelitate procesul de desvoltare şi de degenerare al unei anumite epoci. Producţia literară grecească şi cea romană poartă în timpul decadenţei celor două popoare antice stigmatele procesului de descompunere a culturii lor.

Criza culturii moderne, a celei europene, în special, este un fenomen asupra căruia nu s'a spus desigur ultimul cuvânt. O analiză amănunţită a felului în care această criză se manifestă în artă, în literatură, ca şi în viaţa socială, nu e lipsită de interes. Cartea lui Spengler — „Der Untergang des Abendlandes" — rămâne o încercare — cu toate scăderile şi insuficienţele ei, — care merită să fie amintită.

Tendinţa pe care am văzut-o mai sus, la unii dintre scriitorii de frunte ai ţărilor de veche cultură, de a îndrepta atenţia cetitorului spre ceiace este bolnav, anormal, distrugător în trupul şi sufletul omenesc — în momentul când viaţa cu ritmul ei intens şi puternic, pune atâtea probleme, cere atâtea soluţii, — nu e numai o simplă insuficienţă. Nu trebue uitat că rafinamentul şi perversitatea sunt pentru o literatură, ca şi pentru o cultură în general, un semn sigur de decadenţă şi nu de înflorire. Istoria civilizaţiei omenirii dovedeşte acest lucru.

Literatura amintită mai sus — şi noi nu ne-am ocupat decât de o simplă şi unică manifestare, fără să intrăm într'o analiză amănunţită a subiectului — poartă în ea semnele degenerării. Talentul şi genialitatea unui Proust sau Thomas Mann nu micşorează intru nimic adevărul acestei afirmaţii.

RADU BOLDUR

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada No. 7 (fost Karageorgevici), recomandă următoarele cărţi interesante.

Noutăţi literare, franceze:

Josué Jéhouda: De père en fils (la tragédie d'Israël); **La Fouchardière:** Cherchez la femme, Florian Le Roy: Bonne soeur des chemins (primul roman din seria Les écrivains du nouveau siècle); **Ernest Pascal:** Le cygne noir; **Novalis:** Journal intime; **Kikon Jamata:** Les huit renommées (cu ilustraţiuni de Foujita); Lydia Sejfoulina: Virinea (din viaţa femeii în Rusia de astăzi); **Victor Marguerite:** Ton corps est à toi... (precum şi precedentele romane: La garçonne, Le compagnon, Le couple, etc.) **Jean Cocteau:** Opéra; **Montherlant:** Mort de Pérégrinos; **Henri Barbusse:** Les Judas de Jésus; La vie de Delacroix par **Courthion**; **Chaliapine:** Pages de ma vie; **Erasme:** Colloques choisis (ultimul volum din „Scripta manent").

Câteva cărţi noui (studii, essai-uri)

Charles Péguy: Lettres et entretiens; **Jean Dorsenne:** La vie sentimentale de Gauguin; **André Maurois:** Quatre études anglaises; **Maurice Kahn:** Emile Zola et Anatole France; **Bernard Shaw:** Bréviaire du révolutionnaire; **P. E. Martel:** La rencontre de Cervantès et du Quichotte; Paul Souday: Marcel Proust—André Gide—Paul Valéry; Pierre Liévre: André Gide; Manuel Devaldes: Maternité consciente; Marchand-Weinstein: Le cinéma en Russie; Dr. S. Freud: Essais de psychanalyse; André Tardieu: Devant l'obstacle (L'Amérique et nous); **Chestov:** Philosophie de la tragédie; Vladimir Solovieff; Trois entretiens sur la religion, la morale et la guerre.

Cronica ştiinţifică

Explicaţia „minunii din Konnersreith"

In „Societatea Ştiinţelor Sexuale" din Berlin, doctorul Teilhaber a ţinut o conferinţă despre punctul de vedere ştiinţific asupra „minunii din Konnersreith". Se ştie că Thereza Neumann care locueşte în acest orăşel, se bucură de faima unei veritabile „Sfinte", fiindcă pe corpul ei, în diferite locuri şi la diferite intervale de timp apar „stigmate", adică nişte răni însângerate. Fenomenul acesta, atât de enigmatic pentru marele public, a şi stârnit o mare mişcare de pelerini din toate colţurile Germaniei doritori să se închine acestei „femei-minune". Medicii specialişti care au văzut-o n'au putut să dea vre-o explicaţie satisfăcătoare asupra ivirii stigmatelor.

Doctorul Teilhaber a dovedit însă că „stigmatizaţiunea" apare destul de des la isterici, mai ales la femeile isterice.

In cazurile de isterie gravă, bolnavii capătă putinţa de a pune în mişcare grupuri separate de nervi şi de muşchi. S'a crezut de mult că nervii, legaţi de piele şi de vasele capilare distribuitoare de sânge, nu pot fi controlaţi de voinţa noastră.

Fiziologia afirmă chiar până acum că aceşti nervi nu pot fi influenţaţi de psihica umană ; ei sunt sensibili şi reacţionează puternic la influenţele fizico-chimice — la căldură, la frig, la alcool, etc.

Se ştie că din cauza alcoolului consumat, faţa consumatorului se înroşeşte. Anumite suferinţe hepatice îmbujorează obrajii şi transformă suprafaţa lor într'o reţea de vine minuscule ,roşii şi vinete, umplute cu sânge. Aceleaşi fenomene se observă sub influenţa căldurii sau a frigului...

Astăzi ştiinţa admite că, în anumite cazuri, unii oameni îşi pot influenta nervii care închid vasele purtătoare de sânge. Atunci se produce nu numai umflarea vaselor, ci şi plesnirea lor aproape de suprafaţa pielei. De aci sângele îşi găseşte eşire prin porii sau prin crăpăturile pielei pricinuite de scărpinare. Astfel se creiază şi rănile însângerate la oamenii slăbiţi din cauza foamei sau a insuficienţei de alimentaţie.

De fapt, capacitatea à la Thereza Neumann prezintă o adevărată boală. Scorbutul e însoţit de însângerarea pielei sau a mucoasei. Se ştie astăzi că dacă în hrana omului lipsesc vitamine, atunci vinele, arterele şi vasele mai mărunte — toate devin neobicinuit de fragede şi se sparg cu mare uşurinţă. Scorbutul se întinde pe mâini şi pe picioare, trece pe tot corpul şi pe faţa bolnavului ;apoi sângele se scurge din gingiile crăpate. Foarte des, în diferite afecţiuni, sângele apare şi din mucoasa ochilor.

„Lacrimile de sânge" care se observă la Thereza Neumann nu prezintă nimic senzaţional sau rar. Doctorul Teilhaber afirmă că asemenea „stigmatici-isterici", puşi la un regim alimentar, care le va procura vitaminele necesare, trebue să piardă foarte curând capacitatea lor minunată. Stigmatele însângerate nu pot fi provocate de nici o voinţă şi de nici o „minune" când vitaminele, asimilate cu hrana, reuşesc să mărească soliditatea şi elasticitatea vaselor mici din marea noastră reţea circulatoare de sânge.

Anecdote

De ce?

Un bolnav, după consultaţie, se îmbracă neliniştit, sub privirea ironică a doctorului.

— Şi crezi, domnule doctor, că am să ating vârsta de 100 de ani ?

— Ce vârstă ai ?

— Cincizeci de ani

— Bei ?

— Nu.

— Fumezi ?

— Nu.

— Joci cărţi ?

— Nu.

— Femeile îţi plac ?

— Nu.

— Atunci... pentru ce vrei, domnule, să trăeşti o sută de ani ?....

Natural!

Un pictor face portretul unui cămătar fără milă, care-l exploatează de multă vreme.

—Spune, cum să ţiu mâinile? — întreabă cămătarul pe pictor. Aşa, cu mânile în buzunarele mele, e natural ?

— Nu ! Ar fi mai natural cu mânile în buzunarele mele..

CEREŢI la toate

Librăriile şi principalele depozite de ziare

următoarele volume INTERESANTE, INSTRUCTIVE şi DISTRACTIVE:

UMORUL LUI HAŞDEU	de Barbu Lăzăreanu	Lei	80
SUB FLAMURA ROŞIE (roman)	„ Dem. Theodorescu	„	100
RECENZII (1924—1925)	„ Const. Şăineanu	„	60
INTRE TRECUT ŞI VIITOR (trad.)	„ Cuglielmo Ferrero	„	50
RATACIRE (roman social)	„ Aida Vrioni	„	30
COMOARA CU POVEŞTI	„ Ali-Baba	„	80
HAPLEA, păţanii hazlii (ed. II-a)	„ Moş Nae	„	50
EVREICA şi alte povestiri	„ Andersen	„	30
STELE SUB NORI (versuri)	„ Al. Terziman	„	60
CA SĂ MAI RADEM (bucăţi hazlii)	„ Moş Nae	„	20
LIBERTATEA PRESEI	„ Const. Graur	„	10
DIN VIAŢA UNIVERSITARA (amintiri)	„ Dr. Gr. T. Popa	„	15
CUCOANA OLIMPIA (roman)	„ Lucia Mantu	„	30
JIDOVUL RATACITOR (mare roman senzaţional 800 pagini)	„ Eugen Süe	„	100
MISTERUL DIN CAVOU roman de mare senzaţie 1000 pagini	„ Xavier de Montepin	„	100

Biblioteca „DIMINEAŢA"

— 100 numere apărute — un volum lei 6.— (Cereţi catalogul detailat).

„Biblioteca TINERETUL"

(Povestiri pentru tineret) un volum Lei 5.

„LECTURA"

Cele mai frumoase nuvele din literatura tuturor popoarelor. Un număr Lei 5. (Cereţi catalogul numerilor apărute).

Cărţile de mai sus se pot comanda şi direct dela editura „ADEVERUL" S. A. Bucureşti, Str. Sărindar 7—11.

Comenzile ce trec de 100 lei se expediază şi contra ramburs.

Aert van der Neer — Canalul

OLANDA

de MIHAIL SADOVEANU

III

Mai multe fenomene obişnuite şi unul neobişnuit

5 Iunie 1927. Am trecut dimineaţa pe nesimţite hotarul olandez într'o gară curată şi liniştită, cu ghiveciuri de flori pretutindeni pe peron, cu funcţionari calmi şi corecţi, umblând domol caşi cum n'ar avea treburi importante de îndeplinit.

Peisagiul de mult e uniform şi trist. In lungul liniei ferate au defilat rotitor, — căsuţe curate cu împrejmuiri de garduri vii, corect tunse. Marginea aceasta a Germaniei se confundă cu Olanda. Totuşi este o deosebire. Cum am pornit iarăşi cu trenul, femei rumene, cu îmbrăcăminte crohmolită, au început a şterge cu energie geamurile şi a freca alămurile pe culuarul vagonului nostru. Iar soarele, care dincolo strălucea cu oarecare vioiciune aicea deodată începu să se îmbrobodească cu nouri subţiri — şi în curând porneşte o bură fină de ploaie. Se arată, spre Utrecht, cele dintâi canaluri tăiate în unghiuri drepte, cu bordură de iarbă bogată, verde şi uniformă până la faţa apelor calme.

Casele se 'nşiră semănate cu rânduială şi necontenite. Nu văd sate, însă toată câmpia e înflorită, de culorile lor vii şi de răzoarele grădinilor. Ici şi colo grupe de vaci pătate negru şi alb, greoaie şi tihnite, pasc abia mişcându-se sau rumegă sub cernerea ploii. Unele din ele poartă o acoperitoare pe grumaz şi pe spinare. Iată deci vaci cu pardedesiu, ceiace mi se pare una din cele mai plăcute şi vesele surprize. Curând ajungem şi către imaşurile acelea mai joase decât linia canalurilor şi care se numesc polders. Au fost cândva bălţi şi mlaştini. Oamenii au alungat din ele apa, mânând-o pe canaluri, şi le-au prefăcut în regiuni folositoare, unde se plimbă acum vacile îmbrăcate.

— Acesta-i caracterul obişnuit al ţării, îmi explică cineva: canaluri şi poldere. In locurile cu aluviuni fertile, aveţi să vedeţi grădini, livezi şi ogoare. In părţile neroditoare, păduri de pini maritimi, care însă au fost plantaţi tot de mâna omului. In alte locuri, aveţi să daţi peste turbiere: acestea sunt singurele mine cu singurul aur pe care-l extrage Olanda din subsolul său.

Sunt şi puţintele variaţii, căci la noi fiecare ţinut a rămas cu firea sa proprie, fixat într'un regionalism tare, cu obiceiuri nestricate şi cu caractere deosebite de limbă; cu portul său, cu monumentele şi cu gloriile sale provinciale.

Inspre gura fluviilor, la sud, aveţi să daţi peste ţara insulelor. Acolo, în Zeeland, oamenii au luptat mai crunt decât oriunde cu apa mării şi şi-au alcătuit din glod bucăţile lor de ţară. Este mai ales, într'un loc o insulă veche care se chiamă Nard-Boveland. Incă de acum o mie de ani îi construiseră năcăjiţii autohtoni diguri, s'au trăit şi ei cum au putut în colţul lor de lume, sămănând grâu, ori umblând cu corăbiile, până în vremea marilor inundaţii dela 1530. Atunci ticăloasa şi slaba operă a omului a fost distrusă şi insula a fost înecată. Localnicii au plutit pe luntri şi pe sfărâmăturile locuinţelor lor şi s'au salvat. Tot ce-au avut clădit în veacuri, case, palate şi biserici s'a scufundat ca 'n istorisirile fantastice. Acolo însă nu era o poveste, căci se vedeau deasupra luciului săgeţile turnurilor. Astfel le-au privit de departe cei alungaţi din căminul lor şi le-au arătat copiilor, până ce nepoţii, după optzeci de ani, au luat parte la cele dintâi lucrări de indiguire nouă, începând iar bătălia cu apa. Vreme de 300 de ani lupta a urmat cu îndărătnicie înfricoşată, şi astăzi urmaşii sunt iarăşi biruitori o clipă, stăpânind apele în hotare artificiale şi scoţând la lumină complect vechea insulă sub nivelul mării.

Aşa ţara aceasta a fost a oamenilor mici mai mult, a muncitorilor şi burghezilor. Deprinşi să lupte cu elementele, nu s'au supus nici domnilor, nici regilor. Au fost loviţi şi de oameni, însă s'au eliberat ca şi de ape.

Epocile aceste de invazie a oamenilor au fost poate mai rele şi mai grele. In vremea conţilor de Olanda s'a feudalismului, seniorii aceia semeţi, îmbrăcaţi în fier, îşi făceau de cap, paradau şi se luptau ori aici în Friza ori în pământul sfânt; iar mai adesea jefuiau pe plugarii paşnici şi pe negustori, ardeau pe eretici şi pe jidovi. Asta, până într'o vreme, când oamenii noştri, greoi şi îndelung răbdători, s'au sculat împotriva lor, caşi împotriva apelor. Au început a-i bate s'ai persecuta şi nu i-au lăsat în pace până ce nu i-au distrus cu desăvârşire.

Numai într'un colţ, în Brabant, domnia nobililor a stăruit mai îndelung. Şi pentru acea provincie, Olandezii au legendă. Zice că odată diavolul cel mare, Lucifer se plimba prin părţile acelea cu nasu 'n vânt. Mai ales prin Brabant îi plăcea lui să umble, deoarece ţara-i plină de mănăstiri şi de călugări. Fluerând şi neavând alta ce face, îşi umpluse buzunarele cu pietre. Umblând încolo şi 'ncoace scotea câte o piatră şi o arunca. Indată, piatra se prefăcea într'un castel. De atunci Brabantul a rămas cu atâtea castele la fiecare pas, pentru nacazul şi suferinţa poporului de rând. La Aarle i s'au spart demonului buzunarele, şi pietrele au curs fără măsură, aşa încât aici în fiecare sat şi la fiecare colţ dai peste clădiri de aceste în care s'a sălăşluit lenea, semeţia şi lăcomia vremurilor de demult. De aceia, oamenii din Brabant au rămas mai în urmă şi mai săraci, au răbdat mai mult în veacuri, plecându-şi frunţile.

Dar aveţi s'auziţi şi altele. Mai ales aveţi să vedeţi; căci oamenii de-aici nu prea sunt cheltuitori la vorbă. Să nu vă miraţi de risipa mea, căci, deşi eu mă socotesc Olandez, înaintaşii mei au venit aici din locuri unde se vorbeşte mult şi se lucrează puţin.

Altfel — ţara-i frumoasă şi curată. Trebuie să vă 'nchipuiţi ce uimit a fost bunicul meu când a căzut aici din Galiţia. S'a spăriet aşa de tare de-atâta lustru s'atâta vopsea, încât nu şi-a venit în fire până la moarte. Intr'adevăr, fie vorba între noi, aici e un fel de desfrâu de curăţenie. Ca şi bunicul meu simţesc nevoia să mă duc din când în când la Amsterdam, într'un cartier în care mă pot desfăta cu câte-un colţ de privelişte orientală. Acolo locuesc ovreii. Vă sfătuesc şi pe dumneavoastră să vă duceţi. Dacă nu pentru o nevoie firească, cel puţin pentru contrast.

Altfel, în alte privinţi, bunicul, caşi tata, au fost prea mulţămiţi, căci aici legea e ceva înfricoşat care a lovit totdeauna cu străşnicie în neorânduială şi în duşmanii tihnei.

Pentru a înţelege asta de pildă, vă sfătuesc să vă duceţi la Deventer, unde aveţi să vedeţi un monument dintre cele mai vechi, mai frumoase şi mai cochete: e cântarul public, — locul dreptăţii şi-al cinstei în negustorie. De un zid al acestui interesant edificiu, atârnă o căldare imensă. In ea falsificatorii de bani erau fierţi de vii. Totul e făcut în Olanda trainic şi cu rânduială. Obiceiul acestei supe a dispărut de mult, — căldarea încă se mai păstrează.

Fierbând, înţepând şi frigând cu linişte şi îndărătnicie, Olandezii aceştia flegmatici au realizat un respect al poruncilor sociale pe care în puţine ţări din lume îl veţi mai găsi. De aceia bunicu-meu nu s'a simţit rău aicea şi, încet-încet, a acceptat curăţenia lor exagerată.

D. Boker se exprima într'o franţuzească destul de corectă şi vioaie. Faţa lui, mai mult plină decât uscată, era rumenă şi jovială. Trupu-i era mai mult gras decât slab, mânile şi picioarele mai mult scurte decât lungi, şi 'n toată fiinţa lui roşcovană stăpâneau mai ales ochii mici, negri şi harnici. El stătea rezemat d-o parte a unei ferestre a culuarului, — eu de cealaltă parte, s'amândoi priveam succesiunea iute şi monotonă a terenurilor joase, poldere şi grădini, case viu colorate, şi iarăşi grădini şi poldere. Din când în când, la o margine de canal, lângă o punte cu poartă se arăta o siluetă neclintită de fată care ne privea cu ochi rotunzi şi cu mânile în şolduri, pe când la picioarele ei sticleau bidoanele curate ca argintul. Vedeam şi oameni domoi, în straie mohorîte, aplecaţi adânc asupra răzoarelor de legume, ciocănindu-le de-aproape şi mărunt cu sapa cu coadă scurtă.

Bura de ploaie urma să cearnă necontenit.

— Stăruesc să vă spun, începu iarăşi domnul Boker, că chiar la intrarea dumneavoastră în Olanda aţi dat peste un fenomen extrem de rar, în persoana celui ce vă vorbeşte şi nu doreşte decât să vă fie agreabil. Olandezii nu sunt oameni comunicativi: veţi putea călători cu dânşii ceasuri întregi şi n'are să le cadă depe buze nici un cuvânt. Stau în locul lor citind gazete tipărite mărunt, şi fumează grav. La drept vorbind asta-i ceva cu totul plictisitor. Şi admiţând că eu nu sunt Olandez, ceiace e foarte adevărat, nu vă va fi rămas, faţă de autohtoni, decât să tăceţi ca şi dânşii şi să treceţi drept surdomuţi. Vă puteţi deci declara mulţumiţi de fenomenul meu, căci faceţi atâta provizie de vorbă, câtă să vă ajungă în tot timpul şederii dumneavoastră aici.

După cât înţeleg, urmă vesel domnul Boker, dumneavoastră veniţi la Amsterdam pentru cumpărătură de tutunuri exotice. Intr'adevăr, iată un lucru potrivit şi cuminte, căci nouă ne vin de dincolo de equator cele mai bune tutunuri de ţigări ; şi Amsterdam este fără îndoială cea mai mare bursă de tutunuri din lume. Oamenii de-aici se deprind a cunoaşte calitatea Zand-blatturilor din Sumatra din cea mai fragedă a lor vârstă şi aveţi să vedeţi şi dumneavoastră copii de nouă şi zece ani, umblând cu mânile în buzunare pe stradă, şi pufăind din ţigări enorme.

— Onorate domnule Boker, tot ceiace spui dumneata este interesant; şi profit de fenomenul care mi se înfăţişează ca să cer unele informaţii cu totul speciale. Unul din prietenii mei, pictor de mare talent, susţine că Olanda ar fi ţara ligilor ş'a asociaţiilor. Ce ştiţi dumneavoastră mă rog, de liga pentru protecţia peisagiului? In ţinuturile de unde vin eu este de asemeni o ligă faţă de peisaj — însă cu îndeletniciri absolut contrare. M'ar mira ca oamenii să fie mai cuminţi în Olanda decât în România.

— Liga pentru protecţia peisagiului? întrebă domnul Boker vesel. Este. De ce să nu fie ş'o ligă pentru protecţia peisagiului? Aicea sunt tot felul de ligi şi de asociaţii; ş'un Olandez este fericit numai pentrucă face parte dintr'o ligă.

—Ţara aceasta, domnule Boker, mi se pare că e renumită pentru multe alte lucruri, dar dintre toate mai ales pentru ceiace spuneai că făcea uimirea bunicului dumitale. Curăţenia olandeză a intrat şi 'n preocupările literaturii europene.

— Da, aşa este, răspunse domnul Boker fără entuziasm. Aveţi să vedeţi şi dumneavoastră, s'aveţi să daţi dreptate bunicului meu. Probabil că altfel nu se poate. căci aici nu sunt nici vulturii din Orient, nici ciorile şi muştele, nici mai ales soarele, nici toţi ceilalţi agenţi sanitari ai lui Dumnezeu pe care alte ţări îi au gratis. Aici omul a trebuit să-şi facă singur antisepsia şi, fiind stăruitor şi încăpăţânat, a mers cam departe. Asta o pot spune mai ales de unele sate şi aşezări din sud. Acolo oamenii au făcut din simetrie şi curăţenie ceva care ţine mai mult de fantazie decât de realitate! Străzi croite în unghiu drept, cu echerul. Căsuţe cu dimensiuni egale şi colorate exact la fel. Garduri vii tunse migălos cu foarfece, forfecuţi şi pieptene. Copaci care au aceiaşi vârstă, aceiaşi formă şi aceleaşi ramuri ciuntite şi sărăcite. Străzile pretutindeni spălate cu sopon şi lustruite cu ceară ca un parchet. Deodată apar în acest tablou bărbaţi cu pantaloni scurţi şi pălării rotunde cu boruri mici, cu paftalele dela cingătoare, cătărămile dela pantofi şi bumbii dela ilic de argint. Şi femei cu bluza strânsă pe trup şi braţele goale, cu crinoline înfoiate şi şaluri colorate, cu cască de aur peste coafură şi zulufi lângă ureche ; — apar, fac gesturi, se mişcă şi privesc cu ochi rotunzi şi neclintiţi ca ochii păpuşilor.

Nu-i o linie deviată, nu-i o pată, nu-i un creţ la haină altfel. Toate alămurile au aceiaşi strălucire şi ţiglele acelaş roş egal. Aştepţi ca oamenii să facă acelaşi gest şi să întoarcă capetele în aceiaşi direcţie. Toate par făcute de un meşter neamţ într'un atelier de jucării la Nürenberg, — ş'un personagiu a lui Hoffmann le-a insuflat viaţă, o viaţă imperfectă tocmai din pricina geometrismului, regularităţii şi perfecţiei ei.

— Ceiace spui dumneata, domnule Boker e nostim şi interesant.

— Da, nostim şi interesant într'adevăr, murmură domnul Boker cu linişte. Odată — trebue să vă spun şi asta — am fost la Middelburg, în insule, ca să văd cea mai frumoasă catedrală olandeză, o adevărată floare de piatră. Am văzut-o. E foarte frumoasă. In jurul ei, într'o zi de Duminică umblau Zeelandezele cu costumul lor pitoresc în care le şede aşa de bine. Şi ele cunosc aceasta ştiindu-se cele mai frumoase femei ale ţării. Şi bărbaţi de treabă, blânzi şi prietenoşi, îmbrăcaţi în negru—ca nobilii lui Filip al II-lea — căci aci au stat mult Spaniolii — şi asta se vede după feţele localnicilor. E o plăcere să petreci printre ei. Şi ca toţi Olandezii, foarte conservatori şi iubitori de ce-a fost. Turnului celui mare îi zic Ion-cel-lung: în el sună carilionul din şapte în şapte minute. Este însă altă turlă care-i ceva mai grăbită şi după ce sună ea, celălalt parcă o mustră. Asta se 'ntâmplă de sute de ani, ziua şi noaptea, şi turlei oamenii i-au pus porecla Babeta cea nebună. Nu se schimbă nimic, deşi toate sunt aşa de fragile şi oamenii trec. S'ar părea că ceasurile spun ore zadarnic şi că timpul stă pe loc, ceiace mi se pare că în realitate e foarte adevărat.

Acuma iată, onorate domnule, ce mă gândesc eu uneori. Mă gândesc la ce spunea bunicul meu, care de altfel era încântat de lumea de aici, de oarece câştigase bune parale. El spunea că, înainte de-a muri, ar fi vrut să se ducă să mai trăiască o vreme în acest Orient ticălos unde se născuse şi crescuse. Acolo e mai mult neprevăzut şi mai mult Dumnezeu. Aici e mai mult om. Mă gândesc la vorbele acestea şi socot c'avea dreptate. De aceia nu cred că trebuie să vă miraţi prea tare. Nimic din ce face omul nu-i minune adevărată şi vie...

MIHAIL SADOVEANU

Pieter de Hooch — Gospodărie olandeză

CRONICA TEATRALĂ

PĂPUŞILE.— ALTUL LA RÂND

In general presa a rămas nemulţumită de piesa „Păpuşile", jucată deunăzi la Teatrul Naţional. Publicul însă a fost de altă părere — ceiace, bine-înţeles, nu înseamnă că presa n'are dreptate, ba dimpotrivă.

Totuşi, în cazul special al „Păpuşilor", credem că dreptatea este de partea publicului.

Intr'adevăr cronicarii, şi cu drept cuvânt, au declarat piesa ca o lucrare superficială, dulceagă, etc. Acelaşi lucru îl socotim şi noi.

Prin urmare nu-i nici un dezacord în ce priveşte valoarea piesei.

Dezacordul se raportă la concluzii.

Confraţii noştri cer expulzarea acestui gen de piese de pe scena Teatrului Naţional, — iar noi socotim că tocmai astfel de piese merită să fie mai mult jucate.

Ce vor cronicarii să se joace pe scena oficială? Regele Lear? Asta ne-ar mai trebui, după necazurile de toate zilele... Măcar în imaginaţie să trăim bine! Iar Regele Lear ne tulbură nu numai imaginaţia, dar şi visurile.

Dar, în afară de unul sau doi, avem artişti buni pentru astfel de piese?

Şi, însfârşit, există public pentru un repertoriu subtil şi adânc?

Faţă de aceste întrebări, credem că trebue să ne mulţumim cu piese călduţe care, după masă, ne dezmiardă la tălpi — ca ţigăncile pe străbunii noştri... Astfel nu ni se strică dispoziţia. Din contra: după o uşoară ameninţare, ne simţim satisfăcuţi că eroina, îmbrăţişându-se *numai* cu candidatul la aventură, a reuşit să-şi readucă soţul la „căminul conjugal".

Acest soiu de piese sunt foarte bine jucate de artiste, care ştiu să cocheteze, când mai discret, când mai pe faţă.

Iar spectatorul se simte la largul lui...

Cum pe scenă apar şi toalete dela Paris, — entuziasmul public nu mai are margini.

Actorii — de data aceasta buni şi pentru opere profunde — au jucat cu artă rolurile, stilizându-le în parte şi angrenându-le cu pricepere în mecanismul general al piesei.

D-l C. Nottara a fost salutat de public, de câteva ori, la scenă deschisă. Era la rampă un bătrân bun şi simpatic: parcă nu De Ferney, ci însuşi d. Nottara. Apariţia naturală a unui actor deprins cu atitudini „teatrale"...

C. Nottara

Intr'un rol de „amorez" perpetuu, d. Soreanu — un fel de Don Juan pe pragul bătrâneţii — a jucat cu umor potolit şi comunicativ.

D. Vracca şi-a susţinut rolul cu prestanţă. A dat interpretării nu numai o linie sigură — dar şi culoare sau, mai bine zis, nuanţe... A făcut ceiace se numeşte o *creaţie*.

D-na Agepsina Macry, cu timiditate feciorelnică la început, cu graţii şi cochetărie pe urmă — iubitoare, umilită, pasionată şi plină de revoltă — a pus viaţă delicată şi limpede în rolul eroinei.

* * *

Teatrul Mic a reuşit, cu piesa „Altul la rând", să distreze pe toţi spectatorii — chiar pe cei care cer scenei numai lucruri geniale. Aceştia, trecând dela zâmbet la hohote de râs, şi-au uitat programul: de-a asculta farsele cu gravitate de comandant în momentul când i se scufundă bastimentul.

D. Mişu Fotino a dus rolul principal cu aceiaşi vervă sprinţară dela început până la sfârşit fără să obosească pe nimeni.

Mişu Fotino

D. Bulfinsky a creat un personagiu simpatic.

Intr'un rol secundar, d. G. Chamel a pus talent de primul ordin.

D-na Maria Mohor bine.

M. Sv.

Oscar Wilde

Gânduri

Nici o crimă nu-i vulgară, însă, orice vulgaritate e o crimă.

Baza adevărată a căsniciei e neînţelegerea reciprocă.

Evitaţi experienţele de orice fel ar fi ele. Sunt întotdeauna vulgare şi adesea convingătoare.

Ar trebui să trăim numai pentru plăcere. Nimic nu îmbătrâneşte cum îmbătrâneşte fericirea.

Atâta timp cât o femeie poate părea cu zece ani mai tânără decât fiica ei, e perfect satisfăcută.

Singurele personagii reale sunt acelea care n'au existat nici odată şi dacă un romancier ar fi atât de mediocru încât şi-ar lua eroii din viaţă, ar trebui cel puţin să nu se laude cu aceasta.

E mult mai greu să vorbeşti de un lucru decât să-l faci. Când cineva lucrează e o păpuşă, — când scrie însă, e poet.

Dumnezeu l-a făcut pe om şi omul a creat opera de artă. Viaţa nu e altceva decât un anost sfert de oră, alcătuit din momente admirabile.

Numai oamenii mediocri şi fetele bătrâne socotesc drept ofensă faptul că nu sunt înţeleşi.

Cinismul consistă în a vedea lucrurile aşa cum sunt şi nu aşa cum ar trebui să fie.

Scepticismul e începutul Credinţei.

E un mare avantaj de a nu fi făcut nimic, recunosc însă, nu trebuie prea mult de abuzat de acest avantaj.

Viaţa conjugală e pur şi simplu o obişnuinţă.

Sacrificiul de sine e un lucru ce ar trebui să fie condamnat de lege, fiindcă demoralizează oamenii pentru care te sacrifici.

Nu există degradare a trupului care să nu trebuiască să spiritualizeze sufletul.

Trad. de M. GRINDEA

Curiozităţi

Inmulţirea avorturilor

Numărul avorturilor din Petersburg (Leningrad) creşte înspăimântător. Anul trecut s'au adresat „cabinetelor de avorturi" 19.235 femei cerând autorizaţii pentru avort. 17.053 din aceste cereri au fost satisfăcute. In 1927, numai în 6 luni (Ian.—Iunie) s'au înregistrat 14.186 cereri din care 11.722 au obţinut aprobare. Faţă de 7.933 de aprobări din prima jumătate a anului 1926, sporul se cifrează la 48 la sută!

Chiţibuşurile italiano-papale

Mussolini şi-a pus ca scop să lichideze duşmănia seculară între Italia şi Papa dela Roma. Precum se ştie, statul Italian a luat Papei tot teritoriul fost al statului Papal până la 1860. De atunci fiecare Papă nou ales se închide în cetatea Vaticanului de unde nu mai poate eşi până la moarte, deoarece, în caz contrar, ar trebui să calce fostele posesiuni papale, aflate astăzi sub „cizma cuceritorului." Mussolini proectează să restaureze Statul Papal cedându-i o fâşie de pământ dealungul râului Tibru, dela Vatican şi până la Mare, plus câteva cartiere ale oraşului Roma din preajma cetăţii Papale. Astfel se va forma încă un mic stat în Europa, care în primul rând va intra în Liga Naţiunilor, şi astfel se vor restabili raporturile normale între Vatican şi Italia.

Hamac plutitor

Spre sfârşitul sezonului de băi de mare din Franţa, s'a lansat o inovaţie sportivă cu totul senzaţională: un hamac întins şi încordat, susţinut în partea de sus de un mare balon umplut cu aer comprimat, iar în partea de jos — de două baloane mai mici. Doamnele care au început să facă acest sport stau pe jumătate culcate în hamac, care pluteşte pe suprafaţa mării, lângă plajă, fiind susţinut de cele trei baloane. Nişte lopeţi duble permit „sportivelor" să vâslească în orice direcţie...

Străinii în America

Statisticile americane arată că în Statele Unite se află actualmente un milion de străini, trecuţi aci în mod fraudulos.

Guvernul elaborează noui măsuri drastice pentru descoperirea şi repatrierea acesor infractori

O sfântă în 1927

Sfânta din Kennersreith, Theresa Neumann, continuă să atragă zeci de mii de pelerini, avizi să vadă cu ochii minunatele-i „stigmate". Deocamdată, autorităţile şi savanţii n'au intervenit în acest eveniment atât de curios pentru timpul telefoniei fără fir, deşi sunt unii care cred că şi rănile de pe corpul Theresei şi telefonia fără fir aparţin aceloraşi lucruri inexplicabile din lumea noastră atât de enigmatică încă! Se afirmă că, de fapt, Theresa Neumann e strict supraveghiată de credincioşi, care asistă continuu la ivirea şi la dispariţia stigmatelor de pe obrajii Sfintei.

Regele Alfons şi Evreii

Vizita regelui Alfons al Spaniei împreună cu regina, la Tetuan, a coincis cu „Ziua Judecăţii" (Iom Kipur) la populaţia evreească a acestui oraş. In acea zi evreii nu pot lua parte la vre-o mişcare a lumii ne-evreeşti, şi se consacră exclusiv postului, rugăciunilor şi pocăinţei în afară de restul populaţiei convieţuitoare.

Vizita perechii regale însă, i-a pus într'o situaţie foarte grea, fiindcă neparticiparea lor la recepţia somptuoasă de pe străzi s'ar fi putut exploata împotriva comunităţii evreeşti a Tetuanului.

Atunci rabinii şi notabilii au decis că regele, după tradiţiile scrise evreeşti, fiind purtătorul sănătăţii, bogăţiei şi fericirii poporului, se poate observa „Ziua judecăţii" cu mai puţină stricteţă; şi deci populaţia evreească trebuie şi ea să iasă în acea zi în întâmpinarea regelui.

Evreii Marocani au avut şi argumentul unui precedent din 1888, când sultanul Marocan Mulai-Hassin a vizitat Tetuanul tot în ziua judecăţii şi a fost salutat de Evreii oraşului.

Umorul Sovietic

In tramvai

— Frumos din partea ta! Doar eşti bărbat şi nu vrei să cedezi locul unei femei...

— Ba, demult mi-am cedat locul meu de contabil, unei femei. Directorul şi-a pus o nepoată în locul meu...

După cum bate vântul

— De unde atâta putoare în cartierul vostru?

— Probabil mărfurile au mai fost aduse odată la cooperativă...

Zile în culori

— Ticălosule! Ziceai că faci economii... că aduni bani albi pentru zile negre. Şi când colo — tot salarul muncii tale l-ai şi băut astăzi!

— Ei şi ce? Uită-te în calendar: e tocmai o zi neagră astăzi...

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"

din str. Sf. Ionică No. 5

A primit o serie de cărţi noui, franceze şi germane, pe cari le vinde cu preţuri accesibile.

Alexandra Kollontay: *Wege der Liebe* (foarte ieftin); Jack London: *König Alkohol;* Heinrich Mann: *Profesor Unrat;* Thomas Mann: *Zauberberg* (2 vol.); Karin Michaëlis; *Sieben Schwestern;* Fr. Kircheisen: *Die Bastilie;* Hermann Horn: *Die Dämon und das blaue Band*, etc. etc.

Sociologie: Otto Bauer: *Sozialdemocratie, Religion und Kirche;* Julius Deutsch: *Wermacht und Sozialdemocratie;* Gustav Pollatschek: *Das Unfehlbare Korn*, etc.

Literatură franceză şi traduceri în franţuzeşte: Jack London: *Martin Eden, Aventureuse* (şi toată seria); Din colecţia *„Cabinet cosmopolite"* avem şi numere epuisate, ca: *Chambre rouge* de Strindberg; *Deux Tragedie de* Wyspianski; *Les Elixirs du Diable* de Hoffman; *Divines Paroles* de Valle Inclan; *La Voix Souterraine* de Dostoiewski, etc. In seria *Vie des hommes illustres: Vie de Joseph de Ligne, de Law, Vie douloureuse de Baudelaire;* colecţia *Vie des hommes ilustres, Liszt, Montaigne, Chopin, Disraëli, Dickens*, etc., etc.

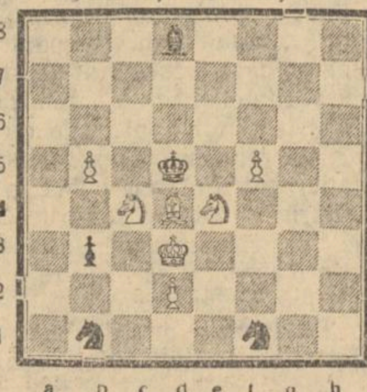
Expediţii în provincie, ramburs. Reduceri de 5 la sută pentru d-nii profesori, studenţi şi publicişti

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 55

de **W. Pauly**, Bucureşti
(Wochenschach, Mai 1927)

Negru (5 figuri)
Rd5, Cb1 şi f1, Nd8, Pb3.

Alb (7 figuri)
Rd3, Cc4 şi é4, Nd4, Pb5, d2 şi f5
Alb joacă şi face mat în 7 mutări

PARTIDA No. 29

A unsprezecea din match-ul pentru campionatul lumii.
Alb. **Capablanca**; *Negru*. **Dr. Alechin**
Gambitul damei.

1. d2—d4, d7—d5; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, Cg8—f6; 4. Nc1—g5, Cb8—d7; 5. é2—é3, c7—c6; 6 Cg1—f3, Dd8—a5; 7. Cf3—d2, Nf8—b4; 8. Dd1—c2, d5×c4; 9. Ng5×f6, Cd7×f6; 10. Cd2×c4, Da5—c7; 11. a2—a3, Nb4—é7; 12. Nf1—é2, 0—0; 13. 0—0, Nc8—d7; 14. b2—b4, b7—b6; 15. Né2—f3, Ta8—c8; 16. Tf1—d1, Tf8—d8; 17. Ta1—c1, Nd7—é8; 18. g2—g3, Cf6—d5; 19. Cc4—b2, Dc7—b8; 20. Cb2—d3, Né7—g5; 21. Tc1—b1, Db8—b7, 22. é3—é4, Cd5×c3; 23. Dc2×c3, Db7—é7; 24. h2—h4, Ng5—h6; 25. Cd3—é5, g7—g6; 26. Cé5—g4, Nh6—g7; 27. é4—é5, h7—h5; 28. Cg4—é3, până aci partida nu prezintă un interes deosebit; s'a putut remarca însă extraordinara linişte cu care Alechin şi-a condus partida şi — paralel — nervozitatea, cam neobişnuită la campionul lumii — nervozitatea cu care şi-a avansat pionii într'atât, încât aceasta să constitue o slăbiciune, deşi imperceptibilă pentru alţii — totuşi destul de importantă pentru extrem de redutabilul adversar, care, cu o măestrie fără seamăn forţează, mutare cu mutare „câştigul" — *glorie* pentru Alechin, *înfrângere* pentru Capablanca, *admiraţie* pentru lumea „paşnicilor războinici", 28... c6—c5!!; un o uz care dă îmă zidurile.. 29. b4×c5, b6×c5; 30. d—d5, (dacă d×c5, T×d1+; T×d1, T×c5; şi pionul é5 se pierde) 30..., é6×d5; 31. Ce3×d5, Dé7—é6; (dacă D×é5?; D×D, N×D; Cé7+ şi câştigă calitatea) 32. Cd5—f6+, Ng7×f6; 33. é5×f6, Td8×d1+; 34. Tb1×d1, Né8—c6; acum situaţia e clară; din falanga pionilor albi n'a rămas decât o ruină, iar pionul negru liber se va transforma neîmpiedecat, în damă. Câştigul nu e totuşi uşor şi în desvoltarea finalului vom putea gusta încă multă fineţe; 35. Td1—é1; Dé6—f5; 36. Téf—é3, c5—c4!; 37. a3—a4, a7—a5; 38. Nf3—g2, Nc6×g2; 39. Rg1×g2, Df5—d5+; 40. Rg2—h2, Dd5—f5; 41. Té3—f3, Df5—c5; 42. Tf3—f4, Rg8—h7; 43. Tf4—d4, Dc5—c6; 44. Dc3×a5, albul încearcă ultima scăpare într'o contraşansă a unui pion liber. 44..., c4—c3; 45. Da5—a7, Rh7—g8; 46, Da7—é7, Dc6—b6!!; o cursă ingenioasă era c3—c2, Td8+, T×d8, D×d8+, Rh7, Dé7 (cu intenţia Df8 şi Dg7 mat!!), Dé6; Dc7 etc... 47. Dé7—d7, Db6—c5, 48. Td4—é4, faţă de mutarea c3—c2 albul nu are nimic mai bun de făcut decât Té8+. 48..., Dc5×f2+; 49. Rg2—h3, Df2—f1+; 50. Rh3—h2, Df1—f2+; Rh2—h3, ultimele mutări s'au repetat în scopul câştigării de timp. 51.... Tc8—f8; 52. Dd7—c6 D 2—1+; 53. Rh3—h2, Df1—f2+ 54. Rh2 h3 D 2—f3; 55. Rh3—h2, Rg8—h7; 56. Dc6—c4 pentru a putea juca cu turnul. 56..., Df3—f2+; 57. Rh2—h3, Df2—g1; ameninţă mat la h1; 58. Té4—é2, Dg1—f1+; 59. Rh3—h2, Df1×f6; cu sfărâmarea ultimei pietre ruina e completă; albul nu se dă totuşi bătut... 60. a4—a5, Excelsior! 60..., Tf8—d8; 61. a5—a6 Df6—f1; 62. Dc4—é4, Td3—d2!; 63. Té2×d2, c3×d2; 64. a6— a7, d2—d1D; 65. a7—a8D, însfârşit, pionul s'a transformat în damă dar, cu ce preţ?!... 65.... Df1—g1+; 66. Rh2—h3, Dd1—f1+; 67. Dé4—g2, Dg1—h1 mat! Sfârşitul unei lupte crâncene!

SOLUŢII

No. 43. (Gavrilov) — anulată din cauza insolubilităţii.

No. 44. (Dr. Roth) — Alb: Rg4, Da8, Cd7, Né5, Pd3 Negru: Rd5, Tc6, Na7, Pé7 şi f3. Mat în 3 mutări. — 1. Rh5!, f2 2. Dg8+ şi 3. Dg2 mat. 1..., é6 2. Df8 şi 3, Df3 sau d6 mat, 1..., Ré6 2. D×T+ şi 3. Dg6 mat 1..., Na7 ∼ 2. Da2+ şi 3, D×T mat, La 1. Rf5, f2 2. Dg8+?, é6+! La 1. Rh3, Ré6 2. D×c6+, Rf7 şi nu mai e mat în a treia mutare. Ideia problemei 34 cu o poziţie mai elegantă şi mai frumos exploatată.

No. 45. (Ianovcic) Alb: Rh7, Db7, Td6 şi h4, Na7 şi f3, Cé7, Pb2. Negru: Rc4, Df4, Tg2, Nd2 şi é2, Pa5, d7, é5; g6 şi h5. Mat în 2 mutări. — 1. C×g6! La 1. T×f4+, N×f4. La 1. Td5, Nb4! şi nu mai e mat în a doua mutare.

No. 46. (Gavrilov) — Alb: Ra5, Dg5, Cé5, Ng2, Pc5 şi f4 Negru: Ré6, Nf7, Pg6 şi g7. Mat în 3 mutări. — 1. Rb6, Né8 2. Cd7!! 1..., Ng8 2. Rc6! Se rezolvă şi prin 1. Cc6 sau Nc6:

No. 47. (Naibergher) — Alb: Ra5, Dd2, Td7, Cb4 şi d8, Nc6 şi f2, Pa2, b5 şi d2 Negru: Rc4, Db2, Tf5 şi g1, Ca8, Nf1 şi h8. Pa3, b3 şi f3. Mat în 2 mutări. 1. Cb7! La 1. Cf7, Dd4! La 1. d3+, Rc3 şi nu mai e mat în a doua mutare.

No. 48. (Segall) — Alb: Rh4, Cb7 şi d5, Nf5 şi g5, Pb5, d3 şi g3. Negru: Ré5, Tc4, Cd7, Pc5, c7, d4, é6 şi h5. Mat în 3 mutări. 1. Cd3!, éd 2. Nh3 1..,, éf 2, Cf4 1..., Cf6 2. Nf4+1.., R×f5, 2. Cé7+ 1..., R×d5 2. Né4+ etc., La 1. Cé7, ef La 1. Né4 sau 1. Ng6, éd. La 1. Nh3, R×d5 şi nu mai e mat în a treia mutare. — O problemă frumoasă.

No. 49. (Blumenfeld) — Alb: Rf3, Tc1, Cc4, Nb5 şi b8, Pa5 şi é3. Negru: Rd3, Cf8, Pc7 şi d7. Mat în 3 mutări. 1. a5—a6, c7 ∼ 2. Né5 1.... ∼ 2. Ca5+etc,,,

Studiul No. 4. (Réti şi Pokorny) — Alb: Rc5, Th8 Negru: Rf1, Pf2 şi h3. Alb joacă şi face remis. — 1. Th7!!!, Ré1 2. Té7+, Rd1, 3. Td7+, Rc1! (La Rc2; Tf7!) 4. Ta7!, h2! 5. Ta1+ Rd2, 5. Th1, Ré3 7. Rc4!!, Rf3 8. Rd3, Rg2, 9. Ré2, R×T 10. Rf1 (R×f2) pat! 1..., Rg2 2. Tg7+, Rf3 3. Tf7+, Rg3 4, Rd4!!, h2 5. Ré3!, Rg4! 6. Tg6+, Rf5! 7. Th7, Rg6 8. R×f2, R×T 9. Rg2 remis. — Unul din cele mai grele şi mai frumoase studii. E de remarcat în poziţia extrem de simplă nu numai frumuseţea primei şi singurei mutări a soluţiei, dar şi faptul că toate mişcările succesive sunt unice.

Studiul No. 5. (Ianovcic) — Alb: Rg4, Cb4, Na2, Pb2, f3 şi f5 Negru: Ré5, Cc1, Pb6, d5, d6 şi f2. — Alb joacă şi câştigă. — 1. f4+, Rd4; 2. N×d5!, f1D 3. Cc2+, Rc5!, 4. b4+, Rb5 5. Nc4+, D×c4 6. Ca3+, R×b4 7. C×c4, R×c4 8. f6 şi câştigă. Celelalte variante, uşoare.

ŞTIRI

Maestrul *Cpt. I. Gudju*, reîntors zilele acestea din străinătate, a provocat la un match, pe actualul campion al României maestrul *Al. Tyroler*.

In acest scop d-sa a adresat d-lui *M. Sadoveanu*, Preş. F. R. Ş., următoarea scrisoare:

„Lipsind din ţară nu am putut lua parte la campionatele de şah ale României pe anul 1926 şi 1927.

In baza însă a rezultatelor mele şahiste anterioare atât din ţară cât şi din străinătate, provoc la un match pe actualul campion, maestrul A. Tyroler (Timişoara) rugându-vă a aproba ca acest match să fie sub auspiciile şi arbitrajul Federaţiei române de şah.

Cu d. Tyroler, câştigător al campionatelor pe anul 1926 şi 1927, am avut ocazia să joc o singură dată — în Iulie 1925 — în matchul oficial dintre cercurile de şah „Camera de Comerţ" (Bucureşti) şi asociaţia şahistă (Timişoara), întâlnire care s'a terminat în favoarea mea cu 1 jum., câştigate din 2 partide jucate.

In caz că d. Tyroler nu va accepta matchul spre a nu-şi pune în joc „titlul de campion al României", declar că admit matchul fără nici un fel de titulatură, interesul mişcării noastre şahiste fiind acela de a se stabili forţa de joc între d-sa şi mine.

Asupra locului de joc, numărului de partide, timpului de gândire, etc., declar anticipat că voiu admite hotărîrile d-v., singura mea dorinţă fiind aceea ca matchul să aibă loc cât mai curând posibil.

In aşteptarea răspunsului d-v., primiţi, etc."

I. GUDJU

In urma succeselor obţinute de maestrul Gudju în străinătate, aşteptăm cu nerăbdare, această interesantă luptă.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

CĂRŢI ŞI REVISTE

MIHAIL SOSCHTSCHENKA: Vesela aventură
(Merlin - Verlag. Heidelberg - Librări Haseler)

Mihail Soschtschenka este unul din cei mai talentaţi umorişti din actuala generaţie a scriitorilor ruşi.

In volumaşul intitulat „Vesela aventură", autorul povesteşte întâmplările unui mic funcţionăraş dintr'un oraş de provincie, căruia într'o zi de Duminică, i-a surâs norocul sub zmerita înfăţişare a unei fete... Toată „aventura" este un fapt banal din viaţa de toate zilele a unui biet om fără parale, care trebue să recurgă la cele mai imposibile mijloace ca să strângă suma necesară cumpărării unui bilet de cinematograf iubitei lui...

Autorul ne face să trăim împreună cu eroul bucăţii toate peripeţiile prin care trece. Ştiind să scoată în evidenţă comicul situaţiilor, întâmplările — nu totdeauna binevenite, care întârzie „fericirea" eroilor „Veselei aventuri" — distrează.

Stilul vioi şi plin de imagini (căruia traducerea nu i-a răpit nimic din puterea de expresie) face cartea plăcută şi atrăgătoare. — P.

Un nou roman al lui Galsworthy

Galsworthy lucrează la un nou roman. El va fi o continuare a „Istoriei Forsytilor' şi va purta titlul: „Cântecul lebedei".

Ceeace Thomas Mann ne-a dat în „Die Boudensbrok" pentru germană, Galsworthy ne dă, pentru Anglia, în „Forsyte-Gaga". Istoricul unei familii burgheze germane, decăderea ei, este subiectul operei scriitorului german, care l-a făcut dintr'odată cunoscut.

Viaţa „unei familii engleze de proprietari" este subiectul tratat de către scriitorul englez. Lumea burgheziei mijlocii din Anglia e mediul din care Galsworthy şi-a ales eroii operei lui capitale.

Ultimul volum, apărut până acuma, din seria Forsytilor este „Lingura de argint". In el ne este descrisă viaţa generaţiei actuale din această familie. Volumul anunţat se pare că va încheia această serie. Titlul cel puţin este o indicaţie. — P.

Al treilea centenar al lui Bossuet

Al treilea centenar al naşterii lui Bossuet a fost sărbătorit de întreaga presă franceză, cu o adevărată avalanşă de articole comemorative. Unul din cele mai pătrunzătoare, căci analizează raporturile ce există între marele orator şi opera lui, este articolul publicat de Charles-Gustave Amyot în *Revue hebdomadaire.* El arată aci cum Bossuet a ştiut să păstreze totdeauna simţul exact al măsurii, fără ca să-şi sacrifice vreodată ortodoxia sa.

„Dar, adaogă Charles-Gustave Amyot, acolo unde simţul acesta al măsurii devine cu adevărat demn de admirat, este în polemică. „Et nunc erudimini". Instruiţi-vă la temperatura lui verbală, la imparţialitatea şi caritatea lui, voi pamfletarilor şi politicianilor, chiar şi voi, teoreticianilor şi savanţilor, care adeseaori nu vă gândiţi decât la interesul vostru, când aveţi aerul că aruncaţi foc şi flacări pentru adevăr! Niciodată Bossuet n'a urît persoanele din cauza ideilor lor. Niciodată n'a urît ideile din cauza persoanelor, care le susţineau. Nu ştiu dacă se mai poate întâlni un alt predicator, chiar printre cei mai venerabili, care să fi avut atâtea momente de înalt fanatism. Persoana lui Bossuet dispare cu totul în urma dialecticei sale, a riposteior şi apologiilor sale".

Jacques Bénigne Bossuet, s'a născut la Dijon, în 1627, a fost episcop de Condom şi Meaux. A pronunţat celebrele oraţiuni funebre pentru Henrieta, regina Angliei, pentru ducesa de Orléans, pentru Michel de Tellier, pentru prinţul de Condé şi împărăteasa Maria Tereza. Insărcinat cu educaţia tânărului dauphin, el a scris acea monumentală lucrare „Discours sur l'histoire universelle", în care se arată, dintr'odată, drept cel mai mare istoric al veacului.

In ale lui „Sermons" sau „Oraisons funebres" se remarcă, cu deosebire, limba colorată şi inspirată, ca şi sublimul elocvenţei celei mai strălucite. In ultimii lui ani, a combătut, cu o aprigă îndârjire, pe Fenelon, susţinătorul mişcării religioase, cunoscută sub numele de „quiétisme". A murit la 1704, în vârstă de 77 ani. — G. B.

O operă pe un libret de Ibsen

Ibsen a scris în 1852 o dramă, **Olav Liljekraus,** de care nu se mai vorbeşte, dar la care Ibsen, ţinea foarte mult, şi mai ales dorea să o transforme într'un libret de Operă. El s'a adresat în acest scop unui muzicant din vremea lui, dar acesta a refuzat. Totuşi Ibsen dorea atât de mult acest lucru în cât a scris chiar un prim act al libretului aşteptând să se găsească muzicantul care să vrea să-i scrie muzica. Dorinţa lui s'a împlinit abia acum, după 75 de ani dela moartea sa. Un tânăr compozitor norvegian Arne Eggen a obţinut consimţimântul fiului lui Ibsen şi al editorului ca să pună opera pe muzică. Subiectul este de pe vremea unei plăgi care s'a abătut asupra Norvegiei, de pe urma căreia nu au rămas decât doi supravieţuitori în pustiitele văi ale ţării. Eroul este o anticipare a lui Peer Gynt. — I.

In memoria lui Vasile Pârvan

Profesorul J. Carcopino a scris pentru revista „Gândirea" un elogios articol în care evocă personalitatea şi opera strălucită a lui Vasile Pârvan.

„Crâncenă durere pentru prietenii săi — doliu naţional al ţării pe care el o ilustra — moartea, în plină forţă, la 45 de ani, a lui Vasile Pârvan, e o pierdere incalculabilă pentru toate patriile ştiinţei; mă gândesc cu o dureroasă strângere de inimă la splendidele făgădueli pe care ea le amână, la monumentul pe care îl trunchiază, la inteligenţa superioară, la sufletul ales, la activitatea prodigioasă pe care ne-o răpeşte.

In Franţa toţi plâng dispariţia lui neaşteptată, căci nu e unul care răsfoind de curând „Getica" să nu fi invidiat puterea lui de muncă şi să nu fi înţeles măreţia spiritului său.

Sunt câteva zile de când a apărut în „Revue des Etudes anciennes" sub semnătura lui Albert Grenier, o dare de seamă a acestei admirabile lucrări în toate privirile demnă de obiectul ei. „D. Pârvan scrie Grenier, nu trebuie considerat un maestru numai în România". In douăzeci de ani de lucru neîntrerupt el ajunsese un maestru pentru toţi, iar cartea lui din urmă e dintre cele ce îmbogăţesc patrimoniul comun al umanităţii. Ea reînnoieşte preistoria Europei; aruncă înapoi în timp limitele istoriei ţărilor dunărene; deschide capitole noui în cea a Celţilor. Va face epocă în studiile antichităţii şi ar fi singură de ajuns ca să salveze din uitare numele autorului ei, de-acum nepieritor şi pentru totdeauna asociat descoperirii adevăratelor origini ale rasei de elită din care a ieşit poporul românesc".

D. Carcopino enumără apoi şi celelalte lucrări, pe care Pârvan le redactase cu aceiaş uşurinţă în româneşte şi franţuzeşte, în italieneşte şi nemţeşte, — lucrări în care strălucesc şi se amestecă daruri rareori asociate, combinând disciplinele cele mai diferite.

Rând pe rând preistoric şi arheolog, linguist şi filosof, el avea răbdarea analizelor minuţioase şi curagiul celor mai largi sinteze.

Complecta cu virtuozitate de specialist desăvârşit inscripţiile cele mai mutilate şi descria ca poet priveliştile măreţe în care le găsise. Avea sobrietate şi strălucire, scrupul şi avânt; artistul egala în el pe savant.

Dar în acelaş timp, gândirea se traducea în el şi în fapt; poetul era un organizator ale cărui creaţii se multiplicau fără a se stânjeni una pe alta şi luau, ca prin minune, desvoltări repezi şi robuste".

Dostoievski intim

In ultimul număr din *„Europe"* (No. 58, Octombrie), H. Buriot-Darsiles, cercetează ineditele lui Dostoievski, care vor cuprinde cincisprezece volume.

Guvernul sovietic, deşi a naţionalizat tipografiile şi librăriile, n'a ajuns încă să le publice. O editură germană: R. Piper din Munchen a obţinut dreptul de a le publica. Primul volum din această serie conţine amintirile soţiei lui Dostoievski, care ne fac să cunoaştem şi să iubim pe acest mare scriitor, şi ca om — cu toate calităţile şi slăbiciunile sale.

Iată cum îl judecă pe Dostoievski, la sfârşitul amintirilor sale, tovarăşa lui de viaţă:

„Bărbatul meu era o făptură ideală. El întrunea cele mai înalte calităţi morale şi intelectuale care pot distinge pe un om. Era bun, mărinimos, nobil, drept, dezinteresat, plin de tact, compătimitor ca nimeni altul. Şi iubirea lui de adevăr, sinceritatea lui neînfrântă i-au făcut atâţia duşmani!

„Există oare un singur om care să fi ieşit dela bărbatul meu, fără să fi primit un sfat, o consolare sau un ajutor sub o formă oarecare? Numai când se întâmpla să vină cineva la dânsul după vreunul din accesele sale de epilepsie, era câteodată cam iute — însă bunătatea lui reapărea îndată ce vedea că era nevoe de ajutorul său. Şi cât de cordial se arăta el apoi, ca să repare vreo jignire!

„Caracterul său se vădeşte mai bine ca oriunde în viaţa lui de familie; nu pot spune decât că eram mereu mirată de bunătatea lui. Chiar atunci când îi lipsea spiritul practic, chiar atunci când felul său de a lucra era în paguba alor săi, trebuia să recunosc că, în împrejurarea dată, bărbatul meu nu se purta altfel decât ca un om care pune nobleţea sufletească şi dreptatea mai presus de orice".

Unii ar putea obiecta că aceste judecăţi sunt în orice caz subiective. Ana Grigorievna are însă grija să prevină astfel de obiecţiuni — şi reproduce în extenso, la sfârşitul volumului, scrisoarea pe care Strachov, amicul şi biograful lui Dostoievski, a adresat-o în 1883 lui Tolstoi.

Din această scrisoare ar reeşi că Dostoievski era răutăcios, mânios, invidios, pornit spre luxură, iubindu-se numai pe el însuşi şi, totuşi, crezându-se, ca şi Rousseau, cel mai bun dintre oameni.

Ana Grigorievna nu poate fi bănuită de oarbă subiectivitate, după cum nici Strachov nu poate fi un simplu calomniator. Sinceritatea soţiei lui Dostoievski e deplină. In marele ei cult, se poate ca ea să fi idealizat pe soţul ei. In ansamblu, amintirile ei sunt însă redate cu credinţă şi exactitate. Ele alcătuesc un document preţios pentru cunoaşterea operei şi vieţii lui Dostoievski.— *R.*

Cultură şi technică

Discuţia asupra raportului dintre cultură şi technică e departe de a fi epuizată. In „Le Semeur" (No. 107), Jean de Pierrefeu polemizează pe aceeaştă temă cu Ch. Geniaux care nu se nelinişteşte de loc de faptul că primitivii de azi, din colonii, sunt capabli să asimileze repede progresele technice — şi care, pe de altă parte, se bucură de decadenţa culturii.

Pierrefeu recunoaşte şi el capacitatea tehnică a omului, care ştie să-şi înmiască puterile cu ajutorul maşinii.

Tehnica sporeşte valoarea animalului uman, satisface aspiraţiile fireşti şi crează nevoi artificiale. Dar ea nu aduce nimic *omului moral,* care se deosebeşte prin măsură şi înţelepciune.

„E o greşeală să se creadă că ştiinţei aplicate îi corespunde în mod forţat un grad înalt de civilizaţie spirituală".

Paralelismul dintre progresul moral şi cel material nu există.

Popoare rămase barbare, în privinţa moravurilor şi a spiritului, ajung să-şi însuşească toate progresele materiale.

Caracteristica civilizaţiei exclusiv tehnice e în domnia celor tari şi în strivirea celor slabi: nedreptate socială, şi violenţă permanentă.

Şi autorul ne îndeamnă să ne închipuim fiarele din junglă, izbutind să se folosească de locomotive, de vapoare, de explosive, de mitraliere...

Omenirea va fi curând nimicită, dacă războiul va continua, înjosind sufletele şi destrămând moravurile sociale.

Omul nu mai poate fi un animal care se supune crudelor legi ale naturii. Inteligenţa umană poate limita şi îndruma instinctele.

Numai cultura spirituală şi morală poate determina pe om să urmeze natura, numai în măsura în care e binefăcătoare. El trebue să aleagă după alte criterii decât ale „selecţiunii naturale".

E de observat că nu oricine poate ajunge la cultură; cultura cere efortul generaţiilor succesive, respectul tradiţiei, intuiţia morală, sentimentul binelui şi al frumosului.

Beţia pe care o provoacă tehnica biruitoare, face pe mulţi să piardă comoara lăuntrică, a spiritului — care nu mai poate fi regăsită atât de uşor. Şi Jean de Pierrefeu încheie cu dureroasă ironie:

„Numai de s'ar ivi vreun apostol, în această saţietate universală, în acest desgust general — şi care să ducă după dânsul în pustiu elementele bune ale omenirii, pentru a încerca să regăsească, în singurătate fecundă, glasul uitat al sufletului nemuritor".... — R.

Despre poezia chineză

Originile literaturii scrise de chinezi sunt foarte vechi. Literatura cultă — alături de cea populară — a cunoscut epoci de înflorire cu multe secole înainte de începuturile culturii europene.

Literatura chineză a fost rareori obiect de studiu pentru istoricul literar european. Aceasta explică pentruce asupra unui atât de însemnat capitol al culturii universale s'a scris puţin şi superficial. Cu atât este mai regretabil acest lucru, cu cât totdeauna când un cercetător şi-a îndreptat atenţia asupra acestui domeniu, el a descoperit rare şi preţioase comori de frumuseţe.

Intr'o revistă germană — „Mitteldeutsche Monatsheft" — a apărut de curând un articol asupra poeziei chineze, scris de d-rul A. Erkes, profesor de limbi orientale la universitatea germană.

Reproducem mai jos câteva pasagii din acest instructiv şi interesant articol:

„Cele mai vechi poezii chinezeşti s'au păstrat într'o colecţie de cântece numită „Cartea cântecelor sfinte". Origina lor trebue căutată în cele dintâi începuturi ale culturii chineze. Aceste cântece sunt construite după schema cântecelor primitive, de cele mai multe ori ele fiind variaţiuni asupra aceleiaşi teme, într'unul şi acelaş tact". Aceste cântece din „Cartea sfântă", spune autorul mai departe, sunt mai ales cântece de muncă. Ele se cântă ca un fel de acompaniament al muncii în comun.

„Ceva mai desvoltate" — spune d-rul Erkes — „sunt însă cântecele de vânătoare şi de războiu eşite din aceste cântece de muncă. Ele sunt şi ca fond şi ca formă mai bogate şi mai îngrijite.

Cântecele de dragoste sunt de multe ori naive, dar pline de simţire şi — chiar pentru spiritul european — pline de farmec. Din timpuri străvechi s'au păstrat însă numai puţine din aceste cântece...

O altă manifestare a bisericei chineze o găsim în aşa numitele „cântece ale sacrificiului"; ele erau cântate cu ocazia slujbelor religioase, deci au un fond mistic şi sunt, în acelaş timp, primele forme ale dramei chineze"... (Este de observat că în China, ca şi în Europa, arta dramatică s'a desvoltat din anumite ceremonii religioase. N. T.)

Asupra poeziei epice chineze, dr. Erkes scrie următoarele:

„Poezia epică nu este necunoscută la chinezi. In cele mai vechi scrieri mitologico-istorice se găsesc fragmente întregi rimate şi care nu sunt altceva decât resturile unor vechi epopei. Dovada cultivării genului epic de către chinezi ne este dată şi de impresionantele balade apărute mai târziu.

Cele mai de seamă creaţii poetice ale vechei lirice chineze, conţinute şi ele în „Cartea cântecelor sfinte", au apărut cu 600 de ani înainte de Cristos...

„Către anul 300 înainte de Cristos a apărut o literatură exclusiv sud-chineză şi întemeietorii ei s'au inspirat mai ales din vechea poezie populară din sud...

In veacurile următoare poezia chineză a fost influenţată de literatura indiană. Această influenţă a fost hotărîtoare, mai ales după răspândirea budhismului în China. Budhismul, prin influenţa lui, a contribuit nu numai la desvoltarea şi îmbogăţirea literaturii Chinei, ci a întregii ei vieţi spirituale...

Poezia chineză trăeşte epoca ei de înflorire în timpul dinastiei T'ang, între anii 600 şi 900 după Cristos. Aceasta nu este o întâmplare; epoca lui T'ang a fost o epocă în care contrastele sociale au luat forme de o violenţă necunoscută înainte. Alături de cel mai desfrânat lux, de cea mai mare bogăţie a păturilor stăpânitoare, se putea vedea cea mai neagră mizerie a maselor populare. Acest contrast social se reflectează cu toată puterea în producţia spirituală chineză din acea vreme şi mai ales în poezie. Pesimismul, melancolia, mizantropismul, alături de proslăvirea bogăţiei, a desfrâului, a setei de a trăi şi a gusta toate bucuriile vieţii îşi găsesc tocmai în acel timp cea mai puternică expresie a lor. Această producţie poetică este cea mai desăvârşită creaţie pe care a cunoscut-o nu numai poezia chineză, — ci întreaga literatură mondială...

Epoca lui T'ang este socotită de către chinezi ca epoca de aur a istoriei lor. Pentru poezia chineză ea înseamnă punctul culminant de desvoltare. Perioada care a urmat acestei epoci de aur, s'a găsit, din punct de vedere spiritual şi intelectual, sub influenţa trecutului; creaţia poetică proprie şi originală este mărginită. Explicaţia acestui fenomen trebue căutată în adâncile prefaceri şi schimbări sociale, care au tulburat China după epoca lui T'ang şi de ale căror urmări s'au resimţit secole întregi..."

Autorul citat îşi încheе studiul cu câteva consideraţiuni asupra influenţei mărginite pe care a avut-o literatura europeană asupra poeziei chineze. Cât priveşte stadiul de desvoltare în care poezia chineză se află în momentul de faţă, el observă — ca încheere — următoarele:

„China stă, atât în ceiace priveşte poezia cât şi celelalte genuri literare, la începutul unei epoci nouă, care nu va fi mai puţin însemnată pentru desvoltarea ei spirituală, precum şi pentru întreaga omenire, decât epoca de înflorire a timpurilor eroice din istoria ei." — **P.**

In Editura „CUGETAREA"
au apărut următoarele lucrări de
EMILE ZOLA:
Greşeala abatelui Mouret (Lei 58) **La Fericirea Femeilor** (2 vol. Lei 85), **Visul** (Lei 30) **Bestia Umană** (Lei 48), **Doctorul Pascal** (Lei 50), **Munca** (Lei 62), **Adevărul** (2 vol, Lei 90), **Spovedania unui tânăr** (Lei 28).
De vânzare la toate librăriile din ţară

Zola şi Brunetière

Cearta între Zola şi Brunetière a durat ani de zile şi a devenit din ce în ce mai violentă cu trecerea vremii. E curios că în fond Brunetière este un partizan declarat al romanului documentar. El vrea, ca şi şcoala realistă un roman exact, autentic şi minuţios documentat. Admiră pe Madame Bovary a lui Flaubert tocmai pentru calităţile sale documentare şi o califică de *operă capitală.* (Le Roman naturaliste p. 176—78).

Ceia ce nu iartă lui Zola este atitudinea lui morală şi socială. Zola apare ca revoluţionar, ateu şi materialist, ca un critic acerb şi un dărâmător al societăţii. Brunetière, din potrivă, era reprezentantul liberalismului creştin. De aci ura criticului de la *Revue des deux mondes,* ură care devine înverşunată cu cât creşte succesul romancierului şi mai ales după tirajul fantastic al romanului *Nana.*

Ca să lovească în apostolul naturalismului Brunetière îşi dă toată silinţa să dărâme pe romancier. Subiectele sale sunt odioase, personagiile sale artificiale şi infame, psichologia lui nulă, dar mai ales îi impută, lui, creatorul romanului documentar, lipsa de documentare. Zola, zice Brunetière e prost documentat. Aşa zisele sale documente nu există, ele sunt false, schimonosite, artificial create de el pentru nevoile cauzei şi ca să arunce praf în ochii oamenilor.

„In zadar, zice el, d. Zola se proclamă naturalist sau realist, nici odată nu a avut nimic comun cu doctrinele pe care le profesează". Zola, zice el, nu descrie natura ci o constituie după gustul lui şi ca s'o potrivească propriilor lui halucinaţii.

Nu, Zola, nu este un naturalist, ci un romantic, proclamă Brunetière.

Este în fond foarte adevărat că Zola nu e un realist ca Flaubert şi Guy de Maupassant şi e foarte interesant cu câtă fineţă a perceput lucrul Brunetière şi ce bine a ştiut să găsească locul pe unde putea să fie atacat Zola cu propriile sale arme. — I.

Moartea lui Emile Zola

La 1 Octombrie anul curent s'au împlinit 25 de ani de la moartea lui Emile Zola. *La Libre Parole* anunţa astfel această noutate: *Un fapt divers naturalist: Zola asfixiat.* Interesante sunt paginile pe care Jules Claretie le consacră în jurnalul său intim morţii cunoscutului scriitor:

„Eri, Marţi, m'am dus în strada Bruxelles. Un lacheu în livrea ne primi, ne conduse în salon, ne deschise uşa. Sub numeroasele portrete ale lui Zola şi ale d-nei Zola, în faţa bustului său de bronz aurit, împodobit cu flori, în jurul unei mese lungi, vre-o zece prieteni iau masa; bărbaţi, Bruneau, gravorul Desmoulin, medici în halate albe de spital, cu calote pe cap, doctorul Laborde, doctorul Lara. O singură femee, cu capul gol şi într'o rochie de lână, doamna Charpentier cu Charpentier foarte roşu la faţă. Chipul lui André Bruneau apare răvăşit de lacrimi. Toţi se ridică. Incepem să vorbim:

— Ce nenorocire! Şi ce moarte!

— O moarte de fapt divers! repetă d-na Charpentier ridicând braţele. Eh! Zola! E prea stupid!

Şi aceste vorbe „E prea stupid!" sună ca vorbele femeeşti pline de banalitate în *„Page d'amour"* când e vorba de moartea lui Croizette în *„Sphynx"*. In vestibul, îndărătul unui grilaj de fier foarte frumos, adus după cât se pare din Italia, s'au atârnat şervete albe ca nişte perdele brisebise. După şervetele albe un cearceaf alb mare sub care se desemnează formele încremenite ale unui cadavru, care amintesc cadavrul lui Godefroy de Cavaignac pe mormântul său, dar mai masive. E corpul lui Zola care a fost lăsat acolo, tăiat, pe o masă. Sus, deci, printre obiectele de artă un fel de cabaret improvizat unde se mănâncă, la lumina scăzută ce cade din vitraliurile gotice, — jos Morga.

Nu se vede cadavrul, dar miros te pătrunde. E acoperit şi capul şi corpul cu acel linţoliu alb. Desmoulin ridică un colţ de cearceaf şi capul apare fără un pic de sânge în vine, marmorean, brutal, voluntar, dar foarte frumos. E ciudat, naturalismul morţii îl idealizează. Fruntea aceia solidă, nasul scurt şi tăiat brusc, gura mută sub mustaţa tuşinată, părul des şi aspru, îmi înfăţişează un Zola mai puternic, turnat parcă de un statuar magistral. Ai zice că e căpăţina unui hughenot decapitat, şi ceiace evocă această idee e sângele care curge sub barba sură, coborând pe piept, un sânge trandafiriu mai mult de cât roşu, deglobulizat poate prin asfixie şi care seamănă cu zeama de dulceaţă de fragi.

Desmoulin îndărătul cadavrului îmi zise atunci, arătându-mi cuta cearceafului alb sub torace:

— Acolo e gaura! L'au spintecat.

Apoi, pe când eu priveam fruntea largă îndărătul căreia s'au frământat atâtea patimi, s'au îmbulzit atâtea personagii, Desmoulin, solid, călit, oacheş, cu pieliţa mată, îşi ia capul în mâini şi zice:

— Douăzeci de ani din viaţa mea sunt aici, în omul acesta!...

Iar cu mâna lui dreaptă loveşte uşor, ca într'o dezmierdare familiară, craniul mortului.

— Dragul meu prieten!...

Şi capul se clatină, parc'ar fi fost tăiat, pe când o tresărire a vre-unui muşchiu face să mi se pară că nara stângă a mişcat şi dă acestui cap mort o aparenţă de viaţă.

— A mişcat nara, ai văzut?!

Dar din locul unde era el nu vedea. Lăsă cearceaful alb pe faţa aceia cu ochii închişi. Zola dispăru.

Urcăm în salon.

Cineva care a văzut pe doamna Zola la Neuilly povesteşte ce a aflat de la ea.

E sinistru. O viziune din ale lui Edgard Poe, — o halucinaţie din ale lui Coupeau. Sunt trei ore dimineaţa, ea se simte rău şi se scoală... Se întoarce din nou în cameră; în timpul cât a eşit şi-a reluat puteri şi a respirat aer curat. Zola se plânge de dureri de cap. — „Dacă am suna servitorii?" — „Nu, vezi bine că şi câinele e bolnav, am mâncat ceva stricat. Nu mai deranja pe nimeni. O să treacă". Mai repetă că nu vrea să deranjeze pe nimeni. D-na Zola se culcă din nou. Se trezeşte apoi iar şi vede pe Zola căzut jos, cu capul în jos pe treapta de la pat. Il strigă: „Emil, Emil, culcă-te, culcă-te iar în pat!" Dar viziunea aceasta e confuză, oxidul de cărbune care omoară pe Zola ce e acum mai jos decât ea, se urcă şi la ea şi o zăpăceşte. Totul se învârteşte. Ea leşină, el moare". — *I.*

INSEMNĂRI

Traducerile lui Cyrano

D-l C. Călătorescu-Radomir răspunde prin „Comedia" din 21 Octombrie la un articol al nostru din 2 Octombrie, apărut în „Adeverul Literar".

D. Călătorescu explică întârzierea prin faptul, că d-sa a așteptat pe autorul articolului să sosească din Iași. „Am ținut deci, — spune d. Călătorescu, — ca răspunsul meu să apară — dacă se va putea — concomitent cu prezența d-sale în București".

Ne pare bine că d. Călătorescu s'a interesat de voiajul nostru. Regretăm doar puținele informații asupră-ne. La Iași ne-am îndeletnicit cu vânatul de prepelițe și de iepuri. Totuși, — cum există poștă și la Iași, — d. Călătorescu și-ar fi putut publica îndată răspunsul, noi cetindu-i-l dela distanță. Ori vroia d-sa să ne simtă aproape, gîfîind și dându-ne sufletul, subt greutatea răspunsului?

Iată însă că răspunsul d-lui Călătorescu nu ne-a nimicit. El cere însă unele puneri la punct.

D. Călătorescu recunoaște greșala cu *Priam* (se putea altfel?) pus în loc de *Pyrame*, — dar d-sa adaogă: „Greșala a fost corectată de mine în textul ce l-am înaintat Teatrului Național anul trecut și nu m'aș mira ca d. Sevastos să n'o fi observat decât după ce a văzut corectura mea".

Adică cum era să-i vedem corectura? Ce sintem noi? Director al Teatrului — sau subdirector, secretar, membru în comitetul de lectură? Ori măcar amic al direcției? Sau spărgător de saltare, de dragul persecuției îndreptate contra d-lui Călătorescu?

Printre erorile remarcate de noi în traducerea d-lui Călătorescu, am trecut la urmă chiar greșeli de ortografie și punctuație. D. Călătorescu nu se lasă cu una cu două. D-sa ne „prinde" și pe noi cu o greșală de ortografie: De ce scriți *capodoperă* într'un cuvânt?

Noi știm pentruce scrim așa. Fiindcă... așa se scrie. Uitați-vă în scriitori și chiar în dicționare. E mai greu însă să ne spună d. Călătorescu pentru ce a scris d-sa: „urâtă-'n" — cu *â*, cu linioară și apostrof...

D. Călătorescu, mai departe, ne explică prezența gradului și a armei pe copertă: „Dacă am adăogat la gradul și numele meu și arma, am făcut-o pentrucă așa se obicinuește și pentrucă sintem doi frați cu acelaș grad... Doctori, ingineri, actori, etc., sunt mulți unii cu același nume, dar nimeni până la d. Sevastos nu s'a gândit, că c'est une trouvaille inteligente, să ironizeze dacă doctorul, inginerul sau actorul, își mai spune, că e chirurg mamoș, sau e de mine, de păduri, sau liric, dramatic, etc.".

Pentru lămurirea d-lui Călătorescu vom da un exemplu: Ce-ați zice de un poet care și-ar iscăli volumul de poezii erotice: X., doctor chirurg mamoș, ori — și mai bine — „specialist în boli venerice și sifilis"?

In privința „coincidențelor", d. Călătorescu spune că — traducând „nu umbli ca prin vis", după ce d. Mihai Codreanu tradusese: „n'ai trece ca prin vis" — „nu se putea traduce altfel"... „versificația și traducerea versurilor mergând dela sine, iar cuvântul *Paris* din al 2-lea vers cerând neapărat rime *„vis"* din primul vers, hemistișul nepermițându-ți o mai mare lungime a versurilor".

Oricît „versificația și traducerea versurilor ar merge dela sine", tot nu înțelegem de ce d. Călătorescu a tradus „dans les bois fleuris" cu „prin vis" exact ca la d. Codreanu, — deoarece explicația că *Paris* cere „neapărat" *vis* nu merge...

Dar să trecem peste amănunte.

Principalul este că d. colonel C. Călătorescu din Cavalerie n'are talent poetic de fel, și — fără această însușire — d-sa a făcut o greșală traducând pe Cyrano de Bergerac, după d. Barbu Creangă care a făcut o lucrare meritorie, și mai ales după excelenta traducere a d-lui Mihai Codreanu.

Intr'un singur punct d. Călătorescu are dreptate: De ce ne-am legat de d-sa, așa, din senin?

Vinovat, fără îndoială, nu-i d. Călătorescu — ci acei cari au găsit cuvinte de laudă pentru traducerea d-sale opunând-o traducerii d-lui Codreanu.

Reproșuri nu merită deci d. Călătorescu, ci apologeții d-sale.

„Violențele" noastre rămîn aceleași... le schimbăm numai direcția. — *M. SEVASTOS.*

Han Ryner și Preistoria

Esteticianul Gérard de Lacaze-Duthiers, care pregătește o monumentală lucrare asupra preistoriei, se ocupă într'un articol de ideile acestui mare filosof și clar văzător care e Han Ryner, pentru a ajunge la concluzia (în aparență paradoxală) că „civilizația ante-istorică era superioară celei actuale".

Cercetând unele din operele lui Ryner: „les Artisans de l'Avenir", „les Pacifiques", „la Tour des Peuples", Lacaze-Duthiers arată că Ryner iubește pe preistorici, al căror individualism a înfrânt natura. Vechea epocă a libertății integrale, trebuia să placă autorului lui „Père Diogène". Diogenii din vârsta de piatră erau mai puțin barbari decât apașii din music-hallurile de astăzi.

Intr'o serie de articole recente, Ryner pare să nu mai aibă aceiași părere despre oamenii primitivi. „E cu neputință, scrie Ryner, să concepem existența unui Socrate sau a unui Epictet printre îndepărtații noștri strămoși antropofagi. Gândul de a mânca o carne omenească trezește în mine un desgust cumplit. Cei mai răi dintre noi sunt deci superiori celor mai buni dintre oamenii primitivi".

Lacaze-Duthiers preferă însă pe antropofagii sinceri din vremuri vechi, antropofagilor actuali cari mănâncă în sosuri rafinate nefericitele victime ale războiului social. Oare felul cum au fost executați Sacco și Vanzetti, e întrecut în cruzime de strămoșii noștri, cari râvneau să se elibereze de tirania naturii pentru a se înălța până la idealul moral al unui Socrate sau Budha?...

Oamenii preistorici n'au fost întrecuți de cei de azi decât prin progresul technic. Acest progres nu este însă suficient. Preistoricii erau adevărați individualiști, eroi neîntrecuți de eroii istorici, precursori ai tuturor idealurilor înalte. Geniul omenesc s'a manifestat în epoca preistorică într'un mod ce trebue evidențiat împotriva ereziilor istorice consacrate. Preistoricii s'au luptat cu natura; oamenii din epoca istorică se războiesc între ei. Preistoricii combăteau fiarele cu arme rudimentare, râvnind prin ajutor mutual să se ridice deasupra animalității lor.

Aceasta vrea să ne dovedească Lacaze-Duthiers în opera anunțată. Covârșit de griji imense, omul preistoric a putut gândi, a putut visa. El a isbutit să echilibreze nevoile lui materiale cu cele spirituale, progresul moral cu cel material. Noi am pierdut acest echilibru. Ryner, care știe ce datorește omenirea de azi strămoșilor preistorici, ar trebui să recunoască existența unui Socrate sau al unui Tolstoi în epoca pietrei cioplite. — *R.*

Actualitatea lui Stendhal

Rudolf Kayser publică în „Die neue Rundschau" (numărul din Octombrie—Librăria Hasefer) un interesant articol intitulat: „Stendhal și prezentul".

Autorul analizează întrucât credința lui Stendhal că „va fi înțeles cătră 1900" și-a găsit o confirmare.

„Trei epoci" — spune criticul german — au recunoscut importanța și au suferit influența romancierului francez: prima și cea mai lipsită de vigoare a fost însăși epoca în care a trăit Henri Marie Beyle-Stendhal, — cea de-a doua, când Nietsche l-a descoperit ca pe unul din cele mai importante fenomene spirituale ale secolului; — cea de-a treia: timpul de față, extrem de asemănător cu acela în care a trăit el, din punct de vedere social și psihologic, precum și prin aceia că e tot atât de doritor de o conducere spirituală sceptică și ironică".

Ce-i dă operei lui Stendhal atâta actualitate? Opera lui respiră viața; mai mult încă, ea reflectează „însăși conștiința vieții, cu puterile ei nemărginite, cu minunile ei pline de eroism, dar în acelaș timp și pline de tristeță...".

„Acolo unde totul este simțire și sinceritate sufletească — își închee articolul Rudolf Kayser — acolo este și prezentul". Opera lui Stendhal a înfruntat anii tocmai pentrucă îndeplinește cu prisosință această condiție. — P.

Rilke, Rodin și amorul

Se știe că Rainer-Maria Rilke se afla, îndată după stabilirea lui la Paris, în 1903, în foarte bune relațiuni cu Rodin, al cărui secretar a și fost câtva timp. Opera poetului poartă chiar semnele unei influențe din cele mai adânci exercitată asupra spiritului său, sau asupra sensibilității sale, de persoana și opera sculptorului francez. D. Louis Gillet studiază în *Revue des deux mondes*, natura acestei influențe, care i se pare că a fost considerabilă și decisivă.

Rilke, afirmă d. Louis Gillet, este unul din rarii poeți străini aproape de emoția vulgară a amorului; poezia lui nu datorește nimic turburărilor plăcerii. Marea aventură a vieții lui este cu totul intelectuală; este povestea unei prietenii și a unei admirații. Exemplele de influență rodiniană asupra viziunii plastice și inspirației lui Rilke sunt adeseaori isbitoare. Pe de altă parte, d. Louis Gillet are dreptate când afirmă că nimeni nu va descrie mai bine opera lui Rodin decât cum a făcut-o Rilke, în cele două lucrări pe care poetul din Praga le-a închinat sculptorului francez.

In lectura acestor lucrări, d. Louis Gillet ne face să vedem câte afinități naturale există între cei doi artiști, cu toată realizarea lor în două domenii diferite. Sunt în aceste volume ale lui Rilke probleme estetice și probleme omenești, care ating unitatea esențială a artei, sau rapoartele misterioase între lirismul plastic al poetului și lirismul poetic al sculptorului. — G. B.

Teatrul împotriva criticilor

La Viena s'a jucat de curând o comedie în trei acte de **Georg Kaiser, „Papier mühle"** care e un atac împotriva biografilor în genere și a criticilor în particular.

Piesa este de un comic irezistibil. Subiectul este următorul: domnul Duchut, un critic de vază al Parisului și un pedant nesuferit, scrie o carte despre cunoscutul scriitor Ollivier pe care-l aranjează în stil mare. Ține să dea pe față „toate micile mizerii ce sunt în mod fatal legate de un suflet omenesc", toate amănuntele personale cele mai intime și mai indiscrete. Dar nu poate afla cine e doamna care l-a inspirat în piesa „Francesca da Rimini", ultimul său succes. Toată lumea știe că Ollivier își petrece vacanța de vară într'o mică localitate de pe linia Paris-Boulogne, care poartă numele fantastic și simbolic de **„Papier mühle"**.

Chinuit de dorința de a afla neapărat cine este eroina, criticul își ia nevasta, drăguța Francina, și pleacă în acea localitate ca să cerceteze. Se nimerește însă că inspiratoarea lui Ollivier în piesa „Francesca da Rinimi" să fie tocmai frumoasa Francina, soția lui Duchut. Alarmă, peripeții, până ce, în sfârșit, nefericitul critic află adevărul. Dă divorț și Francina se mărită cu Ollivier.

Din nefericire toată fantezia și humorul se cheltuesc în actul întâi, iar în cele două dela urmă acțiunea lâncezește situațiile sunt artificiale și personagiile lipsite de adevăr. Succesul piesei la Viena se datorește mai ales intenției autorului de a lovi în mania biografilor de a face inchiziție personală sub pretext de critică și biografie. — I.

Cea din urmă scrisoare autografă a lui Emile Zola

Este o scrisoare datată din Médan, 25 Septembrie 1902; era adresată lui M. Dayot, căruia i-a ajuns a doua zi după moartea ilustrului scriitor. Iat-o:

„Scumpe confrate și prietene, îți mulțumesc eu, că te-ai gândit la mine pentru ca să mă pui în comitetul statuii lui Renan la Trégnier. la numele meu și te servește de el cum îți va plăcea, tot pentru el va fi o cinste în orice caz. Cu totul prietenește, Emile Zola. — I.

Orașele mari ale lumii în roman

O librărie renumită din München, care închină în fiecare săptămână o vitrină unei ramuri speciale de literatură, romanelor istorice, cărților de călătorie, etc., a expus de curând **„Die Romane der Städte"**, adică romanul în care sunt descrise marile cetăți ale lumii sau scene din viața lor locală. Germanii mai ales țin foarte mult să cunoască romanele și scrierile literare în care se vorbește despre orașele și localitățile în care călătoresc ca să se pătrundă mai bine de atmosfera lor și să înțeleagă mai bine spiritul și înfățișarea locurilor pe care le vizitează.

Trebuie să recunoaștem însă că în genere fiecare călător simte plăcere vizitând localități pe care le-a cunoscut din vre-o operă literară.

Astfel, Londra e reprezentată în vitrină prin **„Portretul lui Dorian Gray,** de Oscar Wilde și romanul lui Alfred Bratt **„Die Welt ohne Himger",** Parisul prin romanele lui Zola, Maupassant, Colette; Roma prin Zola și **Quo Vadis** al lui Sienckievicz; **Cartagina** prin **Salambô** al lui **Flaubert; Florența** prin **Le lys rouge,** al lui **France** și așa mai departe. — *I.*

Un poet lapon

Laponii au dăruit literaturii moderne un poet cu numele de Toermann, pentru ale cărui versuri compozitorul finlandez Kolpimen a scris o stranie și impresionantă muzică. Poemul său **„Cântece din Tundra"** va fi în curând cântat la Stokholm. Autorul, în vârstă de 34 ani, e învățător în Finlanda, dar sufletul său este impregnat de atmosfera nordului. Și-a început cariera într'o școală de lângă cercul polar și a lucrat ca pădurar și fermier în localitățile din împrejurimi, ca să poată să-și facă studiile și să întreție pe mama și sora sa.

Justificările intoleranței

Persoanele foarte cucernice și adevărații artiști — spune Anatole France — pun în religie și în artă un sensualism rafinat.

Insă, nu putem fi sensuali fără să fim întrucâtva și fetișiști.

Poetul are fetișismul cuvintelor și al sunetelor. El atribue virtuți minunate combinațiilor de silabe și crede, ca și spiritele bigote, în eficacitatea formulelor consacrate.

In versificare se găsește mai multă liturghie decât și-ar putea cineva închipui. Și pentru un poet încăruntit în dezlegarea tainelor poeticei, a face versuri însemnează a săvârși riturile sacre.

Această stare de spirit e prin însăși esența ei conservatoare, și nu trebue să ne mire deloc intoleranța care este consecința ei firească.

Nu prea avem dreptul să zâmbim când vedem că cei ce pretind, pe drept ori pe nedrept, că au adus cele mai multe inovații sunt tocmai cei care resping înoirile cu mai mare mânie și dispreț.

Aceasta este ciudățenia obicinuită a spiritului omenesc, și istoria Reformei a adus la lumină câteva exemple tragice.

Am văzut, astfel, pe un Henry Estienne — scăpat, prin fugă, de tortură — denunțând călăului, din fundul ascunzătorii lui, pe toți acei prieteni care nu gândeau ca dânsul.

Am văzut pe Calvin, — și am înțeles că intoleranța revoluționarilor nu e mediocră.

Am cunoscut odinioară, spune France, pe un bătrân senator al Republicii, care, în tinerețea lui făcuse parte din toate societățile secrete care au conspirat împotriva lui Carol al X-lea, ațâțase șaizeci de răzvrătiți împotriva guvernului din Iulie, iar la bătrânețe a urzit câteva comploturi ca să răstoarne Imperiul și a luat efectiv parte la trei revoluții.

Era un moșneguț potolit, care păstra în tot timpul dezbaterilor Adunării un aer de blândeță surâzătoare.

Se părea că nimic n'ar mai fi fost în stare să-i tulbure în viitor liniștea câștigată cu atâta trudă. Nu mai respira decât pacea și mulțumirea.

Intr'o zi, l-am văzut totuși indignat. O flacără, care părea de mult stinsă, strălucea din nou, vie, în ochii lui. Se uita pe fereastră la un grup de studenți care năvălise gălăgios în grădina Luxemburgului. Sepctacolul acestei întruniri inocente îl înfuriase la culme.

— Cum e cu putință să se îngădue asemenea scandaluri pe străzile orașului? — strigă el, cu glasul sugrumat de furie și indignare.

Și chemă poliția.

Era un om foarte cumsecade. Insă, după ce-a luat el însuși parte activă la mișcările de stradă, a început să tremure până și de umbra lor.

Cei ce-au pregătit revoluțiile nu vor îngădui niciodată să fie imitați.

Deasemeni, bătrânii poeți care au determinat în vre-o măsură oarecare evoluția poeziei, nu admit să se mai schimbe nimic de-aci 'nainte. Printr'asta sunt oameni.

E penibil, când nu ești un mare înțelept, să vezi cum viața își urmează cursul și după tine, și să te simți atât de neînsemnat în vecinica scurgere a lucrurilor.

Poeți, senatori sau cizmari, ne resemnăm cu durere să nu fim sfârșitul definitiv al lumilor și rațiunea supremă a universului...

MARUNTE

— In curând va apare în editura „Cărții Românești" romanul d-lui Mihail Sadoveanu: „Hanul Ancuții" din care au apărut câteva fragmente prin reviste.

De-asemeni va apare „Venea o moară pe Siret", roman, ediția III-a.

Iar după tipărirea în „Viața Românească" a romanului: „Demonul tinereții" operă din viața mânăstirilor, și a „Olandei" în „Adeverul Literar" — aceste două lucrări ale d-lui Mihail Sadoveanu vor apărea în volum, în aceiași editură.

— Teatrul de Artă W. I. K. T. (Warschauer Idischer Kunst Teater), sub conbucerea artiștilor Ida Kaminska și Sigmund Turkow va începe reprezentațiile în București. în ziua de Mercuri 2 Noembrie la Teatrul Central cu piesa „Cei 7 spânzurați" de Leonid Andreev.

BIBLIOGRAFIE

Adolphe Orna: Théâtre (II), Edit. Eugène Figuière, Paris, 12 frs.

Viața Literară. No. 57.

Lucian Costin: Tălmăciri din liricii germani contimporani, Atel. „Cartea Românească", Timișoara. Lei 35.

Biblioteca Folcloristică a Banatului No. 5 și 6 la Atelierele „Cartea Românească" Timișoara. Lei 12.

Inapoerea

— Georges, casa a fost călcată de hoți: ușa e deschisă....

— Ce noroc! Și eu care eram supărat că am uitat cheile la hotel.

(Punch)

Regrete

El. — Ai fi fost mai fericită măritându-te cu mine decât cu dânsul.

EA. — Poate... Dar din nenorocire n'aș fi putut ști niciodată.

(Le Matin)

Optimism

— Cel puțin, dragul meu, nu mai ai nevoe să te întinzi la pământ pentru reparații.

(London Opinion)

Pentru tot ce privește „Adevĕrul Literar" manuscrise, reviste, cărți, informații, etc., a se adresa la redacție numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5—6

Adeverul Literar și Artistic

PREȚUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an	Lei 300
„ „ „ 6 luni	„ 150
„ „ „ 3 „	„ 75

In străinătate dublu